

Erfaringer fra Ungdomsfængslets 10 første Aar.*)

Af Fængselsinspektør AAGE HANSEN.

Til mine første Indtryk inden for Etaten hører den Diskussion, der i Aarene forud for Ikrafttrædelsen af den nye Straffelov af 15. April 1930 paa begge Sider Fængselsmurene førtes for og imod dens Statuter. De mere erfarne Fanger frygtede den, og de ældre Fængselsbetjente rystede paa Hovedet. — Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring stod der megen Respekt om inden for Murene, medens det altfor „moderne“, som f. Eks. Ungdomsfængsel, ingen rigtig Forstaaelse og Tiltro fandt udenfor, hos de veltjente Funktionærer oplærte i den gamle Skole. En iøvrigt dygtig og fornuftig Nyborgbetjent, der laa i Koloni paa Søbysøgaard med et Hold Statsfængselsfanger, der udførte en Række Forarbejder til Gaardens Indretning som Ungdomsfængsel, satte beredvilligt sit Hoved i Pant paa, at hele Gaarden i Løbet af 5 Aar vilde være indhegnet af Mure som Nyborgfængslets.

Anderledes med Lovens Fædre. De syntes indstillet paa ved Gennemførelsen af denne ny Lov virkelig at ville ofre meget paa at skabe det radikalt nye i Straffuldbyrdelsen. Ikke mindst Planerne om et Ungdomsfængsel omfattedes med varm Interesse. Dette fremgaar af Beretningerne fra de Kommissioner, der forberedte dels Lovgivningen, dels senere Ungdomsfængslets Indretning, og det fremgaar af den Diskussion, der f. Eks. ogsaa i „Nordisk Tidsskrift for Strafferet“ førtes om de Linier,

*) Indledningsforedrag, holdt i Dansk kriminologisk Selskab den 23. Sept. 1946.

det maatte anses for rigtigt at følge vedrørende Behandlingsform og Udvælgelse af Klientel til denne ny Institution. At man ogsaa uden for Danmarks Grænser fulgte Udviklingen paa det strafferetlige Omraade her i Danmark og vel især, hvad angaar Ungdomsfængslet, fik Kriminologisk Selskab Vidnesbyrd om saa sent som i Foraaret i Aar ved Överdirektör Hardy Göranssons Foredrag med de venlige Ord om svensk Fængselsvæsens Gæld til Danmark. — At „Lysestagen“ forlængst er flyttet over hinsides Sundet, erkender man fra dansk Side aabent.

Da det formentlig maa ses som min Opgave her i Aften at søge givet et rimeligt Grundlag for en Vurdering af Ungdomsfængslet som Institution, saa vidt dette allerede er muligt, nødes jeg til at føre Udviklingen siden dets Start op under forskellige Synsvinkler, og jeg skal tillade mig at begynde med Rammen om den.

Det af Justitsministeriet i 1930 nedsatte Udvalg angaaende Tilvejebringelse af et Ungdomsfængsel samledes om at indstille, at den gamle Herregaard „Søbysøgaard“ 2 Mil Syd for Odense erhvervedes til Formaalet. Den købtes, og det forekommer mig, at Kommissionen fortjener Tak for dette Valg. Der kunde næppe være skabt Institutionen en smukkere eller væsentlig bedre Beliggenhed. — Man gik i Gang med at udarbejde Planer for Nybygninger m. v., og der foreligger — i Arkiverne — et samlet og helstøbt Projekt; men det er, som om man, da det kom til Stykket, vel nok nærmest tvunget dertil af økonomiske Grunde, tøvede i Springet, og det oprindelige Projekt naaede aldrig sin Fuldførelse.

Man tog straks fat paa Opførelse af en 30 Mands Afdeling, men da denne endelig stod færdig i Efteraaret 1933, var der allerede hendømt 43 unge Lovovertrædere til Ungdomsfængsel, og inden Aaret sluttede, var Fangetallet oppe paa 70. Man fortsatte umiddelbart med Opførelsen af yderligere en Afdeling, og der var, da denne stod færdig, skabt Normalpladser paa Søbysøgaard til 60 Fanger, medens der i en Fløj af Statsfængslet i Nyborg var indrettet en Modtagelsesafdeling, hvor Fangerne opholdt sig, indtil Overførelsen til Søbysøgaard kunde

finde Sted. Det havde været Tanken, at de skulde kunne overføres til Søbysøgaard efter et Par Maaneders Ophold i Modtagelsesafdelingen; men en relativ stor Tilgang medførte, at Opholdet i Nyborg i adskillige Aar var helt oppe paa en Varighed af 8 à 10 Maaneder.

Institutionens Rammer syntes at være stivnet; men det maa erindres, at Konjunkturerne i 30'erne var overordentlig ugunstige, og jeg skylder Etaten og Ungdomsfængslets daværende Ledelse at fremhæve, at det ikke beroede paa manglende Forstaaelse eller Interesse, at det saa længe blev staaende som en Halvhed.

Først i 1942 var det muligt at tage yderligere en nybygget 30 Mands Afdeling i Brug, og paa dette Tidspunkt havde Krigstidens Vilkaar medført, at Pladsforholdene i Fængslerne var saa fortvivlede, at der maatte gribes til ekstraordinære Foranstaltninger. Medens man hidtil havde skaaet Ungdomsfængselsfangerne, stod man nu overfor enten at maatte anbringe ogsaa flere af disse i samme Celle i Nyborg eller ad anden fremkommelig Vej skaffe Plads. Man opgav da paa Søbysøgaard de hidtidige Undervisningslokaler m. v. i Hovedbygningens Vestfløj og indrettede i denne en midlertidig 50 Mands Afdeling med fælles Sovesale, udstyret med Etagesenge og forsynet med forskellige andre Fællesrum som Spisestue, Læsestue og „Dagligstue“. Som betegnende for den daværende Situation i Landet kan anføres, at det, medens de to først byggede Afdelinger var sikret med et omend diskret Gitterarmatur for Vinduerne, i 1942 var umuligt at opdrive Jern til Vinduesarmatur, og man maatte nøjes med at sætte en Stoppeklods paa Vinduesposten, saa Rammen kun kunde lukkes en 6 à 8 Tommer op, og da man skulde indrette den midlertidige Afdeling paa Hovedbygningen, var det knapt muligt at faa en hæderlig Laas, hvorfor man gjorde en Dyd af Nødvendigheden. Man erkendte, at det da ogsaa var unødigt Nidkærhed at laase Dørene, naar Fangerne kunde passere ud gennem Vinduerne, indrettede Afdelingen som aaben Afdeling med udstrakt Bevægelsesfrihed for dens Beboere og maatte saa, for at afbøde Farerne ved det udstrakte Fællesskab og den aabne Dør, ud-

vælge Beboerne til den med Skønsomhed blandt de bedre af Fangerne og gøre det til en Æressag at faa Ophold der. Man brød med det i den kongelige Anordning fastslaaede Princip, der er gennemført paa de almindelige Afdelinger, at Fangerne skulde have hver sit Rum først og fremmest da til Natophold, men fik til Gengæld bekræftet den tidligere paa de forskellige Fangekolonier gjorte Erfaring, at man i hvert Fald ikke til alle Kategorier af Fanger behøver at bygge ligefremme Fæstninger.

I Dag præsenterer Søbysøgaard sig da med 3 normale Afdelinger samt en midlertidig Afdeling og med Plads til ialt 150 Mand. Modtagelsesafdelingen i Nyborg er skrumpet tilsvarende ind og synes nu at kunne klare sig med de 20 Celler, der oprindelig var afsat til det Formaal at huse Ungdomsfængselsfanger.

Kommer en fremmed paa Besøg for at se Ungdomsfængslet, og især da saafremt denne fremmede har in mente, at han er kommet for at se et Fængsel, og ikke holder sig klart, at der var givet den Opgave at tilvejebringe den fra almindelig Fængselskabelon frigjorte Anstalt, sker det, at han bliver noget desorienteret. Ringmuren eksisterer ikke; den gamle Gaards Patina giver hele Anlægget sit Præg, idet man fra Arkitektens Side har bestræbt sig for, at de opførte Nybygninger ikke skal dominere, men passe ind i Gaardens Linier. Der er en vis Idyl derude. Man er maaske saa heldig at se Fodermesteren med sine Folk promenerer Kørerne hjem fra „Gungerne“ langs Søen — det virker baade morsomt og hyggeligt — eller man ser Hestefolkene rykke ud som Ryttere paa deres velnærede Spand og gaa i Arbejde paa Markerne langs Skoven o. s. v. — Man ser ind i Fængselsbygningerne og finder ganske nette og pæne Stuer uden det traditionelle Gitter for et højtsiddende Vindue, Fællesstuer med Billeder paa Væggen og Vaskerum med hvide Porcelænskummer i Stedet for lige saa dyre Trug af brun Terrazzo. — Det er sket, at disse Forhold paa den besøgende har gjort for meget Indtryk af „Hyrdeliv“, Luxus og Søndag hele Ugen; men at medtage det Indtryk derfra er ikke retfærdigt, hverken over for Institutionen eller Fangerne.

Ligesom det gik langsomt med Tilvejebringelsen af Afdelingsbygningerne, tog det Tid at fremskaffe hensigtsmæssig og tilstrækkelig Værkstedspads. Landbruget havde man, og et Gartneri med tilhørende Drivhuse etableredes forholdsvis hurtigt. Ved Arbejde paa disse Felter kunde man igennem mange Aar nok beskæftige Styrken; men man stod svagt over for de unge fra Byerne, der maaske havde paabegyndt en Lære og i hvert Fald i mange Tilfælde ikke kunde afvinde Jordarbejde i forskellig Afskygning nogen som helst Interesse. Ogsaa Værksteder er imidlertid tilvejebragt nu i nogenlunde Omfang, saaledes at der med dog nogen Ret kan tales om, at Institutionen byder paa de oplæringsmæssige Muligheder, der er paakrævet, for at det kan være rigtigt at tilbageholde de unge Fanger i saa lang Tid, som Tilfældet er.

Hvor nu Arbejdet foregaar, ude eller inde, er og bliver det vort fornemste pædagogiske Middel. — Arbejdsdagen er paa 10 Timer:

Formiddag fra Kl. 7—11,30,
Eftermiddag fra Kl. 13—17,30 og
Aften fra Kl. 18,45—19,35.

Ind i Arbejdstiden er dog regnet Skoleundervisning, der om Vinteren omfatter 3 og om Sommeren 1 Time daglig.

Efter Straffelovens § 43 vil der i Ungdomsfængslet være at lægge særlig Vægt paa Udførelse af Friluftsarbejde, samt paa Fangens Uddannelse til et Erhverv, hvorved han efter Løsladelsen kan ernære sig, og det er derfor i god Overensstemmelse dermed; naar $\frac{2}{3}$ af Fangerne er beskæftiget ved Udearbejde, der fordeler sig nogenlunde saaledes:

Landbrug	40	Mand
Gartneri	34	—
Arbejdshold	16	—

Arbejdsholdene anvendes til Vejarbejde, Drænings- og Planeringsarbejder, Sæsonarbejde i Landbrug og Gartneri m. m., og i de senere Aar har man brugt disse og iøvrigt langt flere Fan-

ger som Udrykningshold til Assistance for nødstedte Landmænd, der ikke ad anden Vej havde kunnet faa deres Roer luget eller deres Korn, Frø og Kartoffler bjerget i Hus i Tide.

De øvrige Fanger er i Hovedsagen beskæftiget indendørs:

i Snedkeri	12	Mand
i Smedie	6	—
i Skomageri	6	—
i Skræderi	6	—
som Murere, Malere o. l.	4	—
ved Opvask og Rengøring	16	—
i Køkken	4	—
ved Vaskeri og Depotarbejde ...	6	—

Disse Tal er selvsagt Normaltal, der kan variere en Del efter Lejlighed og Behov.

Gartneri og Landbrug giver til en Del af Fangerne særdeles gode Oplæringsmuligheder; men Arbejdet bliver dog for mange af dem hovedsagelig en almen Opøvelse i Brug af Redskaber, en Træning, der er saa absolut paa sin Plads over for disse unge ofte arbejdsuvante Fyre, af hvilke adskillige bogstavelig talt ikke har lært at holde paa en Spade eller Skovl, og som dog vil være henvist til senere at ernære sig som Arbejdsmand af forskellig Slags. Fra de vigtigste Værksteder kan der nu tages Svendeprøve, og de første Snedkere har allerede modtaget deres Svendebrev ved de fynske Haandværkeres fælles Fest paa Industripalæet i Odense; men selv om der saaledes er visse gode Muligheder for Oplæring, skorter det naturligt nok paa en Del Fag, da det ikke har været og næppe kan ventes at blive økonomisk overkommeligt at udvide Værksteddriften væsentligt mere.

Ved Siden af den faglige eller rent arbejdsmæssige Oplæring lægges der — ligeledes i Overensstemmelse med Straffelovens Anvisning — særlig Vægt paa Undervisning. Den varetages af 5 Lærere, knyttet fast til Institutionen, af Læremestrene i de forskellige Fag, samt af Timelærere fra Egnen. Som jeg anførte, medregnes Skoletimerne i Arbejdstiden; men de er alle lagt

uden for eller i Yderkanterne af den egentlige Arbejdstid, saaledes om Morgenens, inden det er blevet lyst nok til Udearbejde, og om Aftenen efter Mørkets Frembrud. Deltagelse i Undervisningen er Pligt for alle, og der undervises i Dansk og Regning som obligatoriske Grundlag ved Siden af Sang, Gymnastik og den tekniske Undervisning inden for Landbrug, Gartneri og Haandværksfagene. Ud over dette undervises der i en Række Emner, hvoriblandt de enkelte har Lejlighed til at vælge efter Indstilling og Interesse: Fag som Historie, Samfundslære, Religion, Sprog, Fysik, Biologi m. v., for en Del skiftende gennem Aarene efter Lærernes Valg. Intet Fag, hvori en Lærer mener at kunne yde noget mere end Lærebogsterperi, vil være fremmed i Skoleplanen, og Vinterhalvaaret igennem holdes der yderligere, almindeligvis en Gang om Ugen, et Foredrag, for det meste ved fremmede Foredragsholdere. — Det behøver vel næppe siges, at Undervisningen et Sted som i Ungdomsfængslet ikke har sit Formaal i sig selv eller i det rent kundskabsmeddelende, men sigter paa i nøje Samklang med Fængslets øvrige Arbejde at øve en opaddragende, karaktermæssig Paavirkning.

I Sommerhalvaaret dyrkes der i en Del af Skoletimerne og i Fritiden, væsentlig om Søndagen, Sport som Fodbold, Kriket Haandbold og Atletik. Den har hos os samme Betydning som blandt andre unge med Hensyn til at udfylde Fritiden paa en sund og udviklende Maade og giver derudover, baade Deltagerne og de øvrige, Indhold og Diskussionsstof til anden Fritid, ikke mindst naar der kæmpes om de forskellige Vandrepokaler, eller naar Kampen staar med et Hold Funktionærer eller et helt fremmed Fodboldhold, der af rent sportslig eller af pædagogisk Interesse melder sig til en Dyst.

Det er mit Indtryk, at Skolen betyder en Del for de fleste af Fangerne. De er i Almindelighed blevet saa voksne, at de godt kan sætte sig paa Skolebænk og nok vil tænke lidt over Tingene, især nu, da Gadens distraherende Paavirkning er lukket ude; men enkelte forhærdede „Syndere“ findes der naturligvis, over for hvem man maa citere de nu ofte anvendte Ord,

hvormed U-Asger i sin Tid belærte en Kammerat i Ungdomsfængslet: „Du er godt tosset. Du vil nok slæbe ude i Marken hele Dagen, skønt Ungdomsfængslet tager Fortjenesten, men ikke bestille noget i Skolen. Kan du ikke se, at naar du arbejder i Skolen, faar du selv hele Udbyttet og kan tage det med dig ud den Dag, du rejser“. Jeg citerer det nu og da, men aldrig uden Kildeangivelse, for det er jo desværre nok givet, at Medfangens Ord falder med større Autoritet end mine.

Som et næste — meget vigtigt — Led i Fængslets Arbejde kommer Dagliglivets Paavirkning fra Funktionærene i Eksempel og Ord. Som De vil have forstaaet, er Fangerne delt op i Afdelinger paa ca. 30, og til hver Afdeling er knyttet en Lærer som dens Leder. Han er i Fritiden til Stede paa sin Afdeling, spiser til Middag ved det fælles Bord og sørger for fornuftig Anvendelse af Fritiden til Imødegaelse af for megen Passivitet og løs Snak i Krogene. Der iværksættes Spil af forskellig Slags, Bob, Bordtennis, Husflid, Musikøvelser m. v. alt sammen ikke „for Sjovs Skyld“, men for at give de unge Lyst til personlig Udfoldelse og Aktivitet. Karakteristisk for mange Nutidsunge af denne Type er det jo, at de er vænnet til at lade sig underholde for Betaling i Biograf o. l., mangler selvstændigt Initiativ og helst skal sættes i Gang af andre.

Ad denne Vej og paa talrige andre Maader vinder Læreren Kontakt med sine Fanger: ved at læse deres ind- og udgaende Post, tilvejebringe Forbindelse med deres Hjem, ved Bistand med Smaaandkøb af forskellig Art og med Fremskaffelse af Arbejde ved Løsladelsen. Der ydes af Lærerne et krævende, men særdeles betydningsfuldt Arbejde, og de paa deres Side opnaar det for Behandlingen saa nødvendige Kendskab til de unge paa deres Afdeling.

Aller mest betydningsfuld er maaske endda den Paavirkning, som udgaar fra den Betjent eller Arbejdsleder, der Dagen igennem er beskæftiget sammen med Fangerne. Det er af afgørende Betydning, at disse Folk er egnede til deres Opgave; men at Kravene i saa Henseende ofte overstiger, hvad den jævne Mand kan yde, vil næppe undre nogen. Det er tragisk, at man paa af-

gørende Steder ikke har Blik for Opgavens Betydning, saa det har været umuligt at faa Tjenesten som Fængselsbetjent løftet op til en lønningsmæssig Placering, der ikke alene vil have Mulighed for at trække de rigtige Mennesker til Gerningen, men ogsaa bevare de bedste i den. Ikke mindst ved Ungdomsfængslet, hvor der er saa stor en Berøringsflade mellem Betjenten og Fangen, burde der kunne ofres mere paa dette Omraade, end der bliver det. Kommissionsbetænkningen af 8. September 1931 saa og paapegede dette klart; men jeg kan ikke se, at dette Spørgsmaal er løst tilfredsstillende.

Foruden de nu givne Oplysninger om Rammen: Bygningerne, Værkstederne, Skolen og Personalet, skylder jeg at oplyse, at Ungdomsfængslet de første 10 Aar var underlagt Ledelsen af Statsfængslet i Nyborg, men de sidste Par Aar har været en selvstændig Institution.

II.

Hvad angaar nu de unge Lovovertrædere, for hvem Ungdomsfængselsstraffen er bragt i Anvendelse, indsattes der de første 10 Aar ialt 564 i Ungdomsfængslet. I 1933 indsattes 70; Tallet faldt til 36 i det følgende Aar og har siden da været i nogenlunde jævn Stigning til Aaret 1942, da der indsattes 84. Tilgangen har været nærmest ligelig fordelt mellem Aarets Måned, dog gennemgaaende størst i første Halvdel af Aaret.

Alderen ved Indsættelsen var for Hovedpartens Vedkommende (de 72 %) 18 og 19 Aar, med ca. Halvdelen til hver Gruppe. Dernæst kommer de 20-aarige med 19 % af de indsatte, de 17-aarige med 9 % og endelige nogle ganske faa Procent af 16-aarige, medens der til Dato ikke er indsat nogen i Alderen 15 Aar, og kun een var fyldt 21 Aar.

Tilgangen var størst fra Hovedstaden — ialt 49 %. Fra Provinsbyerne kom 28 og fra Landdistrikterne de 23 %. Stort set kan man saaledes sige, at Halvdelen kommer fra København, Resten fra Provinsby og Landdistrikt med nogenlunde ligelig Fordeling. Det kan muligt undre, at dog saa forholdsvis mange kommer fra Landkommuner; men det maa i denne Forbindelse

erindres, at der under Landdistrikterne henregnes en Del Københavnerne og Byfolk i det hele taget, idet de angivne Tal er udregnet efter Oplysning om, hvor de paagældende er tilmeldt Folkeregistret, saaledes at f. Eks. en Københavner, anbragt paa Braaskovgaard el. lign. registreres som kommende fra Landdistrikt. Da næsten alle Ungdomshjem er beliggende i Landkommuner, kan dette Forhold ændre det faktiske Billede en Del.

Storkøbenhavn med Københavns Byret, Søndre og Nordre samt Frederiksberg Birk har Ansvaret for de 255 af Dommene til Ungdomsfængsel. Derefter kommer Aarhus Købstads Ret med 23, Aalborg med 23, Horsens med 18, Randers med 16 og Odense med 14 Domme til Ungdomsfængsel. Ejendommeligt er det at bemærke, at en Retskreds som Bjerre-Hatting ligger paa 18 Domme til Ungdomsfængsel; men det skyldes formentlig, at Statsungdomshjemmet Braaskovgaard ligger i denne Kreds. Et lignende Forhold synes iøvrigt at gøre sig gældende ogsaa andet Sted i Nærheden af Ungdomshjem.

De Forbrydelser, for hvilke Ungdomsfængsel er bragt i Anvendelse, er saa godt som undtagelsesløst Tyveri med Biforbrydelser som Dokumentfalsk, Underskøb og Bedrageri. Der er et enkelt Tilfælde, hvor Grundlaget for Dommen var Legemsbeskadigelse, 3 er dømt for Brandstiftelse og et Par Stykker for Sædelighedsforbrydelse af mindre graverende Art.

Med Hensyn til kriminel Fortid har gennemsnitlig en Fjerdedel af de indsatte ikke tidligere været tiltalt eller straffet. I 20 % af Tilfældene gælder, at der forud for Dommen er gaaet et eller flere Tiltalefrafald uden Anbringelse paa Skole- eller Ungdomshjem, 15 % har modtaget Dom, betinget eller ubetinget, og endelig har 40 % af de indsatte tidligere efter Tiltalefrafald været undergivet Opdragelse paa Ungdomshjem eller lignende Institution.

Typen paa de indsatte er den karakter- og holdningsløse unge Lovovertræder, der intet rigtigt har lært, er gaaet fra den ene Beskæftigelse til den anden, i Almindelighed ret harmløs, men slap og uden Følelse af Ansvar. Det fremgaar ganske vist af Notater vedrørende de indsattes Beskæftigelse i Aarene efter

Konfirmationsalderen, at op mod en Trediedel af dem tidligere paa et eller andet Tidspunkt har staaet i Lære som Haandværker o. l.; kun ganske faa af dem har dog haft Evner og Karakterstyrke til at gennemføre en normal Læreperiode, men er gaaet over i Budenes og Arbejrsdrengenes Rækker. — De er udgaaet fra Folkeskolens 2—3 ældste Klasser; kun en 3—4 Stykker har haft en Mellemskoleeksamen og en enkelt Realeksamen.

De fleste har inden Domfældelsen været underkastet *Undersøgelse af en psykiatrisk uddannet Læge* og er blevet erklæret for at være i Besiddelse af den Udviklingsmulighed, Behandlingen efter Straffelovens § 43 Stk. 2 maa kræve. Lægeerklæringerne er i Almindelighed særdeles værdifulde Dokumenter, og det forekommer uforstaaeligt, at der findes Dommere, der mener at kunne undvære dette Aktstykke i Tilfælde, hvor der kan blive Tale om Anvendelse af Ungdomsfængsel. For det meste kan Ungdomsfængslet bekræfte det Indtryk, den undersøgende Læge har faaet af den paagældendes Individualitet, og Erklæringerne bliver i alle Tilfælde under Behandlingen og Bedømmelsen af den enkelte baade diskuteret og anvendt. Ikke saa ganske faa af de indsatte er betegnet som smaat begavet, liggende i Nærheden af Sinkegrænsen, og en Del er, selv om Lægerne gennemgaaende paa Grund af de undersøgtes unge Alder er meget forsigtige paa dette Punkt, erklæret for Psykopater.

Hjemmene, hvorfra de unge stammer, og som Ungdomsfængslet ved at aflægge Besøg i dem, ved Læsning af ind- og udgaaende Korrespondance og ved de paarørendes Besøg i Institutionen faar et ganske godt Kendskab til, er for den saa langt overvejende Parts Vedkommende de jævne Arbejderhjem, kun faa er helt fra Elendighedsmilieu, takket være Danmarks Socialforsorg; men gennemgaaende er Hjemmene præget af indre Brist eller er defekte derved, at en af Forældrene savnes. Det fremgaar af vore Udregninger fra de første 10 Aargange, at Hjemmene er „normale“, hvilket i denne Forbindelse vil sige, at Forældrene samlever, i 46 % af Tilfældene; men altsaa ogsaa til Gengæld, at Hjemmene er lemlæstede i de resterende 54 %. I 30 % af Tilfældene er Far eller Mor angivet som død,

i 15 foreligger der Skilsmisse, og op mod en halv Snes % af de indsatte har ikke kendt Far eller Mor, men er opdraget i Pleje, privat eller paa Børnehjem. Inden for de „normale“ Hjem er der endvidere i mindst 20 % af Tilfældene konstateret Kriminalitet eller udpræget Drikfældighed; men i hvor mange Tilfælde de iøvrigt normale Hjem er præget af manglende Harmoni, lader sig ikke let optælle. — Det var muligt og fristende at opholde sig længere ved de Milieuskader, der hos de unge har deres Rod allerede i Barneaarene; men Tiden tillader det ikke. Jeg vil dog gerne, at disse Forhold i Hjemmene, Opdragelsens Arnested, bliver staaende i Erindringen. Mon ikke følgende næsten monotone Opremsning efterlader et vist Indtryk. Den omhandler 25 Tilfælde, ganske simpelt repræsenterende Hjemforholdene for de første 25 i Ungdomsfængslet indsatte Lovovertrædere, mørkere i Tonen end den lige nævnte generelle Statistik, men autentisk:

- 1) Forældre samlever — Fader drikfældig — Smaastraffe.
- 2) Forældre samlever — 9 Børn. Hjemmet fattigt og sjusket.
- 3) Forældre samlever — jævne Kaar.
- 4) Forældre skilt. Moder Syerske.
- 5) Født uden for Ægteskab. Stedfader.
- 6) Forældre skilt — Opdraget hos Mor, nu død.
- 7) Far død — Mor Frisørsalon, stærkt nervøs.
- 8) Født uden for Ægteskab. Stedfader.
- 9) Forældre skilt. Begge Parter gift og skilt paany.
- 10) Mor død — Husbestyrerinde i Hjemmet.
- 11) Begge Forældre døde.
- 12) Forældre samlever — Godt Smaakaarshjem.
- 13) Født uden for Ægteskab — Opdraget i Plejehjem.
- 14) Forældre skilt — Opdraget paa Børnehjem.
- 15) Forældre samlever — Fader Afvænningskur, Moder nervøs.
- 16) Forældre skilt.
- 17) Forældre skilt, begge gift paany — Opdraget hos Bedsteforældre.

- 18) Forældre samlever — Fader kronisk arbejdsløs (Invalide-
rente).
- 19) Forældre skilt — Opdraget i Plejehjem.
- 20) Forældre ukendt — Opdraget i Pleje af ugift Syerske.
- 21) Moder død.
- 22) Moder død.
- 23) Forældre skilt.
- 24) Forældre samlever.
- 25) Forældre skilt — Opdraget hos Mor, Arbejderske.

Jeg mener, der i dette kunde findes et og andet at skrive paa disse unges Kreditside. Maaske man vil sige, at dette er irrelevant, den Dag de har kvalificeret sig til Ungdomsfængslet, der (cfr. Straffelovskommissionen) er bestemt for „Forbrydere, der — omend unge — dog er kommet saa vidt ind paa Forbryderbanen, at de maa betegnes som begyndende Professions- og Vaneforbrydere“; men det kunde maaske dog tale med i Diskussionen med Hensyn til Valg af Repressionsmidler.

Er nu en ung Mand hensat i Ungdomsfængsel, er hans Straffetid, som formentlig alle de tilstedeværende bekendt, ikke nærmere fikseret, end at det i Straffeloven er bestemt, at Minimumstiden er 1 Aar, Maksimumslængden af et Ophold i Ungdomsfængslet 3 og — i Tilfælde af Genindsættelse — 4 Aar ialt. Tidspunktet for Løsladelse bestemmes af Fængselsnævnet, til hvilket Ungdomsfængslets Inspektør afgiver Indstilling, naar et Aar, henholdsvis 2 og 3 Aar af Straffetiden er forløbet.

Gennemsnitsvarigheden af et Ophold i Ungdomsfængslet er lang; naar de genindsatte medregnes, svinger Tidslængden i Tiaarsperioden fra 2 Aar og 26 Dage til 2 Aar og 241 Dage, heri ikke medregnet Fradraget for udstaaet Varetægtsophold, der maa tillægges med gennemsnitlig 35—40 Dage for Førkrigsaarenes Vedkommende. Jeg vil tro, at Opholdet varer længere end almindeligt antaget, og det føles naturligvis af mange Fanger og deres paarørende som urimelig langt, specielt hvor der, naar flere er dømt i samme Sag til forskellig Straf, er Mulighed for at sammenligne Varigheden af et Ophold i Ung-

domsfængsel med den i Almindelighed langt kortere Straffetid i Statsfængslet.

Det er mit Indtryk, at mange af de unge er temmelig uforberedte paa, at Straffetiden er saa lang, og ofte sker det, at de protesterer, naar man i Modtagelsesafdelingen forklarer dem Opholdets Vilkaar. Det er uheldigt, om Dommeren, der afsagde Kendelsen: Ungdomsfængsel, bagefter, for som Allah at mildne Luften for de klippede Faar, efter Domfældelsen klapper den ulykkelige paa Skulderen og fortæller, at det hele ikke er saa slemt. „Naar bare han opfører sig ordentligt, er han ude igen om et Aar“. Skulde man tro de unge og deres Forældre, sker noget i Retning af dette i ikke saa faa Tilfælde. Det er da et smukt Udtryk for Dommerens Hjertelag, men noget ubehageligt for Ungdomsfængslet, der derved bliver Sorteper, og det kan medvirke til at skabe en uheldig Indstilling hos den unge Mand og hans Paarørende.

Løsladelse efter allerede 1 Aars Forløb har i de første 10 Aar fundet Sted i gennemsnitlig 16 % af Tilfældene, svingende fra 39 % i det første optimistiske Aar og til helt ned paa 4 % af de i Løbet af et Aar indsatte (2 af en Aargang paa 52). Et lignende Procenttal er først blevet løsladt efter 3 Aars Forløb, og den store Masse løslades efter omkring et Par Aars Ophold i Institutionen.

Forinden Løsladelse finder Sted, er der, naar ikke ganske særlige Forhold gør sig gældende, altid skaffet de bortdragende Arbejde. Arbejdstilbudene fremskaffes gennem Afdelingernes Lærere, Landbrugsleder, Overgartner eller andre Funktionærer, ofte ogsaa gennem de unges paarørende; men i Krigsaarene, hvor Rejser og al Kommunikation efterhaanden blev vanskelig, og Situationen undertiden dramatisk, modtog vi ogsaa beredvillig og god Hjælp gennem Arbejdsanvisningskontoret under Fængselshjælpens og Fængselsselskabernes Samvirke. Jeg maa nævne, at Arbejde yderligere i en Del Tilfælde er skaffet af de paagældende selv paa den Maade, at de — efter at Fængselsnævnet har besluttet, at de maa løslades, naar passende Arbejde er skaffet — af Direktoratet for Fængselsvæsenet har faaet

tilstaaet en Orlov, hvorunder de, almindeligvis med Ophold i deres Hjem, har søgt Arbejde — og i næsten alle Tilfælde faaet det. Vi har til Dato ikke haft én eneste uheldig Erfaring med saadan Orlov. — Det har selvsagt ofte, ikke mindst under 30-ernes Arbejdsløshed, været forbundet med ikke ringe Besvær at fremskaffe gode Arbejdstilbud; men jeg mener, at det i Almindelighed er lykkedes, egentlig over Forventning. At Lønnen kan blive ringe nok, naar der er Tale om et Lærlingeforhold, siger sig selv; men det har været muligt, dels gennem fængselselskaberne, dels — og væsentligt — fra Ungdomsfængslet direkte, i saadanne Tilfælde at yde økonomisk Hjælp.

De Arbejdstilbud, der er fremskaffet, er naturligvis vidt forskellige. Eksempelvis kan jeg vedrørende de første 6 Aargange, der omfatter ialt 293 Mand, nævne, at af disse drog 70 Mand ud til fast Arbejde ved Landbrug, 30 til Gartneri, 14 gik i Hyre, 16 ind som Soldat; 91 anbragtes i Lære og 55 fik Arbejdsmandsarbejde af forskellig Slags, væsentlig som ufaglærte Arbejdere paa Fabrikker.

Hvor Forholdene taler derfor, har man bestræbt sig for at placere de Løsladte i nyt Milieu. Af de 140, Ungdomsfængslet inden for de 6 første Aargange modtog fra København, løslødes kun de 92, altsaa de $\frac{2}{3}$, dertil. Fra Provinsbyerne fik man 87, og kun 73 gik tilbage dertil, medens 91 gik til Landdistrikter, hvorfra kun de 66 indsattes. Man skal ganske vist ikke gøre sig for mange Illusioner med Hensyn til Omplantningens Varighed, for Byen trækker, og før eller senere vil disse Mennesker tage dertil igen; men mange af dem har dog haft særdeles godt af denne Overgang fra Opholdet i Ungdomsfængslet til Bylivet igen.

Til enhver Løsladelse, der finder Sted fra Ungdomsfængslet inden Udløbet af den absolut maksimale Straffetid (4 Aar), knyttes de Vilkaar, at den prøveløsladte i et nærmere fastsat Tidsrum, i Almindelighed 2 Aar, skal føre et straffrit og ordentligt Liv, i samme Tid være undergivet Tilsyn ved Ungdomsfængslets Foranstaltning og holde sig efterrettelig de Paalæg, den tilsynsførende maatte give ham.

Tilsynet med de løsladte er i Hovedsagen blevet ført fra selve Ungdomsfængslet derved, at en af Lærerne eller Arbejdslederne er beskikket som Tilsynsførende. Ved det Kendskab, disse Funktionærer gennem deres daglige Omgang med Fangerne har faaet til den løsladte, skulde der normalt være skabt Mulighed for paa forstandig Maade at kunne vejlede og retlede. Parterne staar i Forbindelse med hinanden gennem Brevveksling og ved lejlighedsvis Besøg, hvor den Tilsynsførende rejser ud og tilser sine Folk. I Almindelighed tror jeg, Ordningen virker tilfredsstillende.

Selv om det ligger nær at forestille sig, at den løsladte let kan narre sin Tilsynsførende — og det naturligvis ogsaa sker — har Ordningen saa mange Fordele, at jeg tror, den principielt bør bibeholdes. I København ligger Forholdet dog noget anderledes. Der har man i udstrakt Grad Mulighed for at faa velregnede Tilsynsførende; Byen er saa stor, at det diskretionsmæssige Hensyn, der bør tages, ikke støder paa saa mange Vanskeligheder som paa Landet, hvor alle kender og overvaager hinanden, og endelig skifter Situationerne for de prøveløsladte langt mere der end ude omkring, saa at det kan være ønskeligt at have en Mand ved Haanden, der hurtigere, end Lærerne fra Ungdomsfængslet i Almindelighed vil kunne det, kan gribe ind og faa en Skude, der er ved at strande, bragt uden om Skærene. — Jeg kan nævne, at der for Tiden er 133 prøveløsladte under Tilsyn fra Ungdomsfængslet. Heraf opholder de 60 sig i København, og saa godt som alle disse har lokalt Tilsyn. Man bestræber sig for ogsaa her at faa Tilsynene fordelt paa flest mulig, og skulde nogen af de tilstedeværende have Lyst, Tid og Evner til at bistaa herved, er Hjælp meget velkommen.

III.

Gaar man dernæst over til at se paa Resultaterne af Behandlingen i Ungdomsfængslet, skal jeg straks røbe, at Recidivtallene for de første 5 Aargange er 41 — 40 — 43 — 43 og 43 %. I Udregningen er medtaget alle oplyste Tilbagefald til og

med Udgangen af 1945, og Beregningsgrundlaget er det samme som den ved Fængslernes Recidivstatistik normalt brugte, at man ved Recidiv forstaar, at den løsladte har gjort sig skyldig til ny Straf af Statsfængel.

Nu bliver Spørgsmaalet saa, om man stillet over for dette Tal skal give sig til at snappe efter Vejret, hvilket unægtelig er sket. Et Recidivtal paa over de 40 ser ret alvorligt ud. Men inden Dom fældes derover, bør det ses i Relation til forskellige Omstændigheder. Sammenligner man med Fængselsvæsenets almindelige Recidiv, viser Tallene i den sidst udkomne Beretning om Fængselsvæsenet i Danmark paa Statsfængslet i Nyborg, der vel kommer vor Gruppe nærmest, et Tilbagefald til ny Straf af Fængsel for 216 af 374 løsladte, altsaa 57—58 %, og ser man udelukkende paa Tilbagefaldet hos saadanne, som er løsladt fra deres første Statsfængselsstraf, ligger Tilbagefaldsprocenten paa 50, altsaa stadig noget højere. Denne Skelen udad siger maaske ikke videre meget. Bedre er det at vurdere Forholdet efter Arten, Typen af de indsatte: Som jeg nævnte tidligere, er omkring en Fjerdedel af de i Ungdomsfængslet indsatte ikke tidligere tiltalt eller straffet, 19 % har haft Tiltalefrafald uden Anbringelse, 15 % har haft Dom tidligere og 39 % Tiltalefrafald med Indsættelse i Ungdomshjem. Analyserer man disse Tal lidt nøjere, viser det sig, at af

1. Gruppe (de straffri) recidiverede ..... 16 %
2. Gruppe (Tiltalefrafald ÷ Ungdomshjem) ... 38 %
3. Gruppe (tidligere domfældte) ..... 54 %
4. Gruppe (Tiltalefrafald ÷ Ungdomshjem) ... 65 %

Det er saa ganske øjensynligt, at Ungdomsfængslet faar langt den vanskeligste Gruppe fra den Del af de unge, der er saa kompromitteret, at de tidligere har været anbragt paa Ungdomshjem, og der har maattet opgives. At Prognosen for denne Gruppes Vedkommende er let, ved man; om det da er saa helt trøstesløst et Resultat, at dog 35 % af disse alligevel synes at være faldet nogenlunde til Ro efter Løsladelsen fra Ungdomsfængslet, skal jeg lade staa hen.

Oversigtstavle fremvist som Lysbillede:

Antal indsatte:		Domsted for større Grupper:	
Aar 1933.....	70	Københavns Byret	197
- 1934.....	36	Frederiksberg Birk	27
- 1935.....	44	Nordre Birk	23
- 1936.....	46	Søndre Birk	8
- 1937.....	44	Aarhus	23
- 1938.....	53	Aalborg	23
- 1939.....	59	Bjerre-Hatting	18
- 1940.....	52	Horsens	17
- 1941.....	76	Randers	16
- 1942.....	84	Frederikssund	15
Ialt.....	564	Odense	14

Hjemsted efter Folkeregistret:

Storkøbenhavn	274 = 49 %
Provinsby	157 = 28 %
Landdistrikt	153 = 23 %

Alder ved Indsættelsen:

15 Aar	0
16 -	9 = 2 %
17 -	49 = 9 %
18 -	204 = 36 %
19 -	208 = 36 %
20 -	93 = 17 %
21 -	1

Tidligere Kriminalitet:

Ingen tidligere Sag	153 = 27 %
Tidligere Tiltalefrafald uden Anbringelse paa „Hjem“	115 = 19 %
Tidligere Dom, eventuelt betinget Dom	86 = 15 %
Tidligere Tiltalefrafald mod Anbringelse paa Ungdomshjem	220 = 39 %

Løsladelse.

	1 Aar	1—2 Aar	2 Aar	2—3 Aar	3 Aar	Gennemsnitl.
1933	39 %	10 %	37 %	4 %	9 %	2 Aar 26 D.
1934	22 %	19 %	31 %	14 %	11 %	2 - 111 -
1935	27 %	27 %	21 %	5 %	18 %	2 - 75 -
1936	15 %	28 %	22 %	11 %	24 %	2 - 84 -
1937	11 %	16 %	39 %	7 %	27 %	2 - 241 -
1938	12 %	18 %	31 %	6 %	33 %	2 - 241 -
1939	7 %	20 %	50 %	7 %	14 %	2 - 199 -
1940	4 %	21 %	35 %	29 %	11 %	

Recidiv.

	Antal indsatte	Genindsatte	Endeligt recidiverede
1933	70	17 = 24 %	29 = 41 %
1934	36	6 = 17 %	16 = 44 %
1935	44	12 = 27 %	19 = 43 %
1936	46	8 = 17 %	20 = 43 %
1937	44	12 = 27 %	19 = 43 %
1938	53	10 = 20 %	18 = 35 %

Gruppernes Recidiv.

Ingen tidligere Sag	16 %
Tidl. Tiltalefrafald ÷ Anbr.	38 %
Tidl. Dom + Straf evt. bet.	54 %
Tidl. Anbr. paa Ungdomshjem	65 %

IV.

Staar man nu med dette Recidivtal paa et Par og fyrrer, melder den Tanke sig naturligt hos andre og hos os selv: Er dette nu ikke for højt? — Er der ikke noget forkert ved Systemet? — Kan der rettes noget? — Er det hele Udgiften og Umagen værd? — Som maaske nogle vil erindre, blev Spørgsmaalet for nogle Aar siden rejst i Tidsskriftet „Juristen“, men desværre paa et Grundlag, stærkt præget af manglende Indsigt i Forholdene.

Som det første Spørgsmaal, der melder sig, skal jeg anføre: Er Tilgangen til Ungdomsfængslet den rette? Paa dette

Sted vil jeg gerne bringe i Erindring den Diskussion, der, medens Tankerne om Ungdomsfængslet endnu var i sin Udformning, stod om, hvilken Type af Unge, der burde indsættes i denne ny Institution, og hvor Overinspektør Skjerbæk og nuværende Fængselsinspektør Borgsmidt-Hansen, Horsens, drøftede Spørgsmaalet i Artikler i Nordisk Tidsskrift for Strafferet (Aargang 1925 og 1929). Borgsmidt-Hansen gik stærkt ind for, at der med Ungdomsfængslet skulde skabes noget virkelig nyt, pointerede, at der burde skabes en opdragende Institution, fjernt fra almindelig fængselsmæssig Skabelon, — og med Hensyn til Belægget hager han sig Gang paa Gang fast i nogle Linier fra Straffelovskommissionens Udkast til almindelig borgerlig Straffelov, fra hvis Motiver han (1929 Side 245) citerer: „der maa da ogsaa finde en omhyggelig Sigtning Sted, saaledes at de mest forhærdede og navnlig som Regel de, der trods tidligere Anbringelse paa Opdragelsesanstalt for særlig vanskelige, falder tilbage til Forbrydelser, henvises til det almindelige Fængsel — dels fordi Efteropdragelse for disse Personer normalt maa anses for ret haabløs, dels og navnlig, fordi de vil øve en daarlige Indflydelse paa de bedre Elementer og til Skade for disse tvinge hele Regimet i Ungdomsfængslet ind i sædvanlig fængselsmæssig Skabelon, hvorved bl. a. ogsaa de uheldige Sider ved Dommens Ubestemthed vilde træde stærkere frem“.

Borgsmidt-Hansen paastaar, at skal Ungdomsfængslet optage saadanne, der betegnes som uopdragelige, og saadanne, som til Stadighed rømmer fra Ungdomshjemmene, vil Ungdomsfængslet ikke kunne føres ud i Livet som tænkt. Han er paa Vagt over for den Mulighed, at Ungdomsfængslet skal kunne blive Slutstenen paa Anstaltsopdragelsen i Stedet for det, som man fra Fængselsfolks Side drømte om: en Institution for det ret betydelige Antal unge mellem 16 og 21 Aar, der er gaaet uden om Værgeraadsforsorgen, og hvor man kunde undgaa at tage til de almindelige Straffeforanstaltninger.

Det blev ikke Borgsmidt-Hansen, der sejrede; det viser Rigsadvokatens Cirkulære angaaende Særbehandling af visse Lovovertrædere i Henhold til Straffeloven af 15. April 1930, der

netop anviser Ungdomsfængsel som indiceret bl. a. for „saa-danne, der for begaaede Ejendomsforbrydelser har været fjernet fra Hjemmet og underkastet Behandling i længere Tid paa Skole eller Ungdomshjem eller tidligere for Ejendomsforbrydelse har udstaaet en eller flere Straffe“, og det viser de Tal, jeg har opgivet Dem; men det blev Borgsmidt-Hansen, der fik Ret.

Det er ganske givet, at den stedfundne Tilgang har været en Hemske for en sund Udvikling af Ungdomsfængslet, og hvor megen Skade, der kan være opstaaet ved ugunstig Paavirkning fra de ringestes Side, lader sig ikke kontrollere. Principielt tror jeg imidlertid ikke, den rette Løsning vil være at skærpe „Optagelsesreglerne“, om jeg saa maa sige. Den vil være det, hvis man fortsat kun skal have een Institution, og den vil naturligvis være det, hvis man er ude efter at lave en fin Statistik; men hvis man tror paa, i Ungdomsfængslet at have fundet en anstændig og hensigtsmæssig Behandling af unge Lovovertrædere, er den det ikke. Den eneste forsvarlige Fremgangsmaade er, at vi har eller faar ikke et, men en Flerhed af Ungdomsfængsler, saaledes at der er Mulighed for at sortere de indsatte og derved mindske Muligheden for uheldig indbydes Paavirkning og slippe for ustandseligt i Arbejdet at skulle klippe en Taa og hugge en Hæl for at faa samme Sko til at passe alle, og først saa kan vi laane Øren til Retspræsident Schlyter, naar han raaber over Sundet: „De skal ikke interessere Dem saa meget for, om der kommer nogle i Ungdomsfængslet, som ikke skulde have været der; men De skal passe paa, at der ikke er en hel Del, der gaar uden om Ungdomsfængslet, og som burde have været anbragt der“. — Har man Betingelsen for at sammenligne almindelig traditionel Fangebehandling med Ungdomsfængsel, maa man hævde, at dettes mere aktive Indstilling over for de unge Fanger i Forsøget paa at give dem en Kontrapaavirkning i Forhold til de Kræfter, der hidtil har ført dem, maa give bedre Mulighed for Opdragelse.

En Frygt, der i gentagne Tilfælde er kommet til Udtryk, er, at Forholdene i Ungdomsfængslet skulde være for tiltalende,

byde de indsatte saa gode Kaar, at Opholdet ikke er egnet til at virke skræmmende, og indirekte er til Skade derved, at de unge vænnes til en Standard, Forholdene ude ikke vil byde dem. Især befrygtes det Gang paa Gang, at en ung Mand, der er blevet vant til at vaske sig i en Porcelænskumme, endda hvid, i fælles Vaskerum, skulde have svært ved senere hen, anbragt i en Plads paa Landet, at vænne sig til Karlekammerets Blikvandfad. Det er min bestemte Opfattelse, at der ingen Fare truer fra denne Kant. Vi kan se det inden for vore egne Rammer: Den midlertidige Fællesafdeling byder ikke paa de andre Afdelingers nette Enkeltmandsstuer, men paa Sovesale med Etagekøjer, og Vaskeindretningen i den gamle Slotskælder byder paa et Cementtrug med Blikvandfade o. s. v. Alligevel foretrækkes Opholdet paa denne Afdeling, og hvorfor? Fordi „Fængslet“ der er kommet mere paa Afstand, og der i denne aabne Afdeling bydes dem en Følelse af relativ Frihed og Ansvar. De unge skal nok tage Karlekammeret og dets Vilkaar, for det hører med til „det helt andet“, det er Friheden.

Nej — der er intet Ønske hos de prøveløsladte om at komme tilbage til Ungdomsfængslet. En og anden vil maaske have oplevet eller hørt om, hvorledes unge, der paany har forset sig, har tigget og bedt om, at blive fri for at komme tilbage til Ungdomsfængslet. Skrækken for den relativt lange og i hvert Fald ubestemte Straffetid skal nok virke stærkere end Dragelsen mod Ungdomsfængslets Eldorado.

Skal man tale om en Fare udgaaende fra Livet i Ungdomsfængslet, bliver det meget snarere det udstrakte Fællesskab med dets arrangerede Fællesforetagender, der kan indebære en vis Risiko ved at vænne de unge til altid at være i Flok, sammen med jævnaldrende. Er man vant dertil, kan det maaske nok blive vanskeligt at vænne sig til det mere stille Liv f. Eks. paa Landet paa en mindre Gaard, hvor hverken Madmor eller Husbond er videre interesseret i Fodbold eller andet „Skæg“. Fællesskabet har vi imidlertid Brug for, dels for ikke at skabe en for kunstig Atmosfære, dels til gensidig Afslibning, og Arrangementerne er nødvendige til Modvirkning af den nedbry-

dende Virkning, der kunde blive Resultatet af de ledige Stunder, hvori de unge Fanger ellers var overladt til sig selv. —

Man har bl. a. ogsaa regnet ud, at Ungdomsfængslet er for dyrt for Samfundet. Nu bliver Ungdomsfængslet naturligvis dyrt derved, at Opholdet tager relativt lang Tid; men er Opholdstiden lang, især for de vanskeligste, kunde det jo tænkes, at denne Udgift i nogen Grad ækvivaleres derved, at andre Institutioner i tilsvarende Tid er befriet for dem; men i det daglige gælder det ikke, at Ungdomsfængslet er særlig dyrt til Trods for, at der i dette ofres mere paa Undervisning og Oplæring, og Ungdomsfængslet selv afholder de Udgifter med Tilsyn og Understøttelse, de andre Fængsler gennem Fængsels-selskaberne aflastes for. Hidtil har f. Eks. Kvindefængslet og Statsfængslet i Horsens været dyrere pr. Fangedag end Ungdomsfængslet. I Øjeblikket ligger Forholdet saaledes, at en Fange i Ungdomsfængslet i 1945 pr. Dag har kostet Staten Kr. 11,24, medens han i Horsens Statsfængsel har kostet Kr. 13,69, i Nyborg, det „billigste“ af Fængslerne, ca. 10 Kr. —

Der har været fremført og kan fremføres mange forskellige Indvendinger og Forslag til Forbedringer i Ungdomsfængslets Forhold. Jeg skal ikke komme nærmere ind paa flere af disse Ting i Øjeblikket, en evt. Diskussion vil antagelig bringe dem frem; men lad det være sagt: Man gaar ikke paa Ungdomsfængslet rundt og tror, at alt er saa saare vel, og at intet kan blive bedre. Endnu synes vi, at man paa mange Maader ikke er naaet til at give de unge Fanger, der overlades til Ungdomsfængslet, den helt reelle Chance, hverken under Opholdet eller i Tiden derefter. Det kniber — ogsaa for Myndighederne — med at gøre Alvor af Forskellen mellem almindelig Straf og Ungdomsfængsel. En Række af Følger, der ved Straffelovens Vedtagelse efter § 78 var forbundet med Statsfængselsstraf, skulde udtrykkelig ikke ramme Ungdomsfængslets løsladte. Hvad hjælper det, naar man i Praksis gør dette til en ren Illusion ved omhyggeligt at notere hans Straf paa Straffeattest, ja endogsaa paa hans Kort i Folkeregistret, og end ikke kan bruge ham som Arbejder paa en Jernbanelinie. Og tænke sig, hvilket Mas det er at skaffe en prøveløsladt en saa naturlig Ting

som et Kjørekort, — som om ikke Samfundet og den enkelte var bedre tjent med, at Manden legalt kunde sætte sig til et Rat, end at han gør det ulovligt, for det gør jo de af dem, det kunde være risikabelt at tillade det.

Vi vil meget gerne have fastere Hold i Tilsynene, især større Mulighed for at reagere hurtigt og konsekvent — og pædagogisk rigtigt, end vi i Øjeblikket synes, vi har det. Spørgsmaalet er her, om Fængselsnævnet tør delegere os noget af sin Myndighed.

Uhyre vigtigt er det, at man hjælper os med at faa de bedst muligt kvalificerede Medarbejdere, ogsaa blandt Betjentene, hvis Indflydelse paa Fangerne kan være afgørende. Det gælder Fængslerne i Almindelighed, at Lønnen er for lille til at tilfredsstille de bedste; men det gælder endnu mere for Ungdomsfængslets Vedkommende, hvor Kravene, der stilles til Udvikling og Modenhed, er langt større. Hvad hjælper de gode Rammer ellers, og hvad betyder de opdragelsesmæssigt i Sammenligning med Personalet. Jeg synes, man mangler Blik for dette. Stillingerne og Lønnen paa Ungdomsfængslet burde være saaledes, at ogsaa de bedst egnede fra andre Fængsler kunde se deres Fordel ved at søge dertil; men saadan er det ikke, snarest tvært imod.

Og saa maa det siges igen: Man maa saa snart som muligt have hele Institutionen udbygget til at omfatte flere Ungdomsfængsler, saa man kan behandle de Grupper, vi allerede har modtaget, bedre og ikke behøver at kræve skarpere Sortering; for at der med denne Straffeform er givet Fængselsvæsenet rige Muligheder, er der for mig ingen Tvivl om. Den er efter sin Art aktiv; den søger at tilnærme Forholdene i Fængslet til den fri Tilværelse; den tilsigter ved sine Belastningsprøver at modne den enkelte og udfinde, hvornaar dette er naaet i tilstrækkelig Grad, og man har Tid til at vente uden at være bundet af Dato; den søger positivt at give den unge Lovovertræder den Kontraavirkning, der skulde kunne bidrage til at vende hans Skæbne. Tanken med Ungdomsfængslet — Systemet — tror jeg er rigtig. Har Resultatet ikke svaret til Forventningerne, ligger Skylden ikke der.

Ett stundande 200-årsminne.

Uppkomsten av världens äldsta statistik över våldsbrott.

Av docenten VELI VERKKO.

I.

Genom sitt beslut av den 3 februari 1748 biföll riksrådet i Sverige-Finland en av riksdagens sekreta utskott gjord framställning om inrättandet av ett *tabellverk* och fastställde tre inom sekreta utskottets statsdeputation utarbetade formulär till tabeller, enligt vilka de befolkningsstatistiska uppgifterna skulle insamlas. .

Den första av dessa tabeller, som skulle ifyllas av rikets prästerskap, skulle innehålla uppgifter om födda, döda och vigda personer, den andra blanketten uppgifter om dödsfallen, fördelade enligt de avlidnas ålder och kön, samt enligt *dödsorsakerna*, den tredje åter uppgifter om folkmängden.

Dessutom bestämdes, att tabellverket skulle begynna sin verksamhet redan samma år. Då emellertid tryckningen av tabellerna fördröjdes, kunde verksamheten icke upptagas förrän följande år.

Tabellverkets verksamhet led under de första åren av många brister, enär de personer som hade hand om denna voro oavlönade, och betraktade sina uppdrag inom verket blott som bisysslor. Den 11 oktober 1756 ställdes tabellverkets verksamhet på ordinarie fot och institutionens namn förändrades till *tabellkommissionen*¹⁾.

---

¹⁾ *Aug. Hjelt*, Det svenska tabellverkets uppkomst, organisation och tidigare verksamhet. Några minnesblad ur den svensk-finska befolkningsstatistikens historia. Helsingfors 1900. Fennia 16, N:r 2. — *Oscar Lundell*, Bidrag till den finska befolkningsstatistikens historia. Akad. avhandling. Helsingfors 1913.

Om sakens förhistoria må nämnas, att man i Sverige-Finland under frihetstiden, efter det stora nordiska kriget begynte fästa uppmärksamhet vid befolkningsuppgifterna. Den första åtgärden i denna riktning var, att landshövdingarna år 1735 förståndigades att till riksdagen sända utredningar om tillståndet i de olika länen, uppgifter om befolkningens tillväxt m. m.²⁾ Bland de personer, som genom sin verksamhet främjade befolkningsstatistikens utveckling må nämnas den för sin lärdom berömde biskopen i Linköping, sedermera ärkebiskopen, *Erik Benzelius d. y.* (1675—1743) och ständige sekreteraren i den år 1739 grundade Svenska vetenskapsakademien, den kände astronomen och matematikern *Pehr Elvius* (1710—1749). En mycket betydande insats inom detta forskningsgebit gjorde brigadgeneralen *Jacob Albrecht von Lantingshausen* (1699—1769), en begåvad och initiativrik man, som tidigare hade stått i fransk tjänst. Efter att i utlandet ha gjort sig bekant med de befolkningsstatistiska metoderna utarbetade han ett förslag till enhetliga tabeller för ifrågavarande statistik. I detta förslag fästes för första gången uppmärksamheten vid dödsorsaksstatistiken, von Lantingshausen föreslog nämligen, att tabellerna "borde äfwen innehålla de hvarjehanda slags sjukdomar, som mäst-uppfylla dödztlistorne"³⁾. v. Lantingshausens franskspråkiga förslag till tabeller vann sekreta utskottets gillande och hänsköts till statsdeputationens behandling. Denna utförde med bistånd av sakkunniga och speciellt av svenska vetenskapsakademien ett flitigt och omsorgsfullt arbete. En synnerligen förtjänstfull insats i deputationens arbete gjorde dess ledamot,

²⁾ På grund av avsaknaden av enhetliga tabeller fingo dock dessa uppgifter icke någon större betydelse.

³⁾ Utom uppgifterna om sjukdomarna föreslog han att tabellerna även skulle uppta uppgifter om de personer, som undergått dödsstraff, fördelade enligt brottets art: «le nombre des criminels exécutés par la justice et pour quels crimes». På detta sätt kommo ifrågavarande kriminalstatistiska specialuppgifter med på de slutliga tabellerna, till en början under rubriken «som lidit dödsstraff». *Hjelt*, Det svenska tabellverket s. 85.

domprosten, sedermera biskopen *Petter Filenius* (1704—1780), som tidigare under flera år verkat som professor vid Åbo akademi⁴). I detta skede kompletterades v. Lantingshausens förslag, att de sjukdomar, som "mäst upfylla dödzlistorne", skulle nämnas i statistiken, så att man kom till en verklig dödsorsaksstatistik, som icke blott innehöll uppgifter om sjukdomarna såsom dödsorsaker utan också om andra orsaker till dödsfallen, sammanfattade under den gemensamma rubriken "tilfälligheter". Först från denna tidpunkt omfattar denna statistik uppgifter om "Sjelf-mördare"⁵) och om de två dödsorsaker, som denna artikel kommer att behandla, nämligen "Barnamord" och "Mördade"⁶).

Det slutliga formuläret, där de statistiska uppgifterna för hela riket för år 1749 ha upptagits, har publicerats i *Aug. Hjelts* aktsamling "De första officiella relationerna om svenska tabellverket åren 1749—1757". Tab. II (s. 18)⁷).

Uppgifterna i formuläret äro uppdelade enligt ålder och kön.

II.

Så fick den talserie som berör offren för brotten mot liv sin upprinnelse. Varje dödsfall betecknar ett konstaterat fullbordat brott mot liv. Denna serie av brottstal, som i Finland och Sverige har fortsatt ända till innevarande tid, omfattar inemot 200 år och är med avseende på åldern den enda i sitt slag i hela världen. Frånsett den första tiden fäste man på länge inte någon uppmärksamhet vid detaljerna i denna dödsorsaks-

⁴) Filenius fick också i uppdrag att ombesörja tryckningen av de godkända tabellerna. Upplagen beräknades för 25 år framåt och räckte således ända till år 1773.

⁵) Beträffande självmordsstatistiken under 1750-talet, se min uppsats «Om självmordsfrekvensen i Europa och speciellt i de nordiska länderna» i «Menneske og Miljø» 1946, s. 215—224.

⁶) Om de biografiska uppgifterna se *Herman Hofberg*, Svenskt biografiskt handlexikon. Ny upplaga I—II. Stockholm 1906.

⁷) Några bidrag till den svensk-finska befolkningsstatistikens historia. Helsingfors 1899. Fennia 16, N:r 3.

statistik. Först år 1875 publicerades siffrorna för barnamord, övriga brott mot liv, självmord och avrättningar av den kände pedagogiske författaren, matematikern och politikern *P. A. Siljeström*, i avhandlingen "Om mord och självmord i Sverige under tidskiftet 1749—1870"⁸⁾. (Siljeström hade tidigare ägnat uppmärksamhet också åt de tabeller i dödsorsaksstatistiken, som belysa sjukdomarnas andel i dödsfallen). Men de tal som berörde Finland under det svenska väldets tid lämnade han helt utanför undersökningen. Talen för självmord ha för Finlands vidkommande senare samlats och statistiskt behandlats, också uppgifterna om de avrättade ha publicerats⁹⁾, men uppgifterna om offren för brotten mot liv hava förblivit okända. Den i Finland publicerade statistiken över dödssoffren, där uppgifterna om barnamord och övriga brott mot liv äro specificerade, börjar först från och med år 1878¹⁰⁾, och med gemensamma tal för båda dessa brottsgrupper år 1865.

Under dessa omständigheter har ett i kriminologiskt avseende värdefullt och intressant statistiskt material från medlet av 1700-talet för Finlands vidkommande blivit obeaktat. Den del av materialet som hänför sig till den tid Finland var förenat med Sverige, förvaras ända till år 1806 hos statistiska centralbyrån i Sverige, den del åter, som rör tiden f. o. m. 1808, hos statistiska centralbyrån i Finland¹¹⁾.

Här fanns en viktig forskningsuppgift att fullfölja. Under åren 1936 och 1938 var jag i tillfälle att på statistiska centralbyrån i Sverige anteckna uppgifterna om antalet dödsoffer i

---

⁸⁾ Statistisk Tidskrift utgifven af Kungl. Statistiska Centralbyrån. Årg. 1875. Stockholm s. 145 o. följ. Avhandlingen omfattar 9 sidor text och 17 sidor tabeller.

⁹⁾ I *K. Olivecronas* arbete «Om dödsstraffet». Andra upplagan. Uppsala 1891, finns detaljerade uppgifter om dessa. Tabell IV. s. 110—153. Uppgifterna för Finland sluta vid år 1806 och äro liksom också uppgifterna för Sverige långt ifrån fullständiga.

¹⁰⁾ De officiella uppgifterna om offrens kön börja ännu senare, år 1890.

¹¹⁾ Uppgifterna för år 1807 saknas.

Finland intill år 1806. För den beredvillighet och hjälpsamhet jag därvid har fått röna ber jag att i främsta rummet få tacka förste aktuarien, fil. lic. *Hjalmar Fredelius* samt byråchefen, fil. doktor *Otto Grönlund* och förste aktuarien, fil. och jur. kand. *Sverker Groth*.

Vid statistiska centralbyrån i Finland har jag gjort anteckningar om motsvarande material för tiden 1808—1877.

På dessa statistiska uppgifter grunda sig följande av mig publicerade undersökningar: "Brottslighet och folklynne" (Svensk Juristtidning 1945), "Barnamorden och sexualmoralen i Sverige-Finland på 1700-talet" (Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1946) samt "Våldsbrottslighetens utveckling och lagbundenhet i Sverige och Finland åren 1750—1940" (Statsvetenskaplig Tidskrift 1946).

III.

Vi ställas nu inför den viktiga frågan, vilket värde man bör tillerkänna uppgifterna om brotten mot liv i dödsorsaksstatistiken. Vi ha redan nämnt, att denna statistik ända från början omfattade tvenne olika grupper, nämligen sjukdomar och andra dödsorsaker, "tilfälligheter". Det är skäl att här räkna upp de sistnämnda:

«Quafde af Ammor eller Mödrar, Barnamord, Mördade, Döde af hunger och otjenlig Spis, Drunknade, Omkomne under Isen, Frusne till Döds, Omkomne af Oos, Sjelf-mördare, Som lidit Dödsstraff, Döde af vådeliga tilfällen».

Dödsorsaksuppgifterna inom sistnämnda grupp utgöra ett mycket tillförlitligare material än motsvarande uppgifter inom gruppen "sjukdomar". Men det finnes inga garantier för att dödsorsakerna alltid blevo bekanta för den myndighet, som hade att uppgöra statistiken, d. v. s. för prästerskapet. Uppgifterna om offren för brott mot liv intaga dock en särställning bland de uppgifter det här är fråga om, ty i 1734 års lag fanns i Missgärningsbalkens 28 kap. 6 § följande stadgande:

«Ther tvifvelachtigt är, om then döde af sot, eller annars handaverk döden fått; låte Domaren, eller Konungens Befalningshafvande then dödas kropp syna, innan then begrafven varder».

Detta lagrum blev ett verksamt stöd vid utredningen av misstänkliga dödsfall.

Låt oss efter detta undersöka vad de benämningar som avse brott mot liv, nämligen "Barnamord" och "Mördade" innebära. Vi fästa först uppmärksamheten vid begreppet barnamord. Det kan vid första ögonkastet förefalla, som om detta brott vore lätt att dölja. Ett barn kan lätt tagas avdaga t. ex. genom vårdslös skötsel, utan att den egentliga orsaken till dödsfallet kommer i dagen. Men såsom professor *Oiva Elo* påpekar i sin undersökning "Der Kindesmord in der Kriminalstatistik"¹²⁾ — är det i sådana fall alls icke fråga om barnamord, som blott kan begås av en moder till ett oäkta barn vid själva framfödandet eller strax därefter. Då en ogift kvinna blir gravid väcker det inom kort uppmärksamhet hos hennes omgivning och ju längre havandeskapet framskrider, desto svårare är det för henne att hemlighålla sitt tillstånd. Ifall barnet dör vid födelsen eller strax därefter, ligger misstanken om barnamord nära till hands.

Större betydelse ur kriminologisk synpunkt än rubriken "Barnamord" har rubriken "Mördade". Vad innebär den?

Studerar man närmare missgärningsbalkens i 1734-års lag bestämmelser om de olika brotten mot liv, kan man knappast komma till något annat resultat än att rubriken hänförde sig till alla konstaterade fullbordade brott mot liv, — (med undantag för dödsvallande och barnamord), eller således till alla de brott mot liv, som omnämns i kap. 21 §§ 1—4 och 6—9 av den finska strafflagen, och med ytterst få undantag i kap. 14 §§ 1 och 3—8 i den svenska¹³⁾.

Missgärningsbalkens 12 kap. "Om mord och nidingsverk"

¹²⁾ Deutsche Zeitschrift für die gesamte gerichtliche Medizin, 32 Band, 1 Heft. Berlin 1939, s. 5 och följ.

¹³⁾ *Siljeström* är av samma uppfattning. I en not på sid. 146 i sin avhandling säger han: «Uti uppgifterna göres ingen åtskillnad mellan hvad i lagstil kallas dråp och mord. Däremot ingå icke i räkningen lif spillda i krig eller af våda». S. nämner ej, på vilka grunder han kommit till denna uppfattning — synbarligen har han fått upplysning härom i andra hand.

omfattar tre paragrafer, av vilka den sista icke berör något brott mot liv, utan närmast avser misshandel varav svår kroppsskada följt. Ordet "nidingsverk" i rubriken har avseende på detta brott. I § 1 säges "Dräper man, eller qvinna, annan försåtliga och i löndom, varde mördaren halshuggen mannen steglåd, och qvinna i båle bränd". Här är det enligt definitionerna i Finlands och Sveriges gällande strafflagar fråga om mord i dess vanligaste form. Men i 2 § av samma kapitel stadgas, att den som "dräper" simmande eller badande eller någon som befinner sig i ett sådant tillstånd att han icke kan försvara sig skall dömas till samma dödsstraff. I detta fall är det således fråga också om dråpartade brott, och dock talar kapitelrubriken om mord. Det är uppenbart att dessa fall höra under benämningen "Mördade".

I 14 kap. av missgärningsbalken talas det om dråp av föräldrar, barn och syskon, som lagen ansåg vara ett grövre brott än det i kap. 12 nämnda mordet. Det är tydligt att dessa brott lika väl som de i MB 12:2 nämnda dråpen höra under benämningen "Mördade". Likaså de brott som nämnas i MB 15:1, där det är fråga om dråp av husbonde eller förman, och det kan knappast förhålla sig på annat sätt i fråga om förgiftning, ett mordartat brott (MB 17). I kapitlet "Om annat dråp" ingå de brott som i den finska lagstiftningen rubriceras såsom misshandel med dödlig påföljd; också de höra säkert till nämnda kategori. Man kan ej förutsätta annat, eftersom det i § 3 av samma kapitel är fråga om dråp som utföres mot ersättning; detta är ju ett brott av mordnatur.

Däremot ingår i begreppet "mördade" ett så utpräglat drag av uppsåtlighet, att det är otänkbart att de i MB 27 och 28 kapitel nämnda av våda eller oaktsamhet orsakade gärningarna skulle kunna hänföras till denna rubrik.

Också en annan omständighet talar för att benämningen "mördade" hänför sig till de konstaterade fullbordade brotten mot liv, med undantag av dödsvållande och barnamord.

Om benämningen hänförde sig endast till mord i enlighet med den definition av brottet som ges i MB 12:1, hur skulle det

då kunna vara möjligt att enligt uppgifterna antalet mördade under åren 1749—1756 i Sverige-Finland var $2\frac{1}{2}$ gånger så stort, (se följande sida) och i Finland under åren 1754—1763 c:a 3 gånger så stort som antalet fall av barnamord?¹⁴⁾)

Ehuru uppgifterna om antalet offer för brott mot liv utgöra det mest tillförlitliga materialet i dödsorsaksstatistiken, är det skäl att påpeka, att under 1700-talet och ännu under 1800-talet många brott mot liv helt visst förblevo ouppdagade och detta speciellt i fråga om mord. Då hände det också mycket oftare än nu att brottet uppdagades först långt efter det år då det hade begåtts, så att det inte blev upptaget i statistiken för detta år. Förhållandena voro outvecklade, bosättningen gles och metoderna att uppdaga brott bristfälliga.

Det är dock onödigt att överdriva betydelsen av dessa faktorer. I detta sammanhang hänvisar jag till mina tidigare nämnda undersökningar. I dem har det icke varit fråga om att bestämma den faktiska frekvensen av brottsligheten mot liv i Sverige-Finland, utan endast att konstatera, hur stor denna frekvens har varit i den ena riksdelen, Finland, i förhållande till den andra Sverige. Det är uppenbart, att de uppgifter som fås från olika delar av samma riksenhet relativt väl kunna jämföras med varandra. På detta sätt får man en värdefull belysning av vårt kriminalitetsproblem redan från avlägsna tider, från tider, då man annorstädes i världen ännu var alldeles obekant med statistiska uppgifter av detta slag.

IV.

Vid behandlingen av de tidigaste skedena av statistikens utveckling får man icke glömma den första officiella statistiska berättelsen, nämligen tabellkommissionens hemliga utredning, "Tabellkommissionens underdåniga Relation af år

¹⁴⁾ I Finland hade antalet mördade under denne tidsperiod uppgivits till i medeltal 1,60, men barnamord blott till 0,54 per 100 000 invånare. Se min artikel «Brottslighet och folklynne» s. 474 och «Barnamorden och sexualmoralen i Sverige-Finland på 1700-talet» s. 40.

1761"¹⁵), ett digert 95 olika paragrafer omfattande aktstycke, som inlämnades till 1761—1762 års riksdag. *Aug. Hjelt* har publicerat detta aktstycke i sin aktsamling "De första officiella relationerna om svenska tabellverket", s. 22—136. Aktstycket, som är undertecknat av fem av ledamöterna och sekreteraren i tabellkommissionen, torde till väsentlig del ha utarbetats av ledamoten i kommissionen, den framstående astronomen och matematikern *Pehr Wilhelm Wargentin* (1717—1783)¹⁶). *Wargentin*, som tillhörde en från Finland inflyttad släkt, blev år 1749 efter *Pehr Elvius* ständigt sekreterare i Svenska vetenskapsakademien. Han har inlagt stora förtjänster om den vidare utvecklingen av befolkningsstatistiken.

Berättelsen innehåller mångsidiga befolkningsstatistiska uppgifter för åren 1749—1757. Uppgifterna om brotten mot liv ingå i §§ 82 och 83 av den och ha sammanförts under rubriken "Barna-Mord" och "Nidingsmord"¹⁷). Talen hänföra sig till förhållandena i det dåvarande Sverige-Finland. Vi anföra dem här nedan.

År	Barna-Mord	Nidingsmord
1749.....	9	21
1750.....	10	35
1751.....	19	17
1752.....	6	23
1753.....	11	31
1754.....	9	30
1755.....	11	17
1756.....	9	28
1757.....	8	24

¹⁵) De statistiska uppgifterna om befolkningen voro under frihetstiden rikshemligheter.

¹⁶) *Cederberg, A. R.*, *Pehr Wargentin als Statistiker, Untersuchungen in der Geschichte der Bevölkerungsstatistik während der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts.* Helsingfors 1919, s. 53.

¹⁷) «Nidingsmord» avser samma begrepp som «mördade», men är som rubrik betraktad ännu mer misslyckad.

Totalantalet är för den första gruppen 92 och för den andra 226. Som slutsumma för den sistnämnda gruppen har dock uppgivits 236, således ha 10 fall av brott mot liv från senare år tillkommit¹⁸⁾. Det är tydligen fråga om fall som ha uppdragats senare. Medeltalet per år utgör i fråga om barnamord 10.1 och beräknat per 100 000 invånare 0.44. Medeltalet för de övriga brotten mot liv är 25.1 eller 1.12 per 100 000 invånare, ifall man utgår från talet 226. Utgår man från totalsumman 236 bli motsvarande tal 26.22 och 1.15¹⁹⁾.

Emedan den text som ansluter sig till dessa tal, är en av de första kriminalstatistiska kommentarerna i världen och är synnerligen betecknande för tidsandan, är det på sin plats att också anföra den här. Om barnamord säges:

«At på en summa 84 954 födde och 1851 oäkta barn icke flere än 10 mördas, vittnar om gode Politiske författningar til denna syndens hämmande emot förre tider, då pliktpallen war i bruk».

De övriga brotten mot liv kommenteras på följande sätt:

«De mord, som av nid och hat begås, äro något mera än 26 per medium om året, eller at emot 85 776 menniskor, händer ett nidingsmord, hwilket torde vittna om större sedlighet och mennisko-kärlek än hos andra folkslag.

Efter som barnamord merendels härflyta av blygsamhet, så rönes at mannens wrede gör nästan 3 gånger större skada än qvinnans blygsamhet i detta stycket».

Uppgifter om de senare skedena i utvecklingen av den del av dödsorsaksstatistiken, som berör brott, stå att få i första delen av min undersökning om brottens mot liv och misshandelsbrottens frekvensförhållanden, sid. 101 och följ. samt 155 och följ.²⁰⁾.

¹⁸⁾ I berättelsen påpekas uttryckligen att »Addenderna gifva 226».

¹⁹⁾ Hela invånarantalet för Sverige-Finland var år 1749 2 132 619 och år 1757 2 307 599.

²⁰⁾ *Verleko, Veli*, Henki- ja pahoinpitelyrikollisuuden kehityssuunnan ja tason määräämisestä. Tilastollis-metodologinen tutkimus. I. Suomi ja sen naapurimaat. Akad. avhandling. Helsingfors 1931.

Dansk Udvalgsbetænkning om Fuldbyrkelse af Frihedsstraf m. v.

Af Fængselsinspektør CARL AUDE-HANSEN.

I følge Tillæg til borgerlig Straffelov angaaende Forræderi og anden landsskadelig Virksomhed skal de nærmere Regler for Strafudstaaelse efter denne Lov fastsættes ved kgl. Anordning.

Dette Paalæg til Administrationen foranledigede, at der den 25. Februar 1946 af Justitsministeriet nedsattes et Udvalg med den Opgave at udarbejde Forslag til en saadan Anordning. Udvalgets Kommission omfattede desuden en kritisk Gennemgang af den gældende Anordning angaaende Fuldbyrkelse af Fængselsstraf og det i Henhold til denne Anordning udfærdigede Klassereglement samt Fremsættelse af Forslag til Revision af disse Bestemmelser. Det bemyndigedes endvidere til at optage til Behandling andre Spørgsmaal vedrørende Fuldbyrkelse af Frihedsstraf, Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring. Udvalget, hvis Formand blev Direktøren for Fængselsvæsenet Hans Tetens, fik en alsidig Sammensætning af praktiske Fængselsfolk, herunder Fængselsvæsenets psykiatriske Konsulent, og Repræsentanter for Universitetet, Domstole, Anklagemyndighed og Politi, Direktoratets Embedsmænd og Fængselsfunktionærernes Organisationer. Udvalgets Arbejde er resulteret i en foreløbig Betænkning af Juli 1946, indeholdende et Forslag til kgl. Anordning angaaende Fuldbyrkelse af Fængselsstraf i Statsfængsel, Forslag til Reglement for Fanger i Statsfængsel samt et med førstnævnte Forslag praktisk ligelydende Forslag til Anordning angaaende Fuldbyrkelse af Fængsels-

straf for Personer, der er dømt efter Straffelovstillæget. Det har været Udvalgets Opfattelse, at det var utilfredsstillende ved Udformningen af Reglerne for Landssvigerne at bygge paa Opfattelser vedrørende Fangebehandling, der maatte anses som forældede og utidssvarende. Paa den anden Side var det uønskeligt, at Landssvigerne behandledes efter andre og fra et vist Synspunkt mere lempelige Regler end de almindelige kriminelle Fanger. Vejen maatte derfor blive den at fremsætte et Forslag til Anordning vedrørende Fuldbyrdelesmaaden for almindelige Fængselsfanger og derefter gøre denne — med større eller mindre Afvigelser — anvendelig for Landssvigerne.

Udvalget har ment at burde arbejde hurtigt og foreløbigt at resignere med Hensyn til mere dybtgaaende Undersøgelser og mere vidtrækkende Reforme. Betænkningen indeholder dog saa meget af Interesse, at det maa være berettiget at gøre den til Genstand for nærmere Omtale.

Inspirerende for Udvalgets Arbejde har været den svenske Fængselsreform, der har fundet sin Udformning i Loven af 21. December 1945 om Fuldbyrkelse af Frihedsstraf, ligesom en Betænkning afgivet af Landsorganisationen „Frit Danmark“ af 11. November 1945 om Principperne for Fuldbyrkelse af Frihedsstraf for Forræderi og anden landsskadelig Virksomhed har haft nogen Betydning for Udvalgets Arbejde. Det grundlæggende Synspunkt for Udvalgets Arbejde er udtrykt i Betænkningens Indledning, hvor det som Hovedformaal for Straffuldbyrkelsen fastslaas, at denne skal bidrage til at fremme Muligheden for Fangernes Tilpasning i Samfundet efter Løsladelsen. Der gaas her ud fra, at det med Frihedsstraffen forbundne generalpræventive Formaal i tilstrækkelig Grad varetages gennem selve Frihedsberøvelsen og de dermed forbundne sociale Konsekvenser, hvorimod det ikke skønnes nødvendigt at opretholde alle de med Frihedsberøvelsen hidtil forbundne Indgreb sigtende til at understrege Straffens Karakter ved en Lidelse udover Frihedsberøvelsen. Det opstilles som Formaal i videst muligt Omfang at nærme Vilkaarene under Frihedsberøvelsen til Livet under de Forhold, som Fangen skal søge at mestre, naar han

er paa fri Fod, og det bør derfor, i saa vid Udstrækning som muligt, søges undgaaet, at Strafafsoningen medfører nedbrydende Virkninger i legemlig og sjælelig Henseende for Fangen. Det fremhæves i Betænkningen, at dette Synspunkt ikke er nyt indenfor danske Fængselsregler, og at en videre Udvikling af de her angivne Baner ikke alene er i Overensstemmelse med Traditionen, men ogsaa stemmer med den Udvikling, der har fundet Sted og stadig finder Sted i de øvrige nordiske Lande.

Betænkningen bryder Staven over det progressive System. Det anerkender ganske vist, at det indeholder gavnlige Momenter, men det fremhæves, at det er tilbøjeligt til at stivne i Formalisme, saaledes at dets Formaal ikke realiseres for den enkelte Fange. Kritikken gælder navnlig et System som det, der er gennemført ved den hidtidige Anordning af ³⁰/₁₂ 1932, hvor Straffen er inddelt i 3 Stadier, hvoraf det midterste er delt i 4 Klasser, altsaa i Realiteten ikke mindre end 6 Afsnit, hvortil kommer Prøveløsladelsen som det syvende. Progressionen refererer sig til Arbejdsducør, Købetilladelse, Celleudsmykning, Fritidsbeskæftigelse, Brevveksling, Besøg og Bogudlaan. For nogle af disse Omraaders Vedkommende saasom Arbejdsducør, Besøg og Brevveksling maa Progressionen ligefrem anses som skadelig, paa andre Felter virker den smaalig og meningsløs. Saaledes kan efter det nuværende Klassereglement, der er udstedt i Tilknytning til Anordningen, kun Fanger med en Straffetid af 4 Aar eller derover beskæftige sig med Brætspil i Fritiden, noget der dog formentlig ikke altid overholdes i Praksis. Stadier og Klasser er afgrænset i et vidtløftigt Skema ned til Brøkdele af Maaneder, og en nøje Gennemførelse af Reglerne giver en tidsspildende og stort set unyttig Administration.

I Modsætning til dette System foreslaar Betænkningen alene 2 Stadier, hvoraf det første, Modtagelsesstadiet, har en meget begrænset Varighed — højst 2 Maaneder — og et begrænset Formaal, nemlig Tilvejebringelse af de fornødne Oplysninger med Henblik paa Fangens senere Behandling og Anbringelse under Strafafsoningen. Dette Stadium er altsaa i Realiteten et

Observationsstadium, hvor Arbejdet med Resocialiseringen planlægges. Men bortset fra dette indledende Stadium, hvor Indskrænkningerne i det væsentlige kun er saadanne, som findes hensigtsmæssige af Hensyn til Formaalet med Opholdet paa Modtagelsesstadiet, er Reglerne for Behandlingen principielt ens for hele den resterende Tid. Hermed er dog ikke sagt, at det ikke ligger i Fængselsledelsens Haand at skabe Trin i Behandlingen. Der er baade paa de lukkede Fængsler og paa de aabne Afdelinger, jfr. om disse nedenfor, en Mulighed for som Led i det specialpræventive Arbejde efter et individuelt afpasset Tillidssystem at indrømme Fangerne Begunstigelser, der er Udtryk for en Progression. Jeg tænker i denne Forbindelse paa Tildeling af forskellige Arter af Arbejde, Undervisning eller Beskæftigelse i Fritiden. I selve Indretningen af Anstalter med forskellige Sikkerhedsapparater ligger en betydningsfuld Mulighed for en Progression gennem Fangens Flytning fra lukket til aaben Anstalt. Progressionen er her Udtryk for en Behandling, der stadig nærmer Fangen til det Liv, han skal leve efter Løsladelsen. Gennemførelsen af en saadan Progression kan ikke foregaa efter et Skema, men kræver et indgaaende Kendskab til hver enkelt Fanges Forhold.

Efter Forslaget skal Fængselsstraf paa 5 Maaneder eller derover afsones i Statsfængsel, herunder Fængselsafdelinger og Straffelejre. Straffelejrene er de til Husning af Landssvigerne indrettede, i Reglen ved Pigtraadsspærringer sikrede Lokaliteter. Disse vil dog senere i hvert Fald for en Dels Vedkommende kunne anvendes som Afsoningssteder for almindelige kriminelle. Fængselsafdelinger, der i Reglen fremtræder uden Sikkerhedsforanstaltninger af nogen Karakter, er de mindre Afsoningssteder, der vel i første Række paa Grund af Pladsmangelen er oprettet i de senere Aar i ganske almindelige Bygninger. De Erfaringer, man har gjort paa disse Steder med Hensyn til Fangebehandling under frie Former — og i denne Forbindelse spiller Erfaringerne fra Sverige vel ogsaa en stor Rolle — har bevirket, at man i Forslaget har ment at burde fæstne deres Eksistens. Man har ved disse blandt andet opnaaet en Mulighed

for Variation i Anbringelsen, som ikke har eksisteret før. Variationen bestaar ikke alene i Beliggenhed, Bygningsforhold og Beskæftigelsesmuligheder, men ogsaa i Lederpersonlighed og Funktionærstab.

Udnyttelsen af denne Mulighed for varieret Anbringelse beror paa, hvor omhyggeligt og sagkyndigt Differentieringen af Fangematerialet foregaar. Observationen under Modtagelsesstadium giver Materialet hertil, medens Kriteriet for Anbringelsen iøvrigt i Forslaget angives saaledes, at Fangerne skal fordeles under Hensyntagen til deres Alder, kriminel Fortid og Forbrydelsens Art samt Egnethed for Beskæftigelse, Uddannelse og Anbringelse under friere Former. Fanger, der paa Grund af sjælelige eller legemlige Mangler eller af andre Grunde trænger til særlig Behandling, bør anbringes under Hensyntagen hertil. De enkelte Anstalter indrettes med særligt Henblik herpaa. Fordelingen af Fængselsfanger er hidtil i det store og hele foregaaet ret skematisk efter Alder og kriminel Fortid. Den her foreslaede Differentiering er betydeligt vanskeligere at gennemføre, og det er næppe muligt at komme udenom Indretning af en eller to Sorteringsanstalter eller Anstaltsafdelinger, hvor Modtagelsesstadiet gennemgaaes. Selve Fordelingsspørgsmaalet er iøvrigt et af de vanskeligste i Fængselsarbejdet. Det er jo slet ikke givet, at det er rigtigt at anbringe Fanger af samme sjælelige eller legemlige Habitus sammen. En gensidig Affiling eller Tilslibning er maaske ønskelig og kan bedst gennemføres ved et noget blandet Fangemateriale. En Sinke kan maaske have godt af et Ophold blandt noget bedre begavede Fanger, en Psykopat stabiliseres maaske bedst blandt Fanger, der ikke lider af udtalte Karakteranomalier. Vigtigst for de aabne Afdelinger er det selvfølgelig at undgaa Provokatører og Urostiftere, idet Afdelingernes Arbejde efter Tillidsprincippet ellers belastes for haardt. Paa den anden Side viser Erfaringerne, at den værste „Balladefyr“ under en kyndig Vejleders Haand kan faa sin Virketrang ledet ind i gode Baner. Der ligger her et i hvert Fald i Danmark lidet dyrket Felt, og det har staaet Udvalget klart, at en Videreudformning af den Reform, der her

begyndes, maa være afhængig af de Erfaringer, man indhøster.

Regler om regelmæssige Møder mellem de overordnede Fængselsfunktionærer til Drøftelse og Bedømmelse af Fangernes Forhold og Behandling af de almindelige Fangebehandlingen vedrørende Spørgsmaal findes allerede i kgl. Anordning af 13. Februar 1873 vedrørende Fuldbyrdelse af Strafarbejde og er gentaget i alle senere Anordninger. Bestemmelsen er uddybet noget, saaledes er blandt andet Lægen — saavidt muligt — gjort til Medlem af Funktionærmødet. Dette er efter min Mening en værdifuld Nyskabelse, navnlig hvis det blev forlangt, at Fængselslæger skulde være i Besiddelse af en vis psykiatrisk Uddannelse. Endvidere er det forlangt, at der ved Møderne skal foreligge skriftlige Udtalelser fra den eller de Funktionærer, der har det daglige Tilsyn med Fangen og dennes Beskæftigelse. Saadanne Funktionærer kan ogsaa tilkaldes til Møderne, naar det skønnes af Betydning. Herved er enhver Funktionærs, overordnet eller underordnet, Medvirken i Fangebehandlingen fastslaaet som nødvendig. Det er derimod ikke fastslaaet, men formentlig uafviselig nødvendigt, hvis en Fængselsreform af nogen Værdi skal kunne gennemføres, at Personalet i langt højere Grad, end det nu er Tilfældet, vejledes teoretisk og praktisk med Hensyn til Menneskebehandling.

Ny i Forslaget er den udtrykkelige Fastslaaen af, at der skal føres Optegnelser over alt Fangen vedrørende, saaledes at der stedse have et fuldstændigt Billede af de enkelte Fangers Forhold saavel inden Indsættelsen som under Opholdet i Fængslet. Den svarer til gældende Praksis, men Betydningen af et virkeligt Materiale som Grundlag for Behandlingen understreges. I Tilslutning til denne Bestemmelse burde der indføres Regler om et Centralarkiv, hvor dette Materiale opbevares ved Løsladelsen, og hvor der i Forbindelse med grundige Undersøgelser af Recidivaarsager foretages en videnskabelig Bearbejdelse af Materialet. Ved Recidiv bør de enkelte Straffe i højere Grad, end det hidtil har været Tilfældet, danne en fortsat Behandling, saaledes at alle nødvendige Oplysninger fra tidligere Ophold tilgaar den Anstalt, der senest faar Fangen til Behandling. I Øjeblikket foregaar dette ved en mager „Relation“.

I Anordningens §§ 10 og 16 er fremsat Udtalelser af programmatisk Karakter. Det udtales her, at Fangerne skal behandles saaledes, at man søger at fremme deres Mulighed for Tilpasning i Samfundet, og at Behandlingen skal ske med Fasthed og Alvor. Om Resocialiseringsbestræbelsen som Grundtanke i hele Forslaget er talt foran; den anden Passus om den nærmere Form for Gennemførelsen er hentet fra den svenske Lov. I denne Lov er dog tillige udtalt, at Behandlingen skal ske „med Agtelse for Fangens Menneskeværd“. Optagelse af det ene Udtryk og Udeladelse af det andet skal selvsagt ikke ses som en Afstandtagen fra det sidste. Den Opfattelse, det giver Udtryk for, er stemmende med god Fængselspraksis, en selvfølgelig Forudsætning for, at der kan naas noget. Udtrykket „Fasthed og Alvor“, der ikke fandtes i det svenske Udkast, men først kom med ved Lovens Behandling paa Rigsdagen, giver muligvis Udtryk for en vis Betænkelighed eller et vist Forbehold over for en for vidt drevet Specialprævention. En loyal Efterkommelse af den Tanke, der ligger bag Udtrykket, er dog ingenlunde uforenelig med en fornuftig specialpræventiv Linie i Behandlingen. Tværtimod vil Behandlingen efter de Linier, Udvalget har tænkt gennemført, i højere Grad være „Alvor“ end en gammeldags Tugthustilværelse. Det er min Erfaring fra Behandlingen af tidligere Tugthusfanger i Arbejdshus, at mange af disse foretrak den tidligere Behandling med dens ensformige, ansvars- og problemløse Tilværelsesform for den mere aktive og krævende Behandling, selvom denne bød paa Fordele i Form af friere Former for Strafafsøningen. Fastheden skal først og fremmest ligge i uafviselige Krav om aktiv Medvirken fra Fangens egen Side, Alvoren i, at Beskæftigelse og Undervisning ikke blot er Tidkort, men Forberedelse til en Tilværelse, der stiller store Krav til Fangen, større end han hidtil har kunne mestre. Fangebehandlingen maa som al Menneskebehandling være nuanceret. Undertiden kan det være berettiget at lempe Fangen over en sjælelig Krise med Lempelse af de Krav, der ellers stilles; i andre Tilfælde maa Linien løbes ud og Fangen „gaa i Gulvet“ som Basis for en fortsat Behandling.

Disse Tanker ligger mig bekendt ikke saa forfærdelig langt fra visse nyere psykiatriske Metoder.

Det falder udenfor Rammen af disse Bemærkninger at forsøge en nærmere Analyse af Straffens Formaal. Der skal dog i Sammenhæng med det foregaaende peges paa, at Landssvigeroppgøret muligt kan bevirke et vist Skred i den traditionelle Problemstilling. Forsaavidt Landssvigeroppgøret ikke ses som et atavistisk Fænomen, og dette er næppe muligt, kan Opgøret i mange Tilfælde ikke støttes paa Grunde, der sædvanligt anføres i Diskussionen om Straffens general- eller specialpræventive Formaal. Der er her Tale om Strafpaalæggelse, der minder om Gengældelse, eller om man vil, Imødekommelse af Opinion hos Befolkningen, der har følt sin Retsfølelse krænket paa en særlig stærk Maade. Det var Tanker af denne Art, der, saavidt jeg har forstaaet dem rigtigt, blev fremsat af Professor Stephan Hurwitz paa den danske Kriminalistforenings sidste Aarsmøde. Professor Hurwitz, der har været Medlem af Udvalget, har her paa ethvert Punkt forfægtet en fornuftig specialpræventiv Linie, men har — formentlig ogsaa under Indtrykket fra Nürnbergprocessen — peget paa andre Synspunkter. For den praktisk arbejdende Fængselsmand, særligt for Fængselspædagogerne, vil Straffens specialpræventive Formaal selv sagt være det dominerende, det der i første Række giver Straffen Mening. Men det er ogsaa nødvendigt at tage Hensyn til en almindelig Opinion i Befolkningen. At denne vil vente Fasthed og Alvor i Behandlingen, er givet, og at det maaske heller ikke er uden Værdi, at Fangen selv føler dette og føler, at Straffen ikke blot er en Helbredelsesmetode, men ogsaa en Reaktion i Anledning af en Retskrænkelse, er rimeligt. Men som allerede anført maa der kunne naas frem til en Syntese.

Et meget debatteret Spørgsmaal inden for Fængselsvidenskaben er Spørgsmaalet om Behandlingen i Enrum eller Fællesskab. Betænkningen og Forslaget indtager her saa lidt som paa andre Omraader et Yderstandpunkt. Løsningen maa ikke her — udtales det — være et Enten-Eller, men et Baade-Og. Hensynet til Resocialiseringen synes at tale stærkt imod Isolationen, me-

dens Hensynet til at undgaa indbyrdes uheldig Paavirkning taler i modsat Retning. Hittidige Regler fastslaar Enrum, naar Straffen ikke overstiger Fængsel i 2 Aar. Forslaget fastslaar Fællesskab som Hovedreglen, men indeholder Hjemmel til Afvigelse, naar sikkerhedsmæssige, sundhedsmæssige, beskæftigelsesmæssige Grunde og Grunde, der vedrører Fangens Op-læring, taler derfor. Uheldig Indflydelse paa Medfanger kan bremses ved Isolation. Fangen bør, forsaavidt han ønsker at arbejde eller tilbringe sin Fritid i Enrum, ikke udelukkes herfra, saafremt ikke særlige Omstændigheder taler imod det.

Fællesskabet involverer dog Afsondring om Natten, en Regel, der maa tillægges den største Betydning, men som desværre ikke er praktikabel i nye Straffelejre og Fængselsafdelinger. Endvidere er der Adgang til selv under Fællesskab at anordne Afsondring paa snart sagt ethvert Omraade bortset fra Arbejdet.

Enrum betyder Afsondring saavel om Dagen som om Natten, men ogsaa her er hjemlet Adgang til betydningsfulde Afvigelser, saaledes at Spørgsmaalet i meget vidt Omfang beror paa Fængselsledelsens Skøn. Tilbage bliver den Normering, at Fællesskab er Hovedreglen, fra hvilket der skal særlige Grunde til at afvige, og at dette Fællesskab, hvor det er muligt, ikke skal praktiseres om Natten.

Ogsaa paa dette Omraade venter Udvalget, at de kommende Aars Praksis skal give et Erfaringsgrundlag, paa hvilket der kan bygges videre. Udvalget er særligt opmærksom paa den Form for Fællesskab, hvor Fangernes Fritid er beslaglagt af fornuftig Sysselsættelse, og hvor Funktionærene deltager i Fællesskabet, ikke blot som Kontrollanter, men ogsaa som Deltagere og Vejledere i Sysselsættelsen, en Form, der med Held er praktiseret paa Ungdomsfængslet.

Forslagets Programudtalelse om Fangernes Arbejde svarer i det væsentlige til den hidtil gældende Regel. Der stilles Krav om, at Arbejdet skal være produktivt og af en saadan Beskaf-fenhed, at det i passende Omfang lægger Beslag paa Kræfter og Opmærksomhed og, forsaavidt angaar Valget af Arbejde til den enkelte Fange, at det tager Hensyn til hans Evner, Fær-

dighed og Mulighed for hans Oplæring. Men der føjes yderligere til „Beskæftigelse efter Løsladelsen“. Det vil i Flertallet af Tilfælde være udelukket at gennemføre en egentlig Oplæring i et Fag i Fængslet. Men Optræning og Opøvelse i at arbejde paa forskellige Omraader som ufaglært Arbejder har større Udsigter. De aabne Afdelinger har ofte gode Muligheder for Opøvelse i Jordarbejde, Skovarbejde, Landbrug og Gartneri. Hertil bør føjes Værksteder indenfor Træ- og Metalindustrien, der giver Fangen Færdighed i at betjene almindeligt anvendte Maskiner. Der har ofte været rettet stærke Angreb paa Fængselsvæsenets Organisation af Beskæftigelsen og paa den dominerende Rolle, som enkelte i det frie Liv ikke saa praktiske Fag har haft. Her maa det erindres, at der har været betydelige Vanskeligheder at kæmpe med, Vanskeligheder, der dels beroede paa, at Arbejdet skulde foregaa i Enrum, og dels den Modstand, som enhver rationel Beskæftigelse af Fangerne har mødt fra det frie Erhvervs Side, der heri har set en uberettiget Konkurrence. Overvinder man ikke denne Modstand, der iøvrigt vil have meget spinkelt Grundlag, saafremt Fængselsvæsenets Beskæftigelse spredes noget mere, og Fængselsvæsenet ikke søger at underbyde det frie Erhverv, kan man godt afskrive noget større Udbytte af en Fængselsreform. Beskæftigelsen i Fængslet maa blive en af Hovedstøtterne for Resocialiseringsbestrebelse.

Om Godtgørelsen for det af Fangerne udførte Arbejde foreskrives, at Akkordbetaling bør anvendes i videst muligt Omfang. Iøvrigt anvendes et Ducørsystem, hvor Ducøren ved særlig Flid eller ved betroet Arbejde kan stige til det dobbelte. Ethvert Spor af det progressive System er forsvundet paa dette Omraade, ligesom man har opgivet at fastsætte Ducørens Størrelse i selve Anordningen. Der er herefter Mulighed for gennem Reglementet at fastsætte en efter Prisforholdene rimelig Godtgørelse. Godtgørelsen kan som hidtil for den ene Halvdels Vedkommende anvendes til Indkøb i Fængslet, saavel af Nydelsesmidler som af Genstande, der vedrører Fangens Fritidssysse, medens den anden Halvdel opspares til Løsladelsen eller anvendes til

Formaal, der har Sammenhæng med denne, f. Eks. Anskaffelse af Tøj, Arbejdsredskaber og lignende. Det maa anses for at være af afgørende Betydning, at Arbejdsgodtgørelsen ikke sættes for lavt, saaledes at Fangen i saa vidt Omfang som muligt kan forsynes med den nødvendige Beklædning m. v. for egne Midler. Resocialiseringens Gennemførelse forudsætter, at Fangen lærer at blive selvhjulpen, og Fængslet skal saa vidt muligt undgaa Almisseprincippet. Den Ducør, der er foreslaet i det Forslag til Reglement, der ledsager Forslaget til Anordningen, er efter min Opfattelse endnu for lav (60 Øre, eventuelt 75 Øre pr. Dag, med Ekstraducør det dobbelte), men er formentlig, hvad der for Tiden kan gennemføres. Der er ikke foreslaet en Regel som i det svenske Lovudkasts § 69, hvorefter der aabnes Mulighed for at aflønne Fangerne efter Princippet for Aflønning i det frie Erhverv, saaledes at de betaler for Opholdet af denne Indkomst. Tanken indeholder meget tillokkende, men er formentlig meget vanskeligt gennemførlig. Udvalget vil imidlertid være opmærksom paa denne Mulighed under sit videre Arbejde.

Det gælder som hidtil, at der i Fængslet ikke maa anskaffes noget for medbragte eller tilsendte Penge, ligesom medbragte og tilsendte Genstande ikke maa udleveres. Aarsagen til denne Regel er vel i første Række, at Fangerne skal stilles lige med Hensyn til Livet i Fængslet og kun kunne opnaa saadanne Goder, som deres Arbejdsindsats berettiger dem til. Udvalget har dog ment at burde lempe denne Regel, forsaavidt angaar belærende Bøger, Beklædning og lignende samt Tandbehandling. Det vil saaledes være rimeligt, at en Fange, der i Forvejen er i Besiddelse af visse ret specielle Fagbøger, kan faa disse udleveret til Selvstudium. Forslaget er her paa Linie med den svenske Lov. Gaardtursreglerne indeholder en Udvidelse, idet det udtales, at Fangerne paa Søn- og Helligdage maa have udvidet Adgang til Ophold i fri Luft. Der er foreslaet udtrykkelig Hjemmel for tvangsmæssig Vaccination.

Alle Fanger er principielt pligtige at deltage i Undervisningen, saaledes at dens nærmere Omfang bestemmes af Direktoratet. De hidtidige Aldersgrænser, 30 Aar for Fanger, der ikke

er recidiveret 2 Gange, og 25 Aar for andre Fanger, er slettet. Denne Regel maa billiges. Erfaringerne fra de praktiske Ungdomsskoler, der er oprettet i Kommuner Landet over, viser, at adskillige Personer i 30erne med stort Udbytte deltager i den for Ungdommen anordnede Undervisning. For mange af Fangerne kan en Senmodning gøre sig gældende, eller der kan have foreligget saa daarlige Betingelser i Skolegangen, at en Opfriskning af Skolekundskaberne er rimelig. Det er formentlig forkert at fastlægge Rammerne for stift. Der er i Modsætning til tidligere opstillet et egentligt Program for Undervisningen. Denne skal saa vidt muligt lægges til Rette under Hensyn til Fangernes Udviklingstrin og med deres Fremtid for Øje. Dette Program svarer til den Udvikling, der for Tiden foregaar i dansk Fangeundervisning. Der er efterhaanden knyttet til Fængselsvæsenet en Række dygtige Pædagoger, der i højere Grad, end det tidligere har været Tilfældet, er indstillet paa at fremme Undervisningen, saa den ikke blot er Tidsfordriv, men et integrerende Led i hele Resocialiseringsprocessen. Den arbejds-tekniske Undervisning, som har været drevet paa Statens Ungdomsleire, og som den drives i praktiske Ungdomsskoler, er kommet stærkt i Forgrunden. Faget, der kan siges at være en Slags „Arbejdsmandsteori“, er overordentlig interessant og egnet til at styrke Fangens Selvtillid og Anvendelighed paa Arbejdspladsen. Det giver desuden Lejlighed til at opfriske elementære Fag som Dansk, Regning og Skrivning. Egentlig elementær Undervisning vil dog stadig have sin betydningsfulde Plads i Undervisningen sammen med egentlig faglig Undervisning. Hertil kommer almindennende Fag som Samfundslære, Historie og Litteratur, medens Sprog vistnok er kommet til at indtage en mindre dominerende Plads end hidtil. Saaledes tilrettelagt kan Undervisningsformalet siges at være Dueliggørelse til Erhverv og til Medborgerskab. Den sidste Side maa ikke undervurderes, særlig ikke ved Behandlingen af Landssvigere, der jo for største Delen har vist sig at være politiske Analfabeter.

Der er som hidtil Adgang for Fangerne til at laane Bøger

af Fængslets Bogsamling. Medens Boglaanet hidtil var undergivet det progressive System, saaledes at der til at begynde med kun maatte laanes belærende Bøger, senere ogsaa skønlitterære Bøger med vekslende Terminer, er enhver Begrænsning slettet i Forslaget til Anordning og Reglement. Begrænsningen beror herefter alene paa praktiske Forhold og at pædagogisk Skøn. Sidestillet med Bøger er i Forslaget Aviser og Tidsskrifter. Det forudsættes i Reglementet, at der paa det almindelige Stadium skal være Adgang til at købe disse. I mange Tilfælde vil det dog være praktisk, at Anstalten indkøber dem og fremlægger dem paa Læsestuen. Det udtales udtrykkeligt i Forslaget, at der ogsaa udover Undervisning, Læsning af Bøger og Tidsskrifter bør gives Fangerne Adgang til fornuftig Sysselsættelse i Fritiden. Her foreligger en gammel Tradition, der vistnok væsentlig har omfattet Husflid. Udvalget har ogsaa tænkt paa Beskæftigelse ved Studiekredsarbejde, Musikøvelser, eventuel Opførelse af Teaterstykker foruden Spil af forskellig Art. Der nævnes iøvrigt intet i Anordning eller Reglement om Spil. Hidtil har der i danske Fængsler alene været Tale om Brætspil og som tidligere nævnt alene paa et ret fremrykket Stadium. I de senere Aar har man i Særanstalterne forsøgt sig med Kortspil. Det er efter al Erfaring umuligt at hindre Kortspil blandt Fællesfanger, der selv med utrolig Energi fremstiller Kort ligesaa hurtigt, som de konfiskeres. Man har med Held forsøgt at begrænse det ulovlige Kortspil, der oftest foregik som Hasardspil med Ekstraforplejning som Indsats, ved i et meget begrænset Tidsrum i Fritiden at tillade Fangerne at spille med af Anstalten udlånte Kort. Man har herved opnaaet at faa de bedre Arter af Kortspil frem, saaledes at Spillet dyrkes af Interesse og ikke alene for Hasardmomentets Skyld. Hovedsynspunktet med Hensyn til Fritidsbeskæftigelse maa være at vænne Fangen til at beskæftige sig paa fornuftig Maade i Fritiden. Denne er jo ofte det kritiske Tidsrum for den kriminelt disponerede, det Tidsrum, hvor han i særlig Grad er modtagelig for daarlig Paavirkning. Ved Siden af de allerede nævnte Fritidssysler skal i denne Forbindelse nævnes Idræt og

Sport. De danske Idrætsforeninger har her stillet sig overordentlig forstaaende overfor Fængselsvæsenets Behov for Stimulans af Fanger, der deltager i Idræt, og har indvilliget i, at Fanger kan faa Idrætsmærke under Ophold i Fængsel. Fangen kan normalt glide ind i Idrætsforeningen uden videre Formaliteter og kan her beskæftiges paa en gavnlig og fornuftig Maade. Idrætten og Gymnastikken har iøvrigt sin store Mission i Fængslerne som afspændende. Den, der har iagttaget et Hold Fanger under Boldspil, Idræt eller Gymnastik, iført almindelige Gymnastikdragter, vil lægge Mærke til, hvor fuldstændigt de gaar op i Spillet eller Idrætsøvelsen, saaledes at de helt synes at have glemt Frihedsberøvelsen og det Pres, denne normalt lægger paa dem.

Besøgs- og Brevskrivningsreglerne svarer i Hovedsagen til de i det hidtil gældende. Brevcensuren opretholdes som hidtil, og man har ikke som i Sverige overladt Fængselsledelsen noget Skøn i denne Henseende. I Besøgsreglerne er der derimod den Ændring, at Besøg i *Almindelighed* skal foregaa i Overværelse af en Fængselsfunktionær. Det er altsaa ikke udelukket, at Inspektøren kan afvige herfra, hvor han mener at kunne stole paa Fangen og den Besøgende. Der er vel næppe Tvivl om, at Besøgets Værdi for de paagældende herved forøges betydeligt. Et særligt Problem danner Ægtefællers og Kæresters ukontrollerede Samkvem med Fangen, og dette Spørgsmaal har været drøftet i Udvalget. Der knytter sig selvsagt meget store Betæneligheder til et saadant Samkvem, og selvom det kunde have en vis Betydning for Opretholdelse af et Ægteskab, er det dog tvivlsomt, om dets Værdi staar i Forhold til de Ulemper, der kan blive en Følge af, at Børn sættes i Verden, som Fangen ingen Mulighed har for at forsørge. Som Reglen er formet, er Spørgsmaalet i Virkeligheden lagt i Fængselsledelsens Haand, og han kan her ved sit Kendskab til Fangen udøve Skønnet, saaledes at Betænelighederne bliver mindre alvorlige.

Det er naturligt i denne Forbindelse at nævne, at Forslaget til Reglementet indeholder en Regel om, at Fanger paa friere

Afdelinger kan faa en begrænset Udgangstilladelse — een Gang maanedligt to Timer — hvor Fangen iført civilt Tøj kan færdes udenfor Anstaltens Omraade i Reglen under Ledsagelse. Reglen kendes fra Arbejdshus og Psykopatforvaring, hvor den under forskellige Former har gjort god Nytte. Forslaget gaar dog ikke saa vidt som Arbejdshusanordningen, der har Regler om en egentlig Orlov.

Ifølge Forslaget har Fangen som hidtil Adgang til at faa Fængselslederen og de overordnede Tjenestemænd i Tale. Paa de mindre, aabne Fængselsafdelinger vil Forholdet være det, at Lederen færdes omkring Fangerne baade under Arbejde og i Fritid paa en saadan Maade, at de let vil have Adgang til at fremsætte Ønsker eller Besværinger til ham. Paa de store Fængsler maa Henvendelserne stadig ske under den saakaldte „Fremstilling“. Ligeledes er der som hidtil Adgang til at begære sig fremstillet for Direktøren for Fængselsvæsenet, naar denne paa Embedsvegne er til Stede i Fængslet. Denne Adgang vil imidlertid, forsaaavidt Direktøren eller dennes Stedfortræder ikke forholdsvis hyppigt besøger Fængslerne, ikke faa praktisk Betydning for alle Fangerne, og det er derfor yderligere foreslaaet, at Fangerne skal have Adgang til at rette skriftlige lukkede Henvendelser til Direktøren for Fængselsvæsenet. Dette Spørgsmaal har været underkastet en langvarig Drøftelse i Udvalget. Fra praktiske Fængselsfolks Side har der været rettet alvorlige Indvendinger mod en saadan Adgang, idet den hævdes at fremme Kværunter og at give en meget stærk forøget Administrationsbyrde, der vil hindre mere nyttigt og betydningsfuldt Arbejde. Fra anden Side hævdes, at den indespærrede ikke retsløst maatte være prisdrevet en lokal Anstalts Ledelse, men at det maatte være en Betryggelse saavel for Fangen som for Anstaltsledelsen, at der var en Klageadgang. Meget vil her afhænge af, hvorledes Bestemmelsen praktiseres. Der var Enighed om, at der i Almindelighed ikke kunde være Tale om at gøre Direktoratet til en Slags Appelinstant i Disciplinærsager, ligesom der maatte skæres igennem ved en hel Del Bagatelsager. Fra Fængselsfolkernes Side henvises til de allerede gæl-

dende Regler om Varetægtsfangers Behandling, Psykopatforvarede og Drankere, der har givet Anledning til meget Besvær, der ikke synes at staa i Forhold til Udbyttet. Fra anden Side henvistes til den Fangerne allerede nu indrømmede Ret til at henvende sig til Klageretten om Genoptagelse af deres Sag, en Adgang, der ganske vist i det største Antal Tilfælde ikke førte til noget Resultat, men paa den anden Side synes at have en afspændende Betydning. Fængselsfunktionærernes Repræsentanter anførte ogsaa Betænkelighed ved, at der klagedes over Funktionærerne i lukkede Breve, med hvilke de ikke blev gjort bekendt. Man enedes imidlertid om Reglen. Efter min Opfattelse vil den, forsaavidt Forholdene i Fængslet udvikler sig paa en saadan Maade, som man kan vente og haabe, og forsaavidt der skæres igennem unødigt Kværlanteri, være en nyttig Regel, og personligt vilde jeg føle det som en Betryggelse for Administrationen, at der er Lejlighed for at indbringe Afgørelser for en højere Instans.

Bestemmelserne om Disciplinærstraffe svarer nøjagtigt til de nu gældende. De er en Del strengere end de svenske, og Fangeren har ikke tilsvarende Kauteler i Regler om Sagens Forelæggelse for Direktoratet. Fængselsledelsen kan saaledes forlænge Straffen med indtil $\frac{1}{3}$ og med 3 Maaneder ad Gangen, uden at Sagen forelægges for Direktoratet, ligesom der opretholdes Bestemmelser om Kostindskrænking, en Straf, der maaske kan siges at være et Rudiment fra Legemsstraffen. Imidlertid har Praksis i Fængslerne med Hensyn til Disciplinærstraffe været en saadan, at man skønnede det ubetænkeligt fortsat at give Fængselslederne disse Beføjelser. Der maa ogsaa, saafremt Ro og Orden skal opretholdes i Fængslerne til Gavn for Fængslets Arbejde og de Fanger, der er noget Fremdrift i, være strenge Midler til at holde Urostifterne nede. Naar den militære Straffelov fremdeles tillader arbitrær Paalæggelse af Straf med streng Kostindskrænking, synes det ogsaa lidet rimeligt at afskaffe denne for Straffefanger.

Reglerne om Prøveløsladelse svarer til de hidtil gældende. Det væsentligste Indhold af disse er iøvrigt fastlagt i Straffeloven,

og da Udvalget udtrykkeligt har begrænset sit foreløbige Arbejde til ikke at omfatte Forslag til Ændringer i Straffeloven, har der ikke været Mulighed her for at foreslaa dyberegaaende Ændringer. Udvalget har imidlertid ret indgaaende drøftet Forsorgsarbejdets Vilkaar, og der har været Enighed om at betone Prøveløsladelsens positive Side, saaledes at man i højere Grad end hidtil opfattede denne som en Konvertering af Straffen eller et Slutstadium paa denne. Medens Fangen ofte opfatter Prøveløsladelsen som en Kontrakt, hvorefter han „slipper for en Del af Straffen“, er det af Udvalget fremført, at Prøvetiden burde være en Form for Straf eller Fangebehandling. Dette leder Tanken hen paa obligatorisk Prøveløsladelse, men hermed er man kommet ind paa Reformen, der alene kan gennemføres ved en Ændring af Straffeloven.

For Landssvigernes Vedkommende ligger Forsorgsarbejdet ude paa Anstalterne hos Anstaltsledelserne og deres Medhjælpere, Forsorgssekretærerne. Der er dog i København oprettet et sideordnet Kontor — Fængselsvæsenets Forsorgskontor —, der selvstændigt udøver Tilsyn med de fra Arresthusene løsladte samt med de Fanger, for hvis Vedkommende det overdrages det af Anstalten. Ledelsen af Forsorgsarbejdet er saaledes alene statslig, idet Fængselselskaberne efter eget Ønske helt er udenfor denne Gren af Forsorgsarbejdet. At Ledelsen er statslig, betyder imidlertid ikke, at der ikke gøres Brug af lokale Tilsynsførende, af hvilke der efterhaanden er samlet en stor Stab i alle Landets Egne. Disse Tilsynsførende oppebærer ganske vist et — ringe — Honorar, men deres Indsats har i høj Grad en uselvisk, personlig Karakter. Om denne Løsning af Forsorgen for Landssvigerne har der i det hele hersket Enighed i Udvalget. Derimod har man ikke anset det for aktuelt at tage Spørgsmaalet op om at lade alt Forsorgsarbejdet, ogsaa for de kriminelle Fangers Vedkommende, overgaa til statslig Ledelse, og nogen Diskussion af dette Spørgsmaal skal heller ikke optages her. Mod en saadan Løsning anføres fra Fængselselskabernes Side, at det er vigtigt at Fangen frigøres for enhver Forbindelse med Fængslet og dets Tjenestemænd, naar han er løsladt,

jfr. ogsaa, at Selskabernes Forsorgsinstitutioner har faaet neutrale Navne som Dansk Værneselskab og Dansk Værne- og Tilsynsselskab. Heroverfor hævdes navnlig af de Tjenestemænd indenfor Fængselsvæsenet, som til Speciale har Forsorgsarbejdet, at det er uhyre vigtigt, at der er Kontinuitet mellem Arbejdet i Fængslet og Arbejdet under Prøvetiden, men det er muligt, at en Ændring i Samfundets almindelige Vurdering af en Person, der har været i Fængsel, maa ændres, inden dette utvivlsomt rigtige Synspunkt kan trænge igennem.

Der er som hidtil en Dispensationsbestemmelse i Forslaget til Anordningen, hvorefter der af Justitsministeren kan fastsættes Lempelser i Anordningen, forsaavidt det ikke kommer i Strid med dens Grundsætninger. I Forslaget er det yderligere indføjet, at disse Lempelser og Afvigelser kan indføres for enkelte Anstalter af særlig Karakter, og herved er blandt andet tænkt paa Anstalter for psykisk afvigende Fanger eller for særligt unge Fanger. Bestemmelsen er et Udtryk for Udvalgets Erkendelse af Betydningen af Variationen i Behandlingen.

Jeg har i det foregaaende gennemgaaet en Række Hovedspørgsmaal i Forslaget. Som nævnt betegner Betænkningen sig som foreløbig, og Udvalgets Kommissorium er langt fra udtømt. Man har imidlertid ment, at der var Trang til hurtig Tilvejebringelse af egnede Regler for Behandlingen af Landssvigere og parallelt hermed Regler for Afsoning af almindelige Straffe. Betænkningen kan ikke siges at indeholde meget egentligt nyt, idet de Tanker, som bærer den, forlængst er fremdraget i Diskussioner blandt andet i dette Tidsskrift. Men ved dette Forslag er Tankerne hentet ned fra Diskussionsplanet og foreslaet aktuelt og saa snart som muligt ført ud i Livet. Selvom en endelig og fuldt tilfredsstillende Udformning ikke i alle Tilfælde har fundet Sted eller har kunnet finde Sted, vil der ved Anordningen være givet dansk Fængselsvæsen et betydningsfuldt Værktøj til Gennemførelse af en rationel Fangebehandling. Jævnside hermed maa Myndighederne og Befolkningen vækkes til en Forstaaelse af Fængselsvæsenets samfundsmæssige Opgave, saaledes at man ikke i Praxis løber Panden imod en

Mur af manglende Forstaaelse hos Bevillingsmyndighederne med Hensyn til Kravet om de fornødne Midler. Hos Arbejdere og Arbejdsgivere maa vækkes Forstaaelse af Betydningen af en rationel Beskæftigelse af Fangerne. Paa langt Sigt maa Videreudviklingen ad de Baner, der angives i Forslaget, betyde en Formindskelse af Udgifterne til Bekæmpelse af Kriminaliteten og en mindre følelig Konkurrence i hvert af de mange Fag, som Fængselsvæsenet burde tage op.

Jordbunden for Fængselsreformer skulde for Tiden være god. Mange af de bedste Medlemmer af Samfundet har under Besættelsestiden stiftet Bekendtskab med Fængsler, og der er hos mange af dem vakt en Forstaaelse og en Interesse for Straffuldbyrdelsesproblemer, som maa kunne komme til Nytte. Et glædeligt Vidnesbyrd herom er blandt andet Udvalgsbetænkningen af det af „Frit Danmark“ nedsatte Udvalg. Fængselsvæsenet staar endvidere, naar største Delen af Landssvigerne er løsladt om ikke saa forfærdelig lang Tid, med en Række Anstalter, der i hvert Fald for nogles vedkommende maa kunne anvendes til almindelige kriminelle. Fængselsarbejdet har nu i Aarevis været hæmmet af en til Tider katastrofal Pladsmangel, og der er meget, der skal indhentes, for at Forholdene kan blive forsvarlige.

Afgørelsen om Forslagets Virkeliggørelse ligger nu hos Regeringen. Man maa haabe, at der her kan vindes Forstaaelse for dets bærende Tanker og for den videre Udvikling af Fængselsvæsenets Arbejde, som det er Optakten til.

Behandlingen av de norske landssvikfanger.

(Efter et Foredrag af Ekspedisjonssjef JOHANNES HALVORSEN, Oslo, holdt paa det danske fængsels-pædagogiske Kursus paa »Audebo« i September 1946.)

1. Landssvikoppgjørets omfang.

Den langt største gruppe av landssvikere representeres av medlemmene i Nasjonal Samling. Alt i alt må man regne med at det til denne kategori hører ca. 60.000 personer. Dette tall inkluderer også medlemmene av ungdomsfylkingen, d. v. s. de som er under 18 år. Likeså inkluderer dette tall de som har vært medlemmer av N.S. i en kortere tid, men som har meldt seg ut igjen. Det største antall medlemmer N.S. på noe tidspunkt hadde, var 49.650. I dette antall er inkludert ca. 6.300 medlemmer av ungdomsfylkingen.

Den yrkesgruppe som var tallrikest representert i N.S. var industri og håndverk med 21,1 %. Deretter fulgte huslig arbeid (husmødre og hushjelper og personer sysselsatt med huslig arbeid på sykehus o. l.) med 19,7 %, og jordbruk og skogbruk med 17,3 %. Tilsammen utgjorde disse yrker således over halvparten av medlemstallet. De følgende grupper var forretningsvirksomhet med 13 %, transport med 5 %, undervisning og vitenskap med 4,9 %, yrkesløse med 4,7 % og politiet med 3,9 %.

I alt har det vært innledet etterforskning mot omkring 70.000 personer misstenkt for landssvik. Etterforskningenes resultat fordeler seg således: 56.500 personer antas å ville få straff, 5.400 personer antas å ville bli meddelt påtaleundlatelse, og ca. 10.000 saker er eller ventes å ville bli henlagt på grunn av bevisets stilling.

De 56.500 personer som antas å ville bli straffet, fordeler seg slik:

Frihetsstraff	23.500
Bøtstraff	33.000

De 23.500 ventes å ville få sin straff således:

Ved lagmannsrettene	3.900 personer
Ved herreds- og byrettene...	15.500 "
Ved forelegg	4.100 "

Pr. 1. juli 1946 var følgende antall personer dømt til frihetsstraff eller hadde vedtatt forelegg på frihetsstraff:

Ved lagmannsrettene	1.100
Ved herreds- og byrettene ...	6.500
Ved forelegg	600
	<hr/>
	8.200

Pr. 1. juli 1946 gjenstod det å dømme eller utferdige forelegg for følgende antall personer:

Ved lagmannsrettene .	2.800
Ved herreds- og byrettene ...	9.000
Ved forelegg	3.500
	<hr/>
	15.300

De foranstående tall bygger på oppgaver fra påtalemyndigheten, og er tildels skjønnsmessige. Man kan formentlig regne med at antallet av personer som pr. 1. oktober 1946 er dømt eller har vedtatt forelegg for landssvik er ca. 11.000.

2. Oversikt over organiseringen av avsoningen.

a) *Gruppering av landssvikfangene.* — Vi har i de norske landssvikleirer den uheldige ordning at soningsfanger og varetektsfanger er anbragt i samme leir. Forholdene har imidlertid ikke gjort det mulig å foreta en adskillelse, men innenfor den enkelte leir søker man såvidt mulig å holde de to grupper av fanger hver for seg. Det er foretatt en foreløpig gruppering av soningsfangene. Vi har delt dem i 6 grupper:

I første gruppe har vi de unge fanger, vesentlig frontkjemper. Dette er fanger som antas å måtte få undervisning og opplæring for å dyktiggjøre seg for gjeninntreden i samfundslivet, og som derfor må anbringes i særskilte opplæringsleirer.

I annen gruppe har vi de kriminelle landssvikere. Her finner vi torturister, grove angivere, statspolitifolk og sikkerhetspolitifolk samt landssvikere som ved siden av sin forbrytelse mot landssvikanoordningen eller straffelovens forrederibestemmelser har lagt andre alvorlige kriminelle tilbøyeligheter for dagen eller tidligere er dømt for alvorlige forbrytelser.

I tredje gruppe er plasert landssvikere med straff på over 8 år, uten at de går inn under første eller annen gruppe.

I fjerde gruppe finner man de landssvikere som må betegnes som aggressive nasister, og landssvikere som har innehatt ledende stillinger i Nasjonal Samling eller det nasifiserte stats- og kommunestyre, som har drevet aktiv propaganda eller deltatt i N.S.aksjoner, alle forsåvidt de må antas å ville få inntil 8 års straff.

Femte gruppe omfatter alle de andre landssvikere, vesentlig alminnelige N.S.medlemmer og lignende personer som ikke går inn under noen annen gruppe.

Sjette gruppe omfatter de kvinnelige landssvikere.

Soningsfangene er for tiden anbragt således:

De unge fanger som skal gis yrkesopplæring er anbragt i Gulskogen tvangsarbeidsleir ved Drammen. Leiren er under ominnredning, og yrkesopplæringen begynner i oktober 1946. Det er planlagt ytterligere en yrkesopplæringsleir, nemlig Knappen tvangsarbeidsleir ved Bergen, og i Innherad tvangsarbeidsleir ved Trondheim vil det i løpet av vinteren bli satt i gang yrkesopplæringskurser i jordbruk og havebruk.

I Akershus landfengsel er anbragt soningsfanger av annen gruppe med en straffetid på over 5 år, torturister og kriminelle landssvikere dog uansett straffens lengde. Videre er i fengslet anbragt landssvikere av tredje gruppe som har fått en straff på 15 år og inntil livstid. I fengslet er videre anbragt de fanger av fjerde gruppe som det ansees påkrevd å fjerne fra tvangs-

arbeidsleirene. Endel av fangene av annen, tredje og fjerde gruppe avsoner sin straff i Oslo kretsfengsels landsfengselsavdeling.

De kvinnelige landssvikere er alle anbragt i Bredtveit fengsel ved Oslo.

b) *Tvangsarbeidsleirene.* — Til de alminnelige landssvikfanger av femte gruppe er det opprettet en rekke tvangsarbeidsleirer rundt i landet. For tiden har vi ialt 31 slike leirer, men leirene er under reorganisasjon og antallet ventes i løpet av de nærmeste måneder å ville kunne innskrenkes til ca. 20. De varierer temmelig meget i størrelse. Den største er Ilebu ved Oslo, det tidligere Grini, med et belegg på ca. 1000. Den nest største er Innherad, tidligere Falstad, med et belegg på ca. 500. De øvrige tvangsarbeidsleirer har en kapasitet på mellom 250 og 400 fanger hver, men kapasiteten er idag i de fleste av disse leirer ikke fullt utnyttet.

Så lenge en stor del av fangebelegget utgjøres av varetektsfanger, har det på grunn av de geografiske forhold i Norge, de store avstander, ikke vært mulig i større utstrekning å konsentrere fangene i et mindre antall leirer. Hensynet til arbeidsmulighetene gjør det også ønskelig å opprettholde et såvidt stort antall leirer. Det gir oss nemlig anledning til å la landssvikfangene i meget stor utstrekning delta i jord- og skogbruksarbeide, hvilket i år har vært av meget stor betydning for landet. Våre erfaringer viser oss imidlertid at det av hensyn til fangebehandlingen ikke er gunstig at leirene er for små. Selv om den overveiende del av fangebelegget gjerne vil være lojale overfor leirens ledelse, vil man i enhver leir finne en gruppe negativt innstilte fanger som øver en uheldig innflytelse på det øvrige belegg. Om de ikke er propaganderende nasister, så er de iallfall innstilt på å sabotere, og de klarer alltid å få tilhengere i sitt arbeide for å holde nasistiske ideer oppe og å hindre positive tiltak. De øver en innflytelse som det øvrige fangebelegg vanskelig kan stå imot. Erfaringene viser at disse negativt innstilte fanger faktisk kan komme til å beherske hele fangebelegget i små leirer hvor forholdene er gjennomsluktige. I større

leirer klarer de på grunn av sin minoritet ikke å slå igjennom. En motstand som her nevnt brytes lettere i en større leir.

En rasjonell utnyttelse av arbeidsevnene kan også lettere finne sted hvis leiren er av en viss størrelse. Ellers går en uforholdsmessig stor del av arbeidskraften med til selve leirarbeidet. På den annen side er etter våre erfaringer en leir på 1000 fanger så stor at betjeningen har vanskelig for å få den nødvendige oversikt og å erverve kjennskap til de enkelte fanger i ønskelig utstrekning. Etter våre forhold synes en leir på 300—400 fanger å være den heldigste størrelse.

Bare ved de største leirer i Norge er det for tiden ansatt egen direktør. I Bergensavsnittet har vi for tiden 3 leirer som står under felles direktør. Ellers er det politimesteren i vedkommende politidistrikt som er bestyrer av leiren. Den øverste leder i selve leiren er en fengselsinspektør. Fengselsinspektørene er hos oss ikke jurister. Det er fengselsbetjenter som er avansert til denne høyere stilling. Dette system med politimestrene som bestyrere av leirene er en svakhet hos oss. Politimestrene har idag så mange og krevende arbeidsoppgaver, at de bare i liten utstrekning har tid og anledning til personlig å ta seg av landssvikleirene. De rene administrative oppgaver løses nok tilfredsstillende av fengselsinspektørene, men disse har hverken tid eller utdannelse til i tilstrekkelig grad å ta seg av fangebehandlingen. Man overveier for tiden å rette på dette ved å gå til ansettelse av egne direktører i alle store og middelstore tvangsarbeidsleirer.

c) *Opplæringsleirene.* — Som allerede nevnt skal de unge landssvikfanger som trenger skolegang eller yrkesutdannelse anbringes i særskilte opplæringsleirer. Vår første opplæringsleir, Gulskogen tvangsarbeidsleir, begynner som nevnt sin virksomhet i oktober måned. Det er her anbragt ca. 400 fanger. Vi har latt de unge fanger som ønsker det, få anledning til å melde seg til opptagelse i denne opplæringsleiren, og blandt de fanger som således har meldt seg, har vi plukket ut de som antas å egne seg for yrkesopplæring. Det har ikke vært mulig å foreta „testing“ på forhånd. De fleste fanger i denne leir er under 24 år, og alle er under 30 år.

Det skal settes i gang yrkesopplæring i ialt 12 forskjellige fag, hvorav 9 kurser settes igang i Gulskogen, og kursenes lengde varierer fra 4 til 12 måneder. Organiseringen av yrkesopplæringen skjer i samarbeide med Statens Yrkesopplæringsråd, hvis kursusplaner følges, og Yrkesopplæringsrådet fører tilsyn med den faglige side av opplæringen. Til lærere og instruktører i den praktiske opplæring benyttes fanger med teknisk eller håndverksmessig utdannelse. Også i de fleste teoretiske fag brukes fanger som lærere, således i naturfag, yrkesøkonomi, regning m. v.

Undervisningen i samfundslære blir gitt en bredere plass enn vanlig ved de alminnelige yrkesskoler, og undervisningen foregår dels ved leirens lærer, dels ved en jurist og sosialøkonom. Denne undervisning legges slik an at den gir elevene mest mulig faktisk kunnskap om samfundet så den kan virke som et ledd i omskoleringen.

3. Fangebehandlingen.

a) *Straffefullbyrdelsens formål.* — I den nåværende regjeringens tiltredelseserklæring anføres det bl. a.:

„Rettsoppgjøret med landssvikerne vil bli gjennomført rettferdig og hurtig i samsvar med det norske folks rettsbevissthet og rettstradisjoner. Målet må være å sikre samfundet mot de virkelige fiender av rettsstaten som finnes blandt landssvikerne, og vinne tilbake de øvrige som nyttige borgere. Straffens fullbyrding i fengsel og tvangsarbeid skal være preget av det formål den har, og skje med minst mulig tap av nyttig arbeidskraft. De nødvendige tiltak vil bli satt i verk for å gjøre vårt fengselsvesen skikket for oppgaven.“

I overensstemmelse hermed kan man peke på to formål:

a. å sikre samfundet mot de virkelige fiender av rettsstaten,
b. å vinne de øvrige tilbake som nyttige borgere med minst mulig tap av nyttig arbeidskraft. De må lære å innse sin skyld og lære å anerkjenne demokratiet.

b) *Særbehandling av landssvikfanger.* — Mens vanlige kriminelle fanger settes i fengsel, har vi i Norge nødtvungent

måttet anbringe landssvikfangene i leirer på grunn av manglende fengselsplass. I leirene kan de alminnelige fengselsprinsipper ikke strengt gjennomføres. Landssvikfangene får på denne måte en annen behandling enn vanlige fanger. Det ligger utvilsomt en viss fare i dette. På den annen side har man sett det som det viktigste ved fangebehandlingen at fangene settes i virkelig produktivt arbeide som så langt som mulig også gir fangene en utdanning for fremtiden. Og mulighetene for en rasjonell sysselsettelse er så meget større når fangene kan beskjeftiges med utearbeide som f. eks. jordbruk, skogbruk og veiarbeide.

c) *Tillitsprinsippets gjennomføring.* — I tvangsarbeidsleirene har man i en viss utstrekning gjennomført et „tillitsprinsipp“. Det har også vært kalt „selvstyreprinsipp“, men det er et uttrykk som kan misforståes. Man har ikke gitt enkelte fanger noen myndighet over de andre fanger, men fanger med faglige kvalifikasjoner er satt til arbeidsledere eller lærere for de øvrige, eller de er satt til å utføre kontorarbeide eller å utføre andre underordnede funksjoner i leirene, f. eks. som depotforvaltere o. l.

Man har ment at det ligger et sterkt oppdragende moment i å beskjeftige faglig kvalifiserte fanger med arbeide som ligger så nær som mulig opp til deres utdanning og kvalifikasjoner. Og vår erfaring er at de andre fanger anerkjenner de faglærtes større dyktighet i arbeidet og gjerne underordner seg deres faglige ledelse. Den omstendighet at slike fanger får et arbeide som de er tilfreds med, har hatt en meget gunstig innflytelse på deres forhold og har hatt gunstige refleksvirkninger på de andre fanger. Ved å gi fangen følelsen av ansvar, oppnår man at han blir interessert i arbeidet; som fagmann vil han nødvendig fuske i sitt fag, og det skal derfor meget til at han bryter den tillit man viser ham både som fagmann og som menneske.

Det er jo også av stor økonomisk betydning at leirene på denne måten er selvhjulpne, arbeidet kan gjøres produktivt og man sparer utgifter til funksjonærer. Under de nåværende forhold på arbeidsmarkedet i Norge vilde det forøvrig overhode

ikke vært mulig å skaffe kvalifiserte arbeidsledere på annen måte. Som det er anført i den forannevnte regjeringserklæring er det anlagt det synspunkt at avsoningen skal skje med minst mulig tap av nyttig arbeidskraft.

For fangene har det ennvidere den betydning at de på denne måte gis anledning til å holde sine faglige kvalifikasjoner vedlike.

Dette såkalte „tillitsprinsipp“ er ikke ensartet gjennomført i alle våre leirer. Det er ennå ikke kommet til uttrykk i noe reglement for leirene, og dets gjennomføring er i adskillig grad avhengig av de særlige forhold, spesielt arbeidsvirksomheten, i de forskjellige leirer, og også av leirsjefens interesse for og evne til å nyttiggjøre seg prinsippet.

Det skal her nærmere omtales hvilke praktiske utslag prinsippet har gitt seg:

Den første begynnelse til å opprette en kontakt mellom leirledelse og fanger skjedde på den måten at fangene fikk velge en tillitsmann. I norske fengsler har man tidligere ikke brukt dette system, og det må innrømmes at vi har arvet ideen fra de tyske konsentrasjonsleirer. Men denne ordning tvang seg frem av seg selv av rent praktiske grunner i den første kaotiske tid under massearrestasjonene ifjor, da leirene måtte organiseres etterat fangene allerede var rykket inn i dem.

Denne fangenes tillitsmann så det naturligvis først og fremst som sin oppgave så langt som mulig å ivareta sine medfangers interesser, å skaffe dem så mange fordeler som mulig. Det gjaldt da for leirledelsen å komme i et tillitsforhold til denne fangenes representant, å få istandbragt et samarbeide slik at tillitsmannen ikke bare så sin oppgave i en ensidig ivaretagelse av fangenes interesser, men også i å hjelpe leirledelsen med løsningen av en rekke av de oppgaver som meldte seg. Han fungerte som bindeledd mellom leirledelse og fanger. Det er innlysende at det er av den største betydning hvordan tillitsmannen fremlegger og begrunner overfor fangene de avgjørelser som leirledelsen treffer, det er avgjørende for den ånd som gjennom ham skal forplante seg til hele fangebelegget.

En gang iblandt har det derfor også vært nødvendig å gi ham fortrolige meddelelser, leirledelsen viser at den stoler på ham, og det oppstår et gjensidig tillitsforhold. Tillitsmannen har fått til oppgave å instruere fangene om reglementer og påbud, forklare fangene hvorfor påbudene er satt der, gi begrunnelser for trufne beslutninger, megle i tvistesporsmål blandt fangene, m. v., og han har også vært benyttet til å sette opp programmer for underholdninger og arrangementer av forskjellig slags, og han står ansvarlig for den korrekte gjennomføring av dem, og det er videre hans oppgave å hjelpe til med opprettholdelse av disiplin og god orden.

Foruten tillitsmannen velger fangene brakkesjefer, eventuelt rumsjefer, som fører tilsyn med ro og orden i brakkene, og igjen er et bindeledd mellom tillitsmannen og fangene.

I mange av våre leirer har man hatt stor nytte av tillitsmannen. Jeg tror at man stort sett kan si at det har vært en heldig ordning. Men det kan jo pekes på tilfeller hvor resultatet ikke har vært synderlig fruktbringende.

Hvordan „tillitsprinsippet“ er gjennomført i arbeidslivet i leirene er tidligere omhandlet i store trekk. I stor utstrekning har man satt fanger med faglig utdanning som arbeidsledere ved verkstedene. Ved planlegging av arbeidsoppgaver og lignende har leirledelsen tatt slike fanger med på råd, man har i det hele søkt å etablere et godt samarbeide med dem. Ved dette har man oppnådd å kunne utnytte enkelte fangers særlige evner og kvalifikasjoner til nytte for arbeidslivet i leiren.

I de fleste leirer utføres læge- og tannlægetjenesten av fanger, men naturligvis har man en ordinær læge som kontrolllæge. Man har videre tillatt fanger å arbeide i underordnede stillinger i leiradministrasjonen, som kontorfunksjonærer, depotforvaltere, kjøkkensjefer o. l.

De samme betraktninger gjør seg også gjeldende når det dreier seg om arbeide utenfor leirene. I Norge er landssvikfanger i meget stor utstrekning satt inn i jordbruksarbeide, skogshugst og veiarbeider. I sommer har den slags arbeidsoppgaver vært de alt overveiende i omtrent alle leirene. Forholdene

ligger for tiden meget vel til rette for denne virksomhet. Det er et stort behov for arbeidshjelp som ikke kan tilfredsstilles på normal måte. Vi har arbeidskommandoer fra leirene liggende ofte langt til skogs, hvor de innkvarteres i hytter eller tømmerkoier. De drar ut fra leiren mandag morgen og kommer tilbake fredag aften, ja undtagelsesvis har det hendt at det har vært arbeidskommandoer ute i ukevis og månedsvis. Et antall vaktmannskaper, avpasset etter arbeidskommandoens størrelse, følger med, men det sier seg selv at livet i arbeidsforlegningen blir nokså fritt. Forlegningen er ikke inngjerdet, en eller to fanger tjenstgjør som kokker og rengjøringspersonale, og resten er ute i skogen på arbeide. De er ofte under arbeidet spredt over et større område, og vaktholdet kan selvfølgelig ikke på langt nær kalles effektivt. Man viser her fangene en tillit, og det kan bestemt sies at vi ikke er blitt skuffet. Rømningene har vært meget få og ikke alvorlige, og arbeidsprestasjonene har vært over all forventning. Fangene hugger like meget og tildels mer enn vante skogsfolk.

Mens skogsarbeidet som regel finner sted på avsidesliggende steder og langt fra bebyggede strøk, foregår jordbruksarbeidet nede i bygden, ofte i tett befolkede strøk. Fangene leies ut til gårdbrukerne i tropper på 6—10 mann med en vaktmann. De reiser ut fra leiren om morgenen og kommer tilbake om kvelden. Gårdbrukeren betaler dagpenger pr. fange og må bestribe vaktmannens lønn og må dessuten holde middagsmåltid. Også her har arbeidsprestasjonene vært ypperlige, og dette arbeide er umåtelig populært blandt fangene, ikke minst på de gårder hvor gårdbrukeren ikke kniper med kostholdet. Arbeidsområdet er i disse tilfeller mer oversiktlig enn når talen er om skogsarbeide, men til gjengjeld er risikoen for at fangene skal sette seg i forbindelse med utenforstående større. Det har selvfølgelig forekommet tilfeller av brevsmugling og andre tillitsbrudd, og de fanger som gripes i denslags blir da utskiftet med andre fanger og satt til leirarbeide eller eventuelt satt i fengsel.

Jeg tror bestemt jeg kan si at dette utearbeide har en meget gunstig innflytelse på fangene. Man har et bestemt inntrykk av

at disse fanger er kommet lengst i sin utvikling henimot et normalt samfundssyn. Det sier seg selv at det har været utplukkede fanger man har satt på utearbeide. Det er en gunstbevisning å få arbeide utenfor piggtråden. Den samfundsmessige betydning, som knytter seg til at dette arbeidet blir utført, synes fangene selv å legge stor vekt på. De gir uttrykk for at de er glad for på denne måten å få delta i virkelig samfundsnyttig arbeide.

d) *Arbeidspenger.* — Et spørsmål for seg er arbeidspengene. Våre landssvikfanger får ennå ikke arbeidspenger, men vi er iferd med å søke å finne en løsning. Hensikten er å organisere en stor del av utearbeidet som akkordarbeide for tariffmessig betaling. Hvor stor del av arbeidsinntekten som skal tilfalle fangen er ennå ikke bestemt.

Det vilde sikkert være av den største betydning om fangene kunde få en skikkelig lønn så de kunde bidra til familiens underhold, en lønn som svarer til arbeidet. Ved spørsmålet om fastsettelse av lønn gjør det seg jo forskjellige kryssende hensyn gjeldende. Da arbeidet er straff, skulle det mest rettferdige synes å være at utbyttet av arbeidet blir likt for alle fangene. På den annen side kunde meget tale for at fanger med størst forsørgelsesbyrde burde få tjene mest, og det kan jo også anføres meget for det synspunkt at det best utførte arbeide og det som krever de største kvalifikasjoner, bør lønnes høyest. Det er vanskelig å finne et lønningssystem som best mulig tilgodeser disse hensyn.

På hvilken måte skal lønnen fastsettes? Bør fanger som utfører kvalitetsmessig godt arbeide ha full arbeidslønn som på arbeidsmarkedet forøvrig?

Bekymringen for familien er en tung belastning for fangen under fengselsoppholdet, og det vilde være en stor stimulans for fangen i dette at han arbeider for sin familie.

Som sagt, man har i Norge ennå ikke funnet frem til en løsning av dette problem.

e) *Undervisning.* — En stor del av verkstedsarbeidet i leirene er opplæringsarbeide, hvor faglærte arbeidere lærer opp nybe-

gynnere. Bortsett fra dette må det innrømmes at vi hos oss ennå har gjort lite for å få en organisert undervisning. Det drives undervisning av forskjellig art rundt i leirene, men den er av nok-så tilfeldig art. Situasjonen er den at nær sagt alle fanger som er kvalifisert som lærere i et eller annet emne, har funnet et større eller mindre antall elever som er interessert i å lære et eller annet, og så driver de undervisning i fritiden. Vi har hatt alt mulig like til russisk og musikkteori. Det er i det hele en meget sterk interesse for å lære, og interessen samler seg særlig om slike fag som peker fremover og kan lette starten for en ny tilværelse etter fengselsoppholdet. Sprog har vært meget populært — spansk var en tid overmåte populært, det var tydelig at drømmen om Spania eller Argentina var meget sterk. Det er imidlertid en tydelig avtagen i interessen for spansk, og det ser ut som de fleste har forsonet seg med tanken om å ta opp kampen for en ny eksistens på den hjemlige jord.

Bare på Hebu har vi hittil hatt særlig ansatt lærer. Ellers er all undervisning foregått ved fanger. Vi har nå planer om å sette i gang regulær undervisning og det forutsettes ansatt lærere i alle leirer.

Jeg vil forøvrig tilføye at en hel del av den undervisning som har funnet sted må antas å være av ganske høy kvalitet, det finnes mange dyktige lærere blandt fangene i leirene, og man har også gått systematisk frem. Leirene har tildels holdt fangene med lærebøker.

f) *Påvirkningsarbeidet.* — Med hensyn til påvirkningsmetoden synes erfaringene fra våre landssvikleirer å tyde på at påvirkning i direkte form ikke fører frem. Det nytter ikke med propagandaforedrag eller propagandaskrifter. Diskusjonsmøter vil neppe føre til det forønskede resultat. Fengselsmannen vil trekke det korteste strå. Det er ikke tvil om hvor fangenes sympati ligger, og man kan antagelig bli vidne til et skuespill som er satt iscene på forhånd. Fangene vil være sikre på å ha forsamlingen med seg; hvor uriktig fangens argumenter enn kan være, vil han og ikke fengselsmannen, få tilslutning. Den eneste form for direkte påvirkning

som kan tenkes å føre frem, må vel skje på tomandshånd i personlige samtaler. I slike samtaler, som kan gjelde rent personlige ting, vil man ha en utmerket adgang til å komme inn på den enkelte fanges problemer, og det vil ikke være påfallende at samtalen føres over på det politiske gebet. Her vil da påvirkernes personlighet være avgjørende. I svært mange tilfeller vil det være vanskelig å få fangene til å erkjenne sin skyld, de kan erkjenne at de har feilvurdert situasjonen og har misforstått sine plikter overfor samfundet, men det vil i de fleste tilfeller være nytteløst å få dem til å erkjenne at de ikke har handlet ut fra gode motiver.

En viktig del av påvirkningsarbeidet vil bestå i å gi fangene opplysninger om de faktiske forhold. Det gjelder både krigen og Nasjonal Samlings virksomhet. Mange tror heller ikke på rettsoppgjøret. Jeg tror erfaringen viser at svært mange fanger har meget liten forståelse av hvad kampen i Norge i okkupasjonsårene egentlig gjaldt. Det kreves derfor en utstrakt opplysningsvirksomhet om de faktiske hendelser. Vi holder nå på å forsyne leirenes biblioteker med de viktigste dokumentarsamlinger og annen litteratur som fangene kan henvises til. Det har vist seg at fangene er meget sterkt interessert i den aktuelle litteratur, de er svært ivrige etter bøker om krigen og dagens samfundsspørsmål. Hos oss får fangene tillatelse til på egen bekostning å holde aviser og tidsskrifter, og leirene holder også et antall slike.

g) Et punkt av stor betydning er fengselsbetjeningens opp-treden overfor fangene. Her står det endel igjen å ordne hos oss. De vaktfolk og leiebetjenter vi ansatte, særlig i den første tid, viste seg ofte lite skikket. Det gjaldt ikke minst en stor del av de politifolk som var utdannet ved den norske politi-forlegning i Sverige, og det var disse som i den første tid over-tok vaktholdet i leirene. Det har vært et stort arbeide å sanere vaktstyrkene. Ennå står det meget igjen med hensyn til instruk-sjon og utdanning her. I det hele har mangelen på personale vært oss en alvorlig hemske.

Behandlingen av landssvikfangene i Norge avviker således betydelig fra den fangebehandling de alminnelige fanger underkastes. Systemet med tvangsarbeidsleirer er blitt tvunget inn på oss, enten vi vilde ha det eller ei. Det er å håpe at de erfaringer vi nå gjør i landssvikleirene vil kunne få betydning for spørsmålet om reformer i vårt fengselsvesen.

Fængselsvæsen

Sveriges fångvård år 1945.

Av t. f. förste byråsekreterare EINAR RUDA.

Fångantalet har under år 1945 nedgått ganska avsevärt. Denna nedgång har främst sin orsak i de tidsbestämda straffens avkortning i samband med den nya lagen om villkorlig frigivning, som trätt i kraft den 1 januari 1945.

Under år 1945 har den öppna anstaltsvården ytterligare utbyggts genom tillkomsten av kolonier. Kungl. Maj:t har sålunda genom brev den 19 januari 1945 bl. a. förordnat, att å egendomen *Solhyddan* i Almesåkra socken av Jönköpings län skulle inrättas en fångkoloni för kvinnor för avtjänande av straffarbete och fängelse, fångvårdsstyrelsen dock obetaget att dit förlägga även förvarade och internerade samt straffriförklarade. Kolonien togs i bruk den 1 februari 1945. Vidare har Kungl. Maj:t genom brev den 4 maj 1945 medgivit, att vid *Stöpsjön* i Färnebo socken, Värmlands län, finge, i enlighet med av fångvårdsstyrelsen angivna riktlinjer, t. v. anordnas en fångkoloni, vid vilken fångarna skulle sysselsättas med vägbygge. Kolonien togs i bruk den 1 juni 1945. Slutligen har under år 1945 anordnats en koloni å den för statsverkets räkning förvärvade egendomen *Sörbyn* i Hörnefors socken, Västerbottens län, och ansluten till fångvårdsanstalten i Härnösand.

De intagna.

Antalet nyintagna personer under år 1945 utgjorde 7.313 mot 8.332 år 1944. Medelbeläggningen under åren 1944 och 1945 utgjorde 3.001 respektive 2.502. Minskningen i antalet nyintagna personer, som i jämförelse med föregående år uppgår till 1.019 eller 12,2 %, är med hänsyn till kategori störst i fråga om fängelsefångarna, vilket torde ha sin grund i ned-

gången under år 1945 av antalet brott mot strafflagen för krigsmakten. Den näst största förändringen sedan föregående år visar antalet personer ådömda militärt disciplinstraff, vilkas antal nedgått med 366 eller 80,4 %.

Antalet *häktade för brott*, som år 1944 utgjorde 2.551, utgjorde år 1945 2.524. Motsvarande siffror för personer *häktade för lösdriveri* utgjorde 113 respektive 94. Sistnämnda siffra är den lägsta, som förekommit under åren 1900—1945.

Antalet *undersökningsfall* har nedgått obetydligt under år 1945 (674 mot 682 för år 1944). Antalet avgivna utlåtanden rörande häktades sinnesbeskaffenhet utgjorde i förhållande till antalet häktade 27,6 %; föregående års siffra var 25,3 %.

Antalet nyintagna *straffångar* voro för åren 1944 och 1945 2.419 respektive 2.324. Minskningen utgör 95 eller 3,9 %.

Fängelsefångarnas antal visar en ännu kraftigare nedgång. Medan antalet nyintagna sådana fångar år 1944 utgjorde 2.376, var antalet under år 1945 endast 1.873 en minskning således med 503 eller 21,2 %.

Bötesfångarnas antal, som år 1944 utgjorde 313 — det lägsta som registrerats sedan år 1900 — steg under år 1945 något. Antalet var sistnämnda år 346.

Antalet nykomna *förvarade* har ökat från 75 år 1944 till 87 år 1945. Ökningen hänför sig helt till de manliga förvarade. Antalet nykomna *internerade* utgjorde år 1945 endast 1 mot 3 år 1944.

Antalet nykomna *tvångsarbetare* var år 1945 55, det lägsta som registrerats under åren 1900—1945.

Antalet nykomna *till ungdomsfängelse dömda* har nedgått från 252 år 1944 till 226 år 1945.

Jämväl de *straffriförklarades* antal har nedgått sedan år 1944. Nämnda år var antalet 259 mot 199 år 1945.

Vård och behandling inom anstalterna.

Genom inrättandet av nya kolonier har den öppna anstaltsvården ytterligare kunnat utökas.

De intagnas möjligheter att ägna sig åt läsning har även ytterligare vidgats. Sålunda har fångvårdsstyrelsen genom ändringar i gällande arbetsordning för fångvårdsstaten föreskrivit, att straffånge finge från anstaltens bibliotek i lämplig omfattning och där så kunde ske, efter eget val låna all slags litteratur. Straffånge fick även efter styresmannens prövning på egen bekostnad prenumerera å och läsa *en* daglig tidning och *en* av fångvårdsstyrelsen godkänd tidskrift. Slutligen före-

skrevs att periodisk skrift, på vilken fångvårdsstyrelsen abonnerade för de intagnas räkning skulle, på sätt styresmannen ägde föreskriva, hållas tillgänglig för intagen med undantag av häktad.

Arbetsdriften.

Överskottet av jordbruksdriften vid samtliga anstalter, där jordbruk bedrivs, uppgick under budgetåret 1944/45 till 58.298 kronor och av verkstadsdriften till 958.199 kr. Nettoinkomsten per intagen och dag av verkstadsdriften i dess helhet uppgick för budgetåret 1944/45 till 2 kronor 61 öre mot 2 kronor 57 öre år 1945.

Genom skrivelse den 31 juli 1945 har Kungl. Maj:t bemyndigat fångvårdsstyrelsen att, i den mån tillgängliga medel förslå, under budgetåret 1945/46 anordna utbildning för befattningshavare vid fångvården i huvudsaklig överensstämmelse med ett av styrelsen i skrivelse den 19 juni 1945 framlagt förslag. I anslutning härtill har fångvårdsstyrelsen meddelat föreskrifter beträffande rekryteringen och utbildningen av befattningshavare i såväl högre som lägre lönegrader.

Beträffande utbildningen av befattningshavare i *högre* lönegrader gäller, att sådan befattningshavare — sedan han under lämplig tids provtjänstgöring å fångvårdsanstalt, därav i regel någon tid såsom vaktkonstapel, eller hos skyddskonsulent eller i skyddsförening befunnits lämpad för fångvårdstjänst — skall på det sätt och i den utsträckning fångvårdsstyrelsen i varje särskilt fall bestämmer erhålla teoretisk utbildning i straffrättsliga, kriminologiska, pedagogiska, medicinska och sociala ämnen ävensom praktisk utbildning i sinnessjukvård och öppen socialvård. Vid sitt bestämmande av utbildningens omfattning kommer styrelsen att taga hänsyn till aspirantens tidigare teoretiska och praktiska utbildning.

Den teoretiska delen av utbildningen skall, särskilt i fråga om straffrätt och fångvårdskunskap, i viss utsträckning bedrivas genom självstudier. Erforderlig utbildning i psykiatri och sinnessjukvård torde komma att beredas aspiranten i två etapper, nämligen dels genom att han får följa den två månaders föreläsningkurs i rättspsykiatri med demonstrationer, som två gånger om året anordnas för medicine kandidater vid rättspsykiatriska kliniken å Långholmen, samt under nämnda tid och ytterligare två månader deltaga i det praktiska arbetet vid

kliniken, dels genom att aspiranten — före eller efter tjänstgöringen vid kliniken — under någon tid, i regel två månader, praktiserar vid sinnessjukhus. Den teoretiska utbildningen i övriga ämnen torde i regel böra förvärfvas genom studier vid något av socialinstitutet i Stockholm eller Göteborg.

Efter kursen å rättspsykiatriska kliniken underkastas aspirant tentamen av läkare vid kliniken. I övrigt kontrolleras hans kunskapsmätt på sätt fångvårdsstyrelsen i varje särskilt fall bestämmer. I den mån det med hänsyn till aspirantens tidigare utbildning och praktik finnes erforderligt bör han vidare under någon tid, i regel högst 2 månader, praktisera inom den öppna socialvården eller skyddsverksamheten.

Vid sidan av det ovan behandlade egentliga utbildningsprogrammet kan det ifrågakomma att bereda aspirant — och även annan tjänsteman — tillfälle att delta i särskild utbildning, t. ex. straffrättsliga eller kriminologiska kurser, som kunna komma att anordnas vid universitet och högskolor, kurser för ungdomsledare etc. Styrelsen har vidare för avsikt att, i den utsträckning det är möjligt, anordna konferenser i Stockholm, vilka skola förenas med studiebesök å anstalter och institutioner, ävensom sända föreläsare till de särskilda anstalterna och medgiva tjänstemän att företaga studieresor.

Beträffande utbildningen av befattningshavare i *lägre* lönegrader gäller bl. a., att den som förordnats till extra tjänsteman skall, därest styrelsen icke medgiver undantag, erhålla förberedande utbildning i ämnena svenska, matematik, samhällslära, sociallagstiftning och kriminalvård samt därefter undergå prov på sätt styrelsen bestämmer. De sökande, som antagas, anmälas genom styrelsens försorg såsom elever vid korrespondensinstitutet. Prövningen av elevernas kunskapsmätt sker dels genom insändande av lösningar till korrespondensinstitutet dels ock genom avläggande av skriftliga prov sedan kurserna genomgått.

Sedan extra tjänsteman avlagt godkända prov beträffande utbildning som nyss sagts åligger det styresmannen att efter samråd med ordföranden i fångvårdsmannaförbundets lokalavdelning och med läkaren vid anstalten till styrelsen insända utlåtande angående tjänstemannens lämplighet för fortsatt utbildning inom fångvården. De tjänstemän som anses därtill lämpliga komma att av styrelsen beordras till gemensamma utbildningskurser i bl. a. straffrättsliga, kriminologiska, pedagogiska, medicinska och sociala ämnen. Genom styrelsens förmedling kan befattningshavare beredas tillfälle att under någon

tid, i regel två månader, i utbildningssyfte tjänstgöra å sinnessjukhus såsom vikarierande skötare.

Avsikten är att bereda befattningshavare inom fångvårdens arbetsdrift tillfälle att genomgå fortbildningskurs å statens hantverksinstitut eller liknande utbildning.

Genom lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. samt vissa därmed sammanhängande lagändringar — bl. a. ändringar i lagarna om ungdomsfängelse, om förvaring och internering i säkerhetsanstalt och om särskild förundersökning i brottmål — har hela verkställigheten av frihetsstraff och vissa frihetsberövande skyddsåtgärder underkastats en genomgripande omvandling. Då den nya lagstiftningen, som senare fullständigats med ett antal tillämpningsförfattningar och av fångvårdsstyrelsen utfärdade föreskrifter, icke trätt i kraft under år 1945, kommer redogörelse för densamma att lämnas senare.

Tidsskriftets Redaktion.

After maa vi give Meddelelse om en Forandring indenfor Redaktionerne, idet Överdirektör A. P. Arvelo har ønsket fra Udgangen af 1946 at udtræde af Redaktionen for Finland. Idet vi meget beklager at skulle undvære Överdirektörens Medarbejde, takker vi ham hjærteligt for hans Virksomhed og Interesse for Tidsskriftet gennem elleve Aar.

Paa Opfordring har Docent, dr. Veli Verkko, som er Tidsskriftets Læsere bekendt gennem talrige Artikler i dette, givet Tilsagn om at ville indtræde som Överdirektör Arvelos Efterfølger, og idet vi herfor bringer Docenten vor Tak, byder vi ham velkommen til Samarbejdet.

O. Haack.

Mindre Meddelelser.

Fængselshjælpens Aarsberetning for Aaret $\frac{1}{4}$ 1945— $\frac{31}{3}$ 1946.

Beretningen indledes med en Beklagelse af, at den i Straffelovens § 56, 2. Stk., hjemlede Adgang til at foretage en social Undersøgelse af sigtede Personer, for hvis Vedkommende der skønnes at kunne blive Tale om betinget Dom, ved en Institution, der fører Tilsyn med betinget domfældte Personer (Dansk Værneselskab), benyttes i for ringe Omfang. Alt for ofte gives der betinget Dom med Tilsyn uden en saadan forudgaaende Undersøgelse, og Meddelelse om en saadan Dom tilgaar ofte Selskabet saa sent, at der kan gaa Maaneder, inden dette finder og kommer i Forbindelse med den dømte. Selv om imidlertid Selskabet straks ved Domsafsigelsen opnaar Kontakt med den betinget dømte, er Vanskelighederne meget store, naar man ikke gennem en forudgaaende § 56-Undersøgelse er orienteret med Hensyn til de Forholdsregler, der bør tages til Fordel for ham. Derfor hænder det altfor ofte, at man en Tid maa finde sig i, at han søger tilbage til netop det Milieu, som var medvirkende til hans kriminelle Forhold. Man beder derfor Domstole og Politi være behjælpelige med at faa disse Forhold ændret. Beretningen bringer en Oversigt over de i de sidste 2 Aar af Værneselskabet udførte § 56-Undersøgelser og Antallet af de i

disse Aar betinget domfældte, som er sat under Selskabets Tilsyn, alt fordelt paa Landets enkelte Politikredse, og Forskeligheden træder her meget stærkt frem: i nogle Politikredse er Undersøgelser iværksat i betydeligt Antal, i andre i ringe Omfang og i nogle slet ikke. Man forstaar Beretningens Klage, naar man f. Eks. ser, at en enkelt Kreds i disse 2 Aar ikke har ladet Selskabet iværksætte en eneste forudgaaende Undersøgelse, medens dog i samme Tidsrum ikke mindre end 19 Personer ved betinget Dom er sat under Selskabets Tilsyn.

Om Længden af Prøvetid og Tilsynstid for de under Selskabets Tilsyn anbragte betinget dømte viser Beretningens Tal, at Prøvetiden i København overvejende er 5 Aar, i Provinsen derimod 3 Aar, medens Tilsynets Varighed overalt hyppigst er 3 Aar. Af 13025 Personer, der siden Straffelovens Ikrafttræden d. 1/1, 1933 er undergivet Selskabets Tilsyn som betinget domfældte, har i Tiden indtil 31/3, 1946 ialt 2741 eller 21 % overtraadt Vilkaarene.

Antallet af betinget dømte, prøveudskrevne, inddragne under Tilsynsværgemaal og betinget benaadede, som ved Aarets Udgang stod under Tilsyn af Dansk Værneselskab eller af Fængselshjælpen selv, var 2861, mod 3326 Aaret forud — den politiløse Tid med dens Indskrænkning af den kriminelle Retspleje har ogsaa sat sine Spor i Tallene.

Der er i Beretningsaaret anvist Arbejde i 259 Tilfælde, men det er lidt nedslaaende, at c. 24 % af dem faldt ud til, at den paagældende udeblev fra Arbejdet.

O. Haack.

Bøger indsendte til Redaktionen.

- Tidsskrift for Rettsvitenskap, 1946, Hft. 2.
 Menneske og Miljø, Bd. 1, Hft. 6.
 43. Aarsberetning fra Fængselshjælpen, 1945—46.
 Defensor legis, 1946, Nr. 7—11.
 Tidsskrift för Sveriges Advokatsamfund, Aarg. XII, Hft. 3—4.
 Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift, 1946, Nr. 8—9.
 Revue de droit pénal et de criminologie, XXVII Aarg., Hft. 1—2.
 Ben Karpman: Case studies in the psychopathology of crime. Vol. II.
 Published by Medical science press. Washington, D. C., 1944.
 Dansk Tidsskrift-Index, 31. Aarg., 1945. Udgivet af Statens Bibliotekstilsyn. Kbhvn. (Nyt nordisk Forlag) 1946.
 Svensk Juristtidning, Årg. 31, Heft. 8—9.
 Louis le Maire: Legal Kastration i strafferetlig Belysning.

Om Strafudmaaling.*)

Af Byretsdommer THEODOR PETERSEN

Der er faa Virksomheder, der stiller større Krav til ens Erfaring end Dommervirksomheden, og det gælder vel særlig den Opgave at udmaale Lovovertræderens Straf. Naar jeg trods min begrænsede Erfaring dog har paataget mig at indlede en Diskussion om dette Emne, findes Forklaringen i, at jeg mindre sætter mig som Maal at løse Problemerne end at rejse dem, saa at Bolden, som paa denne Maade gives op, kan spilles af dem, der er i haardere Træning.

Spørgsmaalet „Strafudmaaling“ er saa omfattende, at det som Diskussionsemne vil være nødvendigt at foretage en Begrænsning. For det første vil Strafudmaaling i Landsforrædersager blive uomtalt. Her er jeg ikke sagkyndig, og Spørgsmaalet vil jo ogsaa snart miste sin Aktualitet. Det samme gælder forhaabentligt ogsaa Krisesagerne, som kun vil blive omtalt i en større Sammenhæng. Om Anvendelse af Ungdomsfængsel maa jeg henvise til det interessante Foredrag, der nylig blev holdt i Kriminologisk Selskab, og som nu findes trykt i Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1947 Hæfte I, pag. 1 ff.

Derimod er det ikke en Begrænsning af Emnet, men en Følge af dette, at den abnorme Lovovertræder ikke vil blive gjort til Genstand for Omtale. Der er her kun Tale om strafpaavirkelige Personer eller dog Personer, der med de Oplysninger, der paa

---

*) Indledningsforedrag holdt i Dansk kriminologisk Selskab den 13. December 1946, men noget omarbejdet med Henblik paa dets Offentliggørelse i et fælles nordisk Tidsskrift.

Dommens Tidspunkt staar til Dommerens Raadighed, anses for paavirkelige for Straf, eller hvor denne Mulighed dog maa antages at være til Stede. Ud fra dette Synspunkt kan en foretaget Strafudmaaling ikke kritiseres, hvis alene senere Oplysninger om Fangens Forhold giver Forklaring paa, at Straffedommen ikke har den tilsigtede Virkning.

Straffens Udmaaling staar jo i nøje Forbindelse med Straffens Formaal. Som Praktiker skal jeg dog ikke komme ind paa at give en teoretisk Redegørelse for Straffens Formaal, men indskrænke mig til at henvise til, at det er den herskende Opfattelse og stemmende med vor Straffelov, at Straffen ikke har et enkelt Formaal, men at Hovedformaalet er præventivt, generalpræventivt og specialpræventivt. Vor Straffelov af 15. April 1930 lægger i langt højere Grad end vor gamle Straffelov af 1866 Vægten paa Specialpræventionen, men Generalpræventionen har stadig en betydelig Vægt. Specialpræventionens Betydning viser sig ikke alene ved Valget af Repressionsmidlet: Straf eller anden Retsfølge, men gør sig ogsaa med forskellig Styrke gældende ved Dommerens Valg af Strafart og hans Bestemmelse af den forskyldte Strafs Størrelse. Der kan maaske her være Anledning til at fremhæve, at medens Straffeloven af 1866 i § 57, svarende til den almindelige Udmaalingsregel i Straffeloven af 1930 § 80, udtrykkelig nævner det rent objektive: „Genstandens Vigtighed og Skadens Omfang og Størrelse“ som en afgørende Faktor ved Fastsættelsen af Straffen, er disse Ord udeladt i vor nugældende Straffelovs Angivelse af de særlige Udmaalingsregler, men naar § 80 taler om „Forbrydelsens Grovhed og Farlighed“, rummes heri baade objektive og subjektive Elementer.

Da jeg for godt 5 Aar siden begyndte som Dommer i Københavns Byret, havde jeg uden væsentlig Overdrivelse ikke større Kendskab til Strafudmaaling end Lægmanden. Denne Udtalelse vil maaske virke overraskende for alle andre end Jurister, og Lægerne vil vel tænke, at man ikke giver Kirurgen en Kniv i Haanden uden at have visse Garantier for, at han ikke skærer

for langt eller for dybt, og at man billigvis kan stille det samme Krav til Kirurgerne blandt Juristerne, nemlig Straffedommerne. Jeg skal indrømme, at ogsaa jeg var noget overvældet af den Magt, der saaledes pludselig blev overdraget mig, men Sandheden er, at man kun i begrænset Omfang kan læse sig til Strafudmaaling, om hvilken saavel den danske som den udenlandske Litteratur er sparsom, hvortil kommer, at danske Dommere i høj Grad savner en kriminologisk Uddannelse. Straffeloven giver vel som allerede nævnt visse vejledende Regler, men disse er saa almene og for den, der er lidt fortrolig med de til Grund liggende Synspunkter, egentlig saa selvindlysende, at en ny Dommer trods alt føler, at han staar paa temmelig løs Grund. Det er værd at bemærke, at for Eksempel den norske Straffelov slet ingen Udmaalingsregel har, svarende til vor § 80, og at Torp's Straffelovsudkast indledede Strafudmaalingsbestemmelsen med en almindelig Henvisning til „de Grundsætninger, der har fundet Udtryk i Loven“.

En ung Dommer maa derfor i første Række søge Vejledning i Domstolenes Praksis og iøvrigt spørge sine mere erfarne Kolleger til Raads, og her har Byretten, skønt den ikke er en kollegial Ret, den Fordel, at en stor Del af Rettens 22 Dommere daglig mødes i Rettens Bibliotek, der ogsaa er fælles Frokoststue, hvor vi drøfter de mere tvivlsomme Sager. Men den nye Dommer vil meget hurtigt erfare, at Domstolenes Praksis og Kollegernes Vejledning ikke strækker til. Gang paa Gang vil han blive stillet overfor Sager, der enten paa Grund af Forbrydelsens Beskaffenhed eller Forbryderens Individualitet ikke lader sig rubricere, og han — der fra Retssalen har det eneste virkelige Kendskab til Sagen — bliver da henvist til at forlade sig paa sit eget Skøn, selvom han naturligvis ved, at det ikke er et frit i Luften svævende Skøn, men et juridisk Skøn, der skal udøves i Lovens Aand, og hvor alle i Betragtning kommende Omstændigheder indgaar i hans Overvejelser. Han skal her benytte sig af sin juridiske common sense.

Nu er common sense jo en god Ting, men en Henvisning til common sense, der i Dommene ofte indhyles i den kortfattede

Sentens: „Straffen findes passende at kunne fastsættes til ...“, er ikke meget oplysende for den, der vil søge Retningslinier. Men sætter man sig hen og filosoferer lidt over alle de forskellige Hensyn, som ofte instinktivt leder til Straffens Fastsættelse, vil man jo sikkert ogsaa kunne finde nogle frem som Retningsvisere, hvilket da bliver den stillede Opgaves Maal.

Det er en ikke ualmindelig Opfattelse, særlig blandt Lægfolk, at der for en given Forbrydelse, begaaet af en given Person paa en given Tid og et givet Sted, kun findes en Straf af en ganske bestemt Størrelse, som kan karakteriseres som den rette, og som man altsaa maa se at finde. Denne Opfattelse er dog næppe rigtig.

Medens den forskellige Opfattelse af den passende Straf naturligt i første Række bunder i Dommerens Vurdering af de strafferetlige Hensyn, som jeg senere vender tilbage til, er der andre Hensyn, der ikke paa samme Maade kan lægges blot. Disse Hensyn arbejder i Dommerens Underbevidsthed, og undertiden bliver han først ved et Tilfælde klar over, at de maa have været medvirkende ved Straffens Udmaaling, saaledes som det skete i et Tilfælde fra min egen Praksis. En Dreng havde i længere Tid terroriseret i det Ejendomskompleks, hvori han boede, og generet Beboerne paa forskellig Maade, hvorfor de havde klaget over ham til Viceværtten. En Eftermiddag, da Viceværtten kom hjem fra sit Arbejde, fik han Øje paa Drengen, og han fandt nu Lejlighed til at give ham en i og for sig velfortjent Dragt Prygl. Han slæbte ham imidlertid ned i Kælderen og greb her en Trækæp, som var en af Pindene i en gammel rusten Kælk, der stod dernede. Med Kæppen gav han Drengen en Masse haarde Slag paa Sædet, saa kraftige, at Drengen fik store blodunderløbne Striber paa Bagpartiet. Fotografier, optagne paa Universitetets retsmedicinske Institut, saa temmelig uhyggelige ud, men jeg havde Forstaaelsen af, at de skulde tydes med Forsigtighed, da en lyserød Stribe jo ser sort ud paa et Fotografi. Forsvareren gik stærkt ind for, at Tiltalte slap med en Bøde; han havde ikke tidligere forset sig, og en

Hæftestraf vilde muligvis betyde, at han mistede sin Stilling som Underofficer i Marinen. Iøvrigt havde han jo haft Grund til at skride ind overfor Drengen. Anklageren var ikke særlig aggressiv, og jeg forstod nærmest, at en Bødestraf vilde blive akcepteret af Anklagemyndigheden. Imidlertid forekom Tilfældet mig at være for groft til en Bøde, men jeg ønskede dog før Dommens Afsigelse at forelægge Sagen for mine Kolleger i den tidligere omtalte Frokoststue. Da jeg træder ind, sidder 3 Dommere bænket; jeg forelægger dem Sagen, og de siger alle som een: Bødestraf. Da Nr. 4 og Nr. 5 arriverer, siger de ogsaa Bøde, og nu begyndte jeg naturligvis at vakle. De fire næste Dommere, der indtræder, siger dog alle: Hæftestraf, saaledes at Stemmerne sammenlagt med min, der i denne Sag var den afgørende, nu stod 5 mod 5. Nu er dette jo i sig selv ikke sensationelt, for vi har jo ogsaa set Stemmerne i Højesteret fordelt paa samme Maade; men da jeg saa tænkte over, *hvem* der nu havde stemt for Bøde, og *hvem* der havde stemt for Hæfte, viste det sig, at de fem „Bødedommere“ alle var barnløse, medens de fem „Hæftedommere“ hver Dag vendte hjem til en Børnerede. Uden at ville antyde, at mine barnløse Kolleger er mere kolde og haarde overfor Børn, kan jeg ikke frigøre mig for den Tanke, at de fem Dommere, der stemte for Bødestraf, mest har haft for Øje den terroriserende Laban, der trængte til Afklapsning, medens vi andre maaske mere har haft i Tankerne, hvilket Indtryk det vilde gøre paa os som Fædre, om vi efter Dagens Gerning skulde blive præsenteret for et saadant mishandlet Stykke Haleparti hos en af vore Unger. Men noget Bevis for, at Stemmerne vilde have stillet sig anderledes, dersom Børneforsørgernes Rolle havde været fordelt paa en anden Maade, lader sig selvsagt ikke føre.

Jeg har fundet det af Vigtighed at stille denne Sag i Spidsen for en videre Udvikling af Strafudmaalingsspørgsmaalet. Medens den rette Strafudmaaling vel ofte kan afgøres ud fra saglige strafferetlige Synspunkter, maa man stille sig klart, hvilken Vanskelighed der kan være forbundet med at abstrahere fra almenmenneskelige ikke strafferetligt betonedede Hensyn, fordi

disse hyppigt *ubevidst* indgaar som Led i den Proces, der fører til Domsresultatet, og fordi man — saa længe det er Mennesker og ikke Træfigurer, der sidder paa Dommersædet — maa regne med *Dommerindividualitetens Indflydelse*. En Dommers Opfattelse af Tidens sociale Foreteelser, hans mildere eller strengere Krav til sine Medmennesker, hans familiemæssige Stilling, undertiden hans særlige Uddannelse, for Eksempel som tidligere offentlig Anklager, o. s. v., kan selv hos den mest objektive og nøgterne Dommer ikke bortelimineres, og det gælder isøvrigt for al Dommervirksomhed. Men det betyder naturligvis ikke, at den Tiltalte er prisgivet Dommerens personlige Indstilling, for Skønnen er hos den ansvarsbevidste Dommer i høj Grad lagt i Baand, men det siger mig, at man ikke kan tale om det rigtige *Punkt* i Straffeskalaen, men kun om det rigtige *Plan*. Hvis man her opererer med Punkter, stiller man sig en umulig Opgave, for saa vil Straffen blive ændret for hver ny Instans, Sagen bliver indbragt for. Men der er heller ingen Grund til at beklage sig herover, for set paa længere Sigt betyder det for Domfældte kun lidt, om han faar en Maaned mere eller mindre i Straf. Afgørende er det, at han faar den rigtige Strafart — Bøde, Hæfte eller Fængsel —, og at Bødens Størrelse og Varigheden af Frihedsstraffen ikke for den øvede Dommer staar i Misforhold til Brøden. Derfor kan jeg heller ikke glæde de yngre Jurister med at levere en Taksttabel.

Det Synspunkt, jeg her har fremsat, og som jeg vil opstille som en første These, synes jeg ikke *altid* bliver fulgt af de overordnede Domstole. Det skete saaledes engang, at jeg fik en Straf forhøjet af Landsretten fra 80 Dage til 3 Maaneders Fængsel, og da jeg fortalte det til en Kollega, sagde han, at han omvendt havde faaet en Straf nedsat fra 3 Maanedes til 80 Dage, hvilket var endnu mere overraskende. En mindre Strafforhøjelse kan nemlig forklares ved, at man anser Underrettens Dom for rigtig, men at man finder det passende at straffe Domfældte, fordi han uden tilstrækkelig Grund har appelleret. Men naar Loven giver saavel Tiltalte som Anklagemyndigheden Adgang til Appel, har det vel ikke været Meningen,

at det for Tiltalte skulde være en tvivlsom Ret. Han tager ikke blot en forstaaelig Chance, forstaaelig netop fordi Strafudmaalingen meget ofte ændres i Ankeinstansen, men løber ogsaa en Risiko, da Anklagemyndigheden jo altid kontraappellerer til Skærpelse. Her har den myndige Forsvarer en meget betydelig Opgave, idet han gennem Aars Erfaring har Mulighed for at jugere over Strafudmaalingen; men har en Tiltalt ikke Lid til sin Forsvarer, maa man efter min Mening ikke straffe ham for hans Selvraadighed. Selv en Forandring af en Straf fra 3 til 4 Maaneder eller omvendt finder jeg ikke tilstrækkeligt begrundet. Hensynet til Underdommeren spiller naturligvis ingen Rolle, men Strafferetsplejen lider ved, at Afgørelserne for hyppigt ændres fra Instans til Instans, eller ved at der afsiges for mange Dissenser angaaende Strafudmaalingen, hvilket giver Offentligheden det Indtryk, at Jurister aldrig kan blive enige, hvorved vor Virksomhed stilles i Miskredit.

Jeg synes derfor, at det er en god Regel, at Højesteret ikke kan ændre en Straf, uden at den staar i aabenbart Misforhold til Brøden, og selvom jeg er klar over, at denne Regel har sin særlige Begrundelse deri, at Højesteret ikke kan tage Stilling til Bevismaterialet, finder jeg, at en tilsvarende Regel i *Princippet* ogsaa burde følges af Landsretterne, der bør kassere eller korrigere, naar noget er urigtigt, men ikke optræde som Finkæmmere. Vel har Hensynet til en ensartet Praksis en stor Vægt, men Aarsagernes Lighed er sjældent til Stede i disse Sager, hvortil kommer, at Smaaændringer i Appelininstansen kun lidet bidrager til Ensartethed, fordi kun en Brøkdels og meget ofte ikke den mest tvivlsomme Del af Sagerne appelleres. For ikke at blive misforstaaet maa jeg tilføje, at jeg tror, at Landsretterne ogsaa i Almindelighed anerkender dette Synspunkt, selvom det ikke altid følges.

Med dette efter min Opfattelse vigtige Udgangspunkt skal jeg gaa over til det centrale i Emnet.

Spørgsmaalet „Strafudmaaling“ foreligger paa to Maader, nemlig dels hvilken Strafart man skal vælge — Bøde, Hæfte

eller Fængsel — dels hvilken Størrelse Straffen indenfor den valgte Strafart skal have. Med Hensyn til begge Spørgsmaal vil man naturligvis i første Række finde Vejledning i den for Forbrydelsen foreskrevne Strafferamme, der er Udtryk for Samfundets generelle Vurdering af Forbrydelsens Grovhed og Farlighed.

Det skulde være overflødigt at slaa fast den Regel, at en Skyldkendelse, der ikke bygger paa overvældende Bevis, ikke bør influere paa Straffens Udmaaling, men sikkert andre end jeg har gjort den Erfaring, at Lægmænd til Tider vil gaa med til at statuere Skyld under Forudsætning af en mild, eventuelt en betinget Straf. Det bliver da Dommerens Opgave at korrigere denne Opfattelse, der bundet i Ønsket om en Lettelse af Ansvaret for en mulig urigtig Afgørelse.

A. Valget af Strafart.

Jeg tror, at man kan opstille som en almindelig Fortolkningsregel, at hvor i en Strafferamme kun to Strafarter er angivet: „Bøde eller Hæfte“ eller „Hæfte eller Fængsel“, vil den første mildere Strafart være at betragte som den normale Straf, i alt Fald hvis der er fastsat en kendelig Begrænsning i Strafferammen opefter for den anden strengere Straf. Naar Straffelovens § 232 om Blufærdighedskrænkelser nævner Straf af Hæfte eller Bøde under formildende Omstændigheder, maa omvendt Hæfte og ikke Bøde siges at være den normale Straf i disse mildere Tilfælde. Derimod kan den samme Fortolkningsregel ikke anvendes, hvis for Eksempel alle tre Strafarter er nævnt, saaledes som Tilfældet beklageligvis er i Flertallet af Særlovene i de senere Aar, hvor Straffen er angivet saa vid som: Bøde, Hæfte eller Fængsel i indtil 2 Aar.

Man kan vist ogsaa opstille den Regel, at den mildeste Straf skal anvendes, hvis den er tilstrækkelig effektiv. Men efter denne Regel — som vist de fleste kan give deres Tilslutning — skulde man tro, at *Bødestrafen* vilde være den mest anvendte Straf, naar det ikke drejer sig om mere alvorlige Forbrydelser. Jeg deler fuldtud saavel *Torp's* som *Krabbe's* For-

kærlighed for Bødestraffen, fordi den ofte vil være meget effektiv, og fordi man derved begrænser Omraadet for de uundværlige, men ikke altid hensigtsmæssige korte Frihedsstraffe. Desværre er Udviklingen gaaet en anden Vej, end ledende Kriminalister havde haabet. Tyngdepunktet er stadig de korte Frihedsstraffe, og Grundene hertil er flere.

Nu kan Bødestraf selv for Smaaforseelser, naar det ikke drejer sig om rene Politivedtægtsovertrædelser og lignende, for hvilke Bøde er eneste Straf, af selvforstaaelige Grunde ikke altid anvendes. Det gælder saaledes overfor Fallenter og i det hele taget, hvor man paa Forhaand skønner, at Bøden ikke vil blive betalt, hvorfor det vil være mere rationelt straks at fastsætte en Hæftestraf, naar dette efter Strafferammen er muligt. Heller ikke kan man idømme Bødestraf, hvor der er Grund til at antage, at Pengene vil blive fremskaffet paa uredelig Vis, hvilket undertiden vil afskære en fra at give Bødestraf for undtagne Berigelsesforbrydelser efter Straffelovens § 287, hvis de er begaaet af Nød. Heller ikke er Bøde en god Straf overfor den, der er vant til Livet i Fængslet, eller som har faaet flere Hæftestrafte, selvom ikke generalpræventive Hensyn kræver højere Straf end Bøde, for Eksempel ved mindre Voldsforbrydelser eller Blufærdighedskrænkelser. Det stemmer med Princippet i Straffelovens § 91, hvorefter Fængsel, selvom Hæfte er den højeste Straf efter Strafferammen, kan anvendes, naar den paagældende tidligere har udstaaet saadan Straf. Naar en er vænnet til strengere Kost, maa man allerede specialpræventivt tage Hensyn hertil. Men de her nævnte Hensyn er ganske naturlige, og det er ikke dem, der har ført til, at Bødestraffen indenfor Straffelovens Omraade i Praksis er blevet noget af en Sjældenhed, bortset fra de Tilfælde, hvor Bødevedtagelse finder Sted i Henhold til Retsplejelovens § 723, Stykke 1, Nr. 3, jfr. Justitsministeriets Anordning af 1. December 1932, altsaa ved mindre Vold, smaa Blufærdighedskrænkelser, undtaget Tyveri og Underslæb, Misbrug af Legitimationspapirer, Afgivelse af urigtig Erklæring til offentlig Myndighed og enkelte andre Tilfælde. Selv ved uagtsomt Hæleri efter Straffelovens § 303 er det mest almindeligt at idømme Hæftestraf.

Nej, Grundene til Bødestraffens ringe Anvendelse udenfor Særlovgivningen er følgende:

For det første har vi ulykkeligvis faaet indført Dagsbods-systemet, som *Torp* var Tilhænger af, men som *Krabbe* altid har bekæmpet. Jeg skal ikke komme ind paa de kriminalistiske Betragtninger for og imod Dagbøder, men kun omtale Spørgs-maalet i Forbindelse med Bødestraffens Hensygnen. *Torp* foreslog Maksimum 90 Dagbøder, vor Straffelov har fastsat Græn-sen til 60. Selvom man iøvrigt maatte erklære sig for Tilhænger af Dagbodssystemet, giver 60 Dagbøder en altfor ringe Spænd-vidde, saa selv en ret velhavende Mand kun kan komme af med en relativ lille Bøde. Sverige har Maksimum 120 Dagbøder og Finland 300, hvilket der er nogen Mening i. Paa Grund af Dag-bodens ringe Effektivitet svinger Domstolene derfor meget let over til Hæfte. Det er værd at mærke sig, at Straffeloven af 1866 havde Bødemaksimum paa 2000 Rigsdaler; omsat til Nu-tidsmønt- og -prisfod er det vist ikke langt fra 20.000 Kroner, men man skal vist være mere end Millionær for at faa en Bøde af denne Størrelse efter Dagbodssystemet.

En anden Grund er den, at vore Domstole i deres Anvendelse af Strafferammerne er tilbøjelige til kun at spille over een Ok-tav. De udnytter ikke Strafferammerne fuldt ud, og det er saa meget mere mærkværdigt, som der jo paa Grund af Straffe-lovens ringe Dagbodsmaksimum er særlig Grund til det. Det er vist meget sjældent, at Domstolene giver mere end 30 Dag-bøder, hvilket vil sige, at man standser paa Halvvejen.

For det tredje har de høje Krisebøder i de senere Aar gjort det vanskeligt at anvende de mindre Dagbøder, hvis manglende Effektivitet skaber et Misforhold i Bødestraffen efter Straffe-loven og efter Særlovgivningen. Kan man glæde sig over, at vi ikke ogsaa har faaet Dagbøder udenfor Straffelovens Om-raade, har denne Forskel i Bødesystemet samtidig understreget det urimelige i Straffelovens Bødeordning.

Endvidere har Hæftestrafen sikkert ogsaa medvirket til en Begrænsning i Bødestraffens Anvendelse. Hæftestrafen adskil-ler sig — bortset fra Navnet — ikke væsentligt fra det tidligere

simple Fængsel og er som Strafart en mild Søster til de kortvarige Fængselsstraffe, der ligesom Hæfte afsnes i Arresthusene. Men det er ligesom om det mildere Ord „Hæfte“ har vakt Forestillingen om, at denne Straf ligger midt imellem Bøde og Fængsel og ikke blot er en mild Form for Fængsel, saa at Hæfte stik imod Hensigten har gnavet sig ind paa Bødestrafens Felt og derved bidraget til at formindske dennes Omraade. Det havde maaske været rigtigere, hvis Straffeloven i Stedet for at markere en Tredeling: Bøde, Hæfte og Fængsel, havde angivet Straffene som Bødestraf og Frihedsstraf, der er principielt forskellige Strafarter, og delt Frihedsstraffen i to Undergrupper: Hæfte og Fængsel.

Endelig for det femte har den generelle Strafforhøjelse, som vi har oplevet i de senere Aar, sikkert vakt Forestillingen om, at Bøder af almindelig menneskelig Størrelse er et latterligt svagt Repressionsmiddel overfor Lovovertrædere. Det koster at have haft Mørklægningslovens strenge Straffebestemmelser*), Gigantstraffene i den politiløse Tid**) og sidst hele Opgøret med Landsforræderne, saa at Jurister, naar de før tænkte paa Straffe udmaalt i Maaneder, nu til daglig opererer med Aar. Jeg kan mærke denne Indstilling hos mine yngre Kolleger i Byretten, der ikke kender til at give en begyndende Cykletyv 40 Dages betinget Fængsel, men nu vel giver 3 Maaneders ubetinget Fængsel, — en Udvikling, der ikke har været god for Bødestrafen, der i Forvejen ved Dagbodsordningen har faaet en krank Skæbne.

Sagt med andre Ord: Vi straffer for Tiden saa mange og ofte med Straffe, hvis Størrelse efter en Førkrigstidsbedømmelse staar i Misforhold til Brøden, at Straffetruslen er ved at miste sin Indflydelse, og derved presses Straffene højere og højere

*) Lov Nr. 219 af 1. Maj 1940 forhøjede Strafferammens Minimum og Maksimum til det dobbelte og gjorde betinget Straffedom uanvendelig, hvis Forbrydelsens Udførelse var blevet lettet ved eller dens Farlighed forøget ved en af Myndighederne iværksat eller faktisk foreliggende Mørklægning eller ved en som Følge af Fare for Luftangreb bestaaende Tilstand. Loven er nu ophævet.

**) Tiden fra 19. September 1944 til 5. Maj 1945.

op. Jeg haaber, at dette Efterkrigstidsfænomen vil ændres, for det er jo i Virkeligheden Udtryk for, at Samfundet ogsaa i sin Retshaandhævelse er ved at blive løftet ud af sine Hængsler. Men en Renæssance for Bødestraffen tror jeg ikke rigtigt paa, førend Dagbodssystemet revideres.

Nu aabner Straffelovens § 51, Stykke 2, ganske vist en Ventil, naar den — i Lighed med de Principper, der følges i Krisesager — giver Mulighed for at fastsætte en Bøde under Hensyn til den opnaaede eller tilsigtede økonomiske Vinding, naar Straffen vil blive for lav i Forhold til Fortjenesten, hvis den udmaales i Dagbøder. Denne Bestemmelse anvendes, saa vidt jeg ved, dog kun lidt i Praksis, men synes brugbar, for Eksempel naar det drejer sig om uagtsomt Hæleri efter Straffelovens § 303.

Bødestraf som Tillægsstraf til Frihedsstraf efter Straffelovens § 50, Stykke 2, kan praktiseres ikke alene ved Hæleri, men ogsaa ved Rufferi og Aager, hvor Vindesygen er det særlige Motiv, men det er vist ogsaa ret sjældent, at denne Bestemmelse bringes til Anvendelse i Praksis udenfor Særlovgivningen. Det vilde vel undertiden være en farbar Udvej ved denne Art Forbrydelser at kombinere en betinget Frihedsstraf med en ubetinget Tillægsstraf af Bøde.

Forlader jeg Bødestraffen for at gaa over til *Hæftestraf*, skal jeg fatte mig i Korthed, da jeg allerede har omtalt denne. Vi anvender altsaa efter min Overbevisning i mange Tilfælde Hæftestraf, hvor hverken general- eller specialpræventive Hensyn nødvendiggør Anvendelse af Frihedsstraf. Ogsaa her gælder det, at Domstolene ikke anvender Strafmaksimum, men det er efter min Opfattelse mere berettiget. De almindeligste Hæftestrafte ligger paa mellem 14 Dage og 3 Maaneder, skønt Maksimum, hvor der ikke i Strafferammen er sat nogen Grænse, er 2 Aar. Hæftestrafte over 6 Maaneder er vist yderst sjældne. Langvarige Hæftestrafte er nu ogsaa upraktiske og uhensigtsmæssige, da de jo i Modsætning til Fængselsstraffe altid udstaaes i Enrum, og det synes mig derfor ogsaa rigtigere, naar Straffelovsforslaget satte 1 Aar som Maksimum.

Noget kunde tale for undertiden at anvende Hæfte i Stedet for Fængsel, hvor denne Straf iøvrigt maatte anses for den rette. Jeg tænker paa de Tilfælde, hvor en Straffedom paa Grund af Tiltaltes erhvervsmæssige Stilling eller af andre Grunde har meget svære Følger for ham, der rækker langt ud over Afsoningstiden. Det stemmer med Princippet i Straffelovens § 87, hvorefter *Frakendelse* af Rettigheder i Henhold til § 79 kan medføre Strafnedsættelse, eventuelt Bortfald, og som Strafadmaalingshensyn maa det være berettiget at tage *faktisk* mistede Goder i Betragtning. Det er efter min Mening en for primitiv Gennemførelse af Lighedsgrundsætningen aldrig at gøre det; men naturligvis maa et saadant Hensyn udtrykkes paa overbevisende Maade i Præmisserne, der, hvad Strafadmaalingen angaar, ofte er for kortfattede.

Om Valget af *Fængselsstraf*, som er Lovens strengeste Straf, kan jeg i Overensstemmelse med det Synspunkt, at man bør vælge den mildeste Strafart, hvor denne af generalpræventive og specialpræventive Grunde skønnes tilstrækkelig effektiv, indskrænke mig til at sige, at Fængselsstraf vil finde Anvendelse, hvor anden Mulighed ikke foreligger, og allerede som Følge af Strafferammerne vil Fængselsstraf blive en hyppigt anvendt Straf.

B. Straffens Størrelse indenfor den valgte Strafart.

Lige saa stor Interesse som til Valget af Strafarter knytter der sig til Bestemmelsen af Straffens Størrelse indenfor den valgte Strafart. Har jeg hidtil hæftet mig mest ved *Bødestrafen*, skal jeg her gøre mig kortfattet.

Danske Kriminalister kender jo den Begrænsning i Hensynet til Domfældtes Formueforhold ved Fastsættelsen af Bødens eller Dagbodens Størrelse, som har fundet Udtryk i Højesteretsdommen i Dr. Hasselbatch-Sagen, Ugeskrift for Retsvæsen 1938, pag. 1018, hvor Doktoren for en almindelig Færdselsforseelse af Højesteret fik 1200 Kroner i Bøde, medens Byretten paa Grund af hans betydelige Formue havde ladet ham vedtage 10.000 Kroner, og Landsretten gik til den anden Yderlighed

ved at fastsætte Bøden til 300 Kroner. Om *Hæfte* har jeg allerede sagt, at langvarig Hæftestraf, for Eksempel over 6 Maaneder, ikke er hensigtsmæssig. Jeg skal derfor koncentrere mig om *Fængselsstraffen*.

Fængselsstraffens Størrelse er jo for en stor Del traditionsmæssigt bestemt. Vi opererer med i Praksis fastlagte Straffesatser, der, jo længere vi kommer op i Skalaen, viser større Intervaller ud fra den rigtige Betragtning, at Straf ikke kan udmaales med Centimeterbaand. Kommer vi op over 1 Aar, betyder Afstanden til næste Sats jo som Regel i Praksis kun et Spring paa $\frac{2}{3}$ af Intervallet paa Grund af Reglen i Straffelovens § 38 om, at Fangen kan løslades paa Prøve, naar $\frac{2}{3}$ af Straffetiden er udstaaet, dog mindst 9 Maaneder. En Straffedom paa 5 Maaneders Fængsel vil ofte være Resultatet af indgaaende Overvejelser om, hvorvidt Tiltalte skal i det mere rationelt indrettede Statsfængsel, eller om Straffen skal afsones i Arresthus, hvor ogsaa Hæftestrafen udstaaes. Ifølge kongelig Anordning af 23. Maj 1938 skal Fængsel paa 5 Maaneder eller derover udstaaes i Statsfængsel, men det siges, at det afgørende ikke er den idømte Straffetid, men Afsoningstiden, d. v. s. Straffetiden med eventuel Afkortning for udstaaet Varetægtsfængsel efter Straffelovens § 86. Hvis for Eksempel en Mand, som efter Forbrydelsens Grovhed maa skønnes nærmest at staa til 4 Maaneders Fængsel, specialpræventivt findes bedst egnet til at komme i Statsfængsel, eller hvis han tidligere har været dér, vil man undertiden foretrække Springet op til 5 Maaneder eller give 6 eller 7 Maaneder, hvis nemlig Varetægtsafkortningen nødvendigvis gør det, for at han kan komme dér*).

*) I den efterfølgende Diskussion udtalte Højesteretsdommer *Jesper Simonsen* sin Tvivl om Berettigelsen heraf, da Domfældte efter Loven har Krav paa Varetægtsafkortning, og at det derfor synes betænkeligt at forhøje Straffen med det, hvormed den skal afkortes. Stilles Spørgsmaalet saa skarpt op, maa jeg være enig med *Jesper Simonsen*. Men efter mit tidligere udviklede Synspunkt bør man ikke operere med Straffepunkter, men med Straffeplaner. Hvis for Eksempel 4 Maaneders Fængsel i Forvejen maa anses for Maksimum for den begaaede Forbrydelse, vil det være uhjemlet af Hen-

Det i Praxis forekommende tilsyneladende ret store Spring fra Fængsel i 8 Maaneder til 1 Aar har sin Forklaring. Det staar i Forbindelse med den tidligere omtalte § 38 om Prøveløsladelse, naar $\frac{2}{3}$ af Straffetiden er udstaaet, dog mindst 9 Maaneder. I Overvejelserne om, hvorvidt en Mand skal have 8 Maaneder eller 1 Aar, bør det formentlig mindre være Forbrydelsens Grovhed eller Farlighed, der er det afgørende, end om der specialpræventivt vindes noget ved at give ham 1 Aar, saa Domfældte paaregnelig vil komme ud paa Prøve efter 9 Maaneder. Derfor er en Straffesats paa mellem 8 Maaneder og 1 Aar strafferetligt irrational. Ikke saa meget generalpræventive som specialpræventive Grunde er afgørende for Valget af 1 Aars Straffen, og Tiltaltes Fortid er derfor det væsentligste Hensyn. En begyndende Vaneforbryder vil man derfor af Hensyn til den Prævention, der ligger i Prøveløsladelsen, ofte foretrække at give 1 Aar fremfor 8 Maaneder.

Jeg har dog undertiden med tvivlsom Begrundelse givet 10 Maaneders Fængsel, men det har været motiveret i ganske specielle Hensyn. Som bekendt indeholder § 80 den Regel, at hvis Gerningen er udført af flere i Forening, vil det i Reglen være at anse som en skærpende Omstændighed. Denne Bestemmelse er generalpræventivt motiveret, fordi Bander er særlig farlige og vækker Uro i Befolkningen. Staar man imidlertid overfor en saadan Bande i Retssalen, er det ikke altid let at skulle se strengt paa det enkelte Bandemedlem, fordi mange af de yngre er blevet forledet og har manglet Karakterstyrke til

---

syn til Straffuldbyrdesstedet at give højere Straf, men vakler man mellem 4, 5 og 6 Maaneder, skulde dette Hensyn være berettiget, selvom Varetægtsfradraget derved bliver Medaarsag til Valget af den strengere Straf. Specialpræventive Hensyn, som vor moderne Straffelov sætter i Højsædet, taler herfor, og Betydningen af Statsfængselsbehandling vil blive forøget, hvis det i Udvalgsbetænkningen om Fuldbyrkelse af Frihedsstraf fremsatte Forslag føres ud i Livet, idet Forslaget fastslaar Afsoning i Fællesskab som Hovedregel, medens Enrum nu er Reglen, hvis Straffen ikke overstiger 2 Aar, jfr. dette Tidsskrift 1947, Hæfte I, pag. 35 ff., navnlig pag. 42--43.

at holde op. Men det er heller ikke altid let at finde den eller de Hovedansvarlige, for selvom Arrestanter ofte er aabenhjertige i Retten, er der een Ting, som de ikke vil ud med, nemlig hvem der har faaet „Fidusen“ eller Idéen; her følger de sig ofte solidariske. I Mangel af sikre Oplysninger om, hvem der er Ophavsmand, og hvem der kun er Haandlangere, vil Dommeren være henvist til at foretage en Graduering paa et mere primitivt Grundlag og se, hvormeget hver enkelt selv har været med til. Han begynder saa med den tilsyneladende mest aktive og fastsætter Straffen for ham, og fra dette Udgangspunkt sætter han Straffen for de andre. Derved kan man komme ud for det, at man — for at faa Mosaikstykkerne til at passe sammen — kommer i Tvivl om, hvorvidt en Mand skal have 8 Maaneder eller 1 Aar, og saa har jeg undertiden valgt den ikke helt rationelle Straf midt imellem.

Spørger man nu en Dommer: Tilstræber Du at indordne Straffen under et Skalasystem paa objektiv Basis, eller tilstræber Du en Bedømmelse med videst mulig Hensyntagen til Gerningsmandens Individualitet, hvilket stemmer bedst med Aanden i Straffeloven, er Svaret for mit Vedkommende det, at Spørgsmaalet ikke kan stilles under denne Form. Den rette Strafudmaaling er den, der er Resultatet af alle i Betragtning kommende juridiske Overvejelser, og det vil sige, at snart er de generalpræventive Hensyn de overvejende og snart de specialpræventive. Det afhænger af Forbrydelsernes Beskaffenhed og Offentlighedens Forhold til disse samt af Gerningsmandens Person.

Overfor de mest yderliggaaende Tilhængere af Specialprævention, der sikkert tæller flere Repræsentanter blandt Læger og Fængselsfolk end blandt Domstolsjurister, maa fremhæves, at det i Praxis ofte kan være vanskeligt, selv hvor generalpræventive Hensyn ikke taler derimod, at foretage en ellers ønsket Differentiering, fordi Kendskabet til Gerningsmandens intellektuelle Stade, hans Karakter og sociale Forstaaelse kan være mangelfuldt. Derfor vil Generalpræventionen ikke være ene om

at sætte Grænser for en individuel Bedømmelse. Uden Tvivl vil dog Kendskab til Psykologiens Love og Kriminologiens Landevindinger kunne være en virksom Regulator.

Man kan formentlig sondre mellem 4 Grupper af Tilfælde.

1. Den første Gruppe omfatter en Række *gængse Typeforbrydelser af Middelgrovhed, begaaet første Gang* af ikke helt unge Mennesker, hvor særlige Hensyn gør sig gældende. Jeg nævner Cykletyverier, Lejlighedstyverier, Understæb, særligt ulovlige Dispositioner over paa Afbetaling købte Genstande, Alfonseri, Paaførelse af venerisk Smitte, Utugtserhverv og flere andre. Det er det store Antal kriminelle Lovovertrædere, *hvis Motiver er aabenbare, og som ikke er specifik farlige*, og hvor man, hvis man maler med en bred Pensel, kan sige, at de staar til en Straf af et eller andet Sted mellem 30 Dages og 1 Aars Fængsel. Straffens Størrelse bør formentlig i disse Tilfælde væsentligt rette sig efter Forbrydelsens objektive Grovhed, for Berigelsesforbrydelsernes Vedkommende særlig Formuegenstandens Værdi. Muligheden for en individuel Behandling, der giver sig Udslag i store Forskydninger af Straffen, vil her ofte slet ikke være til Stede. Den Sigtede afgiver en kort Forklaring i Retten, og man skal være varsom med at drage sikre Konklusioner fra det Indtryk, Gerningsmanden giver en. Opmærksomheden maa her koncentreres paa, om den paagældende paa Grund af Umodenhed og andre Omstændigheder kan faa en betinget Dom. Giver man dette Klientel vidt forskellige Straffe for samme Forbrydelse, vil det ogsaa efterlade Indtrykket af Vilkaarlighed. Dette fremhæves stærkt i de i Tidsskriftet „Menneske og Miljø“ 1946 pag. 240 ff. gengivne Retningslinier for Den amerikanske Fængselsforening, vedtaget paa dens Aarskongres i Louisville i 1930, hvori det under Punkt 28 hedder: „Den passende Længde af Frihedsstraf for Overtrædelse af Samfundets Love er et af de mest forvirrende Spørgsmaal indenfor Strafferetsplejen. Den nuværende overordentlig store Uensartethed i Dommene for samme eller lignende Forbrydelser er en Kilde til stadig Irritation blandt Fangerne, og Disciplinen i vore Fængsler lider som Følge heraf. Der maa anvises Veje til

Afhjælpning af denne Uensartethed." Mindre Forskydninger kan naturligvis være berettigede, saaledes vil man undertiden give 1 eller 2 Maaneders Rabat, hvis Tiltalte afgiver en klar og uforbeholden Tilstaaelse og giver Udtryk for en Angerfølelse, jfr. Princippet i Straffelovens § 84, Stykke 1, Nr. 9, der sjældent anvendes som Strafnedsættelsesgrund, fordi den yderligere Betingelse, at Tiltalte selv skal have meldt sig, ofte mangler, men hyppigere som Strafudmaalingshensyn. Omvendt vil man til Tider sætte Straffen lidt i Vejret, hvis det er en haard Benægter, eller der vises en mangelfuld Forstaaelse af Sagens Alvor, og hvor man fristes til at sige, at Tiltalte „fortjener“ en streng Straf, altsaa giver Strafudmaalingen et Stænk af Gengældelse. Hvor det skønnes vigtigt, at han kommer i Statsfængsel, at han altsaa faar mindst 5 Maaneder, kan det ogsaa faa Betydning. Men disse mindre Forskydninger op eller ned rækker ikke ved det grundlæggende Synspunkt for Strafudmaalingen: *Forbrydelsens objektive Grovhed*.

2. Drejer det sig derimod om *atypiske, men ikke særlig farlige Tilfælde*, som Tyverier begaaet af særlige Motiver, Blodskam, visse Sædelighedsforbrydelser, hvor egentlig kønslig Abnormitet ikke tør antages, eller særlige Former for Bedragerier, der mere røber en Intelligensdefekt end Snedighed, stiller Forholdet sig paa en anden Maade. Disse Tilfælde kan ikke indordnes under et Skalasystem, og en Lægeundersøgelse, der her ofte vil blive foretaget, giver bedre Holdepunkter for en specialpræventiv Vurdering, samtidig med at *de generalpræventive Hensyn hyppigt træder i Baggrunden, netop fordi disse Forbrydelser paa Grund af deres Egenart ikke smitter*. Idet Strafnethed forudsættes at være til Stede, vil det ofte stille sig saaledes, at man er i Tvivl om, hvorvidt en streng eller en mild Straf er paa sin Plads. Her er det min Opfattelse, at man undertiden gør bedst i at vælge enten det ene eller det andet fremfor at gaa Kompromissets Vej og give en Mellemsraf. Begrundelsen er den, at Straffen her ofte har Karakteren af et *Eksperiment*, hvorfor Straffen enten gerne skulde være saa mild, at den, hvis den viser sig ineffektiv, kan efterfølges af en

haard Straf, hvis Virkninger skal give det endelige Svar paa Spørgsmaalet Strafnethed, eller ogsaa straks være saa haard, at man næste Gang kan tage Spørgsmaalet om andre Retsfølger end Straf op til Overvejelse. Giver man nemlig første Gang en Mellemstraf, vil man i Tilfælde af Recidiv være lige klog, og det vil da være mere humant, hvis man har begyndt med en lille, eventuelt betinget Straf, ligesom det jo kan tænkes, at allerede den vil gøre sin Gavn. Som et Eksempel fra min egen Praksis, hvor jeg vilde finde disse Synspunkter anvendelige, skal jeg nævne en Sag, hvor en Mand havde stjaalet talrige Dameforklæder, der hang til Tørre i forskellige Gaarde, og hvor Motivet til disse Tyverier udelukkende var seksuelt. Her vil jeg anse det for mere rationalt enten at give ham en betinget Dom eller for Eksempel 8 Maaneders Fængsel ubetinget, fremfor at give ham skal vi sige 4—5 Maaneders ubetinget Straf. Den sidste Straf giver ingen afgørende Vejledning, hvis han recidiverer. Kompromisser kan være fristende, men de er ofte farligere, end man tror. En af Englands betydelige Dommere, *Henry Hawkins*, har udtrykt det saa klart i sine Erindringer: „A Judge may go wrong in many ways, and often does in one way or other, especially if he does not know his own mind — the worst of all weaknesses, because it usually leads to an attempt to strike a medium line between innocence and guilt“.

3. En tredje Gruppe er *de særlig farlige Forbrydere* som grove Indbrudstyve, Ægteskabssvindlere, Dokumentforfalskere, Voldtægtsforbrydere o. s. v., hvor der, selvom der ikke foreligger Recidiv, kan blive Spørgsmaal om at bruge Strafferammen fuldtud. *Her er Generalpræventionen det dominerende Hensyn.*

Det maa her fremhæves, at Farlighedsmomentet kan virke med forskellig Styrke til forskellig Tid, og man kan altsaa tale om en Slags Barometerstand. Det *kan* være berettiget at tage Hensyn til en almindelig Opinion, naar den ikke bunder i en momentan, tilfældigt opstaaet Folkestemning og ikke har Adresse til en konkret foreliggende Straffesag.

Under denne Gruppe falder iøvrigt undertiden Forbrydelser, der ikke behøver at høre til Straffesystemets groveste, for Eks-

empel Tyveri af Cykler under Forhold, der paa Grund af Vareknaphed vanskeliggør Genanskaffelse, Tyverier fra Sommervillaer i den ubeboede Aarstid, eller — for at nævne et Eksempel fra Efterkrigstiden — de af Boligmangelen fremkaldte natlige Tyverier fra Logerende, som man deler Værelse med, o. s. v. Kriseovertrædelserne maa nærmest klassificeres under de farlige Forbrydelsers Gruppe.

Ud fra Farlighedssynspunktet maa ogsaa fremhæves Sondringen mellem aabenbare og hemmelige Forbrydelser, saaledes at de sidstnævnte straffes strengere paa Grund af deres Farlighed. Tag for Eksempel en Forbrydelse som Rufferi, som det af bevismæssige Grunde er vanskeligt at komme til Livs. Generalpræventionen begrundet en streng Straf, naar der endelig faas Ram paa en Ruffer, fordi ellers vil en saadan Forbrydelse og andre erhvervsmæssigt drevne Forbrydelser, hvor lignende Hensyn gør sig gældende, kun være straffbare paa Papiret. Dog maa det erkendes, at det anførte Synspunkt, da det jo omfatter Forbrydelseskategorien som saadan, i første Række motiverer et højt Minimum i Strafferammen, og strengt taget kan det hævdes, at det samme Synspunkt ikke kan anvendes i den konkrete Sag. Men Praksis synes at vise, at man her sjældent bruger Strafminimum.

4. Under denne sidste Gruppe hører *Recidivister*, som jeg bedømmer strengere, end det synes at være Praksis her til Lands. Ganske vist er jeg ikke Tilhænger af det stive progressive System, som vi havde i 1866-Loven, særlig med Hensyn til de professionelle Tyveknægte, og den nuværende Straffelov synes ogsaa at give Plads for passende Recidivstraffe. Men Praksis forekommer mig her altfor ofte at være graat i graat og irrationel. Hvis man for Eksempel giver en Cykletyv første Gang 60 Dages Fængsel, er det i mine Øjne ikke en passende Straf anden Gang for samme Forbrydelse at give ham 4 Maanedere og tredje Gang 6 Maanedere, men jeg har Erfaring for, at man jævnlig bevæger sig i dette Straffeplan. Det er, ligesom om man overser, at 4 Maaneders Fængsel for anden Gang begaaet Forbrydelse ikke er det dobbelt af den første Straf,

snarere er Straffene at anse for lige store. Det Chock, som 60 Dages Fængsel maaske første Gang har fremkaldt, er ikke længere til Stede, naar en Person anden Gang skal i Fængsel. Naar en Person første Gang staar foran sin Dom, er hans Tanke vel oftest mere rettet paa, om han skal i det for ham hidtil ukendte Fængsel, end paa *hvortænge* han skal sidde der, hvilket sidste er hans eneste Overvejelse næste Gang han forser sig, og hvor Muligheden for hans Forbedring gennem *Tiden* først for Alvor melder sig. Dette rimer godt med de Synspunkter, som blev forfægtet paa den før omtalte amerikanske Fængselkongres, der (under Punkt 20) vedtog følgende Udtalelse: „Denne Kongres er af den Mening, at gentagne, korte Straffe for mindre Forbrydelse er mere end værdiløse. Faktisk stimulerer de mere til Lovovertrædelser, end de modvirker dem. Opdragelse arbejder Haand i Haand med Tiden; og saavel Hensynet til Fangens eget Vel som Hensynet til Samfundets Beskyttelse nødvendiggør, at Straffen bliver saa lang, at en Opdragelse kan finde Sted.“ Man bør derfor, saa vidt jeg kan se, førend man udmaaler Straftillægget for Recidivet, lægge et „Tilvænningsstillæg“ til, hvorfor jeg i det nævnte Eksempel med Cykletyven kunde tænke mig at starte med 4 Maaneder, førend „Recidivtillægget“ lægges til. Jeg skal nævne et Eksempel fra Praksis, som ikke forekommer mig efterfølgelsesværdigt. En 26-aarig Mand stjæler første Gang i 1935 en Cykle og faar 80 Dages Fængsel. Aaret efter stjæler han igen en Cykle og faar 4 Maaneder. I 1937 stjæler han igen en Cykle og faar 7 Maaneder, men inden Strafafsoningen er begyndt, stjæler han atter og faar 2 Maaneder! I 1939 er han igen paa Spil og faar nu 4 Maaneder, og da han i 1940 atter falder for Fristelsen, faar han paany 4 Maaneder. Saa søger han i 1941 Adspredelse i Alfonseri og faar atter 4 Maaneder, men i 1942 vender han tilbage til sin gamle Lyst, Cykletyveri, og faar 7 Maaneders Fængsel. I 1943 staar han saa tiltalt for mig for for 8. Gang at have stjaalet en Cykle. Anklagemyndigheden paastod nu, støttet af en Lægeerklæring, Psykopatforvaring. Lægeerklæringen sagde, hvad vist ogsaa Juristerne kunde have sagt: „Hold-

ningsløs, villiesvag, overfladisk og ligeglad uden social Opdrift, blottet for Modstandskraft overfor Fristelser til Berigelsesforbrydelser." Jeg gav ham Fængsel i 2 Aar med den Motivering, at han aldrig havde udstaaet en langvarig, alvorlig Fængselsstraf. Ved Østre Landsret fik han derimod Psykopatforvaring. Havde Strafskalan været: 1) 3 Maaneder betinget, 2) 8 Maaneder og 3) 1½ Aar, vilde han maaske have taget Lære af Fængselsopholdet, og hvis ikke, kunde han være kommet i Arbejdshus. Nu fik han Lejlighed til at begaa sine Forbrydelser over en 8-aarig Periode til Skade for Samfundet og til Ulykke for ham selv. Domstolene benytter ikke altid Strafferammen, og saa kan Resultatet altsaa blive, som vi ser, at en sølle Cykletyv bliver interneret. Dette Eksempel er ikke enestaaende.

Det falder i en Straffedommers tunge Lod ogsaa at skulle straffe, hvor han paa Forhaand ved, at Straffen ikke vil have nogen Virkning, men hvor andre Repressionsmidler findes uanvendelige. I saadanne Tilfælde findes der slet ingen Udmaalingsregel, der kan give Vejledning. Vi kender sikkert alle saadanne Eksempler, som jeg derfor vil forbigaa. Derimod vil jeg, inden jeg forlader Recidivister, gerne omtale § 6, Stykke 4, i Loven om Foranstaltninger i Anledning af Svangerskab, hvorefter Gentagelsesstraffen for den, der uden at være Læge afbryder en andens Svangerskab, mindst er 2 Aar. Efter mit Syn paa Gentagelsesstraffens passende Størrelse skulde jeg vel finde denne Regel god, men den er dog efter min Mening altfor rigoristisk. Jeg har været ude for et Tilfælde, hvor en saadan Kvinde — iøvrigt i Strid med Praxis — for sin første Forbrydelse kun havde faaet Straf af 2 Maaneders betinget Fængsel. Da hun igen forbrød sig, havde jeg tiltænkt hende 8 Maaneders Fængsel, men blev heldigvis — eller uheldigvis om man vil — opmærksom paa Gentagelsesbestemmelsen, og jeg maatte derfor give hende en samlet Straf af 2 Aar og 2 Maaneder. Det er urimeligt, naar Minimumsstraffen for denne Forbrydelse er 30 Dages Fængsel, og det synes derfor rigtigst udtrykkelig at henlede Domfældtes Opmærksomhed paa Følgerne af Gentagelse i disse Sager. At

de her skulde blive saa svære, havde Tiltalte næppe tænkt sig. Havde hun vidst det, vilde hun maaske ikke have forbrudt sig igen.

Til Spørgsmaalet „Strafudmaaling“ hører ogsaa Anvendelsen af *betingede Straffe*. Selvom man ikke skal være for karrig med at give betingede Domme, navnlig ikke overfor unge Mennesker, er der den Fare ved at anvende dem til Overmaal, at det skaber en Forestilling om, at man udenfor de groveste Tilfælde kan forbryde sig første Gang ustraffet, hvilket kun vil skade dette udmærkede Institut. Før Danmarks Besættelse var vistnok de fleste af Byrettens Domme betingede, naar det drejede sig om 1. Gangs Forseelser, hvilket jeg dengang undrede mig over, men i Dag tror jeg, at de snarest anvendes for sjældent; det er ligesom om man ikke rigtigt kan komme over de haarde Straffe fra den politiløse Tid. Der er to Ting, som jeg tillægger Vægt. Den ene er, at Dommeren, naar han giver en betinget Dom, ikke koldt indskrænker sig til at forklare i juridiske Vendinger, hvad det betyder, men sætter den paagældende ind i, at han har faaet en enestaende Chance, samtidig med at det forklares, at han er fundet strafskyldig. Jeg har altfor mange Gange faaet det Svar af tidligere betinget Domfældte, at de ikke har været straffet før, og ofte siger de, naar man saa henviser til den betingede Dom: „Naahr! Den regnede jeg da ikke med.“ Er man ellers Modstander af at holde Moralprædikener for andre, saa forudsætter dette Retsinstitut en lille faderlig Formaning, som kan forstaas og huskes. — Det andet er, at man ikke skal være bange for at give betingede Domme udenfor de gængse Tilfælde, naar man blot begrundet det nærmere i Dommen. Derved vil man sikkert undgaa flere unødige Appeller, fordi Statsadvokaten, der ikke kender Sagen fra første Haand, af selve Dommen kan se, at Spørgsmaalet „betinget Dom“ har været Genstand for grundig Overvejelse, og det vil ogsaa være en Vejledning for Appelretten. Den almindelige Blanketformel „efter Omstændighederne“ er indholdsløs.

Man skal efter min Mening være særlig varsom med at give betingede Domme i de Tilfælde, hvor der ikke er større Mulighed for Recidiv af den Grund, at det drejer sig om Forbrydelser, der sjældent begaas mere end een Gang, fordi flere Lejligheder ofte ikke gives. Navnlig af den Grund er det ikke paa sin Plads at give betingede Domme for falsk Forklaring i Retten. Men ogsaa i en anden Gruppe Tilfælde maa ubetinget Dom anvendes, nemlig hvor det drejer sig om Forbrydelser, der vidner om en allerede forfladiget Karakter, som for Eksempel Alfonseri, men det stemmer ogsaa med Praxis. Overfor mere farlige Forbrydere, for Eksempel begyndende Indbrudstyre, er betinget Straf heller ikke paa sin Plads. Generalpræventive Betragtninger taler herimod, ligesom den før omtalte „Barometerstand“, naar den er lav, for en Tid kan motivere en forsigtigere Anvendelse af betingede Domme, end naar Forholdene „er i Ro“.

Prøvetiden kan efter Loven fastsættes til fra 2 til 5 Aar, men som Regel synes der ikke at være Grund til at svække Præventionen ved en kortere Prøvetid end 5 Aar, da betingede Domme er at betragte som en cadeau. Derimod kan der være Grund til at begrænse Tilsynsperioden, saa der bliver en passende Overgangstid, inden Prøvetiden udløber. Tilsyn bør som Regel ikke anordnes overfor ældre Personer, der opfatter det som en personlig Umyndiggørelse og Udtryk for manglende Tillid.

Jeg gaar lidt udenfor Emnet, naar jeg nævner, at jeg flere Gange baade af Kolleger og af Anklagere har hørt fremsat Kritik af de af „Dansk Værneselskab“ før Dommen iværksatte § 56-Undersøgelser, som de ikke synes er til større Nytte. Jeg er ikke enig heri, baade fordi jeg ofte har haft stor Gavn af de Vidnesbyrd, der her gives af Forældre og Principaler, men ogsaa fordi der ved disse Undersøgelser skabes en menneskelig Kontakt mellem Domstolene og de Personer, der første Gang stedes for Retten, saaledes at de faar Indtrykket af, at Statens Myndigheder ikke tilstræber Gengældelse, men Forstaaelse. Disse Undersøgelser kan derfor ikke erstattes af Oplysninger til en Politirapport. Der er derfor større Grund til at takke de Personer, der for et ringe Vederlag ofrer deres Arbejde for en

god Sag, og som, naar de møder i Retten, ofte hjælper en med Raad med Hensyn til Muligheden for Etablering af et passende Tilsyn.

Det er næppe helt begrundet, at der efter Straffelovens § 57 aldrig — bortset fra Uagtsomhedsforbrydelser — kan gives ny betinget Dom eller gives Udsættelse med Afsoning af den tidligere Straf, hvis den nu forskyldte Straf er Fængsel. Undertiden gaar man udenom Spørgsmaalet ved at give Hæfte, skønt Fængsel egentlig er forskyldt. Jeg synes, at Loven burde have aabnet en Ventil, naar der ikke er Sammenhæng mellem de to Forbrydelser, for Eksempel hvis den første Forbrydelse er en Kvindes Afbrydelse af eget Svangerskab og den anden et mindre Tyveri, maaske begaaet flere Aar senere kort før Prøvetidens Udløb. I alt Fald taler stærke Grunde for, at den første Straf forbliver betinget, men det kan ikke lade sig gennemføre efter Loven.

I Omtalen af betingede Domme kunde man endelig rejse det Spørgsmaal, om det findes naturligt at fastsætte en længere Straf som betinget end som ubetinget. Jeg har engang set en Underrettsdom, der gav 1 Aars Fængsel betinget, medens Landsretten gav 3 Maaneder ubetinget. Dette Spring var sikkert for stort, men det er vist ikke usædvanligt at give den betingede Straf „en lille Tand“.

Til sidst nogle Bemærkninger om *Strafudmaaling og Pressen*. Generalpræventionens Betydning beror jo paa, i hvilket Omfang Straffedomme kommer til andres Kundskab, og her har Pressen en stor Opgave. Man kan ikke beskyldes Pressen for manglende Interesse, og i det store og hele er Pressen ogsaa loyal. Derimod bringes Straffedomme ikke altid til Almenhedens Kundskab *på den rette Maade*; man mærker her, at det til Tider skorter paa Sagkundskab hos Bladreferenterne, som navnlig, naar de er knyttet til Hovedstadsbladene, burde have nogen juridisk Indsigt. Ligesom et Blad er interesseret i, at det faar knyttet til sig den bedste Litteraturkritiker og den bedste Teateranmelder, burde det ogsaa sikre sig en kyndig Retsreferent, der kender de til Grund liggende Principper for den

straffende Retshaandhævelse og lidt til Domstolenes Praksis. Ellers vil Generalpræventionen komme til at virke skævt, og Straffedommenes Betydning taber derved. Undertiden ser man i Bladene, at en Person har faaet en streng Straf for en lille Forseelse, uden at Grunden hertil er angivet, for Eksempel at han tidligere har været straffet, og omvendt finder man udtalt Forargelse over, at en Domfældt har faaet en for mild Straf uden forklarende Bemærkninger. Til Tider er det Domstolenes Fejl, fordi Straffedommene — som jeg har omtalt — er for korte i deres Motivering af Strafudmaalingen, naar den ligger udenfor det sædvanemæssige. Men er Fejlen ikke Domstolenes, er de dog værgeløse, for det er en uskreven Lov, at Dommeren ikke overfor Pressen forsvare sig mod Kritik af hans Domme, hvilket vilde faa uoverskuelige Konsekvenser. Ogsaa Domstolenes Afgørelser maa naturligvis være Genstand for saglig Kritik, men hvis den er ubegrundet, undergraver man ufornuødt Tilliden til Domstolsinstitutionen, som det af samfundsmæssige Grunde er værd at værne om, samtidig med at Dommerne, der fra Retssalen er vant til at høre begge Parter, selv er ude af Stand til at forsvare sig, som jeg nys nævnte. Det burde Pressen skrive sig bag Øret.

Som De har hørt, har jeg i visse Henseender tilladt mig at kritisere saavel Loven som Domspraksis, men mine egne Synspunkter har jeg været tilbageholdende med at gøre gældende i mine Domme, hvis jeg mente, at de for stærkt brød med Praksis. Strafferetsplejens forsvarlige Udøvelse gør det paa krævet, at Underrettsdommerne ikke for meget følger deres eget Hoved, men bøjer sig for de Retningslinier, som de overordnede Domstole afstikker. Reformerne maa komme fraoven, men netop derfor er det af Betydning for os yngre Dommere i et Forum som Kriminologisk Selskab at faa Lejlighed til at udveksle Meninger med ældre Kolleger og andre Sagkyndige til Gavn for det Samfundshensyn, at Lovovertræderne faar en Straf, der er saaledes afpasset, at den paa een Gang aabner Mulighed for deres Resocialisering og skaber fornøden Sikkerhed for os andre.

Fængselsvæsen.

Meddelelser om det danske Fængselsvæsen 1946.

Ved Vicedirektør i Direktoratet for Fængselsvæsenet
AXEL HYE-KNUDSEN.

Med Hensyn til Pladsforhold og Belægningsforhold i de forskellige Anstalter under Fængselsvæsenet henviser jeg til omstaaende Skema, der dels viser Anstalternes Kapacitet, dels Belægningen ved Begyndelsen og Udgangen af Aaret 1946. Som det vil fremgaa af Skemaet, var Fangetallet i de danske Fængsler, der havde naaet sin Kulmination i Oktober 1945 med ca. 19.000 Fanger, allerede ved Aarets Begyndelse dalet til 16.379, hvoraf 10.747 var sigtet eller dømt for Overtrædelse af Straffelovstillæget og 5.632 var sigtet eller dømt for Overtrædelse af den almindelige Lovgivning. Af de 10.747 var 8.402 Varetægtsfanger, heraf 424 Kvinder, og de 2.345 var Strafafsøgere, heraf 131 Kvinder. De 5.632 almindelige kriminelle fordeler sig med 1.496 paa Varetægt og 4.136 paa Afsøgere. Ved Aarets Udgang var Tallet reduceret til 11.202, navnlig som Følge af Lov af 29. Juni 1946 om Ændringer i og Tilføjelser til Straffelovstillæget af 1. Juni 1945, der gav Hjemmel for, at Fanger, der er dømt for Overtrædelse af det nævnte Straffelovstillæg, kunde opnaa Løsladelse paa Prøve, naar 2 Trediedele af Straffetiden, dog mindst 1 Aar var udstaaet, og som Følge af at et stort Antal domfældte havde faaet den idømte Straf nedsat ved Benaadning efter Indstilling fra Ankenævnet paa Grund af ovennævnte Ændringer i Straffelovstillæget og Domstolenes ændrede Praksis. Af de 11.202 Fanger var 6.361 sigtet eller dømt for Overtrædelse af Straffelovstillæget. Af disse var 1978 Varetægtsfanger, heraf 90 Kvinder og 4383 Strafafsøgere, heraf 168 Kvinder. Af de 4.841 almindelige kriminelle var de 1112 Varetægtsfanger, heraf 53 Kvinder, og 3.729 Strafafsøgere, heraf 110 Kvinder.

Da ovennævnte Tal for Fanger, sigtet eller dømt for Overtrædelse af den almindelige Lovgivning omfatter baade almin-

Kapacitet

Belægning

	Nor- malt Plads til	Med Udvi- delse Plads til	Kriminelle Fanger		Straffelovs- tillægsganger		Ialt	Kriminelle Fanger		Straffelovs- tillægsganger		Ialt
			Vare- tægt	Afsø- ning	Vare- tægt	Afsø- ning		Vare- tægt	Afsø- ning	Vare- tægt	Afsø- ning	
Permanente Anstalter:												
<i>Statsfængsler m. v.:</i>												
Københavns Fængsler.....	579	642	782	200	1277	48	2307	560	106	500	63	1229
Vridsløselille.....	377	500		724			724		670			670
Horsens.....	435	605		403		123	526		200		424	624
Nyborg.....	406	586		866			866		765			765
Statens Arbejdshus.....	300	300		283			283		294			294
Psykopatanstalterne.....	225	440		175	542	31	748		172	196	9	377
Ungdomsfængslet.....	92	142		145			145		124			124
<i>Fængselsafdelinger:</i>												
Faarevejle.....	100	—		147			147		0			0
Renbæk.....	100	100		40			40		97			97
Kærshovedgaard.....	70	70		69			69		74			74
St. Grundet.....	70	70		47		19	66		90			90
Nørre Snede.....	70	70		58			58		63			63
Tarm.....	—	70		0			0		48			48
Ialt....	2724	3595					5979					4455
Nyoprettede Løjre og Afdelinger:												
Straffelejren Faarhus.....	1500	2500			2367	346	2713			332	1352	1684
» Horserød.....	700	700				725	725				475	475
» Møgelkær.....	500	500			219	6	225				359	359
» Kragsskovhede.....	500	500									375	375
Sundholm.....	—	700			818	66	884		102	253	142	497
Nyborg Baraklejr.....	—	300			89	200	289				298	298
Straffelejren i Hjöllund.....	—	250					0				199	199
Ialt....	3200	5450					4836					3887
Arresthusafdelinger:												
Arresthusene.....	1500	1600	714	979	1588	372	3652	552	924	555	355	2386
Midlertidige Afdelinger.....	—	1000			1502	409	1911			142	332	474
Ialt....	1500	2600					5564					2860
Tilsammen....	7424	11645	1496	4136	8402	2345	16379	1112	3729	1978	4383	11202

delige Fængsler, Ungdomsfængsel, Psykopatfængsel, Psykopatforvaring, Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring, og da Fangetalene for Særanstalterne har særlig Interesse, meddeles følgende Oplysninger om Fangetal, Indsættelser og Løsladelser fra disse Anstalter:

I Ungdomsfængslet hensad der den 31. December 1946 141 Fanger. Antallet ved Udgangen af 1945 var 170. Der er i Aarets Løb indsat 67 efter Dom og 18 er genindsat paa Grund af Overtrædelse af Vilkaaret for Prøveløsladelse. Fra Ungdomsfængslet er der løsladt 114 Fanger. Af de 114 Løsladelser var de 108 paa Prøve, medens 5 Ungdomsfængselsfanger er blevet løsladt efter endt Udtaaelse. 1 Ungdomsfængselsfange er ved kgl. Resolution benaadet for Ungdomsfængselsstraffen og efter at være idømt 2 Aars Fængsel for Overtrædelse af Straffelovstillaaget overført til Straffelejren Møgelkær.

I Arbejdshuset var der ved Udgangen af 1946 295 Fanger mod 289 ved Udgangen af 1945. I 1946 er der i Arbejdshuset indsat 105 efter Dom og 7 er genindsat efter Fængselsnævnets Resolution, medens 3 er overflyttet fra anden Anstalt. 55 Arbejdshusfanger er blevet løsladt paa Prøve, og 39 er blevet løsladt efter at have tilbragt 5 Aar i Arbejdshuset. 15 Fanger er slettet af Mandtallet, idet 3 af dem er idømt Sikkerhedsforvaring, og 12 er dømt til Arbejdshus paany.

I Sikkerhedsforvaringsanstalten hensad der ved Udgangen af Aaret 1946 56 Fanger, medens der ved Udgangen af Aaret 1945 hensad 65. I Aarets Løb er der dømt 6 Personer til Sikkerhedsforvaring, og 4 er blevet indsat paa Grund af Overtrædelse af Vilkaar for Prøveløsladelse. Der er løsladt 14 paa Prøve og 1 er blevet benaadet. Man maa her tage i Betragtning, at Fængselsnævnet under de urolige Forhold under Besættelsen har været meget tilbageholdende med Hensyn til Løsladelse af disse Fanger, hvorfor Tallet for 1946 er ekstraordinært højt. 1 Fange er overflyttet til anden Anstalt.

I Psykopatfængsel hensad der ved Udgangen af 1946 18 mod 16 ved Udgangen af 1945. I Aarets Løb er der indsat 15 Personer efter Dom, og 1 er indsat paa Grund af Overtrædelse af Benaadningsvilkaar, 14 er blevet løsladt, heraf de 9 paa Prøve, medens de resterende 5 er løsladt efter at have afsonet hele Straffen.

I Psykopatforvaringsanstalten hensad der ved Udgangen af 1946 153 forvarede. Antallet af forvarede androg ved Udgangen af 1945 158. I Aarets Løb er der indsat 26 efter Dom, og 15 er blevet genindsat paa Grund af Overtrædelse af Vilkaaret for Prøveløsladelse. 46 forvarede er blevet løsladt paa Prøve.

Paa Grund af de daarlige Pladsforhold i Kvindefængslet er de kvindelige psykopatforvarede og de kvindelige Psykopatfængselsfanger blevet anbragt i en midlertidig Afdeling i Statsfængslet i Vridsløselille i de Lokalteter, der tidligere blev benyttet til Sikringsafdeling for de mandlige psykopatforvarede. Ved Aarets Begyndelse var der her anbragt 5 kvindelige forvarede og 1 kvindelig Psykopatfængselsfange. I Aarets Løb er der indsat 4 psykopatforvarede efter Dom og den kvindelige Psykopatfængselsfange er løsladt paa Prøve, saaledes at der ved Aarets Udgang i Afdelingen hensad 9 kvindelige psykopatforvarede.

I Statens Helbredelsesanstalt for Drankere i Nordby paa Fanø hensad der ved Udgangen af 1945 17 domfældte. Ved Udgangen af 1946 sad der i denne Anstalt 15. I Aarets Løb er der blevet indsat ialt 16 og løsladt 18, hvoraf 9 er blevet løsladt forinden Udløbet af den i Dommen fastsatte Maximumstid for Opholdet og 9 ved Udløbet af Maximumstid.

Statens Helbredelsesanstalt for Drankere paa Kærshovedgaard har hele Aaret været anvendt som Fængselsafdeling, og der vil sikkert hengaa nogen Tid, inden den igen kan tages i Brug efter sin oprindelige Bestemmelse.

Aaret 1946 har ligesom det foregaaende Aar været meget vanskeligt for Fængselsvæsenet. I Aarets Begyndelse fortsatte man Bestræbelserne for at forbedre Forholdene i de forskellige Anstalter og gøre dem mere taalelige, hvilket i høj Grad lettedes ved Nedgangen i Fangeantallet, og ved Aarets Slutning havde Forholdene udviklet sig saaledes, at man har maattet forberede de Indskrænkninger, som nødvendigvis maa komme indenfor Fængselsvæsenet som Følge af det faldende Fangetal.

I Sommeren 1946 har Fængselsvæsenet faaet overladt en tidligere tysk Militærlejr ved Hjøllund i Midtjylland. Denne Lejr har Plads til ca. 250 Fanger og blev taget i Brug i Juli 1946. Den anvendes kun til Strafafsonere efter Straffelovstillæget med korte Straffe. Anstalten administreres af Inspektøren for Statsfængslet i Horsens.

Det i 1945 paabegyndte Byggeri ved de forskellige Straffelejre er fortsat og tilbage staar alene Færdiggørelsen af Boliger til Personalet ved Straffelejrene i Faarhus og Møgelkær samt Færdiggørelsen af Straffelejren i Kragsskovhede. Etableringen af de nye Straffelejre og Forholdene i disse vil iøvrigt blive gjort til Genstand for nærmere Behandling i dette Tidsskrift.

Fængselsvæsenets Lejemaal af Højskolebygningen i Faarevejle, som Fængselsvæsenet havde anvendt siden Maj 1944, ud-

løb den 1. Februar 1946. Da Belægningsforholdene paa dette Tidspunkt absolut ikke taalte den Formindskelse af Pladsen, som Nedlæggelse af Afdelingen vilde betyde, og da det var umuligt andetsteds at skaffe Anbringelsesmulighed for de ca. 150 Fanger, der var anbragt i Faarevejle, har Indenrigsministeriet med Hjemmel i Indkvarteringsloven beslaglagt Bygningen til Brug for Fængselsvæsenet. Denne Beslaglæggelse blev ophævet hen paa Aaret, saaledes at Afdelingen blev rømmet med Udgangen af December 1946. Til Erstatning for denne Afdeling var det lykkedes fra Arbejds- og Socialministeriet at overtage Statsungdomslejren „Brosbølgaard“ og Beskæftigelseslejren „Dejbjerg“, begge beliggende ved Tarm i Vestjylland, og i den tidligere Statsungdomslejr „Brosbølgaard“ har man indrettet „Fængselsafdelingen ved Tarm“, der i Øjeblikket har Plads til ca. 70 Fanger, men som man har tænkt paa at udvide bl. a. ved Anvendelse af Barakmateriale fra Beskæftigelseslejren „Dejbjerg“, der helt er nedlagt.

Ved Fængselsafdelingen i Renbæk har man ladet opstille en Barak, hvori der er indrettet Skolelokaler, Fritidslokaler m. v., hvilket har bevirket, at Afdelingens Kapacitet er blevet øget noget.

Ved Begyndelsen af 1946 disponerede Fængselsvæsenet foruden over de egentlige Arresthuse over 29 midlertidige Arrestafdelinger, indrettet rundt omkring i Landet i tidligere tyske Barakker, Arbejdsanstalter, Skoler, Kaserne, Vandrehjem m. v., saaledes ogsaa en større Afdeling indrettet i Sønderborg Slot. Ved Aarets Udgang var Antallet af Arrestafdelinger indskrænket til 9, hvoraf man dog har forberedt Nedlæggelse af de 5, saaledes at der herefter kun resterer 4 Afdelinger paa Sjælland, nemlig 1 Afdeling i Arbejdsanstalten i Hillerød, 1 Afdeling i Arbejdsanstalten i Næstved, 1 Afdeling i en tidligere Skole i Roskilde og 1 Afdeling „Nebs Mølle“ ved Ringsted. Disse 4 Afdelinger har Plads til ialt 355 Fanger, og de anvendes som Aflastning for Københavns Fængsler, hvor Forholdene paa Grund af det store Antal Varetægtsfanger stadig er meget vanskelige.

Med Udgangen af Aaret 1946 er Arresthuset paa Blegdamsvej, der tidligere har været bestyret af Politimesteren i Nordre Birk, blevet henlagt som en Afdeling under Københavns Fængsler, idet man paa denne Maade har ment mere effektivt at kunne udnytte Arresthuspladsen, ligesom man kan gennemføre en mere hensigtsmæssig Fordeling af Personalet.

Den stærke Forøgelse af Fangetallet har selvsagt medført en

betydelig Stigning i Fængselsvæsenets Udgifter. Fængselsvæsenets Udgiftstal, der før Krigen laa omkring 4 Mill. Kr., har i Finansaaret 1945/46 udgjort omtrent 50 Mill. Kr. Det samlede Antal Fangedage var i det paagældende Finansaar ca. 5.500.000, hvilket vil sige, at Gennemsnitsudgiften pr. Fangedag var ca. 9 Kr. Dette Tal er meget lavt, men man maa her tage i Betragtning, dels at den Sammenstuvning af Fanger, som var uundgaaelig mange Steder, har bidraget til en Formindskelse af Udgifterne, dels at en Del af Bevogningsudgifterne i Finansaarets Begyndelse har været afholdt af Modstandsbevægelsen. For Finansaaret 1946/47 regner man med et Udgiftstal paa ca. 62 Mill. Kr., og da det gennemsnitlige Fangetal pr. Dag i dette Finansaar antagelig vil ligge omkring 14.000, vil Gennemsnitsudgiften komme til at ligge omkring 12 Kr. pr. Fange pr. Dag.

Den nye kgl. Anordning, indeholdende de nærmere Regler for Strafudstaaelsen i Henhold til Straffelovstillæget angaaende Forræderi og anden landsskadelig Virksomhed, naaede ikke at blive udfærdiget i 1946. Det af Justitsministeriet den 25. Februar 1946 nedsatte Udvalg med den Opgave at udarbejde Forslag til en saadan Anordning afgav en foreløbig Betænkning i Juli 1946. Om denne Udvalgsbetænkning henvises til Fængselsinspektør Carl Aude-Hansens Artikel i nærværende Tidsskrifts Januarhefte. Indtil en Anordning udfærdiges, behandles de paagældende Fanger i Henhold til Justitsministeriets Skrivelse af 12. Februar 1946 efter de for Fuldbyrdelse af Fængselsstraf sædvanligt gældende Regler med følgende Undtagelser:

- a) Afsoningen fuldbyrdes i Almindelighed i Fællesskab.
- b) Arbejdsdugøren (Klassedugøren) til Fangerne udgør de første 3 Maaneder 20 Øre pr. Dag og derefter 30 Øre pr. Dag.
- c) Ved Afsoningens Paabegyndelse kan Fangen skrive et Brev, iøvrigt maa Fangen i de første 2 Maaneder kun afsende Brev hver 6. Uge og modtage et Brev en Gang hver 3. Uge. Efter 3 Maaneders Forløb maa Fangen skrive et Brev hver 3. Uge og modtage Brev hver 14. Dag.
- d) Besøg hos Fangen maa finde Sted hver 3. Maaned.

Som bekendt har der tidligere været en Modtagelsesafdeling for Arbejdshuset i Statsfængslet i Horsens, men efter at Statsfængslet i Horsens skal benyttes til Anbringelse af en Del af de Personer, der er dømt efter Straffelovstillæget, har det været

nødvendigt at ophæve Modtagelsesafdelingen, og Statens Arbejdshus i Sdr. Omme er derfor blevet udvidet med en ny Afdeling, der er noget mere sikret end de øvrige Bygninger og indrettet saaledes, at Afdelingen kan fungere som en mere lukket Afdeling. Arbejdshus udstaaes herefter alene i Statens Arbejdshus ved Sdr. Omme. Denne Ændring har nødvendiggjort forskellige Ændringer i den gældende Anordning angaaende Behandling af Mandspersoner, der indsættes i Arresthus, og en ny Arbejdshusanordning er udfærdiget den 25. Januar 1946, ligesom der under den 29. Januar 1946 af Justitsministeriet er udfærdiget et nyt Reglement for mandlige Arbejdshusfanger.

Ved Lov Nr. 396 af 12. Juli 1946 om Ændringer i og Tilføjelser til Lov om Rettens Pleje af 11. April 1916 er der tilføjet et nyt 4. Stk. til Retsplejelovens § 997, hvorefter der ved kgl. Anordning fastsættes nærmere Regler for, fra hvilket Tidspunkt efter Dommens Afsigelse Udtaaelsen af Frihedsstraf, Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring regnes for paabegyndt i de Tilfælde, hvor domfældte har været underkastet Varetægtsfængsel efter Dommens Afsigelse. Medens det i Straffelovens § 86 er bestemt, at det, saafremt en domfældt har været underkastet Varetægtsfængsel, der ikke kan tilskrives hans eget Forhold under Sagen, ved Dommen bliver at bestemme, at en Del af den idømte Straf eller hele denne skal anses som udstaaet, eller at et i Dommen fastsat Tidsrum kommer til Afkortning i de i Straffeloven for Hensidten i Ungdomsfængsel, Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring fastsatte Tidsrum, har der ikke tidligere været Bestemmelser vedrørende den Tid, domfældte har været underkastet Varetægtsfængsel i Tiden mellem Dommens Afsigelse og det Tidspunkt, da Fuldbyrkelse, efter at Paatalemyndigheden har meddelt Fuldbyrdelsesordre, iværksættes. Justitsministeriet har ikke anset sig for berettiget til at træffe Bestemmelse om Medregning i Afsoningstiden af nogen Del af Tidsrummet mellem Dommens Afsigelse og Fuldbyrdelsesordrens Iværksættelse bortset fra Tilfælde, hvor Paatalemyndighedens Fuldbyrdelsesordre eller den faktiske Hensættelse til Afsoning er forsinket paa Grund af Fejlekspeditioner o. lign. Denne Praksis har imidlertid ikke i alle Tilfælde kunnet give en tilfredsstillende Løsning, og man har derfor anset det for ønskeligt, at der blev fastsat saadanne Bestemmelser for Afsoningstidens Beregning, at de domfældtes Afsoningstid bliver beregnet ensartet. I Henhold til nævnte Lovbestemmelse er der derefter ved kgl. Anordning af 1. August 1946 fastsat nærmere Bestemmelser om Beregning af Afsoningstiden for Personer,

der er idømt Frihedsstraf, Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring, og som har været underkastet Varetægtsfængsel efter Dommens Afsigelse. Anordningens § 1 indeholder Regler om Straffetidens Beregning i de Tilfælde, hvor Realitetsdom er afsagt i første Instans. Som Hovedregel regnes Afsoningen herefter som paabegyndt 15. Dagen efter Dommens Afsigelse, eller, hvis domfældte forinden har frafaldet Anke, fra dette Tidspunkt. § 2 indeholder Regler om Straffetidens Beregning, naar Realitetsdom er afsagt i en Ankeinstans. I disse Tilfælde regnes Afsoningen for paabegyndt paa Dagen for Afsigelsen af den overordnede Rets Dom. § 3 indeholder nogle Undtagelsesbestemmelser for de Tilfælde, hvor der indgives Ansøgninger om Udsættelse eller Benaadning, og hvor den paagældende bliver af-sindig eller overfalder af en heftig Sygdom. I det første Tilfælde regnes Afsoningen som Hovedregel for paabegyndt fra Afslagets Dato, dog senest Maanedsdagen for Dommens Afsigelse. I sidstnævnte Tilfælde regnes Afsoningen for paabegyndt ved den faktiske Hensættelse, med mindre Justitsministeriet i det enkelte Tilfælde bestemmer andet. Da Anordningen knytter afgørende Retsvirkning til Tidspunkterne for domfældtes Afkald paa Anke, Frafald af Anke eller Tilbagekaldelse af Ansøgning om Udsættelse med Afsoning eller om Benaadning, har Justitsministeriet i Cirkulære af 2. August 1946 indskærpet den Myndighed, der modtager domfældtes mundtlige Erklæring angaaende disse Forhold, straks at optage fornøden Bemærkning herom i Retsbogen, i Forkyndelsespaategningen eller i Fængselsbestyrerens Bog med udtrykkelig Angivelse af Datoen for Afgivelsen af den paagældende Erklæring. Det er paalagt Politimesteren at give vedkommende Fængselsmyndighed Meddelelse om, hvilken Dag Afsoningen regnes for paabegyndt, og der gøres Notat herom i domfældtes Domsakter.

Den 26. Februar 1946 har Justitsministeriet udfærdiget et nyt Cirkulære om Aflevering af domfældte til Statsfængsel m. v. Cirkulæret er foranlediget ved, at Statsfængslet i Horsens kun skal anvendes til Husning af domfældte, der skal afsone Straf efter Straffelovstillæget, og til Sikkerhedsforvaringsfanger, og ved at Statens Kvindefængsel midlertidigt er henlagt til en paa Sundholm indrettet selvstændig Fængselsafdeling. Herefter disponerer Fængselsvæsenet kun over Statsfængslerne i Nyborg og Vridsløselille foruden de forskellige mindre Fængselsafdelinger til Modtagelse af mandlige kriminelle Fanger. Efter Cirkulæret afleveres mandlige domfældte under 40 Aar, der for første eller anden Gang skal afsone Straf i Statsfængsel, til Stats-

fængslet i Nyborg, for saa vidt den paagældende ikke tidligere har afsonet Straf i Statsfængslerne i Horsens eller Vridsløselille eller tidligere har udstaaet Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring. Alle andre domfældte, der skal afsones Fængselsstraf i Statsfængsel, afleveres til Statsfængslet i Vridsløselille. Politikredsene anmelder ikke domfældte til Fængselsafdelingerne, men Statsfængslerne i Nyborg og Vridsløselille oversender efter nærmere fastsatte Bestemmelser Anmeldelser vedrørende domfældte, der skønnes egnet til Anbringelse i Fængselsafdelingerne, til disse eller lader Fangerne overføre dertil under Strafuldstaaelsen.

Med Hensyn til Aflevering af domfældte, der er dømt efter Straffelovstillæget, til Statsfængsel eller Straffelejr havde man til at begynde med bestemt, at Spørgsmaalet om Afsoningsstedet for hver enkelt skulde forelægges Direktoratet for Fængselsvæsenet, idet man fandt dette paakrævet for bedst at kunne udnytte de forhaandenværende Pladser. Da Pladsforholdene i Anstalterne tillod det, blev der ved Cirkulære af 15. November 1946 truffet nærmere Bestemmelse om Aflevering af disse Fanger.

Som ovenfor nævnt blev der ved Ændringen til Straffelovstillæget af 29. Juni 1946 tilvejebragt Hjemmel for, at Fanger, dømt for Overtrædelse af Straffelovstillæget, kan opnaa Løsladelse paa Prøve, naar 2 Trediedele af Straffetiden, dog mindst 1 Aar, var udstaaet. Da Justitsministeriet herefter kunde forvente at faa Indstilling om Prøveløsladelse i meget stort Antal og ikke alene fra de store Anstalter, men ogsaa fra Arresthuse og midlertidige Arrestafdelinger, fik man til Afgivelse af disse Indstillinger indført et særligt Skema. Indstillingerne indsendes 6 Uger før Prøveløsladelsesdatoen, men paa Grund af det store Antal Sager og Vanskeligheden ved at fremskaffe Akter, Domsudskrifter m. v. naaede man først ved Aarets Slutning at faa eksperteret Sagerne til et saadant Tidspunkt, at Afgørelsen forelaa til Datoen for Prøveløsladelsen. Stor Rolle har ogsaa spillet de Strafnedsættelser, der har fundet Sted ved Benaadning, og som automatisk har forrykket Tidspunktet for Prøveløsladelsen. Foruden de sædvanlige Vilkaar, der knyttes til Prøveløsladelse om, at den paagældende i et nærmere fastsat Tidsrum skal føre et straffrit og ordentligt Liv, ligesom han i Almindelighed undergives Tilsyn, er der til Prøveløsladelse af disse Fanger i Almindelighed knyttet det Vilkaar, at den paagældende ikke ved sin Adfærd, f. Eks. ved Deltagelse i politisk-agitatorisk Virksomhed eller ved sit Forhold iøvrigt, giver Anledning til Indskriden.

Ved Udgangen af 1946 var der truffet Bestemmelse om Prøveløsladelse af lidt over 3.000 Fanger, og i ca. 100 Tilfælde var Prøveløsladelsen blevet nægtet.

Til Hjælp ved Varetagelsen af Tilsyn med disse prøveløsladte har Fængselsvæsenet oprettet et særligt Kontor, Fængselsvæsenets Forsorgskontor, som skal fungere som Centralkontor for Tilsynsordningen, som selvstændig Tilsynsinstitution og som Hjælpekontor for Anstaltens Forsorgsvirksomhed. Til Fængselsvæsenets Forsorgskontor, der ledes af Afdelingsinspektør P. Ammundsen, er der knyttet 2 Forsorgssekretærer og den nødvendige Kontormedhjælp. Tilsynet udføres isøvrigt ved Foranstaltning af de Anstalter, hvorfra Løsladelserne finder Sted. Det er Hensigten i Almindelighed at beskikke lokale Tilsynsførende, og Anstaltens Forbindelse med disse vil hovedsagelig ske gennem Anstaltens Forsorgssekretærer eller Lærere. Da det er nødvendigt for Udøvelse af Tilsyn, at Tilsynsmyndigheden har Midler til Raadighed, hvoraf der i paatrængende Tilfælde kan ydes Hjælp, og da der med Hensyn til disse Fanger ikke kan regnes med Hjælp fra de private Fængselskaber, har Staten stillet et Beløb af 150.000 Kr. til Raadighed for Tilsynsmyndigheden til Ydelse af Hjælp for den resterende Del af Finansaaret 1946/47. En hel Del af de prøveløsladte klarer sig selv økonomisk, men for en Dels Vedkommende kan der blive Tale om Ydelse af en rent øjeblikkelig Hjælp til Logi, Underhold, nødvendige Arbejdsredskaber o. lign., ligesom man maa regne med nogen Udgift til Hjælp til Anskaffelse af Beklædningsgenstande, idet mange af disse Fanger har opslidt deres eget Tøj i Fængslet paa et Tidspunkt, da Fængselsvæsenet ikke i tilstrækkeligt Omfang var i Stand til at fremskaffe Fangebeklædning.

Stort set har det vist sig, at det er gaaet meget godt med Genoptagelse i Samfundet af de Personer, der er løsladt efter Afsoning af Straf, idømt efter Straffelovstillæget. Nogle Steder har der været Vanskeligheder for de paagældende ved at blive genoptaget i Fagforening, og i nogle Tilfælde har der været Vanskeligheder paa Arbejdspladserne, men det har absolut været Undtagelsestilfælde.

Den store Stigning i Fangetallet, og de forringede Levevilkår for mange Mennesker har nødvendiggjort, at Fængselsvæsenet har maattet træffe særlige Foranstaltninger til Anbringelse af Fanger, lidende af tuberkulose Sygdomme. Fængselsvæsenet har derfor oprettet en særlig Tuberkuloseafdeling i Tilknytning til Straffelejren i Horsørød. Denne Afdeling har

Plads til 135 Fanger. Efter et af Justitsministeriet den 28. November 1946 udfærdiget Cirkulære kan Fanger, der er lidende af Tuberkulose, efter Bestemmelse af Direktøren for Fængselsvæsenet i hvert enkelt Tilfælde afleveres enten til Tuberkuloseafdelingen ved Statsfængslet i Nyborg eller til Tuberkuloseafdelingen ved Straffelejren i Horsørød. I særlige Tilfælde vil Fanger, der lider af Tuberkulose, kunne overføres til Københavns Vestre Fængsels Sygeafdeling til Undersøgelse eller midlertidig Behandling. Paa Tuberkuloseafdelingen ved Statsfængslet i Nyborg anbringer man herefter de Fanger, hvis Farlighed gør det nødvendigt at anbringe dem under sikrere Forhold, medens de Fanger, der er egnede til Sanatoriebehandling, og hvis Farlighed ikke forhindrer dem i at blive anbragt under friere Former, anbringes i Afdelingen i Straffelejren i Horsørød. Ved Anbringelse af Tuberkulosefanger tager man ikke Hensyn til, om Fangerne er dømt for Overtrædelse af den almindelige Lovgivning eller for Overtrædelse af Straffelovstillæget.

Det store Fangetal og den Omstændighed, at mange Fanger under Afsoningen ikke kan holdes afsondret, har nødvendiggjort, at man indenfor Psykopatanstaltens Omraade i Herstedvester har indrettet en særlig Observationsafdeling, der benævnes „Fængselsvæsenets psykiatriske Observationsafdeling“. Afdelingen er beregnet til Modtagelse af Strafafsonere, der trænger til nærmere psykiatrisk Observation, dels Fanger, der lægebehandles for Klager over nervøse Forhold, dels Fanger, der ikke kan tilpasse sig vedkommende Anstalts sædvanlige Regler, samt saadanne Fanger, der iøvrigt af Lederen af vedkommende Anstalt anbefales til nærmere Observation. Afdelingen kan endvidere, hvor ganske særlige Forhold gør sig gældende, modtage enkelte Varetægtsfanger, der paa Grund af psykiske Abnormiteter trænger til stadig psykisk Behandling. Justitsministeriet har samtidig bestemt, at der med Hensyn til Behandlingen af de i denne Afdeling anbragte Fanger vil kunne ske saadanne Lempelser i de for vedkommende Fanger almindelige gældende Behandlingsregler, som Gennemførelsen af den lægelige Observation og Behandling samt Hensynet til, at de paa Afdelingen indlagte Fanger kan behandles ensartet, nødvendiggør. Særligt er det for disse Fanger bl. a. fastsat, at de maa skrive og modtage Breve hver Uge, ligesom de maa faa Besøg 1 Gang om Maanedén.

Da Fængselsvæsenets Landbrugsarealer efterhaanden har antaget et betydeligt Omfang, ved de gamle Anstalter og Fængselsafdelinger er der saaledes et Landbrug paa ca. 1300 Tønder

Land, og da der ved de nye Straffelejre ogsaa er betydelige Landbrugsarealer, har man ment det nødvendigt for de store økonomiske Værdier, der forvaltes under denne Landbrugsdrift, at lade Centraladministrationen faa til sin Raadighed en virkelig sagkyndig Landbrugskonsulent. Til denne Stilling har man antaget Forstander J. C. Overgaard, Askov Højskole, Vejen. Som landbrugskyndig Konsulent paahviler det Forstanderen at yde raadgivende Virksomhed med Hensyn til landbrugsfaglige Spørgsmaal, at gennemgaa Driftsplaner og Regnskaber for Landbrugene og ved jævnlige Besøg at føre et Overtilsyn med Landbrugsdriften.

Da Fængselsvæsenet har anset det for absolut paakrævet, at der i de nye Straffelejre ligesom i de gamle Anstalter gennemføres en pædagogisk og aandelig Paavirkning af Fangerne, baseret paa Undervisning, Igangsættelse af Studiekredse, Foredragsvirksomhed m. v. har man faaet forøget Antallet af Lærerkæfter ved Straffelejrene, ligesom man har anmodet Forstander for Roskilde Højskole Hjalmar Gammelgaard om at virke som Fængselsvæsenets Konsulent ved Gennemførelse af Undervisningsvirksomheden, navnlig med Hensyn til Fremskaffelse af de fornødne Lærerkæfter, Igangsættelsen af hele Arbejdet og Førelse af det fornødne Tilsyn dermed. Da der saaledes var Tale om Nyantagelse af et meget stort Antal Lærerkæfter, af hvilke en hel Del paa Forhaand var ukendt med det særlige Arbejde under Fængselsvæsenet, har Fængselsvæsenet i det væsentlige paa Forstander Gammelgaards Initiativ afholdt et kortere Kursus paa Audebo Statsungdomslejr i September 1946. I dette Kursus deltog ca. 85 Personer, heraf samtlige Lærere og Forsorgssekretærer og herudover 3 til 4 Deltagere fra hver af de større Anstalter, repræsenterende Opsynspersonalet, Værkpersonalet og det administrative Personale. Paa Kursus, der strakte sig over 6 Dage, blev der afholdt 11 Foredrag med paafølgende Diskussioner. Dette Kursus maa betegnes som en stor Succes. Samtlige Deltagere var glade for den Lejlighed, der her blev givet dels til at faa en sagkyndig Belysning af de forskellige Problemer vedrørende Fangebehandlingen og Fangeundervisningen, dels til under kammeratligt Samvær at lære hinanden nærmere at kende.

Da der ved de nye Straffelejre er oprettet Stillinger som honorarlønnede Læger, har man for at kunne gennemføre nogenlunde ensartede Regler ved de forskellige Anstalter antaget Overlæge, Dr. med. Thune Andersen, der er Overlæge ved Københavns Fængsler, som Fængselsvæsenets almenlægelige og

hygiejniske Konsulent særlig med Henblik paa det lægelige Tilsyn med Straffelejrene.

I 1946 har der fundet følgende Inspektørskifte Sted ved Anstalterne:

Fængselsinspektør K. Borgsmidt-Hansen, der tidligere har ledet Statsfængslet i Horsens, er forflyttet til Statsfængslet i Vridsløselille, Fængselsinspektør Aage A. Worm, der har været konstitueret som Fængselsinspektør ved Fængselsafdelingen ved Sundholm, er blevet udnævnt til Inspektør for Statsfængslet i Horsens, medens Viceinspektør K. Borck er blevet konstitueret som Inspektør for Fængselsafdelingen paa Sundholm.

Litteratur.

Louis le Maire: LEGAL KASTRATION I STRAFFERETLIG BELYSNING. Disputats. 222 sider. Ejnar Munksgaard. København 1946.

Den 17. december 1946 forsvarede ekspeditionssekretær i Justitsministeriet *Louis le Maire* sin afhandling om legal kastration i strafferetlig belysning for den juridiske doktorgrad. Arbejdet blev fra alle sider hilst som et tegn paa den voksende forstaaelse af kriminologiens betydning for strafferetten og den kriminalpolitiske praksis og som et udtryk for den værdi, man maa tillægge et snævert samarbejde mellem jura og retsmedicin, specielt retspsykiatri. Forfatteren er selv knyttet til baade Justitsministeriet og Retslægeraadet, og bogen bærer præg af hans erfaringer fra begge disse arbejdsomraader og hans forstaaelse af samarbejdets nødvendighed.

Afhandlingen indledes med et kort afsnit, der indeholder en række mere principielle betragtninger om kriminologi og straffet og iøvrigt viser, at forfatteren som kriminolog er stærkt kriminalbiologisk orienteret. Han fremhæver stærkt *Lombrosos* antropologiske teori, som han mener er genopstaaet i *Kretschmers* lære om forbindelsen mellem legemsbygning og karakter. Den er senere — først og fremmest af *Kinberg* — udviklet i en teori om, at saavel legemstypen som temperamentet for en væsentlig del skulde være sideløbende virkninger af organismens endokrine funktionsmaade. Den ensidighed, som er udtrykt i disse betragtninger, er maaske mindre farlig ved behandlingen af et emne, der i sig selv er saa „kriminalbiologisk“ som kastrationen, end ved mange andre kriminologiske problemer.

I visse henseender bliver det foreliggende arbejde en videreførelse af professor, dr. med. *Knud Sand's* redegørelse for de første 10 aars erfaringer med den legale kastration i Danmark, der er offentliggjort her i tidsskriftet (1939). Nyt — og værdifuldt — er det imidlertid, at forfatteren betragter kastrationsmaterialet paa baggrund af den samme periodes samlede seksualkriminalitet for at klarlægge, hvilke grupper af sædeligheds-

forbrydere, der fortrinsvis afgiver kontingenter til det legale kastrationsvæsen. Hertil knytter der sig nu „som et naturligt komplement en tilsvarende sammenstilling af kastrations*indgrebet* og de overfor materialet iøvrigt iværksatte reaktionsmidler“, der sammenfattende betegnes som „kastrationens *reaktionsmæssige* baggrund“. Hermed er man naaet frem til afhandlingens centrale strafferetlige problem: „udredningen af de pønale og de terapeutiske faktorerens komplicerede vekselspil indenfor seksualkriminalitetens omraade“.

De følgende tre kapitler omhandler kastrationens historiske udvikling, kastrationen i fremmed og i dansk ret. De giver en ganske god oversigt, men er ret kortfattede og bringer intet væsentligt nyt.

En undtagelse er maaske afsnittet om tvangskastrationen (pp. 63—79), der diskuteres mere indgaaende, selvom den i den danske lov fremtræder som et forbehold, der aldrig har haft og vel næppe nogensinde vil faa praktisk betydning. Forfatteren fremhæver, at der ved „en saadan tvangsoperation gøres et brud med de for andre lægebehandlinger gældende grundsætninger“. Og han tilføjer: „Ej heller bør man lade haant om den fare, der ligger i, at et samfund ved at betjene sig af slige inhumane — eller dog efter den almindelige opfattelse inhumane — midler kan tage skade paa sin sjæl“. I bogens afsluttende afsnit fremhæver han, at indgrebet ogsaa har mere indirekte konsekvenser, saaledes at eksistensen af tvangskastrationen kan medføre tvivl med hensyn til de tvungne kastrationers virkelige frivillighed.

Baggrunden for den styrke, hvormed forfatteren drager til felts mod kastrationen som en tvangsmæssig foranstaltning, er besættelsestiden, da afhandlingen blev skrevet. I Tyskland var tvangskastrationen det primære og centrale, og „næsten alle tyske forfattere tilbageviser betænelighederne ved tvangskastrationen, idet man herved støtter sig til de i det nazistiske Tyskland herskende anskuelse om de samfundsmæssige hensyns absolutte overvægt“. Det var iøvrigt ejendommeligt ved doktorhandlingen at høre, at dette afsnit i afhandlingen blev dømt helt forskelligt af læger og jurister. Den ene af de officielle opponenter, professor Sand, og overlæge, dr. med. G. K. *Stürup*, der opponerede ex auditorio, fremhævede, at reglerne om tvangskastration, der aldrig var bragt i anvendelse og næppe nogensinde vilde blive det, maatte betragtes som en mindre væsentlig — og som det havde vist sig i og for sig overflødig — bestanddel af den danske kastrationslov. Doktoranden havde gjort alt for meget ud af dette problem ved at behandle det

paa ikke mindre end 17 sider. Det kunde i det højeste betegnes som en skønhedsfejl i loven. Den anden officielle opponent, professor, dr. jur. *St. Hurwitz*, var derimod helt enig med doktoranden og fandt det ganske i sin orden, at dette spørgsmaal drøftedes saa indgaaende og paa en saa kritisk maade. Der var dog almindelig enighed om, at tvangskastrationen selv i den begrænsede udstrækning, hvori den har faaet plads i den danske lov, havde vist sig unødvendig og burde udgaa ved en eventuel revision af loven.

Set fra et kriminologisk synspunkt er bogens centrale afsnit kapitel 5 om „kastationsmaterialets seksualkriminelle baggrund“ (pp. 80—136). Her findes der en — overvejende statistisk — gennemgang af seksualkriminaliteten i perioden 1/6 1929 — 1/6 1939. Det drejer sig om 4190 seksualforbrydere, der imidlertid paa grund af vanskeligheder med at fremskaffe akter og paa grund af et vist antal recidivister indenfor perioden reduceres til 3185. Af samtlige seksualforbrydere i denne periode er 139 blevet kastrerede, hvilket er 4,4 % af de 3185 forbrydere.

Denne kastrationsprocent bruger forfatteren ved sammenligninger med hensyn til en hel række andre forhold, der angaar de i afhandlingen undersøgte tilfælde, hvilket er nødvendigt, for at man kan bedømme, hvordan kastrationerne fordeler sig paa forskellige grupper af seksualforbrydere. Men som et udtryk for, i hvilken udstrækning kastrationen anvendes, er tallet ikke korrekt. Den virkelige kastrationsprocent maa beregnes ud fra samtlige 4190 seksualforbrydere (+ recidivisterne), hvorved den vil blive væsentlig mindre, næppe meget over 3,5.

I den efterfølgende statistik inddeles seksualforbryderne efter forbrydelsens art, tidspunktet for lovovertrædelsen, stedet for forbrydelsen (København, købstæder, landdistrikter), alder, erhvervsforhold, beskæftigelsesforhold, ægteskabelig stand, mentalitet, recidivforhold og motiver.

Det viser sig, at 23,5 % af seksualforbryderne er dømt for uterlighed overfor piger, men ogsaa samleje med mindreaarige over 12 aar, exhibitionisme og uterlighed overfor drenge ligger relativt højt med 13—16 %. Kastrationerne fordeler sig med en helt anden hyppighed: 14,3 % af de sædelighedsforbrydere, der har gjort sig skyldige i uterlighed overfor drenge, og 13,8 % af dem, der har begaaet voldtægt, er blevet kastrerede. De øvrige grupper ligger under det gennemsnitlige for hele materialet.

Med hensyn til tidspunktet for forbrydelsen ses en paafaldende stigning af seksualforbrydelsernes antal fra omkring mid-

ten af den 10 aars periode, hvormed forfatteren beskæftiger sig. Dette sætter han i forbindelse med den nye straffelovs ikrafttræden og specielt dens § 222 (samleje med børn under 15 aar). Indenfor aarets maaneder ligger tyngdepunktet i sommermaanederne med en stigning fra maj maaned og kulmination i august. Enkelte forbrydelser afviger noget fra den samlede bevægelse, saaledes uterlighed overfor kvinder, der kulminerer i juni og endvidere har et ejendommeligt maximum i november, samt exhibitionisme, der ligeledes kulminerer i juni. Fordelingen paa ugedagene viser en ophobning omkring lørdag-søndag, der til dels kan forklares ved forøget alkoholforbrug, selvom aarsagsforholdene — som forfatteren med rette fremhæver — er langt mere udviklede. Endelig viser fordelingen indenfor døgnet en almindelig kulmination i eftermiddagstimerne, der først og fremmest skyldes uterlighed overfor piger og drenge samt exhibitionisme. Uterlighed overfor kvinder ligger naturligt nok højt om aftenen og om natten. Det samme gælder voldtægt. Samleje med mindreaarige har maximum om aftenen.

Man har i almindelighed antaget, at byerne og navnlig de store byer skulde være i højere grad belastede med seksualkriminalitet end landdistrikterne. I dette 10-aars-materiale viser det sig imidlertid, at fordelingen er meget forskellig for de forskellige forbrydelser. Voldtægt og uterlighed overfor voksne kvinder ligger højt paa landet, medens omvendt uterlighed overfor piger og drenge i højere grad synes at være byforbrydelser. Exhibitionisme forekommer, som man kunde vente, sjældnere paa landet end i byerne. Søgskendeincest og samleje med mindreaarige er hyppigst paa landet, faderincest nogenlunde lige hyppig i by og paa land. Kastrationstilfældene fordeler sig nogenlunde jævnt ud over landets hoveddele.

Tager man seksualforbryderne under ét, finder man et maximum i 20—29 aars alderen, men igrønt synes kurven over disse sædelighedsforbryderes alder at falde noget langsommere end alderskurven for samtlige forbrydere. Ogsaa her er der dog karakteristiske forskelle indenfor de enkelte grupper af sædelighedsforbrydere. Voldtægt og uterlighed overfor kvinder ligger højest i 15—19 aars alderen. Uterlighed overfor piger og samleje med mindreaarige viser nogen stigning i de senere aldersklasser. Incestforholdene har maximum i 40—49 aars alderen, den aldersklasse, hvor der er flest hjemmeværende børn. Kastrationsprocenten ligger højest i 30—49 aars alderen.

Ogsaa erhvervsfordelingen viser forskellige karakteristiske træk. Landbrugets medhjælpere og arbejdere er blandt de mest

dominerende grupper, men overvægten skyldes fortrinsvis samleje med mindreaarige. Relativt højt ligger ligeledes de handelsrejsende, som i særlig grad har gjort sig skyldige i egentlige seksualforbrydelser (uterlighed overfor drenge og exhibitionisme). Lærerstandens andel i sædelighedsforbrydelserne er ikke meget iøjnefaldende, men i udpræget grad samlet om uterlighed overfor børn, specielt drenge.

Arbejdsløshed har særlig præget exhibitionisterne — ifølge forfatteren en typisk lediggangsforbrydelse.

Med hensyn til ægteskab viser det sig i dette materiale, at de gifte ligger væsentligt under de øvrige grupper. Særlig de fraskilte dominerer materialet.

Særlig interessant er undersøgelsen af seksualforbrydernes mentale tilstand. Godt og vel halvdelen (64,1 %) er blevet undersøgt, enten af psykiatrisk speciallæge (14,9 %) eller paa hospital (15,6 %) eller endelig af ikke psykiatrisk uddannede læger (resten). 35,6 % af de paagældende sager har været forelagt Retslægeraadet til udtalelse. Til sammenligning oplyser forfatteren, at mentalundersøgelser i Sverige kun har fundet sted paa 24,4 % af seksualforbryderne. Blandt de undersøgte var 51 % normale, resten abnorme. Fordelingen er noget forskellig blandt de forskellige forbrydergrupper. Voldtægt og søskendeincest er særlig hyppig blandt de aandssvage forbrydere, uterlighed overfor drenge begaas fortrinsvis af psykopater, uterlighed overfor kvinder og samleje med mindreaarige især af sinker. Omvendt viser det sig, at blandt psykopaterne dominerer uterlighed overfor drenge, blandt de senile, sinkerne og de i lettere grad aandssvage er hovedforbrydelsen derimod uterlighed overfor piger. Kastrationsprocenten er højest blandt de i højere grad aandssvage og psykopaterne.

Forfatteren har endvidere gjort op, hvor mange af de af ham undersøgte seksualforbrydere, der er recidivister. Recidivprocenten andrager 16,8 med hensyn til forstraffe for seksualforbrydelser og 24,7 for andre forbrydelser. Blandt seksualforbryderne med forstraffe for seksualforbrydelser er recidivet homologt i 73,7 % af tilfældene. Paa grundlag af en mere indgaaende undersøgelse af voldtægts- og incestforbrydernes forhold fremhæver forfatteren seksualrecidiverne udpræget homologe karakter — en grundsætning, der indenfor kriminalpolitikken kan være forsvarligt at bygge paa.

Med hensyn til kastration forholder det sig saaledes, at ca. en trediedel er forbryderbegyndere, ca. en trediedel førstegangs recidiverende, medens en trediedel har flere forstraffe.

Et hovedpunkt i forfatterens bearbejdelse er inddeling af materialet efter motiver. Da det i almindelighed forholder sig saadan, at en lang række af motiver har gjort sig gældende ved den samme forbrydelse, henføres tilfældet til et ledemotiv, der defineres som „det ifølge det foreliggende materiale mest iøjnefaldende eller fremtrædende træk i forbrydelsens genese“. I tre tabeller belyses materialets inddeling efter motivgrupper. Forfatteren fremhæver særlig visse karakteristiske træk herfra: voldtægt henføres i særlig grad til alkoholmisbrug og aandssvagthed, uterlighed overfor kvinder fortrinsvis kun til alkoholmisbrug. Alkohol spiller endvidere en betydelig rolle for exhibitionismen, hvor dog ogsaa seksualabstinens gør sig gældende. Incestforbrydelserne er præget af boligforholdene, faderincest dog ogsaa af alkohol, søskendeincest af pubertet og aandssvagthed. Pubertet og aandssvagthed forklarer ogsaa forholdene til mindreaarige under 12 aar, medens motivet ved de højere aldersklasser hyppigt er rets- og aldersvildfarelse. Den største gruppe er dog den, hvor intet særligt motiv har kunnet paavises.

Forfatteren fremhæver særlig den store betydning, man maa tillægge alkoholmisbrug, det er det mest dominerende motiv i hele materialet. Det er paavist i 392 tilfælde, heraf 227 med akut paavirkethed, 113, hvor lovovertræderen har været forfalden til drukkenskab, og 52 tilfælde med kronisk alkoholisme. Recidivhyppigheden er her meget stor.

Iøvrigt er motivgrupperne ordnet i følgende række efter deres hyppighed: Alkoholmisbrug (12,3 %), pubertet (7,4 %), aandssvagthed (6,7 %), sinkestadium (5,2 %), sexuel abnormitet (5,1 %), sexuel abstinens (4,9 %), psykopati (4,7 %), boligforhold (3,9 %), senilitet (3,5 %), retsvildfarelse (2,9 %), aldersvildfarelse (2,6 %), sindssygdom (0,9 %), psykoinfantilisme (0,6 %), encephalitis (0,3 %), adskillelse (0,3 %), forførelse (0,2 %), epilepsi (0,1 %), eunuchoidisme (0,1 %), pornografi (0,1 %).

Forfatteren fremhæver som konklusion af sin undersøgelse, „at sexualdiliktterne, taget i den her anvendte videre forstand, kun i forholdsvis ringe grad er godtgjort at være egentlig abnormt betingede; det er forseelser, der i et ikke ubetydeligt omfang synes fremkaldt af tilfældige eller ydre omstændigheder, ofte med alkohol som det udløsende moment“. Og han tilføjer, at de manifeste sexual- og mentalabnormiteter har været i en saadan minoritet, at de kun i begrænset omfang har kunnet paakalde hidtil kendte former for lægelig behandling, herunder

kastration, eller iværksættelse af særforanstaltninger af anden art". Hvad seksualkriminalitetens recidivforhold angaar, gælder det, at recidivhyppigheden i det hele ikke er saa stor, vedholdende recidiv endog uhyre sjældent forekommende. „Hvor seksualkriminaliteten er recidiverende, udviser den ingen aggraveringstendens. Hvor den er kombineret med forstraffe af anden art, hvilket den hyppigere, men dog ingenlunde i almindelighed, vil være, ses det gennemgaaende kun at dreje sig om almindelige berigelsesforbrydelser“.

Mod dette centrale afsnit i bogen kan — og bør — der fra kriminologisk side rettes forskellige indvendinger.

Mindre væsentlige er nogle formelle indvendinger, der angaar tabellerne. Forfatteren siger indledningsvis om disse, at hovedvægten er lagt paa den skematiske fremstilling, saaledes at den ledsagende tekst kun bliver af mere sekundær betydning. Det virker derfor lidt forvirrende, naar der i tabel 3 tales om seksualforbrydernes fordeling, hvor der menes seksualforbrydernes antal, hvor der skulde staa seksualforbrydelsens antal. I tabellerne 7, 8, 9, 12, 14 og 16 angives kastrationsprocenten konsekvent til 139, i tabel 11 ved en trykfejl til 131. Der menes naturligvis her kastrationstilfældenes absolutte antal. Navnlig tabel 14 er vanskelig at forstaa. Udtrykket „samlet antal“ gaar igen to gange i to forskellige betydninger, uden at man af tabellen har mulighed for at se, hvad der menes. Først ved sammenligning med andre tabeller og ved at foretage nogle smaa beregninger opdager man, at det første gang betyder „samtlige undersøgte seksualforbrydere“, og anden gang „samtlige undersøgte seksualforbrydere med forstraffe for andre forbrydelser“. Noget lignende gælder tabel 12, hvor „samlet antal“ een gang betyder „samtlige i materialet forekommende mentalundersøgte seksualforbrydere“, en anden gang „samtlige i materialet forekommende akt-undersøgte seksualforbrydere“. Det er en smule dristigt at lægge hovedvægten paa den skematiske fremstilling uden at give nogen forklaring i den ledsagende tekst, naar den slags uklarheder forekommer.

Af større betydning er imidlertid det, man kan indvende imod materialets klassifikation. Muligheden for at opnaa resultater afhænger af, at det lykkes at naa til en klar afgrænsning af ensartede grupper. I et materiale som det foreliggende, der utvivlsomt er mere heterogent end for eksempel et materiale af berigelsesforbrydere, bliver klassifikationsspørgsmaalet derfor af særlig vigtighed.

Inddeling af seksualforbryderne efter kriminalitetens art er en tillem্পning af de grupper, man finder i den officielle kriminalstatistik, i hovedsagen baseret paa straffelovens deliktbeskrivelse og paragrafinddeling. Hovedreglen er her som i den officielle kriminalstatistik, at forbryderne grupperes efter hovedforbrydelser, bestemt af strafferammens størrelse. Forfatteren lægger øjensynlig stor vægt paa den tillem্পning, der har fundet sted, og fremhæver, at en saadan inddeling i højere grad er baseret paa kriminalbiologiske momenter. Resultatet er ikke imponerende. I alt væsentligt svarer klasserne til de strafferetlige grupper, de er ikke homogene, og grænserne imellem dem er ofte flydende. Forfatteren indrømmer selv, at uterlighed overfor kvinder omfatter et overordentligt polymorft materiale, der kan være vanskeligt at afgrænse overfor voldtægt. Exhibitionisme omfatter i hvert tilfælde to grupper af lovovertrædere, men differentialdiagnosen er vanskelig. Gruppen diverse forseelser er en udpræget samlegruppe. Der tiltrænges her en virkelig psykologisk (eller om man hellere vil: biologisk) analyse af den store brogede gruppe af seksualforbrydelser.

Materialets heterogenitet skyldes imidlertid ogsaa et andet forhold. Tabel 8 angiver lovovertrædernes alder ved den senest begaaede forbrydelse. Af den tidligere omtalte recidivundersøgelse fremgaar det, at ialt 41,5 % af disse forbrydere er recidivister. Som bekendt har kurverne over aldersfordelingen for forbryderbegyndere og recidivister et ganske forskelligt forløb. Forbryderbegyndernes alderskurve stiger hurtigere og stejlere, falder hurtigere og er omkring 50 aars alderen naaet ned paa et minimum, hvor kriminaliteten kvantitativt ikke længere spiller nogen rolle. Alderskurven for recidivister stiger langsommere, naar ikke det samme høje maksimum som forbryderbegyndernes, falder langsommere og er endnu i 50 aars alderen af en saadan størrelse, at man kvantitativt maa regne med den. Saadan forholder det sig for forbrydere i almindelighed. Det vilde unægteligt have været af meget stor interesse i et saa omfattende materiale af seksualforbrydere at faa undersøgt, om der forekommer afvigelser fra det almindelige forløb.

Andre undersøgelser kunde tyde paa, at seksualforbrydere efter alder ved første lovovertrædelse fordeler sig med et maksimum omkring 20—25 aars alderen og et andet mindre udpræget omkring 50 aars alderen. Der er intet i vejen for, at den smukt forløbende kurve, man kan konstruere paa grundlag af tabel 8, kan tilsløre de virkelige forhold, fordi den sammenblander forbryderbegyndere og recidivister, saaledes at resul-

tatet bliver et fuldstændigt forvrænget billede af seksualforbrydernes aldersfordeling.

Kardinalpunktet i bogens inddeling af seksualforbryderne er som nævnt motivgruppesystemet. Det er karakteristisk — og trods alt glædeligt — at forfatteren her føler sig endnu mere usikker end ved en inddeling af forbryderne efter forbrydelsesarten. Der siges om ledemotivet, at det ikke kan identificeres med den egentlige årsag, at et saadant samlemotiv ikke i almindelighed kan antages at eksistere, at nuancer og kombinationer konsekvent maa elimineres, at man maa hugge en hæl og klippe en taa, at kausalitetsproblemets inderste kerne ikke er naaet, at ledemotivet maaske er misvisende ved dets overeksponering af mere eller mindre tilfælde milieufaktorer.

Nogle eksempler paa, hvorledes ledemotivet vurderes, er ikke meget oplysende. Sexuel abnormitet rangerer som motiv for seksualforbrydelser over alle andre. Dog nævnes der en enkelt undtagelse: frigiditet — der senere viser sig at bestaa i den delvis af en kvindes frigiditet betingede abstinens hos manden. Næst efter sexuel abnormitet synes mentale defekter at komme ind som ledemotiv. For den øvrige rækkefølge af ledemotiver opstilles der nogle mere eller mindre specielle regler, der ikke er særlig egnede til at skabe klarhed.

Det gælder f. ex. reglen om, at den dybestliggende årsag blandt flere normalt betragtes som ledemotiv. Man faar ikke at vide, hvad der forstaas ved „den dybestliggende“ årsag, et ganske uklart og metafysisk begreb, naar det ikke nærmere præciseres. Der nævnes som eksempel, at en kronisk tilstand altid vil være ledemotiv fremfor den akute, f. ex. kronisk alkoholisme fremfor akut spirituspaavirkning. Dette sidste forekommer i allerhøjeste grad problematisk, ikke mindst i betragtning af, at akut spirituspaavirkning efter denne undersøgelse er langt hyppigere end kronisk alkoholisme hos seksualforbryderne. Spørgsmaalet lader sig imidlertid næppe løse generelt; men man tør vel fremhæve, at kronisk alkoholisme kun kan anses for at være „ledemotiv“ i de tilfælde, hvor man kan paavise en nær sammenhæng mellem den begaaede forbrydelse og de af alkoholismen fremkaldte psykiske forandringer hos forbryderen.

En anden speciel regel er følgende: Hvor de samlede iagttagelser viser, at et bestemt moment er i særlig grad karakteristisk for et bestemt delikt, vil man være tilbøjelig til at lægge den afgørende vægt paa dette moment, selvom det i et enkelt

forefaldende tilfælde konkurrerer med motiver, der iøvrigt vilde være fortrinsberettigede. Der nævnes ingen eksempler herpaa, men man faar det indtryk, at der her er skabt grundlaget for en cirkelslutning, som forfatteren maaske ikke har undgaaet. I anden sammenhæng (p. 84) siges der om hovedformaalet med undersøgelsen: „Hvor ensartede handlinger herefter kan henføres til et fælles ledemotiv, skulde der da antages at være basis for opstilling af en gruppe, med hensyn til hvilken der med føje turde tales om fælles erfaringer af almindelig gyldighed, saaledes at de regelmæssigheder, der her maatte iagttages, ikke blot vil være statistiske fællesnævner, men sande udtryk for homogene realiteter“. Dette er ubestrideligt rigtigt. Det maa være resultaterne i form af mere eller mindre generelle lov-mæssigheder, der viser klassifikationens berettigelse og hensigtsmæssighed.

Nu vil man paa forhaand være skeptisk, naar kriterierne for de opstillede klasser er saa vage og uskarpe som ved motiv-gruppesystemet og forbrydelsesklassifikationen. Saa ligger cirkelslutningen lige for: Hvis man først har antaget, at visse forbrydelser hyppigt motiveres paa en bestemt maade, og dernæst fremhæver dette som ledemotiv selv overfor ellers fortrinsberettigede motiver, er der ikke noget mærkeligt ved, at man ved en statistisk undersøgelse kommer til det resultat, at dette motiv ved denne forbrydelse indgaar med et højere procenttal end andre motiver.

I andre tilfælde bliver resultatet af, at man anlægger et saadant synspunkt, intetsigende, saaledes naar sexualabnormitet viser sig at være dominerende ledemotiv ved uterlighed overfor drenge. I mange tilfælde vil sexualabnormiteten (homosexualitet, med driftsretningen fixeret mod mindreaarige) udelukkende være givet med den kriminelle handling. En forklaring vil udtrykt med lidt andre ord komme til at lyde saaledes: Han begaar uterlighedshandlinger overfor drenge, fordi han har en tilbøjelighed til at begaa uterlighedshandlinger overfor drenge — ganske parallelt med *Molières*: Opiums søvndyssende virkning skyldes opiums søvndyssende kraft. Men problemet er et ganske andet: Hvordan er den gennem seksualforbrydelsen konstaterede abnormitet opstaaet? Er den medfødt, erhvervet i individets første leveaar eller af nyere dato? Hvis den er erhvervet, hvilket milieufaktorer er det da, der har gjort sig gældende?

De vanskeligheder, forfatteren her er kommet ud for, hænger utvivlsomt sammen med, at han ikke har klargjort, hvad han forstaar ved et motiv. Saa vidt man kan se, har det, han beteg-

ner som motiv og specielt ledemotiv, ikke noget videre at gøre med, hvad man i psykologien forstaar ved dette iøvrigt højest uklare begreb. Derfor finder man i hans liste over motiver saa mærkelige begreber som aldersvildfarelse, retsvildfarelse, adskillelse, boligforhold og pornografi. Og de fleste af de øvrige motiver, der nævnes, er vist nok for generelle til, at de kan staa alene som forklaring paa en kriminel handling. Det gælder saaledes intelligensdefekter, hvor der kun sjældent er tale om en direkte, umiddelbar sammenhæng mellem forbrydelsen og begavelsen. I virkeligheden synes en stor del af de opstillede motiver at være diagnoser, der nok kan være af en vis interesse, men som rettelig burde være indgaaet i tabel 12 over seksualforbrydernes mentalitet.

Naar denne inddeling af materialet i motivgrupper ikke er lykkedes bedre, hænger det utvivlsomt sammen med, at forfatteren alene har arbejdet med akter. En motivanalyse lader sig næppe foretage uden indgaaende psykologiske undersøgelser af hver enkelt forbryder. Det er et spørgsmaal, om man ikke ved bearbejdelsen af et aktmateriale staaer sig ved at anlægge mere udvendige, men til gengæld objektivt sikrere forankrede synspunkter ved inddelingen i klasser.

Endelig skal det bemærkes, at en af forfatterens konklusioner af denne undersøgelse trænger til en lille korrektion. Naar sexuelrecidivernes udpræget homologe karakter fremhæves, stemmer dette ikke ganske med resultaterne af den statistiske analyse. Antallet af forstraffe for andre forbrydelser er nemlig ifølge tabel 14 større end antallet af forstraffe for seksualforbrydelser. Det, man kan slutte, er kun, at hvis en seksualforbryder recidiverer sexuel, saa er sandsynligheden for homologt recidiv ret høj.

Bogens 3 sidste kapitler handler om kastrationsindgrebets reaktionsmæssige baggrund, kastrationens systematiske placering og kastrationens kriminalpolitiske funktion. Her gives den straffereftige belysning af den legale kastration.

Reaktionerne overfor seksualforbryderne inddeles i normalreaktioner og specialreaktioner. Blandt normalreaktionerne er almindelig straf den hyppigste. Den anvendes i $\frac{4}{5}$ af samtlige tilfælde. Først ved det 4. recidiv sætter særforanstaltningerne ind. Blandt særforanstaltningerne, der ogsaa henregnes til normalreaktionerne, anvendes psykopatforvaring hyppigst. Forfatteren gennemgaar ret indgaaende den paa Psykopatanstalterne gennemførte kastrationspolitik og udskrivningspraksis og finder, at man ved koordineringen af kastration og forvaring er

naaet frem til en heldig løsning, skønt forbindelsen mellem disse to reaktioner kompliceres gennem mangfoldigheden af de krydsende hensyn. Der tænkes her bl. a. paa forvaringen som den paa længere sigt virkende foranstaltning af ubestemt varighed og paa kastrationens sandsynlige muliggørelse af en hurtig udskrivning.

Specialreaktionerne bestaar i protraheret frihedsstraf (navnet er ikke heldigt), hvor de ordinære straffemidler har været anvendt udover den regelmæssigt iagttagne grænse, som regel paa grundlag af et konkret skøn over det paagældende tilfælde, og anteciperet særbehandling, hvor særbehandling er iværksat paa et tidspunkt, hvor normalreaktioner ikke almindeligvis kan antages at have udtømt deres muligheder, som regel af hensyn til en foreliggende kastrationsmulighed. Protraheret frihedsstraf (anvendt ved 4. gang begaaet forbrydelse eller senere) foreligger i 22 af materialets tilfælde. Anteciperet særbehandling i form af psykopatforvaring overfor begyndere eller begyndende recidivister ligeledes i 22 tilfælde.

Kapitel 7 om kastrationens systematiske placering har som undertitel: den strafferetlige emancipation — kastrationens voksende uafhængighed af strafferetten. Problemet om kastrationens forhold til strafferetten opstaar først, naar kastrationen anvendes overfor visse kriminelle, hvorved den udskilles fra de ordinære lægelige operationer, som i Schweiz. Det skærpes, hvor anvendelsen er lovfæstet, som i Danmark, og akcentueres yderligere, hvor den ligefrem er henført til straffelovgivningens omraade, som i Tyskland. Ingen vil dog betragte kastrationen som en straf. Det hævdvundne synspunkt er, at den er en sikkerhedsforanstaltning.

Forfatteren mener imidlertid ikke, at det er alternativet: straf-sikkerhedsforanstaltning, der for dansk rets vedkommende maa diskuteres. Problemet bliver, hvordan grænsen skal drages mellem straf i videre forstand, inclusive de saakaldte sikkerhedsforanstaltninger, og paa den anden side de herudenfor liggende sanktioner af profylaktisk og kurativ art. „Kastrationen er ingen *sikkerhedsforanstaltning*, den er ingen *foranstaltning* overhovedet, ikke en af det offentlige iværksat sanktion, kun en ad lovgivningens vej *reguleret* behandlingsmaade, der iværksættes paa *frivillig* basis“. Forfatteren har to grunde til saa stærkt at understrege frivilligheden: dels hensynet til operationens heldige resultat, dels hensynet til lægen — den for al lægegerning gældende frihedsgrundsætning.

Anderledes udtrykkes det saaledes: „Den (kastrationen) øver

gennem disse virkninger sin afgørende indflydelse paa de strafferetlige reaktioner, men den bliver ikke derved selv af straffemæssig karakter; den skaber ogsaa sikkerhed mod fremtidige lovovertrædelser, men er ikke af den grund en sikkerhedsforanstaltning. Den maa karakteriseres som *en lægelig behandlingsmaade af strafferetlig relevans*“.

Anderledes med tvangskastrationen, der teoretisk er en sikkerhedsforanstaltning, men set fra lovovertræderens standpunkt fremtræder som straf.

Forfatteren har her — saaledes som det ogsaa fremhævedes under doktorhandlingen, navnlig fra professor Hurwitz' side — understreget frivilligheden for stærkt. Senere i afhandlingen indrømmer han da ogsaa, at frivilligheden ikke i første omgang er blevet saa fuldstændig, som det principielt kunde være ønskeligt. Dette er aabenbart rigtigt: Den psykopatforvarede, der skal overveje spørgsmaalet om kastration eller ikke-kastration med udsigt til en meget lang tids internering som baggrund for det sidste alternativ, er ikke frit stillet. Det afgørende er netop — som det udtrykkes i en anden forbindelse i afhandlingen — det, at den „handel med testikler“, der paa denne maade drives, hvor „handelsmomentet“ altid vil eksistere, foregaar under sømmelige former.

Men indrømmer man denne relative tvang, som er uundgaaelig ogsaa ved den frivillige kastration, bliver det et spørgsmaal, om man kan opretholde den skarpe grænse mellem tvangskastrationen og den frivillige, og i det hele taget mellem kastrationen paa den ene side og sikkerhedsforanstaltninger og straf paa den anden side.

Det sidste kapitel gennemgaar kastrationens faktiske og retlige virkninger (den strafferetlige reception). For de faktiske virkninger vedkommende er det hovedsageligt en gennemgang af de fra lægelig side (og specielt professor Sands) iagttagne kendsgerninger. Under gennemgangen af de retlige virkninger drøftes muligheden af kastrationssagens rejsning og kastrationens gennemførelse og de deraf flydende retlige konsekvenser ved efterforskning, tiltale, domfældelse, strafafsoning, løsladelse og med hensyn til de efterfølgende virkninger ved „tab af borgerlige rettigheder“. Forfatteren gør sig i det store og hele til talsmand for en noget større elasticitet fra de respektive myndigheders side.

Med udgangspunkt i en i Danmark blandt læger og jurister indgaaende diskuteret sag, hvor justitsministeriet foranledigede tiltale rejst mod en ikke sigtet person, der gennem sin læge

havde indsendt et kastrationsandragende, bemærker forfatteren, at denne praksis vil være et moment der kan gøre det betænkeligt, at disse sager er henlagt under justitsministeriets afgørelse. Paa lignende maade mener han, at selv om tiltale normalt ikke kan gøres afhængig af et senere indsendt andragende om kastrationens gennemførelse, saa er dette dog en mulighed, der bør staa aaben i de ikke saa helt faa tilfælde, hvor ikke blot straffen, men ogsaa retsforfølgningen i sig selv maa synes at ramme den paagældende urimeligt haardt. Ligesom man ved domfældelsen maa prøve paa, at faa domstolene til at anerkende „den primære kastration“, den kastration, der i en given situation skulde gøre det muligt at bortse fra reaktionsmidler af anden art. *„Kastrationsspørgsmaalet bør rejses, saa snart der er lægelig basis derfor; der vil herved opstaa særlige muligheder for at afværge en ellers paakrævet frihedsberøvelse, og i individets og samfundets interesse bør saadanne muligheder i videste omfang udnyttes, ikke som hidtil delvis modarbejdes af de retshaandhavende myndigheder“.*

Til trods for de indvendinger, der — vistnok særlig fra kriminologisk side — kan rettes mod dr. juris le Maires disputats, saa skal det dog stærkt understreges, at der ikke er tale om væsentlige indvendinger mod afhandlingen som helhed. Den giver et i dansk kriminologisk litteratur enestaaende overblik over vigtige sider af seksualkriminaliteten i tilknytning til en diskussion af den mest radikale af alle hidtil kendte behandlinger overfor kriminelle. Enhver, der beskæftiger sig med kriminologi og strafferet, maa læse den med den allerstørste interesse.

Karl O. Christiansen.

EINAR SJÖVALL: RÄTTSMEDICIN. — Bd. III af „Kriminologisk Handbok“, udgiven af Karl Schlyter. — Wahlström & Widstrand. Stockholm 1946. Sv. Kr.: hæftet 11.00, indb. 14.50.

Det har hidtil blandt Nordens kriminologer, der iøvrigt dyrker et saavel teoretisk som praktisk intimt samarbejde, været følt som et savn, at der ikke paa et af de skandinaviske sprog fandtes en samlet fremstilling af kriminologiens efterhaanden mange særomraader.

Den tidligere svenske justitsminister og retspræsident *Karl Schlyter*, hvis levende interesse for og bidrag til kriminologien er velkendt, har nu faaet den sikkert udmærkede tanke at udfylde dette savn, ikke ved en egentlig samlet enkeltmandsfremstilling af kriminologien, men ved at skabe en „Kriminologisk handbok“, til hvis udarbejdelse han har sikret sig en række prominente svenske juridiske og medicinske kriminologer. Værket bliver saaledes et svensk foretagende, hvilket maaske kan siges baade at være en styrke og en svaghed. En styrke — naturligvis særlig for svenskerne selv — fordi der derved tilsikres værket egalitet overfor de kriminologiske problemers forhold til et bestemt — det svenske — retsvæsen; en svaghed, fordi det selvsagt vilde have givet værket et større perspectiv og vingefang, om det havde været muligt at belyse kriminologiens omraader paa en fælles, interskandinavisk basis med en vis hensyntagen til de nordiske landes vel forskellige, men dog paa mange felter hinanden lignende lovgivning, og med rollerne fordelt mellem hele Skandinavians kriminologer. Det vilde være en vanskelig, men dog ikke utopisk opgave.

Fra et dansk synspunkt er det dog glædeligt at se den rent svenske linie afbrudt i det vigtige bind om retspsykiatri, idet professor *Helwegs* udmærkede retspsykiatri her skal danne grundlaget.

Efter planen skal værket omfatte 6 bind, nemlig:

- I. Indledning till kriminologien, Olof Kinberg & Gunnar Inghe,
- II. Rättspsykiatri, Gösta Rylander & Erik Bendz, på grundval av Hj. Helweg,
- III. Rättsmedicin, Einar Sjövall,,
- IV. Brottet, Ragnar Bergendal,
- V. Brottets beivrande, Bengt Lassen m. fl.,
- VI. Brottets behandling, Karl Schlyter m. fl.

Der er med disse emner og deres fremragende forfattere ingen tvivl om, at det vil blive et værk af høj standard.

Det første og hidtil eneste udkomne bind er „Rättsmedicin“ af Sveriges ældste og førende retsmedicinere, Lundenserprofessoren, dr. med. & juris *Einar Sjövall*. Det drejer sig om en bog paa omtrent 200 sider, skrevet i forfatterens kendte flydende, ordrige, men klare og letlæselige sprog.

Bogen omhandler 15 kapitler, nemlig følgende:

I. Rättsmedicinens oppgifter och organisation. Planen för framställningen. — II. Tystlåtenhet och offentlighet i läkarverksamheten. — III. Brottspatsundersökningen. 1. Konstaterandet av döden och tidpunkten för denna; personidentifiering. — IV. Brottspatsundersökningen. 2. Situationsanalysen; spårundersökning; alkoholbestämning. — V. Plötslig eller oväntad död av naturlig orsak. Död under behandling av kvacksalvare. — VI. Överblick över det rättsmedicinska bedömandet av kroppsskada genom yttre våld. — VII. Yttre våld genom mekanisk inverkan. 1. Olika former av skada; situationsanalysen. — VIII. Yttre våld genom mekanisk inverkan. 2. Sambandet mellan våldet och döden; ansvarsfrågan. — IX. Skottskada. — X. Dödsfall genom förbränning eller förfrysning; död genom inverkan av elektrisk ström. — XI. Förgiftning. — XII. Kvävning genom yttre våld. — XIII. Våldtäkt; sedlighetsförbrytelser. — XIV. Fosterfördrivning. — XV. Barnamord; ålönsläggning.

Det vil ses, at bogen saaledes omfatter de fleste af de emner, som hører ind under retsmedicinen i snævrere forstand, og da særlig de omraader, der er af interesse og til nytte for aktivt arbejdende kriminologer, specielt juridiske.

Der indledes med en klar oversigt over retsmedicinens opgaver og organisation i det medico-legale samarbejde, samt planen for fremstillingen. Man erfarer her, hvad juristerne, specielt „brottsmålsjuristen“, bør vide om saavel den samlede som den specialiserede retsmedicin, og der gøres rede for den begrænsning i emnerne, som fremstillingen vil følge.

Dette kapitel efterfølges af et overmaade læseværdigt afsnit om tavshed og offentlighed i lægevirksomheden. En gennemgang af alle kapitler lader sig ikke foretage i en kort anmeldelse; men den gengivne indholdsfortegnelse vil vise det kloge og idethele sufficente valg af emnerne. Man kunde maaske have ventet og ønsket et samlende kapitel af det for løsningen af retsmedicinske dødsfald altid staaende kardinalspørgsmaal om dødsmaaden: Naturlig død eller voldelig død — i sidste tilfælde spørgsmaalet om ulykkestilfælde, drab eller selvmord. Særlig

er en udredning af det hyppige problem „mord eller selvmord“ jo et vigtigt emne, saavel alment som konkret i retsmedicinens kriminologiske belæring og indsats.

Som allerede sagt er bogen væsentlig skreven for juridiske kriminologer, selvom ogsaa retslæger vil kunne drage nytte af mange af de givne udredninger, baserede paa og belyste af forfatterens store erfaringsmateriale. Men idethele er bogen holdt i en ret elementær form, aabenbart intenderet afpasset efter de almene krav, der maa stilles til en kriminologs kendskab til retsmedicin.

En omend moderat illustrering af bogen vilde sikkert yderligere have forhøjet dennes værdi, men ogsaa den nu saa moderate pris. En praktisk og ikke fordyrende foranstaltning vilde en systematiserende brug af særlige typer (kursiv, spærring) i teksten sikkert have været; med de nu indenfor kapitlernes text ganske uvarierede typer er en hurtig orientering i disse vanskeliggjort.

Til stor nytte vil det sikkert være, at bogens kapitler er isprængt en mængde oplysende exemplificeringer, hentede væsentlig fra forfatterens store personlige erfaringsmateriale fra hans mere end 30-aarige virksomhed som udøvende retsmediciner.

Som forf. selv siger i sit „Slutord“, har bogen saaledes faaet et subjektivt præg. Herved har den afgjort yderligere vundet, præget som den er af — for at citere forfatterens krav til retsmedicineren —: „Sakkunskap för uppgiften, fullständighet i observationen, klokhet i omdömet —“.

Der er i Skandinavien skrevet flere bøger om „Retsmedicin“, men alle — tildels meget udførlige — lærebøger for medicinere, læger og retslæger. *Sjövalls* bog repræsenterer den første „Retsmedicin“, der fortrinsvis henvender sig til jurister og specielt kriminologer. Forf. har med sin udmærkede bog udfyldt et savn og løst sin opgave paa en særdeles vellykket maade.

Knud Sand,
Professor i retsmedicin
ved Københavns universitet.

Fra andre Tidsskrifter.

Med Svensk Juristtidnings Decemberhefte fulgte et lille Skrift af *Karl Schlyter*: „Skydds-balk, ett reformprogram“, hvori han viderefører sin tidligere her i Tidsskriftet*) omtalt Tanke at faa Ordet *Straf* til at forsvinde ud af Lovgivningen og erstat- tet med *skydd som* Udtryk for Samfundets, af Hensyn til dets Sikkerhed organiserede Reaktioner mod Forbrydelser. Forf. øns- ker udarbejdet dels en *brottsbalk* ∅: et Forbrydelseskatalog med Opregning og Definition af de forskellige Handlinger, Samfun- det som saadant saaledes maa reagere mod, dels en *skydds-balk*, der samler de forskellige Reaktionsmaader fra Bøder og Fæng- sel over betinget Dom til Forvaring og Internering, som nu bør benævnes skyddsforvaring og skyddsinternering. Tanken er at faa ethvert Spor af Gengældelsessynspunktet udryddet fra Reak- tionen mod Forbrydelser, og da Forf. mener, at Tilregneligheds- begrebet her alene er en Frugt af Gengældelseslæren, skal og- saa dette Begreb helt forsvinde fra denne Lovgivning, idet en- hver Lovovertræder uden Hjælp af dette kan faa den Behand- ling, som skydds-balk giver Adgang til, afpasset efter hans psy- kiske og sociale Habitus, og en Frifindelse af de „utilregnelige“ er en overflødig Omvej for at naa dette Maal. Saa konsekvent gennemføres Synspunktet, at Fångvårdsstyrelsen ønskes om- døbt til Skyddsöverstyrelsen. I Tilfælde, hvor en begaet For- seelse af individuelle Grunde ikke gør nogen Reaktion paakræ- vet, bør ikke blot Anklagemyndigheden kunne undlade Paatale, men Domstolen bør, hvis i et saadant Tilfælde Paatale dog er rejst, kunne undlade at fastsætte nogen Reaktion overfor Ger- ningsmanden.

Forf.s hele Udvikling er baaret af en umiskendelig human og idealistisk Tankegang og af Ønsket om at undgaa, at Juri- ster og Læger „slaas om Forbryderne“. Men naar han frem- hæver, at man i Reformarbejdet ikke maa overse Ordets Magt

---

*) 1946, p. 281.

over Tanken, maa jeg med Støtte heri henvise til min Bemærkning paa det foran citerede Sted i dette Tidsskrift om, at Ordet *Straf* giver Udtryk for en sund og for Opdæmning mod Forbrydelser gavnlig, stærk Modvilje hos Samfundets Medlemmer mod den, som med Forsæt og „tilregnelig“ begaar en Forbrydelse til Skade for andre. Jeg er ikke overbevist om, at Tilregnelighedsbegrebet i Strafferetten alene hænger sammen med Gældelsesteoriene, og jeg mener, at det gaar Forf. efter det gamle Ord, at den, der vil bevise alt, beviser for lidt. Saalænge man blandt skyddsforanstaltningerne ser sig nødt til at bibeholde tidsbestemt Fængsel, ses det ikke, at man kan komme helt bort fra den tildels proportionalt udmaalte *Straf* uden at gaa imod hele den i Samfundet endnu herskende Indstilling.

Fra Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift, Aargang 1946, er der Grund til at henlede Opmærksomheden paa to korte Opsatser. I Hefte 9 omtales to i 1945 i Oslo indtrufne Tilfælde af Selvmord ved Øksehug i Hovedet. Det er klart, at man, naar en Person findes dræbt med Økse, vil gaa ud fra, at der foreligger en Forbrydelse, men i de omhandlede Tilfælde maa det anses for sikkert, at der forelaa Selvmord. Med store og tunge Økser, som blev fundne paa Gerningsstederne, havde de paagældende tilføjet sig selv en Række Hug — i det ene Tilfælde c. 35 — hvoraf de fleste var mere overfladiske eller dog mindre dybtgaaende, medens enkelte havde gennemtrængt Kraniet og medført Døden ved Forblødning. — I Hefte 11 peges der paa Smaabørns forsætlige Brandstiftelser af Lyst til at se Baal, der refereres et Tilfælde, hvor to Drengene paa henholdsvis 10 og 12 Aar sammen foretog to saadanne Ildspasættelser under Omstændigheder, der medførte betydelig Fare. Den ene Dreng var en Undermaaler, der gik i Særskole, den anden var Neuropat, gik til Behandling hos en Nerve læge og maatte bruge Sovemidler. Det turde være klart, at et forebyggende Arbejde overfor disse Drengene med en saadan Tendens er i høj Grad paakrævet.

Tidsskriftet *Menneske og Miljø* bringer i November-Decemberheftet 1946 to bemærkelsesværdige Artikler om Svangerskabsafbrydelse. *Gunnar Inghe* skriver om Abortproblemet i Sverige, hvor dette har været Genstand for dybtgaaende Undersøgelser af medicinsk og socialpsykologisk Art, at man der opgør de illegale Aborters Antal til mindst 10.000 aarlig, men at Tallet antagelig i Virkeligheden er flere Gange større. Hyp-

pigheden er blandt gifte Kvinder størst hos de ældre, blandt ugifte derimod hos de yngre. Af Motivundersøgelser synes at fremgaa, at de sociale Forhold spiller den største Rolle, medens svære Sygdomme kun i færre Tilfælde spiller ind. De konventionelle Motiver er fremherskende hos de ugifte og mere sædvanlige i Middelklassen end i Arbejderklassen. Samfundets Opgave maa være at bryde den Isolation, hvori Kvinden befinder sig med de herhen hørende Problemer og Vanskeligheder, og faa Kontakt med hende. Dette har man nu i Sverige søgt at naa ved Etablering af en særlig Kuratorinstitution, der fortrinsvis er knyttet til den forebyggende Mødrforsorg: Til en Begyndelse skal der indrettes indtil 10 raadgivende Kontorer i Tilslutning til bestaaende Hospitalsklinikker, med en Læge og en kvindelig Kurator, som skal kunne yde den abortsøgende al Hjælp og Støtte og eventuelt formidle Adgang til legal Abort, efter at nu en Lov af 1945 udtrykkelig har givet Mulighed for Foretagelse af Svangerskabsafbrydelse paa en vis social-medicinsk Indikation. Naar Kvinden saaledes har en Chance for lovlig Abort ved at henvende sig til Kurator, tør det ventes, at hun vil søge til denne fremfor til en Kvaksalver eller anden illegal Abortør. —

Under Titlen „Det uløselige Problem“ belyser *K. K. Steincke* den danske Svangerskabslov historisk og politisk og fremsætter en Række positive Forslag til Ændringer i denne. Saaledes bør Afbrydelse af Svangerskabet yderligere være tilladt, naar en Familie paa Grund af Forsørgerens Forsømmelighed, Drikfældighed eller Sygdom er kommet under offentlig Forsorg, og Socialudvalget skønner, at en Forøgelse af dens Børneantal yderligere vil forværre Familiens Stilling og derhos iøvrigt maa anses for uheldig. Endvidere foreslaas en Bemyndigelse for Justitsministeren til i Undtagelsestilfælde at give Tilladelse til Afbrydelse, naar Svangerskabet eller Fødselen vilde medføre en varig Ødelæggelse af Kvindens Forhold, eller iøvrigt ganske ekstraordinære Omstændigheder taler derfor. Endelig foreslaas en Række Hjælpeforanstaltninger, saaledes en nærmere angiven Udvidelse af det Omraade, hvor nu Fabrikslovgivningens Regler giver Adgang til Dagpenge før og efter Fødselen. Kontakten med Kvinderne skal opnaas derved, at alle Henvendelser om Svangerskabsafbrydelse skal gaa gennem Mødrehjælpen.

Under Krigen og Danmarks og Norges Besættelse glippede Forbindelsen med de Tidsskrifter udenfor Norden, som Redak-

tionen før plejede at følge og referere. Det tyske „Monatsschrift für Kriminalbiologie und Strafrechtsreform“, der i de første Aar var en ikke uværdig Afløser af Aschaffenburgs fortrinlige „Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform“, blev dels efterhaanden stærkt nazistisk farvet, dels meget indskrumpet, Hefterne blev stadig tyndere og Indholdet magrere, for tilsidst at standse helt. „Blätter für Gefängniskunde“ kommer heller ikke mere. Det belgiske „Revue de droit pénal et de criminologie“ og det amerikanske „The journal of criminal law and criminology“ blev vi ligeledes afskaaret fra. Nu er Forbindelsen med det belgiske Tidsskrift etableret igen, som det vil ses af Referatet allerede i dette Hefte, og i nær Fremtid haaber vi ligeledes at faa Udvekslingen med det amerikanske genoptaget, ligesom der nu udveksles med „Revue internationale de police criminelle“, der udkommer i Paris. Redaktionen haaber derfor nu atter at kunne yde fyldigere Referater fra disse fremmede Tidsskrifter.

Vort eneste Aandehul ud til den kriminalistiske Verden udenfor Norden var i den sidste Tid Bulletin de la Commission internationale pénale et pénitentiaire. Saa meget mere har vi da paaskønnet denne i Schweiz udkommende Publikation, der baade bringer Afhandlinger og fyldige Oversigter over Love m. v. paa Strafferettens, Straffeprocessens og Straffuldbyrdelsens Omraade, og hvorfra vi stadig har kunnet give mere fyldige Referater. Fra „Bulletin“s Vol. XII, Nr. 1—2 skal nu følgende Arbejder omtales:

Torgny Lindberg redegør for den svenske Lov af 1944, der bemyndiger Anklagemagten til at undlade Paatale for Domstolene mod Personer, der før deres 18. Aar har begaaet en Lovovertrædelse, der kan medføre Frihedsstraf. At gøre en Dom til saadan Straf betinget vil ikke altid være tilstrækkeligt til at afvende farlige Følger for den unge, idet alene Tiltalen, Domsforhandlingen og det eventuelle Ophold i Varetægtsarrest inden denne kan virke skadeligt paa hans Indstilling og paa hans Omdømme i hans Milieu, som let faar Kendskab til Retsforfølgningen. Derfor kan Tiltale helt undlades, og Foranstaltninger overfor den paagældende overgaar da til de Organer, der varetager Beskyttelsen af Ungdom i truende Forhold. Anklagemyndigheden kan ikke betinge sit Tiltalefrafald af, at visse bestemte Foranstaltninger træffes, men den kan, inden den træffer Bestemmelse om, hvorvidt den vil beslutte Frafald, forhandle med disse om, hvad der bør gøres. I ganske lette Tilfælde vil en simpel

Formaning kunne være tilstrækkelig; omvendt skal Tiltale rejses, naar generalpræventive Hensyn kræver det, saaledes i Tilfælde af Mord, Røveri eller Voldtægt, endvidere bl. a. naar Forbrydelsen er begaaet sammen med voksne Personer, der tiltales derfor, og i Almindelighed, hvor mere alvorlige Forseelser dog tilstrækkeligt kan afgøres med en Bødestraf, og ligeledes, hvis den unge nægter sig skyldig. Frafaldes Tiltale, bør de opdragende og tilsynsførende Forholdsregler, som skal træffes, ikke udmaales efter Forseelsens Grovhed, men alene efter den paagældendes individuelle Behov.

Om Tilregnelighedsbestemmelserne i den svenske Straffelov skriver *Karl Schlyter*. De hidtil gældende Bestemmelser hjemlede Straffrihed for den, der manglede Fornuftens Brug, og Adgang til Strafnedsættelse for den, der ikke havde Fornuftens fulde Brug. For at undgaa en efter deres Mening irrational og virkningsløs tidsbestemt Straf for farlige Psykopater var de lægelige Autoriteter i Sverige meget tilbøjelige til at søge saadanne Personer henført under den første Kategori og dermed søge dem helt fritagne for Straf, uagtet der siden 1927 i Sverige er Adgang til Sikkerhedsforvaring af kun delvis tilregnelige Personer, hvorunder i givet Fald Psykopater kunde henføres. Bestemmelserne er nu fra 1/1 1946 ændret derhen, at straffri er den, som har begaaet Gerningen under Indflydelse af Sindssygdom, Aandssvagthed eller en anden aandelig Anomali, der er svær nok til at ligestilles med Sindssygdom, medens Nedsættelse af Straffen under det lovbestede Minimum kan ske for den, som har handlet under Indflydelse af aandelig Anomali, der ligger under den nævnte Ramme. Denne sidste Bestemmelse vil eventuelt kunne faa Anvendelse paa Psykopater og kan, da enhver Begrænsning nedefter i Straffen er udeladt, medføre, at der i dertil egnede Tilfælde gives dem betinget Dom. —

Med Taltabeller illustrerer *Margery Fry* den uhyggelige Vækst af Børnekriminalitet i England, der fandt Sted under Krigen. Tabellerne angiver Antallet af dem, der ved Magistrate Courts blev fundet skyldige. For Drengene under 14 Aar steg Antallet fra 23.402 i 1939 til 34.842 i 1945, for de 14—17aarige fra 26.547 til 32.631. For Piger under 14 Aar var Tallene 1117 og 1992, for Piger mellem 14 og 17 Aar skete der en Fordobling, nemlig fra 1748 til 3475. En delvis Forklaring paa disse Stigninger finder man deri, at et meget stort Antal Børn fra de særlig udsatte Kvarterer i London ved Krigens Udbrud blev evakueret ud i Landdistrikter og fjærnere liggende Byer. Denne

Tilvækst paa disse Steder viste sig skadelig dels ved de tilflyttede Børns Tilpasningsvanskeligheder, dels ved den uheldige Indflydelse, mange af disse Storstadsbørn øvede paa de hjemmehørende Børn, dels og ikke mindst derved, at det store Børneantal, som saaledes fremkom i Distrikterne, sprængte Rammerne for det lokale Skolevæsen og gjorde en regelmæssig og fyldestgørende Skolebeskæftigelse af Børnene yderst vanskelig. At Forholdene medførte særlig stor Fare for de halvvoksne Piger, der kom i Samkvem med Soldater paa Egnen, kan ikke undre. En Række Forholdsregler blev truffet for at værne Børnene, og lykkeligvis viser l. Halvaar af 1946 en meget betydelig Bedring i Tallene, ikke mindst for Pigerne. Kan man regne med en tilsvarende fortsat Nedgang i Resten af 1946, vil de samlede Tal for dette Aar i alt Fald ikke væsentlig overstige Tallene for 1939. —

Raphael Lemkin behandler „the crime of genocide“ (Race-, Stamme- eller Folkedrab) og forstaar herved Udryddelse eller Forsøg paa Udryddelse af hele Folkegrupper af en bestemt national, racemæssig eller religiøs Karakter. Saadanne Forsøg har vel været kendt tidligere, men det er naturligvis det nazistiske Tysklands uhyre Misgerninger paa dette Omraade i den sidste Tid før Krigen og under denne, særlig i de okkuperede Lande, der har gjort Spørgsmaalet om fremtidige Garantier herimod paatrængende. Saadanne Garantier maa formes internationalt for at blive effektive, da det ikke kan ventes, at en skyldig Stat eller skyldige Magtgrupper i denne selv vil forfølge disse Forbrydelser. Baade humane, kulturelle og økonomiske Hensyn kræver, at Garantierne gives internationalt, ligesom Hensynet til at forebygge Krig i Anledning af begaaet genocide fordrer, at der kan iværksættes Sanktioner heroverfor. Forf. foreslaar, at De forenede Nationer i deres nuværende Organisation sammen med andre dertil indbudte Stater indgaar en international Traktat, der formulerer genocide som en international Forbrydelse og fastsætter Forholdsregler til at hindre denne og straffe den baade i Fredstid og under Krig. En saadan Traktat skulde bl. a. indeholde følgende Punkter: I hver af Signatarmagternes nationale Straffelov skal indføres den Bestemmelse, at enhver, der som Deltager i en organiseret Plan om at udrydde en national, racemæssig eller religiøs Gruppe foretager et Angreb paa Liv, Frihed eller Ejendom hos Medlemmer af saadanne Grupper, er skyldig i genocide. De sigtede kan tiltales ikke blot i det Land, hvor Forbrydelsen er begaaet, men ogsaa der, hvor de efter Undvigelse paagribes. De maa ikke

betrages som politiske Forbrydere med Hensyn til Spørgsmaal om deres Udlevering. Ansvarlige er baade de, som har givet eller udført Ordrene, de, som paa en eller anden Maade har opmuntret til Forbrydelsen, og Medlemmer af Regeringer og politiske Korporationer, som har organiseret eller tolereret denne. Uafhængig af de enkelte Individens Ansvarlighed skal selve Staten, i hvilken en saadan Politik er praktiseret, holdes ansvarlig overfor De forenede Nationers sociale og økonomiske Raad; dette kan indhente den internationale Domstols Responsum til Afgørelse af, om en Stat er i en saadan Situation, forinden Raadet kræver Sanktioner iværksat overfor den. Haager- og Genferkonventionerne bør ændres derhen, at i Krigstilfælde skal en international Institution, saasom Røde Kors, være berettiget til at overvaage, hvorledes en Civilbefolkning under Okkupation behandles af Okkupanten, for at konstatere, om der øves genocide. —

I et udførligt Memorandum gør *Commission* rede for sit internationale Samarbejde og Udviklingen af dens Virksomhed efter Krigens Afslutning, samt for sin nærmere Struktur. Dette Memorandum er meget lærerigt for den, der har nogen Vanskelighed ved at klargøre sig Forholdet mellem de forskellige Associationer, Commissioner og Bureauer, der internationalt virker for Strafferettens og Penologiens videre Udvikling. Commissions Virksomhed er treleddet: Den bestaar af en Kreds af Regeringsdelegerede fra de deltagende Lande, der arbejder sammen paa Konferencer og Møder, der ikke er offentlige. Herfra ordnes saa de offentlige Kongresser, der normalt afholdes hvert 5. Aar, og hvor alle interesserede, ogsaa Privatpersoner, har Adgang og kan medvirke. Endelig har den sit permanente Bureau i Bern, hvor Lovstof og administrativt Stof vedrørende Strafferet og Fængselsvæsen fra alle Lande samles, hvor et stort Bibliotek staar til Raadighed for Videnskabsmænd og Praktikere alle Vegne fra, og hvorfra „Bulletin“ periodisk udsendes. Da efter forrige Verdenskrig Folkenes Forbund var traadt i Virksomhed og beskæftigede sig med Strafferet og Fængselsvæsen, ordnedes i 1932 Forholdet derhed, at de forskellige internationale Institutioner, derunder ogsaa Commission, samledes — med Bevarelse isvrigt af hver enkelts Selvstændighed og Arbejdsomraade — i „Bureau international pour l'unification du droit pénal“, saaledes at dette Institut traadte i Forbindelse med Folkenes Forbund som Formidler af gensidige Oplysninger og Forslag. Efter Afslutningen af den sidste Verdenskrig ønsker

Commission for sit Vedkommende at indtage en tilsvarende samarbejdende Stilling overfor De forenede Nationers sociale Kommission.

O. Haack.

Commission Internationale de Police Criminelle.

Den internationale Kriminalpolitikkommission blev etableret i 1923. I de følgende Aar vandt den efterhaanden Tilslutning fra mange Lande, og før Krigen kunde Generalsekretariatet, der havde Sæde i Wien, tælle næsten alle europæiske Lande og en hel Del betydende Lande udenfor Europa som Medlemmer af Kommissionen.

Opgaverne var strængt upolitiske og bestod først og fremmest i Opretholdelse af en international kriminalpolitimæssig Efterretningstjeneste. Derudover arbejdede Kommissionen imidlertid med ethvert Spørgsmaal, der maatte være af Betydning for Kampen imod den internationale Kriminalitet.

Krigsudbruddet 1939 reducerede selvsagt straks Kommissionens Arbejdsmuligheder, og disse faldt ret hurtigt ganske bort. De krigsspærrede Grænser hemmede langt mere end Fredens Politi de internationale Forbryderes Rejsemuligheder.

Efter Krigens Ophør erkendtes det imidlertid hurtigt fra forskellig Side, at det var en Nødvendighed, at det internationale Kriminalpolitisarbejde blev organiseret paany.

Et belgisk Initiativ vandt almindelig Tilslutning, saaledes at der i Juni 1946 i Bruxelles kunde afholdes en Konference, paa hvilken det besluttedes, at Kommissionen straks skulde genoptage sin Virksomhed. Følgende Lande var repræsenteret: Belgien, Chile, Danmark, Ægypten, Frankrig, Storbritannien, Grækenland, Holland, Iran, Luxembourg, Norge, Polen, Portugal, Sverige, Schweiz, Tchechoslovakiet, Tyrkiet og Jugoslavien.

Uden at være repræsenteret paa Konferencen havde desuden U. S. A. meddelt, at det fornyede det tidligere Medlemsskab.

Kommissionens permanente Sæde er nu Paris, hvor Generalsekretariatet bestrider de løbende Forretninger, medens Præsidentskabet er lagt i Hænderne paa Generalinspektøren for det belgiske Statspoliti *F. E. Louvage*.

Danmark er repræsenteret blandt Kommissionens permanente Rapportører og har desuden en Plads i den Redaktionskomité, der bistaar Generalsekretæren i hans Virksomhed som Redaktør af det Tidsskrift *Revue Internationale de Police Criminelle*, som Kommissionen straks er begyndt at udgive. Indtil

videre udkommer Tidsskriftet i en engelsk og fransk Udgave, men det vil muligt senere ogsaa blive udgivet paa andre Sprog.

Tidsskriftets Nr. 1 (September 1946) bringer foruden et fyldigt Referat af Forhandlingerne paa Konferencen i Bruxelles en Redegørelse for de Ændringer i Statutterne, som ved samme Lejlighed blev vedtaget. Desuden indeholder det en Biografi af Kommissionens Præsident, samt en udmærket Anmeldelse af Dr. V. Altmans „The International Police and World Security“, hvori Spørgsmaalet om at stille en international Politistyrke til Raadighed for de forenede Nationer drøftes og vurderes.

I Nr. 2 (Oktober-November 1946) redegør den engelske Retsmediciner *Dr. Keith Simpson* for Efterforskningen i og Opklaringen af en højst interessant Drabssag (Luton-Sagen), Prof. *Edmond Locard*, Lyon, fortæller om Kryptografiens Betydning for Kriminalpolitiets Arbejde og *Jean A. Adler*, Haag, oplyser, hvor langt man er kommet i Arbejdet med at fremstille Legitimationspapirer, der teknisk er sikret saaledes, at Forfalskninger og Eftergørelser praktisk talt er udelukket.

Nr. 3 (December 1946) bringer en Artikel af *John Edgar Hoover*, der er Chef for „Federal Bureau of Investigation“, Washington, om den i højeste Grad foruroligende Stigning i Kriminaliteten i U. S. A. baade i 1945 og endnu mere i første Halvdel af 1946, hvor Stigningen alene beløber sig til 13 %. Desværre er Stigningen dog større for den groveste Kriminalitet, idet Drab og Røveri er steget henholdsvis 28 og 32 %. Hoover paakalder internationalt Samarbejde til Effektivisering mest muligt af Kriminalpolitiets Efterforskningsarbejde. De to Nordmænd *H. Lindboe Nordtømme* og *Ferdinand Strøm* gør instruktivt og udtømmende Rede for Opgravningen og Identifikationen af 183 Lig af Personer, der af Tyskerne blev henrettet ved Trandum i Norge. De ved dette Arbejde indvundne Erfaringer vil være meget nyttige ved andre Identifikationsopgaver, som de forskellige Landes Politi fremtidig bliver stillet overfor.

Resten af Nummeret er helliget internt Kommissionsstof.

De hidtil udkomne Numre lover godt for Fremtiden. Selvom Tidsskriftet er og efter Sagens Natur maa være forbeholdt en ret snæver Læsekreds, har det dog i disse Kredse en Udbredelse, der allerede nu kan karakteriseres som verdensomfattende. Det vilde allerede af den Grund være ønskeligt, om danske Forfattere vilde interessere sig for, at deres egnede Artikler ogsaa blev publiceret i „Revue Internationale de Police Criminelle“.

F. v. Magius.

Revue de droit pénal et de criminologie. 27. aarg. (1946—47). Nr. 1. Okt. 1946.

Efter en længere pause under besættelsestiden, hvor det ansete belgiske tidsskrift ikke er udkommet, er det nu atter dukket op, tilsyneladende saa livskraftigt som nogensinde. De første numre bærer præg af den stort set forhaabningsfulde reformiver, som ogsaa har gjort sig stærkt gældende i andre lande efter krigens afslutning.

Tidsskriftets 1. nr. indeholder et par artikler af interesse for nordiske læsere foruden anmeldelser, meddelelser om møder og kongresser og nogle domme.

Den belgiske rigsadvokat, *Leon Cornil*, skriver om straffereform i en artikel „Propos sur le droit criminel“. Han fremhæver, hvordan man efter den første verdenskrig ventede betydningsfulde reformer indenfor strafferet og straffuldbyrdelse: „trop de braves gens avaient goûté de la cellule, trop de braves gens savaient ce qu'elle était“. Under den anden verdenskrig har dette i langt højere grad været tilfældet — og tiltrods for det er der ingen udenfor juristernes kred, der har bevaret interessen for straffeproblemet. Men netop nu har man mere end nogensinde — paa grund af hele den kriminalistiske situation — brug for, at de kriminalpolitiske bestræbelser forøges til et højeste maximum.

I artiklen gør Cornil sig iøvrigt til talsmand for en videregaaende inddeling og sortering af lovovertræderne baseret paa indgaaende sociologiske, psykologiske og psykiatriske undersøgelser, for en mere udstrakt anvendelse af de ubestemte domme og for, at domstolene skal overvaage straffuldbyrdelsen, fordi domstolen paa én gang kender den dømte og hans forbrydelse. Iøvrigt finder man i en mere teoretisk behandling af spørgsmaalet om forbrydelse og straf en programudtalelse, der kan staa som et indlæg i den svenske diskussion om det samme problem: „Strafferetten bør ogsaa fortsat straffe den skyldige, men den bør desuden reklassere ham, opdrage eller genopdrage ham moralsk, tilpasse eller gentilpasse ham til de sociale forhold og forbedre hans fysiske og psykiske tilstand. — Tel est le principe“.

I et særdeles instruktivt resumé af et større arbejde skriver dommer *Pierre van Drooghenbroeck* om nødvendige reformer indenfor belgisk strafferet og kriminalpolitik m. h. t. betinget dom og tilsyn. Man finder her en gennemgang af den gældende lov af 31.5.1888, af fremmed ret og retspraksis, specielt i England og U.S.A., med en kritik og et forslag til ændring og udvidelse af de i Belgien gældende regler.

Med loven af 1888 kan Belgien rose sig af at være det første land paa kontinentet, der indfører betinget benaadning og betinget domfældelse; men i de forløbne 60 aar er der ingen ændringer sket i loven. Betinget dom kan gives, naar straffetiden ikke overstiger 6 mdr., og naar den tiltalte ikke tidligere er dømt for nogen forbrydelse eller forseelse (*crime ou délit*). Hertil knyttes der regler om en prøvetid paa højst 5 aar, men ikke om noget tilsyn.

De forslag, der fremsættes, gaar ud paa følgende: Domstolene skal i anvendelsen af betinget dom være frit stillet m. h. t. straffetiden. Der skal i dommen kunne træffes bestemmelse om betaling af bøde, skadeserstatning m. m. En tidligere bødestraf udelukker ikke anvendelse af betinget dom; domme for en uagtsomhedsforbrydelse og domme afsonet for længere tid siden (fx. 15 aar) heller ikke. For de lovovertrædere, som ikke er rene lejlighedsforbrydere, men som det paa den anden side ikke er nødvendigt at behandle i fængsel, bør den betingede domfældelse udvides med en tilsynsperiode af nogle aars varighed.

Forud for domfældelsen bør der gaa en undersøgelse af lovovertræderen og hans sociale forhold (den danske strfl.s § 56, stk. 2, er citeret). Som yderligere betingelse kan retten stille krav om, at den dømte skal aflægge et bestemt antal besøg hos den tilsynsførende, om bopælsforandring, betaling af skadeserstatning, og udstede forbud mod, at den betinget dømte besøger værtshuse, udøver en bestemt profession osv.

Begaar den domfældte en ny forseelse (*délit*) indenfor 5 aar eller overholder han ikke tilsynets forskrifter, *kan* domstolen bestemme, at den idømte straf skal afsones, men bestemmelsen er fakultativ.

M. h. t. spørgsmaalet om statsligt eller privat tilsyn gaar forslaget ind for et kompromis, der vistnok kun adskiller sig fra den danske løsning af problemet ved, at den centrale tilsynsinstitution skal være statslig. De tilsynsførende faar følgende opgaver: at besøge klienterne med bestemte mellemrum, at sørge for, at dommens betingelser bliver overholdt, at raade, vejlede og hjælpe klienterne, maanedligt at indsende en rapport til centralinstituttet.

Som man vil se, gaar dette forslag i alt væsentligt ind for, hvad der allerede er realiseret i de nordiske lande. Paa 2 punkter adskiller det sig imidlertid radikalt fra den danske ordning: De tilsynsførende skal have en praktisk og teoretisk uddannelse. De maa højst hver have 60 tilsyn.

K. O. C.

Mindre Meddelelser.

Landsnævnet for Børneforsorg har udsendt sin statistiske Beretning for Aaret 1945. Foruden at give en almindelig Oversigt over Børneværnsudvalgenes Virksomhed i det angivne Aar indeholder Beretningen en Oversigt over Børnekriminaliteten paa Grundlag af de Indberetninger, som Statsadvokaterne afgiver om Tiltalefrafald og Tiltalerejsning overfor Personer under 18 Aar, samt en Oversigt over Børneværnsudvalgenes Sammensætning efter Kommunalvalgene i Foraaret 1946.

Af Beretningen skal i det følgende fremdrages nogle Oplysninger:

I. Det samlede Antal Børn, som er undergivet Børneværnsudvalgenes Forsorg som fjernede fra Hjemmet enten paa Grund af Barnets Opførsel eller paa Grund af uheldige Forhold i Hjemmet, udgjorde ved Udgangen af 1945 ialt 9.291. Siden Slutningen af 1938, det sidste Fredsaar, hvor Tallet var 6.802, er der altsaa sket en Stigning paa ca. 35 %. Denne Stigning, der først tog sin Begyndelse med Aaret 1941, idet Tallet ved Udgangen af 1940 kun udgjorde 6.776, har aarligt udgjort ca. 600.

Stigningen skyldes, at det aarlige Antal Fjernelser i de sidste Aar har ligget betydeligt højere end i de forudgaaende Aar, i 1945 saaledes 78 % højere end i 1940, en Udvikling, der naturligvis maa ses paa Baggrund af de ekstraordinære Forhold, Krigen førte med sig. I 1945 fjernedes 1,7 af hver 1.000 Børn under 18 Aar i Danmark mod 1,0 i 1940. Det maa dog bemærkes, at Antallet af Fjernelser i 1945 var ca. 8 % mindre end i 1944, formentlig som Følge af Krigens Ophør, og der maa kunne paaregnes en fortsat Nedgang i de kommende Aar.

Fjernelsernes store Flertal falder paa ganske faa Kommuner. Af de ialt 1.892 fjernede Børn i 1945 faldt saaledes $\frac{2}{3}$ paa kun 25 Kommuner, herunder naturligvis først og fremmest Hovedstaden og de største Provinsbyer. Kun 288 eller 21 % af samtlige Børneværnsudvalg har overhovedet foretaget Fjernelser, saaledes at 1.094 Udvalg slet ikke i 1945 har anvendt de her henhørende Bestemmelser.

Der er som i de foregaaende Aar fjernet forholdsvis flere Børn i Hovedstaden end i Landkommunerne; i 1945 fjernedes saaledes 0,36 % af samtlige Børn under 18 Aar i Hovedstaden mod 0,08 paa Landet. I Provinsbyerne fjernedes i 1945 0,27 % af samtlige Børn under 18 Aar. Forskellen i Fjernelsestal maa først og fremmest tilskrives, at Fristelserne i Hovedstaden er større, at der er større Nød her og endelig, at man under de mindre Forhold paa Landet har bedre Forhaandskendskab til Børnene og derfor større Mulighed for at rette eventuelle uheldige Forhold, uden at alvorlige Indgreb fra Børneudvalgets Side bliver nødvendige.

Undersøgelsen af *Fjernelsesaarsagerne* viser, at i 1945 er knapt $\frac{2}{3}$ af Børnene fjernet helt eller delvis paa Grund af deres eget Forhold, medens Resten er fjernet alene paa Grund af uheldige Forhold i Hjemmet.

Med Hensyn til Børnenes Anbringelse ved Fjernelsen kan følgende oplyses:

Optagelseshjem er — ligesom i de forudgaaende Aar — saa langt det hyppigste Anbringelsessted straks ved Fjernelsen, idet i 1945 $\frac{2}{3}$ af Børnene anbragtes her. Kun 12 % af de i 1945 fjernede Børn anbragtes straks under frie Forhold, som privat Pleje, Lære eller Tjeneste. Man bør dog erindre, at Optagelseshjemmene nærmest virker som et Gennemgangssted, hvor Børnene sorteres med Henblik paa deres endelige Anbringelse.

Forældrenes Tilslutning til Fjernelsen forelæa i knapt $\frac{3}{4}$ af Fjernelsestilfældene.

Beretningen giver endvidere Oplysning om det store Antal Tilfælde, hvor Børneværnsudvalgene i Henhold til Forsorgsloven maa tage sig af Børn, der staar uden Forsørger, eller hvis Forældre midlertidigt eller vedvarende, f. Eks. paa Grund af Sygdom, er ude af Stand til at sørge for dem og derfor henvender sig til det offentlige om at tage sig af Børnene. Medens i Aarene 1938/40 aarligt omkring 3.500 Børn kom under Forsorg paa denne Maade — hovedsagelig Børn under 7 Aar — har Tallet siden da været i stadig Stigning og naaede i 1945 op paa 4.800. Flertallet af Børnene udgaar imidlertid meget hurtigt igen af Forsorgen, der for denne Gruppe af Børn kun kan opretholdes, saalænge Forældrene ønsker det.

II. Endvidere giver Beretningen en Række Oplysninger om *Tiltalefrafald og Tiltalerejsning over for Personer under 18 Aar*, som har gjort sig skyldig i strafbare Handlinger.

I det alt overvejende Antal Tilfælde finder Tiltalefrafald Sted. Det samlede Antal Tiltalefrafald, der i Aarene op til 1940

svingede mellem 850 og 1.050 aarlig, steg voldsomt under Krigen og naaede i 1943 op paa ca. 2.000. I 1945 har Antallet af Tiltalefrafald kun udgjort ca. 800, i hvilken Forbindelse dog maa erindres, at Politiet var ude af Funktion i Aarets første 4 Maaneder. For ca. 90 % af Tilfældene er Tiltalefrafald betinget af, at den unge undergives Børneforsorg, i en Del Tilfælde med Anbringelse paa Opdragelseshjem som yderligere Vilkaar.

Antallet af Tiltalerejsninger har kun været ringe i Forhold hertil, idet det i 1945 kun udgjorde 38. Tallet har været synkende siden 1942, hvor det udgjorde 64, men er dog stadig betydelig højere end før Krigen. I en stor Del af Tilfældene er der givet en betinget Dom eller Dom om Indsættelse i Ungdomsfængsel.

O. Garde.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Revue de droit pénal et de criminologie, 27. Aar. Nr. 3—5.
 Defensor legis, 1946 Nr. 12, 1947 Nr. 1—4.
 Einar Sjövall: Rättsmedicin. Stockholm (Wahlström & Widstrand) 1946.
 Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift, 1946 Nr. 10—12, 1947 Nr. 1—2.
 Svensk Juristtidning, 1946 Nr. 10, 1947 Nr. 1—3.
 Tidsskrift för Sveriges Advokatsamfund, 1946 Nr. 5.
 Tidsskrift for Rettsvitenskap, 1946 Nr. 3 med Bilag, Nr. 4—5.
 Recueil de documents en matière pénale et pénitentiaire. Bulletin de la commission internationale pénale et pénitentiaire, Vol XII livr. 1—2.
 Hermann Mannheim: Criminal justice and social reconstruction. London (Kegan Paul, Trench, Trübner & Co.) 1946.

Kriminologi och Etiologisk Forskning¹⁾.

Av Professor THORSTEN SELLIN.

I en tidsålder som lidit av två katastrofala världskrig och som sett den förhärjande effekten av människans maktlystnad och ohämmade passioner är det lätt att nå slutsatsen att vårt största behov är en fördjupad kunskap om människans själsliv. Vad är denna varelse som under en så kort jordisk tillvaro lyckats i stor utsträckning bemästra naturkrafterna och skapa civilisationer av olika slag men ej lärt sig självbehärskning och konsten att leva i sämja med sina medmänniskor? I utforskandet av de gåtor som ligga gömda i människans själsliv ligger en av vetenskapens ädlaste uppgifter. Måhända kan hennes självkänedom leda människan till större självbehärskning. Är detta ej att förvänta båtar hennes växande herravälde över den livlösa naturen till litet annat än att bringa henne allt större möjligheter till självförintelse.

Behovet av självkänedom har lett till utvecklingen av alla de forskningsgrenar som inriktat sig på människan själv och på hennes samhällsliv. Med kunskapens tillväxt har forskningen blivit mer och mer specialiserad. Man söker numera förgäves efter universalgeniet som gav glans åt Renässansens dagar. Vetandet har blivit för komplicerat. Under de sista tre eller fyra århundradena har vetenskapen, likt det ekonomiska livet, utvecklats genom en större och större arbetsfördelning, en segmenteringsprocess som aldrig tycks sluta. Vi ha nu en mängd

---

¹⁾ Föredrag hållet inför Dansk Kriminologisk Selskab i Köpenhamn den 14 mars, 1947.

forskningsgrenar som syssla med människan. En del av dem befatta sig med hennes biologiska egenskaper, t. ex. hennes kroppsstruktur, mekaniska livsprocesser, patologiska avvikelser i form och funktion, o. s. v. Andra ha försökt att på ett mera indirekt sätt nå en djupare kunskap om människans egenartade väsen. De ha observerat och analyserat hennes skapelser, ej blott bostäder, transportmedel, verktyg och dylika yttre manifestationer av hennes intelligens, men även hennes samhällsinstitutioner, filosofi och religion, självbegrepp. Dessa olika vetenskaper ha så småningom fått egna titlar. Tid efter annan dyker en ny vetenskapsgren upp. Den ger ett ytterligare bevis på att vår begränsade intelligens åter tvingats att inskränka sig. Ju djupare vi lyckas tränga in i naturens mysterier, dess flera tycks vägskelet bli.

Det är denna ständiga förgrening av vetenskapens träd som gjort det möjligt att utvidga våra kunskaper. Den har emellertid även en skuggsida. Den enhetlighet och klarhet som en gång i tiden tycktes präglade livet har försvunnit. *Max Scheler* gav uttryck åt denna känsla i de följande raderna, som hämtats från hans *Die Stellung des Menschen im Kosmos* och citerats av *Ernst Cassirer* i en av dennes sista böcker, *An Essay on Man*. „I ingen tidigare period av mänskligt vetande har människan ansett sig så gåtfull som i våra dagar. Vi ha en vetenskaplig, en filosofisk och en teologisk antropologi som stå främmande för varandra och därför ha vi ej längre en klar och följdriktig idé om människan. Den alltid växande mångfalden av de enskilda vetenskaperna som syssla med människoforskningen har mer och mer förvirrat och fördunklat vårt människobegrepp i stället för att klarlägga det.“

Den fortlöpande specialiseringen har även haft ett annat resultat, som tycks ställa möjligheten av en syntes av de olika vetenskapernas rön mer och mer i bakgrunden. Varje vetenskap har ett inre behov av ett kommunikationsmedel, ett ordförråd som lätt blir esoteriskt för de oinvigda. Därigenom försvåras samarbetet ytterligare. Den som idkar en viss vetenskap har ofta en känsla av att ej kunna begripa vad hans kollegor inom

andra vetenskaper syssla med. Detta medför ibland en känsla av underlägsenhet, ibland av överlägsenhet, beroende på individen eller forskningsfältet. De som arbeta inom de så kallade exakta vetenskaperna ha ofta visat sig avogt stämda mot, eller oförstående för, de forskningsfält som ej lyckats nå samma precision och tillförlitliga resultat.

Människans lyten och bristfälligheter ha kraftigt sporrat beteendeforskningen. På sätt och vis ha vi syndaren och brottslingen att tacka för många av de framsteg som gjorts inom de psykologiska och sociala forskningsområdena. Brottslighet, betraktad som en extrem beteendeform, har sålunda ofta studerats som ett medel att pröva giltigheten av någon hypotes gällande den normala — d. v. s. icke brottsliga — människans egenskaper eller handlingssätt. Ibland har brottslingens biologiska avvikelser stått i förgrunden av dessa forskningar, ibland har det varit missförhållanden inom hans sociala miljö.

Det har blivit vanligt att påstå att de undersökningar som velat ge en förklaring av brottsligt beteende vittna om existensen av en självständig vetenskap kallad kriminologi. Man kan med rätta fråga sig om en sådan vetenskap existerar. Att här återge de många definitioner som kriminologien påbörjats skulle endast förvirra. I allmänhet kan man urskilja två huvudvarianter. Ordet kriminologi har ofta använts för att beteckna „vetenskapen“ som undersöker brottets orsaker, men ofta har det fått en mera omfattande betydelse och har då inbegripit allt det vetande som är riktat på brottets orsaker och samhällets åtgärder för att utrota dessa orsaker eller behandla den brottslige. Ibland har den förra och mer begränsade meningen fått en illa motiverad specialbenämning, som då t. ex. kriminalbiologien, ammad av tyska och österrikiska forskare, ansetts inbegripa miljöforskningen, eller kriminalsociologien påståtts, enligt *Enrico Ferri*, innefatta de biologiska forskningarna.

Om vi nu se närmare på de vetenskapare som intresserat sig för brottets fråga, observera vi ibland dem anatomer, antropologer, biofysiker, endokrinologer, etnologer, fysiologer, geneti-

ker, geografer, meteorologer, nationalekonomer, psykiatrer, psykoanalytiker, psykologer och sociologer. Det är ett välkänt faktum att en vetenskap består av ett material, systematiskt samlat på grund av vissa för denna vetenskap givna antaganden, vilka bilda en enhetlig referensram som ger vetenskapen i fråga dess säregna prägel. Visserligen ha alla vetenskaper en gemensam metod, den logiska analysen, men ingen arbetsduglig referensram kan omfatta alla vetenskaper. Man nödgas därför att draga den slutsatsen att då brottets etiologi numera undersöks från så många olika utgångspunkter, finns det överhuvudtaget ingen enda vetenskap som med rätta kan kallas kriminologi. Brottslighet är blott ett beteende som av staten, d. v. s. det politiska samhället, betecknats som förkastligt, men som annars åtlyder samma lagar som äro bestämmande för allt mänskligt beteende. Då man ej längre kan tänka sig en enda vetenskap som kan anses innefatta förklaringen av hela det mänskliga beteendet, kan man ej hellre tänka sig en som omfattar ett mindre tvärsnitt av detta beteende.

Ordet kriminologi är egentligen blott en sorts encyklopedisk och praktisk term som betecknar alla de hypoteser, teorier och fakta som belysa brottets etiologi, oberoende av deras upprinnelse. Denna åsikt förtydligas om vi uppehåller oss vid ordet kriminolog, d. v. s. en person som idkar „kriminologi“. Efter vad som redan påpekats angående den arbetsfördelning inom vetenskapen, som utmynnat i de många grenar som mer eller mindre syssla med brottsligt beteende, är det ju självklart att det inte kan finnas någon vetenskapare, som kan studera brott och brottslingar från alla synpunkter och med hjälp av alla forskningsmedel som stå de olika vetenskaperna till buds. Benämningen kriminolog är därför en sorts hederstitel ungefär lika deskriptiv som den som bärs av en filosofie doktor. I verkligheten ha vi blott psykiatrer, psykologer, sociologer, o. s. v., som inom sina egna vetenskapers gränser och med hjälp av de forskningsmedel de bemästrat angripa det brottsliga beteendets problem. Offer för den vetenskapliga arbetsfördelningen och bundna av de begränsningar som deras ensidiga utbildning påtvingat dem, äro dessa forskare nödsakade att verka inom

sina respektive arbetsfält även om de ofta kunna observeras kasta långtansfyllda blickar över staketet in i grannens trädgård och kanske tvekande plocka ett blomster därifrån eller till och med djärvt kritisera grannens skicklighet som trädgårdsmästare. Litteraturen visar ju upprepade gånger att specialisten endast sällan visar sig vara en helt tillförlitlig referent av de inom en annan vetenskap gjorda rönen, emedan dessa rön oftast vila på begrepp och forskningsmedel som referenten ej behärskar.

Även om ordet kriminolog ej längre har vetenskapligt berättigande, kunde man väl från praktisk synpunkt försvara benämningarna kriminalpsykolog, kriminalsociolog, o. s. v., för forskare som inom de enskilda vetenskaperna ägnat sig åt studiet av det brottsliga beteendet, även om det ej finns, strängt taget, några motsvarande specialvetenskaper.

Att ordet kriminologi har ett praktiskt värde torde ingen bestrida. Man bildar inte en ny vetenskap genom att plocka ihop alla vetenskapers rön i samband med en viss fråga, men det kan vara praktiskt att samla dem ändå fastän syntesen saknas. Om detta anses tillåtligt och kallas kriminologi, borde ingen opposition uppstå mot att bruka denna term även på ett annat praktiskt sätt, nämligen som beteckning på allt vetande som samlats kring brottets problem. Det är så termen kriminologi användes av de flesta amerikanska forskarna, fastän grunden till ett sådant bruk ej alltid framgår ur diskussionen i deras handböcker. Den blandning av etiologi och kriminalpolitik som utmärker dem kan kallas kriminologi med lika stort berättigande som den mera snävt tilltagna definitionen av arbetsfältet som ofta är kännetecknande för de europeiska handböckerna. Båda ha enbart praktiskt värde. Det är brottet som ett personligt och ett samhällsproblem som bragt vetenskapare, lagstiftare, styresmän, och rättsfilosofer tillsammans. Deras samarbete är ur social synpunkt både nödvändigt och nyttigt, men att begreppsbildningen under sådana förhållanden ej kan nå den enhetlighet som en vetenskap fordrar är lätt begripligt och oundvikligt.

Med tillhjälp av det utomordentliga redskap, som vi kalla den vetenskapliga logiken, har forskaren på alla möjliga områden kunnat avslöja åtminstone en del av naturens hemligheter. Utgångspunkten har varit ett antagande att det existerar i naturen, vare sig den är livlös eller levande, lagbundenheter som kunna fastställas genom observation och analys. Ändamålet med forskningen har varit att med växande precision kunna förutsäga vad som kan väntas hända ifall den eller den företeelsen eller situationen uppstår.

De mest sensationella erövringarna ha ju gjorts på naturvetenskapernas område, där forskaren själv kunnat ställa upp experiment och kontrollera deras förlopp i alla detaljer. Det blir svårare då man riktar forskningen på människans själsliv och på samhällets invecklade problem. Här kan man sällan experimentera i ordets vanliga mening. Dessutom kan forskaren ej lika lätt taga en helt objektiv inställning till det problem han fördjupar sig i. Ofta måste han undersöka problem som innehåller värdesättningar som han själv ej lyckats helt frigöra sig ifrån. Sådana svårigheter äro ej helt frånvarande i andra vetenskaper. Kulturen, d. v. s. summan av alla kulturprodukter av materiell och immateriell art, sätter alltid gränser för vetenskapen och ger den sin riktning. Emellertid torde ingen bestrida att det är endast genom att angripa samhällets problem med det vetenskapliga tänkandets rigör och arbetsredskap som större insikter kunna vinnas. Även samhällslivet måste anses besitta lagbundenheter, som kunna fastslås genom forskning.

Då forskaren intresserar sig för brottslighetens problem angriper han detta på samma sätt som han undersöker andra naturfenomen. Han vill, t. ex., veta om brottslingens egenskaper äro andra än den laglydiges, om hans levnadsbana eller livsprocesser äro olika dennes eller om hans beteende står i samband med särskilda tendenser eller faktorer i hans utveckling. Varför har han ej samma motståndskraft mot inre eller yttre påfrestningar? Ligger förklaringen i hans egenartade personlighet, hans biologiska arv eller hans sociala miljö? Dessa och liknande frågor kräva svar. Den växande litteraturen visar att intresset för dem aldrig sinat.

Hur kan man egentligen hoppas på att nå lösningarna? Varje människas personlighet är ju produkten av en mångfald av invecklade element. Hennes kropp och hennes sjäsliv, det intima förhållandet dem emellan, de otaliga växelverkningarna mellan individen och hans miljö ställa ett nästan övermänskligt krav på forskaren, som ju aldrig kan få ett grepp om det mänskliga beteendet i sin helhet, dels på grund av sin ensidiga utbildning som specialist, dels på grund av sin begränsade intelligens. Hela frågeställningen och arbetstekniken inom forskningen är sådan att varje enskild forskare nödgas angripa blygsamma uppgifter om han hoppas draga ett litet strå till kunskapens stack.

Det har ofta påståtts att en av „kriminologiens“ huvuduppgifter är att fastställa brottets orsaker, d. v. s. konstanta förhållanden mellan brottsligt beteende och faktorer eller element inom eller utom den brottsliges person. Tusentals större och mindre arbeten ha publicerats under de sidsta femtio åren i syfte att belysa eller bevisa existensen av sådana lagbundenheter, och man har trott sig kunna avslöja hundratals dylika konstanter. Ett tiotal år sedan försökte författaren klassificera dessa för att bestämma vilka forskningsprinciper som följts¹⁾. Det befanns då att forskningarna haft till avsikt att upptäcka någon av de följande sammanhangen:

1. Frekvensen av en egenskap hos en grupp av brottslingar, jämförd med andra brottslingsgrupper eller med laglydiga grupper. Hit höra, t. ex., de många undersökningarna om intelligensnivån hos brottslingar av en eller annan art.
2. Frekvensen av brottslighet eller brottslingar hos en samhällsgrupp med en viss egenskap, före och efter denna egenskap försvunnit eller förändrats, eller jämförd med en grupp som har samma egenskap mer eller mindre utpräglad eller en helt annan sådan. Som ett exempel kan man tänka sig en undersökning av brottsfrekvensen hos en yrkesgrupp med hög analfabetism jäm-

---

¹⁾ Se författarens monografi *Culture Conflict and Crime*. 116 s. New York: Social Science Research Council, 1938.

förd med en grupp med lägre eller ingen analfabetism, eller en jämförelse mellan brottsligheten hos originalgruppen före och efter analfabetismens försvinnande.

3. Frekvensen av brottslighet eller brottslingar inom ett geografiskt område med en viss egenskap, före och efter denna egenskap försvunnit eller förändrats, eller jämförd med ett område som har samma egenskap mer eller mindre utpräglad, eller en helt annan sådan. T. ex. en undersökning av brottsligheten inom en stad vid olika tidpunkter eller jämförd med landsbygden.

4. Utvecklingen, eller tendensen, av brotts- eller brottslingskurvan inom en samhällsgrupp med en viss egenskap, jämförd med en grupp som har samma egenskap i mer eller mindre utpräglad form eller en helt annan sådan. T. ex., brottslighetskurvan under en lång period för gifta, jämförd med ogifta, män.

5. Utvecklingen, eller tendensen, av brotts- eller brottslingskurvan inom ett geografiskt område med en viss egenskap, jämförd med ett område som har samma egenskap i mer eller mindre utpräglad form eller en helt annan sådan. T. ex., jämförelser mellan industristäder och handelsstäder, städer och landsbygd, o. s. v.

6. Brotts- eller brottslingskurvor jämförda med kurvor representerande natur- eller samhällsfenomen. T. ex., korrelationer mellan de förstnämnda kurvorna och konjunkturkurvan, temperaturkurvan, o. s. v.

De exempel som ovan nämnts ha ju endast illustrativt värde. De flesta undersökningar som fullbordats av kriminologer ha inte helt och hållet följt det här uppställda schemat. Oftast saknas kontrollgrupper och forskaren nöjer sig med att studera brottslighet eller brottslingar utan tanke på kontrollerande jämförelser som enbart kan ge hans resultat trovärdighet. Sinnesslöhet eller fattigdom kan, t. ex., påvisas hos ett visst antal brottslingar men kan ej tillmätas någon betydelse förrän man vet hur stor frekvensen av sinnesslöhet och fattigdom är inom de samhällsgrupper eller -lager från vilka brottslingarna komma. Ett par århundraden tillbaka påstods det allmänt att

brottslighet och okunnighet stod i nära samband med varandra, en åsikt som *Beccaria* hade. Voro inte de flesta fångarna analfabeter! Om man blott lärde alla läsa och skriva skulle brottslighet förebyggas. Men, under tidernas lopp har analfabetismen praktiskt taget försvunnit från våra anstalter. Orsaken är helt enkelt att i gångna tider kunde inte de flesta mänskorna läsa och skriva. Trots dessa färdigheters spridning ha vi ännu brottslingar. I allmänhet tycks bildningsnivån hos brottslingar och icke-brottslingar från samma samhällsgrupper vara ungefär densamma. Kontrollgruppen måste alltid väljas enligt fasta vetenskapliga principer. Om man endast jämför fängelsefångar, t. ex., som nästan uteslutande komma från de lägre klasserna i samhället, med hela det utomstående samhällets innevånare, de bättre lottade klasserna inbegripna, är det omöjligt att nå annat än intetsägande resultat.

Kriminologen har angripit problemet om brottets etiologi från två olika håll. Han har antingen studerat brottslingen i hopp om att i hans konstitution, livsprocesser eller själsliv spåra de karakteristiska drag som skiljer honom från hans medmänniskor, eller också har han i brottslingens miljö sökt de sociala förhållanden eller processer som haft inflytande på dennes brottslighet. Den förstnämnda inställningen är typisk för de vetenskaper som av gammalt inriktat sig på individen. För antropologen, psykiatern och psykologen är denna arbetsväg den naturliga. Miljöforskaren, däremot, har företrädesvis använt sig av statistiska källor och faktmassor, med det resultat att det lätt förefaller en som om studiet av den individuella brottslingen vore en naturvetenskaplig teknik och statistiska gruppundersökningar en samhällsvetenskaplig sådan. Hand i hand med en dylik uppfattning går ofta en idé att dessa båda arbetsmetoder på sätt och vis stå i strid med varandra eller att de åtminstone inte äro besläktade. Ingenting av dessa åsikter är berättigad.

I studiet av det individuella fallet antager man att om man blott kunde riktigt skärskåda individen från alla möjliga håll

och lära känna honom i alla detaljer så kunde man förstå och förklara hans beteende. Därför undersöker man brottslingen noga både genetiskt (historiskt) och tvärsnittligt, d. v. s. man försöker beskriva så fullt som möjligt hans utveckling samt hans personlighet vid tiden för undersökningen. Upplysningarna kunna vinnas på ett av två sätt. Man ställer frågor till den undersökte eller till personer som känna honom och får muntliga eller skriftliga svar, eller också undersöker man honom med hjälp av instrument, kanhända, som ofta även fordra den undersöktes välvilliga medverkan. I detta hänseende äro naturvetenskaparna bättre utrustade än samhällsforskaren, vilkens attitydtester, t. ex., äro primitiva redskap jämförda med febertermometern, roentgenapparaten, o. s. v.

De fakta som forskaren samlar i studiet av det individuella fallet äro de fakta som han tillmäter etiologisk betydelse. Han behöver ej alltid gå vidlyftigt tillväga. Ibland kan hans protokoll vara fyllt av otaliga fakta som samlats genom ingående och vittomfattande undersökningar, men ibland innehåller det kanske endast några fakta av den typ som registratorn noterar då en fånge intages på en anstalt. Vilken form protokollet än må ha, vare sig det är författat som en berättelse eller ett statistiskt formulär, innehåller det endast råmaterialet för den analys, som har till syfte att klarlägga bevisbara etiologiska konstanter.

Det har redan påpekats att protokollet innehåller de fakta som forskaren anser relevanta. Han har samlat dem på grund av vissa förutfattade begrepp om deras etiologiska värde. Hans tolkning av deras mening eller innebörd vilar även på förutfattade begrepp. Dessa utvalskriterier och tolkningskriterier äro ömsesidigt beroende av varandra. Utvalskriterierna vila på förutsättningen att vissa fakta ha etiologisk betydelse och därför måste noteras. Tolkningen har värde endast till den grad den vilar på vetenskapligt redan fastställda lagbundenheter, d. v. s. det vetande som bestämde utvalskriterierna. Om vissa etiologiska sammanhang eller lagbundenheter förut konstaterats kommer forskaren att observera och anteckna de fakta som ha

relevans i samband därmed, men om sådana konstanter ej förefinnas blir protokollet en samling av fakta som kanske inte har något vetenskapligt värde.

Det har inte saknats forskare som trott att om man bara samlade massor av „fakta“ utan någon förutfattad utvalsprincip, kunde man måhända upptäcka lagbundenheter av det ena eller det andra slaget. Dylika åsikter äro helt verklighetsfrämmande. I vetenskapligt arbete kan man inte gå till väga som bibliofilen som köper hela bibliotek i hoppet att bland böckerna finna originalupplagan av en mycket sällsynt bok. Forskaren måste arbeta mera ekonomiskt, börja med en hypotes och metodiskt söka efter de fakta med vars hjälp han kan pröva dess giltighet.

Hur kan man då göra framsteg inom forskningen? Hur kan man fastställa nya lagbundenheter? Här måste forskarens fantasi sättas på prov. Nya hypoteser äro fantasifoster, produkter av den rutinerade forskarens skolade gissningsförmåga. Visserligen tycks nya upptäckter ibland vara rena lyckträffar, men som en fransk matematiker en gång sade hända dylika lyckträffar vanligtvis endast sådana som äro utmärkta spelare.

Nya hypoteser kunna blott formuleras inom vissa gränser, ty forskarens fantasi är fjättrad av kulturens imperativ. Det är inte lätt att stiga ut ur vetenskapens referensram vid en given tidpunkt. Så kallade fakta, som skulle vara av största betydelse blott de igenkändes, ligga oanade eller förkastas därför att de inte passa in i gängse vetenskapliga åskådningar. Det var en gammal kirurg i Philadelphia som långt före Pasteur blev berömd därför att hans patienter snabbt och utan obehagliga sviter tillfrisknade, fastän postoperativa infektioner och dödsfall voro dagliga händelser på hans tid. Själv ansåg han förklaringen ligga i sin kirurgiska färdighet. Han brukade stolt säga att han kunde utföra svåra operationer utan att få en droppe blod på sina manschetter. Hans framgångar hade emellertid en helt annan förklaring. Han var mycket stolt över sina välformade händer och hade en nästan patologisk avsky för smuts och orenlighet. Han vägrade att röra vid en patient eller

begagna ett instrument som ej tvättats. Under operationens gång tvättade han ofta händerna och fordrade av både assistenter och sköterskor att de skulle göra detsamma. Han stod på tröskeln av den aseptiska kirurgiens upptäckt men förstod ej innebörden av de „fakta“ som han dagligen, så att säga, umgicks med.

Vetenskapens historia myllrar av dylika exempel. Ibland är blindheten förstärkt genom att någon ledande auktoritet inom forskningen skapat skola. Hans starka personliga inflytande kan i så fall verka nästan som skygglappar. Det påstås att man i hundratals år efter Galenus gjorde obduktioner, som avhöljde existensen av anatomiska detaljer som den store läkaren förbigått, och att kirurgerna i dylika fall helt enkelt ignorerade dessa detaljer såsom betydelselösa emedan de ej omnämnts av Galenus.

De fakta som noteras av forskaren måste så definieras att analysen och slutsatserna kunna jämföras med andra forskares prestationer. Naturvetenskaperna ha i detta hänseende gått långt framåt och ha skapat ett till stor del internationellt kommunikationsmedel. Kemikern och fysikern, i synnerhet, kunna tillgodogöra sig resultatet av alla länders forskningar och kontrollera deras giltighet. De tala samma språk. Samhällsvetenskaperna däremot ha blott tagit de första stegen i detta sammanhang. Allmän förbistring råder på begreppsformuleringens område. Statistiska enheter i otaliga studier som behandla samma problem äro ofta helt ojämförbara. Från enbart metodologisk synpunkt är därför samarbete mellan kriminologer en nödvändighet, både nationell och internationell. Dylika brister visa sig särskilt tydligt i kriminalstatistiken, som är en av sociologens viktiga källor.

Det har redan påpekats att medicinskt eller psykologiskt skolade kriminologer av gammalt inriktat sig på studiet av det enskilda fallet. Denna teknik har så småningom även kommit till användning inom miljöforskningen. Som ett medel att vinna insikter i miljöns inflytande på brottslingen började den blyg-

samt användas av socialarbetaren i slutet på 1800-talet och kanske även tidigare. Det dröjde längre innan samhällsforskaren såg värdet av dylika undersökningar. I Amerika ha sociologer mer och mer använt sig av denna metod alltsedan psykiatern *William Healy* utgav sin banbrytande bok, *The Individual Delinquent*, år 1915. Utgångspunkten i sådana undersökningar kan betecknas som socialpsykologisk, d. v. s. brottslingen undersöks som miljöprodukt, en individ som i sin personlighet upptagit eller annammat de kulturelement, drag och inflytelser för vilka han utsatts i loppet av sin utveckling. Forskaren hoppas därigenom nå en förklaring av miljöns personlighetsdanande kraft.

Hur intensivt ett enda fall än undersöks från etiologisk synpunkt kan intet av värde avslöjas om inte vetenskapen redan tillfyllest bevisat att de företeelser som fallet uppvisar ha etiologisk betydelse. En ny hypotes kan därför inte fastslås genom studiet av blott ett fall. Många sådana undersökningar måste då göras och statistiskt bearbetas. Den statistiska analysen är därför ett oundgängligt och självklart verktyg. Men hur förhåller det sig med kriminalstatistiken eller med statistiska forskningar som använt dess tabeller som källa för försök att fastställa etiologiska sammanhang? Ha vi inte här att göra med en arbetsteknik av annan art än den som förut nämnts?

Det är en ganska vittspridd åsikt som här antydes. Låt oss, t. ex., betrakta brottslighetsstatistiken som utges av de statistiska centralverken i de flesta länderna. Tabellerna i dessa publikationer äro grundade på uppgifter som inlämnats i form av mycket korta rapporter eller protokoll rörande individuella brottslingar, deras brott, kön, ålder, civilstånd, bosättningsort, yrke, dryckesvanor, tidigare brottslighet, straff, o. s. v. Den statistiska byrån bearbetar dessa protokoll på ett sätt den anser givande, uppställer jämförande tabeller, räknar ut frekvenssiffror, o. s. v. Den tryckta statistiken omfattar alltså en analys av mycket korta protokoll över massor av enskilda fall. Samhällsforskaren som använder den offentliga kriminalstatistiken möter det hinder att han ej själv haft tillfälle att planera dessa

protokoll. Han har inte heller fått utvälja från dem de uppgifter som han kanske ville ha analyserade. Slutligen har den statistiska bearbetningen gjorts av andra. Han nödgas alltså att bruka ett material som redan preparerats, vanligtvis utan hans råd eller hjälp. Därigen försvåras ju hans arbete ofta på det högsta, men detta döljer inte det faktum att ingen principiell skillnad existerar mellan den offentliga brottslighetsstatistiken och det statistiskt bearbetade materialet i forskningsarbeten som vila på studiet av många enskilda fall. Skillnaderna äro av teknisk art.

I allmänhet kan man säga att de tekniska hjälpmedel och tillvägagångssätt som utarbetats inom de olika vetenskaperna fått användning i forskningen som inriktat sig på brott och brottslingar, och att den kriminologiska forskningens framåtskridande huvudsakligen beror på de framsteg som göras inom de olika beteendevetenskaperna som ger den näring. Detta senare faktum förringar på intet sätt nödvändigheten eller nyttan av kriminologisk forskning. Brottsligheten som samhällsproblem och det brottsliga beteendets gåtor stå alltjämt i behov av lösning.

De fængselsmæssige Foranstaltninger overfor Landssvigerfangerne i Danmark.

Af Direktør for Fængselsvæsenet H. TETENS.

Under Krigen havde Fængselsvæsenet været stillet overfor Vanskeligheder af et Omfang som aldrig tidligere, hidrørende dels fra den midlertidige Lovgivning, som Regering og Rigsdag under Krigen havde set sig nødsaget til at gennemføre, og som medførte, at mange Mennesker, der havde optraadt aktivt imod den tyske Besættelsesmagt, blev indsat i Fængslerne, og dels fra de Bevogtningsopgaver, som var paalagt Fængselsvæsenet i Forbindelse med Interneringen af Kommuniste og visse udenlandske Statsborgere. Disse Forhold ændredes brat ved Kapitulationen den 5. Maj 1945, men straks blev Fængselsvæsenet kastet ud i andre — og ikke mindre — Vanskeligheder omend af en anden Karakter. Dette var en Følge af det meget store Antal Interneringer, som straks efter Kapitulationen blev foretaget ved Modstandsbevægelsens Styrker, og det derefter følgende Retsopgør med disse Personer. For Fængselsvæsenet havde der kun i meget ringe Omfang været Mulighed for at forberede det, der forestod, men Arbejdet blev udover hele Landet løst i nært Samarbejde med Modstandsbevægelsens Folk. Anbringelsen af de internerede skete her i Landet paa samme Maade som i de fleste øvrige besatte Lande, idet Frihedskæmperne foretog Anholdelserne, indtil Politiet traadte i Virksomhed, og anbragte de anholdte i Fængsler, Lejre og Lokalteter af enhver Art, hvor der var Mulighed for at anbringe Mennesker.

Efter at Politiet i Løbet af Maj Maaned 1945 paany var

traadt i Funktion, blev der fra Regeringen fastlagt den Retningslinie, at de Personer, der ved Modstandsbevægelsens Foranstaltning var taget i Forvaring, og mod hvem der kunde rejses Sigtelse for Overtrædelse af gældende Straffebestemmelser, skulde overleveres til Politiet for ved dettes Foranstaltning at blive fremstillet for en Dommer. Internerede, mod hvem der ikke kunde rejses Sigtelse, skulde løslades af Modstandsbevægelsen, og indtil dette skete, vilde de forblive internerede paa Modstandsbevægelsens Ansvar. Ved Justitsministeriets Cirkulærskrivelse af 15. Maj 1945 blev det derhos bestemt, at Personer, der herefter overleveredes til Politiet til Fængsling, og som hidtil havde været interneret under Modstandsbevægelsens Ansvar, skulde overgaa til Fængselsvæsenets Varetægt, saaledes at Fængselsvæsenet var ansvarlig for deres Behandling.

Forholdene udviklede sig iøvrigt noget forskelligt de forskellige Steder i Landet. Udenfor København overgik Husningen af de internerede næsten straks til Fængselsvæsenets Ansvar, medens man i København i højere Grad fulgte den fastslaaede Retningslinie, saaledes at Fangerne først overgik til Fængselsvæsenets Varetægt, naar de var blevet fremstillet for en Dommer. En skarp Adskillelse kunde imidlertid ikke gennemføres, idet Fængselsvæsenets Personale i vidt Omfang deltog i Bevogtningsarbejdet, medens paa den anden Side en Del af Modstandsbevægelsens Styrker var stillet til Rådighed for Fængselsvæsenet ved Gennemførelsen af Bevogtningsopgaver, da Fængselsvæsenet naturligvis langt fra havde tilstrækkeligt Personale til Løsning af disse Opgaver ligestraks.

Antallet af internerede og fængslede Personer, som Fængselsvæsenet havde med at gøre, udgjorde i de første Par Maaneder efter Kapitulationen ca. 13.000. Pr. 1. November 1945 var Antallet gaaet ned til ca. 12.000, og Antallet har derefter været følgende, idet der sondres imellem Varetægtsfanger og Afsonere:

		Varetægt	Afsonere	Ialt
1. Januar	1946 ca.	8.695	2.210	10.905

1. April	1946	„	.....	6.800	4.285	19.885
1. Juli	1946	„	.....	4.680	5.725	10.405
1. Oktober	1946	„	.....	3.270	5.635	8.905
1. Januar	1947	„	.....	1.975	4.380	6.355
1. April	1947	„	.....	1.330	3.425	4.755
1. Juli	1947	„	.....	900	2.490	3.390
1. September	1947	„	.....	760	2.118	2.280

Tilvejebringelse af Anbringelsessteder til de internerede voldte særlig Vanskelighed i København, hvor Fangerne anbragtes væsentligt paa følgende Steder, hvis højeste Belæg af baade Landssvigerfanger og almindelige kriminelle Fanger i August—September 1945 udgjorde de anførte Tal:

	Belæg	Normal Kapacitet
Vestre Fængsel med Politigaardens Fængsel og Nytorvs Arresthus	2.800	Fgr. 700
Fængselsafdelingen paa Sundholm ...	1.400	
En midlertidig Varetægtsafdeling i Herstedvester	700	
Straffelejren i Horserød	700	

I Provinsen anbragtes Fangerne først og fremmest i Arresthusene, men desuden i alle mulige forskellige Lokalteter, som det lykkedes at faa Raadighed over. I de egentlige Arresthuse anbragtes ca. 4.500 Fanger, medens der i midlertidige Internerings og Arrestafdelinger, der som Regel var oprettet af Modstandsbevægelsen, husedes 3—4.000 Fanger. Antallet af saadanne midlertidige Arrestafdelinger, som Fængselsvæsenet overtog, udgjorde i Sommeren 1945 ialt 36. I 15 Tilfælde var det tyske Barakker eller Baraklejre, i 2 Tilfælde Kaserner, i 5 Tilfælde Skoler, i 9 Tilfælde andre Ejendomme, deriblandt Sønderborg Slot, og endelig i 5 Tilfælde Arbejdsanstalter. De nævnte midlertidige Arrestafdelinger blev nedlagt, efterhaanden som Fangerne enten kunde anbringes andetsteds eller var blevet løsladt. Saaledes blev i 1945 nedlagt 11 Afdelinger, i 1946 17 og i 1947 6 Afdelinger.

I de egentlige Fængsler maatte Fangerne i de første Maaneder sammenstuves med indtil 4—5 i hver Enkelcelle, og paa de øvrige Steder maatte Fangerne anbringes med et større Antal i samme Rum, hvor de maatte tilbringe Dag og Nat bortset fra de daglige Gaardture. En meget vanskelig Opgave var det at tilvejebringe det fornødne Inventar (Senge, Borde og Stole), Lagner, Haandklæder, Beklædningsgenstande o. s. v., navnlig da det skete paa et Tidspunkt, hvor alle Lagre var udtømt og nye Materialer meget vanskelige at fremskaffe.

Med Hensyn til *Behandlingen* af de fængslede Landssvigerfanger udtalte Justitsministeriet allerede i Skrivelse af 5. Maj 1945, at de paagældende principielt skulde behandles i Overensstemmelse med de gældende Regler om Behandling af Varetægtsfanger, men man henledte samtidig Opmærksomheden paa, at det udover de Begrænsninger, der efter Politiets og Rettens Afgørelse følger af Fængslingens Øjemed, f. Eks. i Henseende til Adgang til Besøg og Brevveksling, vilde kunne være nødvendigt at foretage væsentlige Indskrænkninger i de almindelige Bestemmelser af Hensyn til Fængselsordenen og Pladsforholdene. I København blev disse Indskrænkninger med Tilslutning af Modstandsbevægelsens Repræsentanter gennemført paa følgende Maade: Der udleveredes saavidt muligt Fangerne en Biblioteksbog hver 14. Dag, hvorimod Indlevering af private Bøger o. lign. og Køb af Ugeblade foreløbig af praktiske Grunde ikke kunde tillades. Der kunde ugentlig indleveres en Pakke med en stærkt begrænset Tobaksration og den nødvendige Underbeklædning samt et Stykke Sæbe. Indlevering af Ekstraforplejning kunde foreløbig ikke tillades, ligesom der ej heller var Mulighed for at tillade Køb af Forplejningsartikler. I Cellen kunde Fangen have visse private Toiletartikler samt Blyant og Ur. I en senere Cirkulærskrivelse af 17. September 1945 udtalte Justitsministeriet, at man, efter at der i den foreløbne Tid nu havde været Lejlighed til at indvinde Erfaringer med Hensyn til, i hvilket Omfang det var paakrævet at lade Hensynet til Fængselsordenen, Pladsforholdene og Sikkerheden begrunde Indskrænkninger i de almindelige Bestemmelser, og

efter at man havde haft Mulighed for paa en mere betryggende Maade at organisere Bevogtningstjenesten, fandt Anledning til at pege paa, at det var ønskeligt, at Behandlingen af Fangerne paa de Omraader, hvor en Begrænsning ikke var nødvendig af sikkerhedsmæssige og ordensmæssige Grunde, skete efter de almindelige for Varetægtsfanger gældende Regler. Der pegedes herefter paa, at det syntes forsvarligt at lempe Begrænsningerne paa visse Omraader. Det udtaltes saaledes, at det, foruden at der gives Adgang til Læsning af Bøger fra Arresthusenes Bog-samlinger vilde være rimeligt at tillade Indbringelse af Bøger af videnskabelig, teknisk og lignende Art, at der i det Omfang, i hvilket det var praktisk gennemførligt, burde gives Fangerne Adgang til Arbejdsbeskæftigelse, og at det, naar Straffesagens Behandling ikke udelukkede Besøg og Brevveksling, burde tilstræbes, at de fængselsmæssige Forhold ikke stillede sig hindrende i Vejen for Gennemførelse af en Ordning, hvorefter Fangerne fik Tilladelse til hver 14. Dag at modtage Besøg af nærmeste Paarørende og til at skrive og modtage et Brev. Endelig udtaltes det i en justitsministeriel Cirkulærskrivelse af 27. November 1945, at Justitsministeriet maatte lægge Vægt paa, at de for Varetægtsfangeres Behandling gældende almindelige Regler gennemførtes i videst muligt Omfang, saaledes ogsaa med Hensyn til den Varetægtsfangerne hjemlede Ret til at forskaffe sig Ekstraforplejning. Det indskærpedes dog samtidig, at Indbringelse af Ekstraforplejning ikke maatte medføre Tilsidesættelse af sikkerhedsmæssige Hensyn. Endvidere bemærkedes det, at det normalt ikke vil være foreneligt med Fængselsordenen, at der indbragtes egentlige Forplejningsvarer (tilberedte Madvarer), men at der intet skulde være til Hinder for, at Fangerne i rimeligt Omfang modtog f. Eks. Frugt, Tomater, Gulerødder, Marmelade, Pølse, Ost, Kiks, Sandkage, Bol-sjer o. lign. samt Tobak.

Man har saaledes søgt efterhaanden at naa frem til en Behandling af Varetægtsfangerne, der svarer til normale Forholds, men det har naturligvis ikke kunnet undgaas, at Forholdene et Stykke Tid har været meget primitive, og Sammen-

stuvningen af Fangerne har været lidet heldig baade hygiejnisk og moralsk — ikke mindst, da Varetægtstiden for manges Vedkommende har strakt sig over meget lang Tid. Alvorlige sundhedsmæssige Følger af de hygiejnisk mangelfulde Tilstande er dog praktisk talt ikke forekommet. Dette skyldes navnlig, at der under Ledelse af Overlægen ved Københavns Fængsler meget hurtigt blev etableret en omfattende Lægetjeneste ved Anbringelsesstederne i og udenfor København. De meget begrænsede Muligheder for indbyrdes Isolering af Fangerne har derimod vanskeliggjort Politiets Arbejde med Opklaring af Straffesagerne, idet Fangerne har haft mange Muligheder for at sætte sig i Forbindelse med hinanden under det udstrakte Fællesskab og under de omfattende Transporter til Afhøring hos Politiet eller til Fremstilling i Retten. Der har derimod kun været yderst faa Undvigelse.

En af de første Opgaver for Fængselsvæsenet var det derefter at planlægge *Tilvejebringelsen af de Anstalter*, hvori Afsoningerne skulde finde Sted. Paa Forhaand havde man antaget, at Løsningen af dette Spørgsmaal ikke vilde medføre saa overvældende Vanskeligheder, da der spredt over Landet fandtes mange tyske Baraklejre, som maatte antages at blive til Raadighed. Dette Forhold blev imidlertid ganske ændret ved den Strøm af Flygtninge, som i Krigens sidste Maaneder flød her til Landet fra Tyskland, efterhaanden som de allierede Tropper drog frem. Man havde regnet med, at disse Flygtninge hurtigt efter Kapitulationen vilde blive fjernet fra Landet, men det viste sig snart, at dette ikke blev Tilfældet, og Fængselsvæsenet maatte søge andre Udveje.

Det første Spørgsmaal var herefter, hvilket Antal Personer der maatte antages at skulle afsone Straf i Henhold til den gennemførte Lov af 1. Juni 1945 om Forræderi og anden landskadelig Virksomhed. Det var paa det daværende Tidspunkt ikke muligt at foretage nogen tilnærmelsesvis sikker Beregning af det forventede Antal Domfældelser, men man skønnede, det vilde være nødvendigt at tilvejebringe Pladser til ca. 8.000

Fanger. Nybyggeri af egentlige Fængsler til Husning af disse Fanger kunde der ikke være Tale om, dels vilde Afsoning af Straffene være tilendebragt i Løbet af en — mente man dengang — halv Snes Aar, og der vilde ikke under normale Forhold være Brug for flere store Fængsler end de nuværende, dels er Fængselsbyggeri temmelig kostbart og materialekrævende. Man mente det derfor rigtigst at søge tilvejebragt de fornødne Pladser ved Oprettelse af større Baraklejre. Det vilde dog være nødvendigt at raade over et af de bestaaende Statsfængsler til Husning af de farligste af Fangerne og de Fanger, der havde de længste Straffe. Overvejelserne resulterede derefter paa det daværende Tidspunkt i at indrette følgende Lejre m. v.:

Faarhuslejren (den tidligere Frøslevlejr) med Plads til	2.500	Fanger,
Møgelkærlejren ved Horsens, som kunde overtages fra Arbejdsministeriet, maatte udbygges med Plads til	1.000	..
Kragsskovhedelejren i Vendsyssel, der foresloges oprettet ved Udbygning af 3 tidligere Ungdomslejre: Jerup, Mosbjerg og Raabjerg, som ligeledes kunde overtages fra Arbejdsministeriet, med Plads til	2.500	..
Horsørødlejren med Plads til	750	..
Statsfængslet i Horsens med Plads til	500	..
Fængselsafdelingen paa Sundholm med Plads til	750	..
	<u>Ialt</u>	<u>8.000 Fanger.</u>

Anbringelsen af et saadant Antal Personer i disse enten eksisterende eller projekterede Lejre og Anstalter vilde imidlertid kun kunne finde Sted med en meget betydelig Overbelægning.

Forslaget blev godkendt af Bevillingsmyndighederne, og man tog fat paa Udarbejdelse af de nærmere Planer for Lejrene, af hvilke navnlig Kragsskovhedelejren vilde kræve meget betydelige Bygningsarbejder. Under den videre Behandling af

Spørgsmaalet viste det sig, at de forskellige Lejre og Anstalter ikke kunde indrettes til et saa stort Belæg som projekteret, hvis Forholdene skulde være forsvarlige. Imidlertid var Spørgsmaalet om en Revision af Straffelovstillæget allerede kommet paa Dagsordenen, og i Februar 1946 fremsatte Justitsministeren paa Rigsdagen Forslag til en Lov om Ændring af Straffelovstillæget af 1. Juni 1945. Lovforslaget, der var udarbejdet paa Grundlag af en Betænkning, afgivet af et af Justitsministeriet nedsat Udvalg, blev imidlertid — efter at være gennemgaaet forskellige Ændringer — først gennemført paa Rigsdagen og ophøjet til Lov den 29. Juni 1946. Loven medførte en meget betydelig Nedgang i Antallet af Fanger. Dette skyldtes særlig, at Straffens normale Minimumsgrænse blev nedsat fra 4 til 2 Aar, at enkelte Forhold, der tidligere havde været strafbare, blev gjort straffri, at der gennemførtes en Udvidelse af de strafnedsættende Omstændigheders Omraade, og at der blev gennemført Adgang til Prøveløsladelse.

Som det vil ses af den ovenstaaende Oversigt over Belægningen af Landssvigerfangerne i den forløbne Tid, er Antallet faldet fra ca. 13.000 i Maj 1945 til ca. 3.000 i August 1947. Gennemførelsen af Lovændringen i Straffelovstillæget af 1. Juni 1945 skete imidlertid paa et saa sent Tidspunkt, at Arbejderne med Indretning af Lejrene var ret fremskredet, og det har ikke kunnet undgaas, at der derved er gaaet betydelige Værdier tabt, og at Lejrene ikke har kunnet indrettes saa hensigtsmæssigt, som det kunde have været Tilfældet, hvis man paa et tidligt Tidspunkt havde været klar over, hvilket Antal Fanger der i Virkeligheden skulde tilvejebringes Plads til.

Straffelejrene.

Der skal herefter gives en nærmere Redegørelse for de forskellige Lejre — benævnes Straffelejre — og andre Anstalter, som Fængselsvæsenet har benyttet til Afsoning af Fængselsstraffene.

De store Lejre er i personalemæssig Henseende organiseret efter samme Retningslinier som de store Fængsler, saaledes at

Anstalten forestaas af en Fængselsinspektør, der ved Administrationen har til Hjælp en Vicefængselsinspektør, en Fængselsforvalter, der forestaar Økonomivirksomheden og Fangebeskæftigelsen, samt en Bogholder og fornødent Kontorpersonale. Den gejstlige Betjening varetages af en eller flere Præster, som har udelukkende Beskæftigelse ved denne Gerning. Undervisningen og den kulturelle Virksomhed forestaas af en Overlærer, som har Medhjælp af flere Lærere, alle udelukkende beskæftigede ved Lejren. Desuden forefindes en eller flere Forsorgssekretærer, og Lægegerningen forestaas i Almindelighed af en praktiserende Læge, der indfinder sig paa Anstalten 4—5 Gange om Ugen.

Bevogtningstjenesten forestaas af en Overvagtimester med et Antal Vagtrestre og varetages iøvrigt af Overbetjente, Fængselsbetjente og Reservebetjente. Tilsynet med Fangernes Arbejde varetages af fagligt uddannede Værkmestre. Til en mindre Del af Personalet er der tilvejebragt Funktionærboliger, men Størstedelen kan ikke faa egentlige Boliger og er derfor inkaserneret i Barakker, indeholdende 1-, 2- eller 3-Mandsstuer. Mange gifte blandt Personalet maa saaledes leve adskilt fra deres Familie, hvilket selvfølgelig er meget uheldigt. Til Gen-gæld oppebærer de et særligt „Udkommandotillæg“ foruden gratis Ophold.

Det skal i denne Forbindelse bemærkes, at man selvfølgelig benytter Fangearbejds-kraft i vid Udstrækning ved Lejrens egen Drift, men man har ikke ment det rigtigt at gaa over til det System, som i nogen Grad er anvendt i Norge, hvor den indre Administration af Lejrene i ikke ringe Omfang er overladt til Fangerne selv. Man synes i Norge at have været tilfreds med en saadan Ordning, som man i og for sig har arvet efter de tyske Koncentrationslejre, og som man er kommet ind paa af Nød, idet det var ganske udelukket, da Interneringerne fandt Sted, at fremskaffe Personale til væsentligt andet end den ydre Bevogtning. Systemet synes vel at have Fordele, idet det muliggør at give Fangerne Arbejde, hvortil der kræves særlig Tillid, ligesom Systemet appellerer til Fangernes Initiativ og

Arbejdsglæde og frembyder økonomiske Fordele. Fra dansk Side har man imidlertid været betænkelig ved at gennemføre Systemet, idet man har været bange for, at „Overfangerne“ skulde faa en uheldig Indflydelse paa Aanden i Lejren. Den „Magt“, som derigennem vilde blive tillagt enkelte Fanger — og det vil jo som Regel altid blive de mere intelligente af Fangerne — kunde begunstige den ideologiske Indstilling, som mange af dem møder med. Man har derfor fra dansk Side været betænkelig ved at udvikle dette System i højere Grad. Iøvrigt er Forholdene i Norge og Danmark formentlig noget forskellige paa dette Omraade. Gennemgaaende ligger Fangerne i Norge formentlig uddannelsesmæssigt, socialt og intellektuelt noget højere, end Tilfældet er i Danmark, hvilket har sin naturlige Forklaring i Forskellighederne i Besættelsens Vilkaar i Norge og Danmark under Krigen.

Om de enkelte Lejre skal iøvrigt oplyses følgende, idet der derefter skal gives Oplysning om Fangebehandlingen:

Horserøddlejren.

Lejren i Horserød har sin Oprindelse fra den forrige Verdenskrig. Den blev bygget i 1917 som Gennemgangslejr og Lazaret for Krigsfanger, der blev udvekslet mellem de krigsførende Nationer. Lejren er beliggende paa et aabent Areal i Horserød Hegn ved Helsingør-Esromvejen. I 1923 solgtes de da eksisterende Barakbygninger til Nedbrydning, men Barakkerne blev overtaget af en privat velgørende Forening „Horserød-Komiteen“, som i Aarene op til 1940 anvendte en Del af Barakkerne til forskellige velgørende Formaal, Hvile- og Feriehjem m. m. En Del Barakker blev dog i Tidens Løb nedrevet. I Tiden fra 1941—1943 anvendtes Lejren til Internering af Kommuniste i Henhold til den Danmark paatvungne Lov herom, og i dette Tidsrum istandsattes en Del af Barakkerne, og der nyopførtes 3 Belægningsbarakker med mindre Rum. Den 29. August 1943 besatte Tyskerne Lejren, og den var beslaglagt indtil kort efter Kapitulationen, da Modstandsbevægelsen overtog Lejren og anvendte den som Interneringslejr for Landssvi-

gere. Den 15. August 1945 overtog Fængselsvæsenet Lejren som Straffelejr.

Lejren er delt i 3 Afdelinger, nemlig „Store Lejr“ og „Lille Lejr“, der er beliggende Syd for den gennemskærende Landevej, medens „Personalelejren“ ligger Nord for Landevejen. De 2 førstnævnte Lejre er indhegnet hver for sig med Pigtraadsspærringer og ligger i en Afstand fra hinanden paa et Par Hundrede Meter. Paa hele Lejromraadet findes ca. 30 Barakker, hvoraf 8 anvendes til Fangebelægning, 8 til Personale, 4 til Værksteder, 1 Sygebarak og Resten til Administration, Lejrens Økonomivæsen, Køkken, Spisesal o. s. v. I 1946—47 er der til en Del af det gifte Personale opført 18 smaa Beboelseshuse, Elementhuse, bygget af Træbeton. De indeholder 2 Værelser og 1 eller 2 Kamre og Køkken. Ved en ret „tæt“ Belægning kan „Store Lejr“ rumme ca. 475 Fanger.

Da det stod klart, at det paa Grund af det meget store Fangeantal vilde være nødvendigt for Fængselsvæsenet at disponere over en *Tuberkuloseafdeling* udover det mindre Tuberkulose-sygehus ved Statsfængslet i Nyborg, besluttedes det at indrette „Lille Lejr“ til Tuberkuloselejr for saadanne tuberkuløse Fanger af enhver Slags, der trænger til en sanatoriemæssig Behandling. Dette har krævet Anlæg af et betydeligt Rensningsanlæg, Liggelag og forskellige tekniske Indretninger. I „Lille Lejr“, der kun omfatter 2 Belægningsbarakker og en Værkstedsbarrak, er der Plads til ca. 140 Fanger. Foruden af den almindelige Læge tilses Lejren en Gang om Ugen af en Tuberkulosespecialist.

Den ene af Belægningsbarakkerne anvendes midlertidigt til Anbringelse af visse Varetægts-Landssvigerfanger fra Københavns Fængsler, hvis Sag er under Anke til højere Ret.

Af tuberkuløse findes der for Tiden 40—50 Fanger, som kommer fra alle Anstalter under Fængselsvæsenet. Det maa herved bemærkes, at der finder regelmæssig systematisk Tuberkuloseundersøgelse Sted af alle Fanger, der indsættes eller hensidder i Fængselsvæsenets Anstalter — herfra dog foreløbig undtaget Fanger i Arresthusene i Provinsen.

Belæget i Horserødlejren var pr. 1. August 1947 450 Fanger (heraf 40 Varetægtsfanger).

Lejren har en meget tiltalende og smuk Beliggenhed paa en aaben Plads i Skoven. Den frembyder den Fordel, at Belægningsbarakkerne indeholder temmelig smaa Rum, der er belagt med 4 — eller for en mindre Dels Vedkommende 2 — Fanger. Som Straffelejre har den imidlertid den væsentlige Mangel, at der kun er meget ringe Mulighed for Beskæftigelse af Fangerne ved Udendørsarbejde, idet der ikke er knyttet noget Areal til Lejren udover det, som er beslaglagt af Lejrbygningerne, ca. 12 Tdr. Land. I den omliggende Statsskov er der kun Mulighed for at beskæftige et ringe Antal Fanger. Lejren maa derfor baseres paa Værkstedarbejde, og af saadanne Haandværksfag findes der Skræderi, Sadelmageri, Halmfletning, Skomageri og Legetøjsfremstilling. Imidlertid har Bygningsarbejderne ved Lejren samt Terrænregulering, Vejarbejder m. v. krævet meget store Arbejdsstyrker, saaledes at Beskæftigelsesforholdene ikke hidtil har frembudt nogen Vanskelighed. Naar disse Arbejder er afsluttet, maa Fangerne i alt væsentligt beskæftiges ved Indendørsarbejde.

Som det nærmere vil blive berørt senere, vil det være muligt paa Grund af den meget store Nedgang i Fangetallet at ophæve Horserødlejren som almindelig Afsoningslejr for mandlige Landssvigere og i Stedet anvende den til Husning af kvindelige Landssvigere. Det er nemlig paa Grund af „Sundholm“s Uegnethed til Afsoningsanstalt meget ønskeligt at faa Kvindefangerne bortflyttet herfra og anbragt under mere hensigtsmæssige Former. Paa „Sundholm“ er ogsaa anbragt almindelige kriminelle Kvindefanger, og det er da Tanken at overflytte ogsaa disse til Horserødlejren, saaledes at denne Anstalt vil blive Kvindefængsel for hele Landet og for alle Kategorier af Kvindefanger undtagen saadanne, som i Arresthusene afsoner Hæftestraf og Fængselsstraf i under 5 Maaneder. For de københavnske Kvinders Vedkommende maa Afsoning af korte Straffe dog ogsaa henvises til Horserødlejren, da Pladsforholdene paa Vestre Fængsel ikke tillader, at den som Kvindefængsel tidligere be-

nyttede Fløj overgaar til sit tidligere Brug. Det er dog kun „Store Lejr“, som vil blive anvendt til Kvindefængsel; „Lille Lejr“ maa fremdeles anvendes som Tuberkuloseafdeling for mandlige Fanger.

Horserøddlejren vil i adskillige Henseender være velegnet til Anvendelse som Kvindefængsel, da Fangernes Belægningsstuer er smaa, saaledes at der er betydelig større Mulighed for at sortere og eventuelt isolere Fangerne, end Tilfældet er paa Sundholm. De ca. 300 Kvindefanger vil saaledes kunne anbringes med ca. 50 i Enkeltceller og ca. 250 i 3-Mandsstuer.

Straffelejren i Faarhus.

Straffelejren i Faarhus (den tidligere Frøslevlejr), der ligger umiddelbart Nord for Grænsen til Tyskland, blev opført af Tyskerne under Besættelsen i Foraaret og Sommeren 1944 til Afløsning af Horserøddlejren. Bygningsmaterialerne var tilvejebragt af danske Myndigheder, idet Besættelsesmagten havde givet Løfte om, at der, naar denne Lejr byggedes, ikke vilde blive overflyttet danske Fanger, som var anholdt af Tyskerne, til tyske Fængsler og Koncentrationslejre, hvilket Løfte langt fra blev overholdt. Forplejningen i Lejren og Forsyning med Inventar varetoges allerede i Tyskertiden af et lille Antal dansk Fængselspersonale, som tidligere havde gjort Tjeneste i Horserød, og som de danske Myndigheder havde bevæget til at fortsætte deres Arbejde, hvilket viste sig at faa den største Betydning for de danske Statsborgere, som Besættelsesmagten anbragte i Lejren.

Efter Kapitulationen blev Lejren overtaget af Modstandsbevægelsen, der havde Ansvar for Fangernes Behandling, indtil Lejren den 3. August 1945 helt overgik under Fængselsvæsenets Ansvar. Lejren omfatter et Areal af ca. 25 Tdr. Land, beliggende i Frøslev Platage, og den gennemskæres af Kommunevejen fra Frøslev til Faarhus, der er afspærret. Den er delt i 2 Afdelinger, hvoraf Fangeafdelingen er beliggende paa den ene Side af Landevejen, saaledes at Belægningsbarakkerne ligger vifteformet ud fra et Midtertaarn. Afdelingen paa den anden

Side af Landevejen brugtes i Tyskertiden som Mandskabsafdeling for Bevogtningspersonalet, men bruges nu til Værksteder og Administrationsbygninger o. lign. Hele Lejren er omgivet af et dobbelt Pigtraadshegn, hvori findes 5 Vagttaarne. Det samlede Lejrkompleks bestaar af 75 større og mindre Træbarakker samt en Stenbygning (Isolations- og Sikkerhedsafdeling). Indenfor Hegnet findes 17 egentlige Belægningsbarakker, hvoraf en anvendes som Sygehus og en til Skolestue. Endvidere findes 8 Værkstedsbarakker, nemlig for Snedkeri, Smederi, Vaskeri, Maler- og Tømrerværksted, Skræderi og Kurvemageri og Skomagerværksted. Desuden findes indenfor Hegnet Kirke- og Forsamlingsaal, Fangekøkken med Spisesale, Køkken og Spisesaal for Personale, Lagerbygning, Aflusningsanstalt, Garager m. v. Udenfor Hegnet findes 6 større og 1 mindre Barak, som anvendes til Indkvartering af Personalet, samt 27 smaa nyopførte Eenfamiliehuse til en Del af de gifte Funktionærer. Husene ligger meget tiltalende i Udkanten af Plantagen. Den Plads indenfor Hegnet, som ikke er optaget af Bygninger og Veje, er anlagt med Græs. Ca. 1 km fra Lejren findes en mindre Landejendom paa 26 Tdr. Land, som er forpagtet til Anvendelse til Gartneri. Efter at Belæget i Lejren er gaaet betydeligt ned, inderolder hver Barak et Belæg af 80—90 Fanger fordelt i 5 Sovestuer. Desuden findes i hver Barak 4 fælles Opholdslokaler, der anvendes som Spisesal, Læse- og Skrivestuer og Husflidssal. Desuden findes i hver af Belægningsbarakkerne Vaske- og Toiletrum og Vagtrum til Personalet.

Lejren har ligesom Horserødlejren den væsentlige Mangel, at der ikke er knyttet Arealer til, hvor Fangerne kan beskæftiges ved Friluftsarbejde. Hidtil har der dog ved selve Lejren været en Mængde Bygnings- og Vejarbejder, og en Del af Fangerne har ogsaa været anvendt ved Skovbrugsarbejde for Statsskovvæsenet og et Plantningsselskab. Efter Lejrens Ibrugtagelse til Straffelejre har Belæget været saaledes:

	Varet.fgr.	Strafafs.	Ialt
1. September 1945	2680	40	2720

1. November 1946	657	1630	2287
1. April 1947	173	1142	1320
1. August 1947	76	681	757

Efter at Lejren er gjort i Stand og Terrænet reguleret samt Veje anlagt, fremtræder Komplekset med de nymalede Barakker betydeligt mere tiltalende, end det var Tilfældet i Tysker-tiden. Før Fangetallet gik saa meget ned, som sket i det sidste Aar, var Lejren af en Størrelse, som næsten umuliggjorde enhver egentlig Fangebehandling. Forholdet er nu betydelig bedre, idet Pladsforholdene med det nuværende Belæg er gode, men Lejren har dog en Størrelse, som gør det vanskeligt at gennemføre en individualiserende Fangebehandling efter mere moderne Principper.

Ved Lejren er dog igangsat en ret betydelig Undervisnings- og kulturel Virksomhed, og der er knyttet 1 Overlærer og 4—5 Lærere til den. Lejren har iøvrigt været præget af, at en stor Del af Fangerne har tilhørt den hjemmetyske Befolkning, som gennemgaaende har forholdt sig ret afvisende overfor den aandelige og kulturelle Virksomhed ved Lejren. Ved en Lejr af denne Størrelse og med det Fællesskab, som maa finde Sted, er der ogsaa betydelig Fare for, at Lederne blandt Fangerne vinder Indflydelse og giver Direktiver for, hvorledes man skal forholde sig overfor de Foranstaltninger, der bliver iværksat fra Anstaltens Ledelse.

Straffelejren Møgelkær.

Anstalten er indrettet i de til Hovedgaarden Møgelkær hørende Bygninger, der er beliggende i en naturskøn Egn ca. 12 km Søndøst for Horsens.

Efter at en stor Del af Ejendommens Jorder var udstykket, overgik Resten i 1941 til Arbejdsministeriet, der indrettede først en Statsungdomslejr, siden en Beskæftigelseslejr for langvarigt arbejdsløse paa Egnen. I Foraaret 1945 indrettedes den i største Hast til Gennemgangslejr for hjemvendende danske og norske Koncentrationslejrfanger, der ved Grev Bernadottes Mellem-

komst førtes hertil paa Vej til Sverige. De betydelige bygningsmæssige Foranstaltninger, der var iværksat af Hensyn til denne Brug, var dog langt fra afsluttet, da Koncentrationslejrangerne blev anbragt i den, og hele denne Brug strakte sig jo kun over nogle faa Dage.

Efter Kapitulationen overgik Gaarden til Interneringssted for Landssvigere, og i Juli 1945 overtog Fængselsvæsenet Ejendommen for at bruge den som Landssvigerlejr. Ombygningen var blevet fortsat af Arbejdsministeriet, men de Planer, der var lagt for Ombygningen, viste sig ikke at være videre hensigtsmæssige til den Brug, der fremtidig skulde gøres af Anstalten. Fortrinsvis indrettedes nogle faa, meget store Sale med Belæg paa 100 Mand eller mere. De fortsatte Ombygningsarbejder maatte derefter gaa ud paa at gøre den mere egnet til Fængselsvæsenets Formaal.

Den bygningsmæssige Kerne i hele Anlægget bestaar af den gamle Hovedbygning og en lang muret Bygning (Afdeling A.), der i Ungdomslejrtiliden blev brugt til Elevfløj, samt 3 meget store tidligere Landbrugsbygninger. I Hovedbygningen er indrettet Administrationslokaler og Køkken og i en Tilbygning Funktionærspisesal og Gymnastiksal. Den lange murede Bygning (Bygning A.) rummer 12 Belægningsstuer, Bibliotek, Lærerværelse, 3 Skolestuer samt en Læsesal.

Af de omtalte 3 tidligere Landbrugsbygninger er een ombygget til Maskinhus, Vaskeri og Badeanstalt, ligesom der er indrettet Besøgslokaler og Vagtmesterkontorer. De 2 andre tidligere Landbrugsbygninger var ombygget til at indeholde en Række Belægningsstuer, nogle Skolestuer og flere udmærkede Værksteder. Bygningerne, der laa parallelt og ganske tæt ved hinanden, var forbundet med en mindre Tværbygning, hvori der var indrettet et meget stort Vaske- og Toiletrum. Begge disse Bygninger og Tværbygningen nedbrændte imidlertid i Maj 1947, og de vil næppe blive opført igen.

Desuden findes en Træbarak med Fangespisesal samt en Træbarak med 10 Sygestuer, Lægeværelse, Tandklinik og Toilet- og Baderum. En nyopført Cellebygning anvendes som

Straffekvarter, Modtagelses- og Afgangsafdeling. Den rummer 11 Celler samt Depot i Loftsetagen. Desuden findes sædvanlige Landbrugsbygninger, svarende til Gaardens nuværende Størrelse. 3 lange Træbarakker udenfor Indhegningen indeholder ca. 75 Værelser til Kvarter for indkasererede Betjente, og endelig forefindes der eller er under Opførelse ialt 25 smaa Træhuse til overordnede gifte Funktionærer.

Landbrugsarealet, der er under Drift, udgør ca. 125 Tdr. Land. Der er et stort Friluftsgartneri paa ca. 20 Tdr. Land. Endelig findes der 40 Tdr. Land Skov, 10 Tdr. Land Pilekultur, medens Resten af det ialt 225 Tdr. Land store Areal medgaar til Bygninger, Sportsplads, Funktionærhaver m.v. Efter at de 2 ovenfor omtalte ombyggede Landbrugsbygninger indeholdende Belægningsstuer og Værksteder er nedbrændt, er en af Træbarakkerne, som var indrettet til Indkvartering af Betjente, taget i Brug til Belægning af Fanger. Forinden Branden maatte Anstaltens Kapacitet anslaaes til ca. 450 Fanger, men under de nuværende Forhold kan den kun rumme ca. 275 Fanger. Anstalten er særlig indrettet til *unge* Landssvigerfanger, og Fangerne har i Almindelighed været i Alderen fra 17—24 Aar. Paa Grund af dette unge Fangebelæg har man søgt at skabe differentierede Arbejdsmuligheder gennem en særlig Undervisning, der skulde danne Grundlag for en opdragende Virksomhed. Arbejdsmulighederne bestaar i Landbrugsarbejde, Gartneri, Snedkeri, Skræderi, Kurvemageri. Desuden findes der mindre Værksteder for Trykkeri, Bogbinderi og Skomageri. Der er saaledes gode Oplærings- og Beskæftigelsesmuligheder indenfor forskellige Fag. Ved Undervisningsvirksomheden virker 1 Overlærer og 3 faste Lærere, og desuden undervises der i ret betydeligt Omfang af andre blandt Anstaltens Personale.

Straffelejren paa Kragsskovhede.

Straffelejren er oprettet paa Grundlag af 3 tidligere Statsungdomslejre, beliggende Nord for Frederikshavn, nemlig Lejrene Raabjerg, Mosbjerg og Jerup. Alle Lejre var nyopført af Arbejdsministeriet. Den første og den sidste af Lejrene er op-

ført af Træ som transportable Systembarakker paa støbt Fundament og forsynet med Centralvarme. Bygningerne bestaar af 4 Fløje, der alle er forbundet med en Forbindelsesgang, 2 af Fløjene indeholder ialt 30 Belægningsstuer, der hver kan rumme 8 eller 2 Fanger. De øvrige Fløje indeholder Badeanstalt, Toiletter, Fyrrum samt Køkken og 2 Spisesale. Anlægget er velbygget og hensigtsmæssigt. Mosbjerglejren er derimod opført af Sten og paa en saadan Maade, at Bygningerne engang skulde kunne anvendes til 3 Husmandsbrug, hver omfattende et Stuehus og Landbrugsbygninger. Belægningsstuerne, Spisesal, Køkken m. v. er indrettet i de fremtidige Landbrugsbygninger. Dette Anlæg giver dog ikke en saa hensigtsmæssig Indretning af Rummene. En af Landbrugsbygningerne nedbrændte iøvrigt i Februar 1947.

Lejrene er opført paa et Terræn af ca. 3.000 Tdr. Land Hede, der bestaar af Rimer (Sandrevler) og Dopper (Moser), der i kilometerlange parallelle Striber strækker sig fra Nord til Syd. Ved at blande Doppernes Tørvejord med Sand fra den nærmeste Rimme kan man frembringe frugtbar Agerjord. Arbejdet maa hovedsagelig udføres med Haandkraft, saa det giver næsten uudtømmelige Arbejdsmuligheder.

Da man efter Kapitulationen mente, at der skulde tilvejebringes Plads for et meget stort Antal Fanger, og da der paa disse Arealer var saa overordentlig gunstige Muligheder for Beskæftigelsen af et meget højt Fangetal, besluttede man at bygge en stor Lejr i Tilslutning til den ene af de 3 Lejre, nemlig Jeruplejren. Alle 3 Lejre overgik derefter i 1945 fra Arbejdsministeriet til Fængselsvæsenet, og man tog hurtigst muligt fat paa de omfattende Byggeplaner. Det besluttedes, at der ikke skulde foretages væsentlige Ændringer ved Raabjerglejren og Mosbjerglejren, der ansloges at kunne rumme et Fangeantal paa 100—150 Mand hver. Den nuværende Jeruplejr fandtes mest hensigtsmæssig til at kunne anvendes til en Del af Personalet, og det besluttedes herefter, da hele Anlægget mentes at skulle rumme 2.500 Fanger, at opføre en ny Lejr med ca. 2.200 Pladser. Man var klar over, at Lejren kun kunde

paaregnes at finde midlertidig Anvendelse, og at Bygningerne derfor maatte opføres af saa let et Materiale som muligt, men da det viste sig umuligt at fremskaffe Træ til dette Byggeri, havde man intet andet Valg end at opføre Lejren af Gasbetonsten.

Opførelsen af en Lejr af denne Størrelse kræver naturligvis store Kloakanlæg, Vandforsyningsanlæg, Elektricitetsforsyningsanlæg m. v., og disse Arbejder blev iværksat saa hurtigt som muligt. Da Loven af 29. Juni 1946 om Ændring i Straffelovstillæget af 1. Juni 1945 blev gennemført, blev det imidlertid klart, at der vilde komme en meget stor Nedgang i det forventede Antal Fanger, saaledes at der ikke vilde være Brug for en Lejr af denne Størrelse. I August 1946 blev det derfor bestemt, at der kun skulde bygges til et Antal af ca. 400 Fanger. Hele Lejrens Indretning maatte derfor faa en nogen anden Karakter, idet adskillige af Bygningerne allerede var under Opførelse, og man derfor maatte forsøge at indpasse det Lejr-anlæg, som der nu kunde være Tale om, i de Bygninger, som var under Opførelse. Det kunde ikke undgaas, at Lejren, naar den er blevet til paa denne Maade, ikke vil kunne faa en saa hensigtsmæssig Indretning, som det ellers havde været muligt, naar man stod overfor at skulle nyopføre en saadan Anstalt. Det maa dog betragtes som en stor Lykke, at man undgik at faa opført en Lejr af den projekterede Størrelse. Den vilde efter vore Forhold og Synspunkter være blevet et Monstrum, hvor en rationel Fangebehandling meget vanskeligt kunde gennemføres.

Den nedskaarne Lejr kom herefter til at bestaa af følgende nyopførte Bygninger: 4 isolerede Belægningsbygninger, hver indeholdende 12 Belægningsstuer, 1 Samlingsstue, Vaskerum, Toiletter og Vagtstue, 1 Sygeafdeling med 20 Sengepladser i 2-Mandsstuer samt de fornødne Lægerum samt Bygning indeholdende 1 Modtagelsesafdeling med 8 Enkeltmandsceller samt et Straffekvarter paa 5 Celler, 1 Depot- og Værkstedbygning indeholdende Smedie, Snedkeri, Malerværksted og Skomagerværksted samt 1 Bygning indeholdende Kedelrum, Vaskeri og

Badeanstalt m. m. Byggeriet har imidlertid som alt andet Byggeri for Tiden mødt meget store Vanskeligheder, navnlig hidrørende fra Materiale-mangel, saa den nybyggede Lejr vil først være færdig til Ibrugtagelse i Efteraaret 1947.

Imidlertid har Forholdene udviklet sig saaledes, at Kragshovedlejren paa Grund af Nedgangen i Fangetallet er unødvendig til det Formaal, som den oprindelig er bygget til, nemlig Husning af Landssvigere, men da Overbelægningen i de almindelige Fængsler stadig er meget stor, er det sandsynligt, at Anstalten vil blive taget i Brug til Husning af almindelige kriminelle Fanger. Dette er da ogsaa allerede sket med Hensyn til de smaa Afdelinger paa Raabjerg og Mosbjerg. Raabjerglejren blev belagt i Februar 1946 med ca. 100 Landssvigerfanger med Straffe paa indtil 2 Aar, overført fra Straffelejren i Horserød. Mosbjerglejren blev taget i Brug Maj 1946, ligeledes med et Belæg af ca. 100 Fanger. Da Antallet af Landssvigerfanger efterhaanden gik ned, fandtes det imidlertid hensigtsmæssigt i Stedet at belægge disse 2 Afdelinger med kriminelle Fanger, og dette er da ogsaa sket i Sommeren 1947.

Kragshovedlejren maa herefter antages — i hvert Fald foreløbig — at være udgaaet af Sagaen som Straffelejr for Landssvigere, og i Stedet vil den komme til at opfylde et andet Formaal indenfor Fængselsvæsenet, nemlig yde et væsentligt Bidrag til Afskaffelse af den i de senere Aar stedfundne, højst uheldige Overbelægning, som har fundet Sted i de store Statsfængsler.

Straffelejren Hjøllund.

Denne Lejr er beliggende ved Hjøllund Plantage i Skanderborg Amt. Anlægget er opført af den tyske Besættelsesmagt, som i Plantagen havde anlagt 122 Ammunitionsbarakker, Værksteder m. m., til hvilke der førte Tipvognsspor paa tilsammen ca. 12 km ud i Plantagen. Ganske tæt ved dette Anlæg, der dækkede et Areal paa ca. 700 Tdr. Land, var opført en Mandskabslejr omfattende 6 Belægningsbarakker med tilhørende Køkkenanlæg, Spisesal, Vaske- og Toiletbarakker, Komman-

dantbolig m. m., og det er dette sidste Barakanlæg, som senere fandt Anvendelse som Straffelejr. Efter Kapitulationen blev Anlægget overtaget af de allierede Tropper, som fjernede eller sprængte Ammunitionen. Da Antallet af Landssvigerfanger i første Halvdel af 1946 imidlertid stadig var meget højt, overtog Fængselsvæsenet Lejren i Juni 1946. Administrationen af Lejren blev henlagt til Statsfængslet i Horsens. Lejren blev hurtigt belagt med et Antal af ca. 250 Fanger, der dog senere har været nedadgaende. Den har ikke undergaaet væsentlige Udvidelser eller Ændringer. Den er beliggende ganske hyggeligt i Udkanten af Plantagen, og den er kun omgivet af et ganske let Raftehegn, der ikke frembyder nogensomhelst Hindring for Undvigelse. I Lejren har været anbragt Fanger, hvis Straffetid ikke har været over 3 Aar, og som kun havde kort Tid tilbage til Løsladelsen. Der har været rigeligt med Arbejde ved Oprydning af hele den store Ammunitionslejr, ligesom der ogsaa i Statsplantagen er gode Muligheder for Beskæftigelse af Fanger. Selve Lejren er imidlertid ret primitiv, og dette gælder ganske særlig de sanitære Indretninger, og da der endvidere praktisk talt ganske savnes Mulighed for at skaffe Boliger til de gifte Funktionærer, er Fængselsvæsenets Benyttelse af Lejren kun tænkt som en ganske midlertidig Foranstaltning.

En egentlig Undervisningsvirksomhed har kun fundet Sted i ringe Omfang, men Lejren har alligevel vist sig at virke ganske tilfredsstillende, idet der har været samlet et ret ensartet Belæg af Fanger, der ikke har været sværere belastet, og det er lykkedes at opretholde en god Tone i Lejren. Undvigelser har overhovedet ikke fundet Sted til Trods for de ganske manglende Sikkerhedsforanstaltninger.

Lejren maa imidlertid ventes i nær Fremtid at blive nedlagt.

Nyborglejren.

Ved Kapitulationen blev et tysk Militærlejr anlæg beliggende i Nyborg Bys nordlige Udkant taget i Brug som Interneringssted, og Lejren overgik derefter til Fængselsvæsenet og administreres af Statsfængslet i Nyborg. Anlægget omfatter 10 Mand-skabsbarakker; 3 Værkstedbarakker, 1 Skolebarak.

Ved Overgangen til Fængselsvæsenet udgjorde Belæget ca. 400 Fanger, der imidlertid har været stadig nedadgaaende og i Sommeren 1947 udgør ca. 200 Strafafsonere. Lejren ligger umiddelbart op til fremmed Bebyggelse i Byens Udkant og har derfor en meget uheldig Beliggenhed. Det var oprindelig Planen at flytte hele Lejranlægget op til Statsfængslet i Nyborg, hvor det kunde være anbragt paa et passende afsondret Sted udenfor Statsfængslets Ringmur, men efter den Udvikling, der skete, blev Flytningen imidlertid opgivet, og det er Tanken snarest at faa Lejren nedlagt, da den ikke er hensigtsmæssig, navnlig paa Grund af sin Beliggenhed. Imidlertid er Nedlæggelsen blevet udskudt noget, da der i Sommeren 1947 fremkom et stærkt Ønske om at faa Fanger til Landbrugsarbejde paa Fyn, hvor Roelugningen slet ikke kunde gennemføres ved den forhaandenværende Arbejdskraft. Der har derfor fra Lejren været udsendt et stort Antal Fanger til Arbejde hos de fynske Landmænd. Saa snart Landbrugsarbejdet er afsluttet, vil Lejren imidlertid blive nedlagt som Straffelejr.

Fængselsafdelingen paa Sundholm.

Allerede forinden Kapitulationen havde Fængselsvæsenet af Københavns Magistrat lejet 2 Bygninger paa den kommunale Arbejdsanstalt Sundholm til Brug som Fængsel, hvilket skete paa Grund af den almindelige Pladsmangel i Københavns Fængsler, særlig efter at den tyske Besættelsesmagt havde begyndt at lægge Beslag paa en Del af Vestre Fængsel. I Sommeren 1942 anbragtes der saaledes i en Bygning mandlige Fængselsfanger med Straffe af indtil 5 Maaneders Fængsel. I November 1943 blev Bygningen rømmet for Mandsfanger, og Statsfængslet for Kvinder blev overflyttet dertil. Desuden toges en anden af Arbejdsanstaltens Bygninger i Brug til Kvindefængslet. I Tiden indtil Kapitulationen havde Bygningerne noget skiftende Anvendelse for Fængselsvæsenet, men ved Kapitulationen blev 3 af Bygningerne taget i Brug til Internering af mandlige og kvindelige Landssvigere. I den første Tid derefter var Bygningerne ganske overordentlig tæt belagt, og det

varede nogen Tid, før Antallet af Fanger gik saa meget ned, eller der blev Mulighed for at anbringe Fangerne andetsteds, saa at Bygningerne ikke kunde siges at være urimeligt overbelagt.

Belægningen i Anstalten var i August Maaned 1945 14—1500 og ved Aarets Udgang ca. 1.000. Efter at Anstalten, der tidligere havde været administreret under Vester Fængsel, den 1. April 1946 havde faaet selvstændig Ledelse, hensad der følgende:

	Mandlige Landssviger- fanger	Kvindelige Landssviger- fanger	Kvindelige almindelige kriminelle
1. April 1946	534	274	85
1. Oktober 1946	298	249	111
1. April 1947	0	204	124
1. September 1947 ...	0	154	132

Siden Februar 1947 har Fængselsafdelingen udelukkende været anvendt som Kvindefængsel, men saaledes at det omfatter saavel almindelige kriminelle Fanger som Landssvigerfanger.

Lokaliteterne i de Bygninger, som Fængselsvæsenet har haft Raadighed over, bestaar næsten udelukkende af ret store Sale, som ikke tillader en Gruppering af Fangerne efter individuelle Hensyn. Bygningerne er derfor i Almindelighed ikke hensigtsmæssige til Fængsel, og desuden er Adgangen til Friluftsmotion og Badning ganske utilfredsstillende. Den største Del af Fangerne har været beskæftiget ved Syarbejde og ved de Arbejder, der fremkommer i Forbindelse med Anstaltens egen Drift, men Lokaleforholdene har ikke muliggjort Gennemførelsen af tilfredsstillende Arbejdsforhold.

Som tidligere bemærket er det imidlertid Hensigten i Løbet af Efteraaret 1947 at overflytte hele Kvindefængslet til Straffelejren i Hørsørød, hvor Forholdene skulde kunne blive betydeligt bedre for Kvindefangerne.

Statsfængslet i Horsens.

Som foran nævnt har det været nødvendigt at indtage Statsfængslet i Horsens til Husning af Landssvigerfanger. Ibrug-

tagelsen til dette Formaal skete i Begyndelsen af 1946, efter at alle Fængslets almindelige Fanger var overført til andre Anstalter under Fængselsvæsenet, dog med Undtagelse af Sikkerhedsforvaringsafdelingen for Mænd, der siden den ny Straffelovs Ikrafttræden har været indrettet her, og som stadig forbliver der. Antallet af disse sidstnævnte Fanger udgør ca. 60.

Fængslet drives imidlertid væsentlig efter de tidligere Retningslinier, og det skal derfor ikke særlig omtales her.

Fordelingen af Fangerne mellem Anstalterne.

Oprindeligt tænkte man sig at foretage en Fordeling af Fangerne mellem de forskellige Lejre efter en individuel Bedømmelse i hvert enkelt Tilfælde, saaledes at Anmeldelse af en domfældt skulde indsendes til Direktoratet for Fængselsvæsenet. Imidlertid var Pladsforholdene i Anstalterne paa det Tidspunkt af en saadan Karakter, at det var umuligt at fordele Fangerne efter mere rationelle Synspunkter. Det gjaldt kun om at finde et Sted, hvor der var Plads. Dertil kom, at Domfældelsernes Antal paa det Tidspunkt var saa stort, at det var ganske uoverkommeligt at bestemme Afleveringsstedet efter en individuel Bedømmelse. Ordningen maatte derfor ophæves, og ved Skrivelse af 15. November 1946 fastsattes der visse foreløbige Regler angaaende Afleveringen af Personer, dømt efter Straffelovstillæget.

I store Træk gik Reglerne ud paa, at domfældte, der er idømt Straf af 8 Aar eller derover, afleveredes til Statsfængslet i Horsens; domfældte under 24 Aar, der ikke er idømt højere Straf end Fængsel i 6 Aar, afleveredes til Straffelejren Møgelkær. De øvrige domfældte afleveredes til Straffelejren i Faarhus, naar de var dømt i Jylland, og til Straffelejren i Horsørød, naar de var dømt Øst for Lillebælt — dog med forskellige Undtagelser, idet domfældte med Straf paa indtil 3—4 Aar afleveredes til Lejrene paa Kragsskovhede og Hjøllund, naar de var dømt i Jylland, og til Straffelejren i Nyborg, naar de var dømt Øst for Lillebælt. Samtlige kvindelige domfældte afleveredes til Fængselsafdelingen paa Sundholm.

Der kan dog efter et mere individuelt Skøn foretages Overflytninger af Fanger mellem de forskellige Anstalter, og særlig forsaavidt angaar Statsfængslet i Horsens, overflyttes Fanger med Straffetid af indtil 10 Aar til en af Lejrene, naar man har faaet saa meget Kendskab til Fangen, at man anser det for forsvarligt. Reglerne er dog rent foreløbige.

Fangernes Behandling,

I Forslag til Lov om Tillæg til Borgerlig Straffelov angaaende Forræderi og anden landsskadelig Virksomhed, som fremsattes paa Rigsdagen i Maj Maaned 1945, udtaltes det i § 3, at de i Lovforslaget omhandlede Straffe maatte være strenge, saaledes at de dels kan virke afskrækkende, dels for den almindelige Retsbevidsthed være en passende Reaktion overfor disse meget grove Forbrydelser. Det hedder dernæst: „Det opdragende overfor Forbryderne maa derimod træde tilbage“. Herudover fandtes der af Bemærkninger vedrørende Strafudstaaelsen kun en Bestemmelse om, at Fangerne snarest muligt skulde anbringes i særlige Straffeanstalter, og at de nærmere Regler for Straffens Udstaaelse skulde fastsættes ved kgl. Anordning. Iøvrigt var det fastsat, at Prøveløsladelse i Henhold til Straffelovens § 38 ikke kunde finde Sted.

Der opstod hurtigt en Reaktion imod det Synspunkt, der var givet Udtryk for i Lovforslagets Bemærkning om, at det opdragende overfor Forbryderen i Almindelighed maatte træde tilbage. Dette kom først til Udtryk i en Artikel af Professor, Dr. med Mogens Fog, som fremkom i Ugebladet „Frit Danmark“ for 14. September 1945, hvori Professoren gik stærkt ind for en positiv opdragende Behandling af Fangerne. Paa denne Foranledning nedsatte „Frit Danmark“ et Udvalg med den Opgave at overveje den mest hensigtsmæssige Form for Straffefuldbrydelse. I Udvalget var fremtrædende Personer fra Modstandsbevægelsen, Fængselsfolk og den strafferetlige og psykiatriske Videnskab repræsenteret.

Udvalget afgav i November Maaned 1945 en lille Betænkning, hvori der blandt andet peges paa, at et Fængselsophold

i mange Tilfælde kan skabe eller eventuelt forstærke eksisterende asocialt eller direkte samfundsfjendsk Sindelag, og det udtales, at den Fare, der herigennem truer det danske Samfund, er aabenbar og bør erkendes allerede nu, og at den Behandling og Paavirkning, Fangerne i Straffetiden er Genstand for, i den Henseende maa anses for at være af fundamental Betydning. En forkert anlagt Behandling af Fangerne vil utvivlsomt forøge Vanskelighederne ved deres Indpasning i det normale Samfundsliv efter Straffens Afsoning, mens en Behandling, der tager Sigte paa at gøre dem egnede til at leve i et demokratisk Samfund, rummer Mulighed for at befri vort Land for en alvorlig Fare. Endvidere henviste Udvalget til, at der som almindeligt Princip for Behandling af disse Fanger maa gælde det Synspunkt, at Hovedformaalet er at bidrage til Fangerne's Mulighed for Tilpasning til Samfundet efter Frihedsstraffens Ophør. Udvalget peger derefter paa forskellige Retningslinier for Fangebehandlingen, der er i Overensstemmelse med den nye Tids Opfattelse af al Straffuldbyrdelse, nemlig: Opdeling af Fangematerialet i særskilte Kategorier, Anbringelse af Fanger paa aabne Afdelinger paa et tidligt Stadium af Straffen, naar vedkommende maa anses for ufarlig, Indretning af en hensigtsmæssig Fangebeskæftigelse, saaledes at Beskæftigelse af unge Fanger i videst Omfang sker ved Friluftsarbejde i aabne eller halvaabne Anstalter. En hensigtsmæssig Ordning af Vederlag for udført Arbejde. Et begrænset Progressionssystem samt Undervisningsvirksomhed i videst muligt Omfang. Endelig fremhæver Udvalget, at det maa anses for et vigtigt og uundværligt Led i Straffuldbyrdelsen, at der blev Adgang til Prøveløsladelse, at der overfor de unge burde være Adgang til en Behandling i Institutioner, der udbygges efter de for Ungdomsfængsel gældende Regler, samt at domfældte med mere udtalte psykiatriske Træk eller andre Sindslidelser, der vilde gøre en Strafafsoning vanskelig for dem selv eller Anstalten, bør samles i en speciel Institution under psykiatrisk Ledelse.

I et Møde, som dansk Kriminalistforening afholdt i November Maaned samme Aar angaaende Straffelovstillæget, kom den

samme positive Indstilling til Straffuldbyrdelsen i høj Grad til Udtryk, og det kunde herunder ved Mødet fastslaas, at man fra alle Sider syntes at være enig om Nødvendigheden af Indførelse af Regler om Prøveløsladelse.

Et Udvalg, som Justitsministeren kort efter nedsatte med den Opgave at overveje Betimeligheden af Ændringer i Straffelovstillæget, foreslog da ogsaa Prøveløsladelsesinstituttet indført.

Dette Udvalg foreslog iøvrigt gennemført forskellige Ændringer i Straffelovstillæget, der vilde faa en betydelig Nedgang i Fangeantallet til Følge, og det fremhævede i sin Betænkning, at dette i Forbindelse med Prøveløsladelse vilde være en væsentlig Lettelse for Fængselsvæsenet, og at det maatte tillægges betydelig Vægt, at der derved aabnedes Mulighed for at undgaa, at Fængselsvæsenets Rammer sprænges, og at det sikres, at Strafafsoning kan foregaa under forsvarlige Former. I den endelige Lov af 29. Juni 1946 om Ændringer i og Tilføjelse til Loven om Forræderi og anden landsskadelig Virksomhed blev Prøveløsladelsesinstituttet da ogsaa gennemført i Overensstemmelse med Reglerne i Borgerlig Straffelov, dog saaledes at Prøveløsladelse tidligst kan finde Sted, naar 1 Aar af Straffetiden er udstaaet (efter Borgerlig Straffelov 9 Maaneder).

Udviklingen var saaledes klart gaaet bort fra den uheldige Bemærkning i det oprindelige Lovforslags § 3 om, at „det opdragende overfor disse Forbrydere i Almindelighed maatte træde tilbage“, og man syntes fra alle Sider at være enige om Gennemførelse af en rationel Straffuldbyrdelse, der tog Sigte paa Lovovertræderens Genindpasning i Samfundslivet efter Straffens Udtaaelse.

Som ovenfor nævnt fastsatte Loven, at de nærmere Regler for Straffeudtaaelse skulde fastsættes ved kgl. Anordning. Den 25. Februar 1946 nedsatte Justitsministeriet herefter et Udvalg med den Opgave at udarbejde et Forslag til Regler angaaende Behandling af Personer, dømt efter Straffelovstillæget, men Udvalget fik tillige til Opgave kritisk at gennemgaa den gældende Anordning angaaende Fuldbyardelse af Fængselsstraf i Statsfængsel og det i Henhold til denne Anordning gæl-

dende Klassereglement. Udvalget bestod af Repræsentanter for Fængselsvæsen, Politi, Ret, Anklagemyndighed og Strafferetsvidenskaben.

Efter Udvalgets Forslag til Anordning og Reglementer skulde der gælde ganske de samme Regler for Behandling af Fanger, idømt Fængselsstraf efter Borgerlig Straffelov, som for Fanger, idømt Fængselsstraf efter Straffelovstillæget. Om Udvalgets Betænkning og Forslag henvises iøvrigt til Artiklen i nærværende Tidsskrifts Aargang 1947 Side 35 ff. De endelige Bestemmelser om Behandling af Fangerne blev udfærdiget ved 2 kgl. Anordninger af 10. Maj 1947 og et af Justitsministeriet udfærdiget Reglement af samme Dato.

Forinden Udfærdigelsen af disse Anordninger havde Justitsministeriet imidlertid fastsat nogle rent foreløbige Bestemmelser angaaende Behandlingen af Landssvigerfangerne.

Ved Justitsministeriets Skrivelse af 9. August 1945 blev det saaledes bestemt, at Fangerne skulde behandles efter de for Fuldbyrkelse af Fængselsstraf sædvanligt gældende Regler, dog med følgende Undtagelser: *at* Afsoning i Almindelighed fuldbyrdes i Fællesskab, *at* der indtil videre ikke udbetaltes Arbejdspenge, *at* Fangerne ved Afsoningens Begyndelse maatte skrive 1 Brev, men iøvrigt maatte afsende Brev hver 6. Uge og modtage 1 Brev hver 3. Uge, og *at* Besøg hos Fangerne indtil videre ikke maatte finde Sted.

Disse ikke uvæsentlige Indskrænkninger i de almindeligt gældende Regler skyldtes praktiske Hensyn paa Grund af det meget store Fangeantal.

Da Fastsættelsen af de endelige kgl. Anordninger imidlertid trak ud, blev de midlertidige Regler lempet noget, idet Justitsministeriet ved Skrivelse af 6. November 1945 bestemte, at der skulde udbetales Fangerne 20 Øre pr. Dag i Arbejdspenge, og at Besøg maatte finde Sted hver 3. Maaned. Og endelig blev der ved Skrivelse af 12. Februar 1946 bestemt, at efter 3 Maaneders Forløb skulde Arbejdsduccørens Grundbeløb stige til 30 Øre pr. Dag, og Brev maatte afsendes hver 3. Uge og modtages hver 14. Dag.

De kgl. Anordninger af 10. Maj 1947 medførte paa adskillige Omraader en betydelig Forbedring af de for Fangernes Behandling gældende Regler. Den ene Anordning omfatter Personer dømt efter Straffelovstillæget, men Anordningen nøjes med at fastslaa, at Fængselsstraf idømt efter Straffelovstillæget fuldbyrdes efter de i Anordningen angaaende Fuldbyrkelse af Fængselsstraf i Statsfængsel fastsatte Regler (med den ovenfor nævnte Ændring i Minimumstiden for Prøveløsladelse), og at Straffen kan afsones i særlige Fængsler eller Fængselsafdelinger, der benævnes Straffelejre.

Fuldbyrkelsesreglerne er altsaa ens for almindelige kriminelle Fanger og for Landssvigerne, og der skal derfor ikke her gøres nærmere Rede for dem udover at give en kort Oversigt over Hovedbestemmelserne.

I Anordningens § 1 er der givet Hjemmel til, at særlige Fængselsafdelinger kan indrettes uden de ved Statsfængslerne sædvanligt benyttede Sikkerhedsforanstaltninger, saaledes at de fremtræder som helt eller delvis aabne Anstalter (Indretning af saadanne frie Fængselsafdelinger er iøvrigt i Overensstemmelse med den Udvikling, der i Praksis er foregaaet under Krigen). Behandlingen i Fællesskab — i Modsætning til Behandling i Celle — fremhæves i Anordningens § 11 som det principale, hvorfra der dog kan ske Undtagelser.

Efter Anordningens § 12 gælder der stadig den Regel, at Fangerne saa vidt muligt skal holdes afsondret om Natten, bortset fra Ophold udenfor Anstaltens Omraader. Denne Bestemmelse vil dog kun i meget begrænset Omfang faa Anvendelse paa Landssvigerfangerne, da de nyindrettede Lejre selvfølgelig ikke har kunnet indrettes saaledes, at hver Fange kan faa sin Celle til Natophold.

Ved Anordningens § 19 fastslaas det, at Akkordsystemet bør være det principale ved Gennemførelse af Bestemmelserne om Fangernes Arbejdspenge. Paa en Række Omraader vil Akkordsystemet dog naturligvis ikke kunne anvendes, og i saa Fald maa der betales et Dagbeløb, der benævnes Arbejdsducør. Dennes Størrelse er ved Justitsministeriets Reglement af 10.

Maj 1947 fastsat til 60 Øre paa det almindelige Stadium og 75 Øre paa Slutningsstadiet, men dette Beløb forhøjes til det dobbelte, naar Fangen udviser særlig Flid eller udfører betroet Arbejde. Der gives endvidere Fangerne en udvidet Adgang til at anvende de dem godskrevne Arbejdspenge. Halvdelen af disse kan anvendes til Indkøb f. Eks. af Bøger, Genstande, der er egnet til at skabe en hensigtsmæssig Fritidsbeskæftigelse samt enkelte Nydelsesmidler, herunder Tobak; Indkøbsmulighederne er ikke skarpt afgrænsede, saaledes som det tidligere var Tilfældet. Den anden Halvdel af Arbejdspengene skal i Almindelighed opspares til Løsladelsen, dog at der i særlige Tilfælde kan tillades Køb, som kan være af Betydning ved Løsladelsen. For private Midler kan der undtagelsesvis tillades Køb, naar det er til Gavn og varig Nytte for Fangen.

Det progressive System er blevet betydelig forenklet, saaledes at der kun findes 3 Stadier. *Modtagelsesstadiet*, der er ganske kort, og hvorunder de for Fangens Behandling nødvendige Oplysninger skal tilvejebringes og Undersøgelser foretages, medens der gælder forskellige Indskrænkninger i hans Rettigheder. Det *almindelige Stadium*, omfattende den længste Tid af Straffen. Angaaende dette fastsættes det, at Reglerne for Fangens Rettigheder og Begunstigelser skal fastsættes ud fra det Synspunkt, at Opholdet skal have en opdragende Karakter og som en Opmuntring til Flid og god Opførsel. Indenfor dette Stadium er der ikke som tidligere fastsat bestemte Regler for Fremrykning, og det er herved tilsigtet at skabe Mulighed for en mere individuel Behandling. Ud fra det Synspunkt at give større Raaderum for de Foranstaltninger under Strafafsoningen, som kan være af Værdi eller have opdragende Betydning, og begrænse de Indgreb, som kan have nedbrydende Virkning, er saaledes f. Eks. Reglerne om Adgang til Brevveksling med Paarørende, om Adgang til Læsning og om Adgang til Undervisning blevet en Del udvidet. *Slutningsstadiet* er ogsaa ret kortvarigt, men i nogen Grad afpasset efter Straffetidens Længde, og herunder tilkommer der Fangen udvidede Rettigheder, som f. Eks. under visse Betingelser Adgang til selv at abonnere paa en Avis (hvilket iøvrigt ikke

er en ny Regel). Paa det almindelige Stadium kan kun læses de Aviser, der fremlægges paa de fælles Opholdsstuer.

Endelig skal det fremhæves, at der er indført Adgang for Fangerne til at rette direkte Henvendelser til Justitsministeriet.

Før Spørgsmaalet om Gennemførelse af Fangebehandlingen forlades, skal der gøres nogle Bemærkninger om enkelte af de Virkemidler, som Anstalterne og specielt Straffelejrene har til Raadighed. Et af de vigtigste Omraader er *Arbejdsbeskæftigelsen*. Ved de nye Anstalter har man lagt Vægt paa at faa saa mange Beskæftigelsesmuligheder som muligt, og man har særlig søgt at naa frem til, at en stor Del af Fangerne kunde beskæftiges ved legemligt Arbejde i fri Luft. Ved den nye Kragsskovhedelejr havde man saaledes næsten ubegrænsede Arbejds- muligheder ved Opdyrkning af Mose- og Hedestrækninger, men denne Lejr vil jo — som nævnt — ikke komme i Brug til Landssvigerne. Man har videre søgt at faa oprettet Værksteder for de almindelige Haandværksfag, som det er muligt at have i et Fængsel. I den forløbne Tid har Beskæftigelsen af Fangerne dog stort set ikke frembudt større Vanskeligheder, idet der ved de enkelte Anstalter forestod saa mange Byggearbejder, Jordreguleringsarbejder o. lign., at en meget stor Del af Fangerne kunde finde Beskæftigelser herved. Da Fangetallet var størst, maatte en stor Del af Fangerne beskæftiges ved Halmfletningsarbejde, hvilket Arbejde er en god Nødforanstaltning, men ikke er hensigtsmæssigt i det lange Løb. Det har imidlertid været muligt næsten alle Vegne at afskaffe dette Arbejde og gennemføre mere hensigtsmæssige Beskæftigelser.

Det skal ogsaa fremhæves, at en Del af Fangerne har været beskæftiget ved almindeligt Landbrugsarbejde for private Landbrugere paa Grund af den øjeblikkelige Mangel paa Arbejds- kraft. Der er herved skabt Mulighed for Friluftsarbejde i et Omfang, som man ellers ikke kunde gøre sig Haab om ved de Anstalter, der ikke har Jordarealer til Opdyrkning eller Drift, selvom denne Beskæftigelsesform med Udlejning af Fangernes Arbejdskraft til private paa forskellige Maader maa siges at

være principielt mindre heldig. Vedkommende private Arbejdsgiver betaler Fængslet eller Lejren den sædvanlige organisationsmæssige Betaling for Arbejdet. Fangerne faar deres sædvanlige Arbejdsvederlag, der dog bliver en Del forhøjet ved dette Arbejde. Ordningen har iøvrigt virket meget tilfredsstillende. Der er præsteret udmærket Arbejde, og Arbejdskraften har været meget efterspurgt.

Den eneste Anstalt, hvor Arbejdsvirksomheden vil kunne volde Vanskelighed i Fremtiden, er Faarhuslejren, der — som nævnt — ikke har gode Muligheder for Beskæftigelse af Fangerne i Oplandet.

Undervisningen og den pædagogiske Virksomhed.

For almindelige kriminelle Fanger er det efterhaanden almindeligt erkendt, at det er nødvendigt under Strafudstaaelsen at give Fangerne en pædagogisk og aandelig Paavirkning, ikke alene for at modvirke den nedbrydende Virkning, som Afsoning af Fængselsstraf kan medføre, men ogsaa for at prøve moralsk og socialt at højne dem og give dem en Ballast, som kan være af Værdi, naar de efter Løsladelsen skal tilpasse sig det normale Samfundsliv. At disse Synspunkter ogsaa i høj Grad gør sig gældende med Hensyn til Behandlingen af Landssvigerfanger, kunde der ikke være nogen Tvivl om, særlig da de Former, hvorunder Straffuldbyrdelsen maa foregaa i de store Lejre, fremmer Muligheden for indbyrdes daarlig Paavirkning og medfører Fare for, at Fangernes tidligere unationale og udemokratiske Indstilling kan forstærkes. Det af „Frit Danmark“ nedsatte Udvalg gik derfor ind for Gennemførelsen af en Undervisningsvirksomhed i videst muligt Omfang og fremhævede dette som værende af den aller største Betydning. En saadan Virksomhed er da ogsaa iværksat paa bred Basis ved Straffelejrene og de øvrige Fængselsafdelinger for Landssvigerfanger. Fængselsvæsenet knyttede Højskoleforstander, cand. polit. Hj. Gammelgaard, Roskilde Højskole, til sig som Konsulent vedrørende denne Virksomhed, og under dennes Ledelse er Arbejdet organiseret som en Videreførelse af den Undervisningsvirk-

somhed, der gennem Aarene har været udfoldet ved Fængselsvæsenet gamle Anstalter. Der er herefter til Lejrene knyttet et Lærerpersonele, der er meget alsidigt sammensat. Blandt Lærerne er saaledes Folkeskolelærere, Ungdomslejlærere, Højskolelærere, cand. mag.'er, Præster, tidligere Haandværkere, Gartnere, Journalister og andre. Undervisningen foregaar ikke alene som Klasseundervisning, men ogsaa i Studiekredse, ved Foredrag, Oplæsningsaftener o. lign. samt som Hjælp til Selvstudium. Endvidere forekommer Brevskoleundervisning, men dog i mindre Omfang. Undervisningsfagene omfatter baade de elementære Fag, Dansk, Regning, Skrivning samt Sprogundervisning og de mere almindelige Fag, Historie, Samfundskundskab, Psykologi, Litteratur og endelig den mere fagligt betonedede Undervisning med teoretisk Undervisning i Haandværksfag, Fagtegning, Bogholderi, Stenografi m. m. Ved flere Lejre deltager ogsaa en Del af det øvrige Personale i Undervisningen, saaledes Præsterne, Forsorgssekretærene og Værkpersonalet, som har Tilsyn med Fangearbejdet. Fangernes Deltagelse i Undervisningen er i Almindelighed frivillig, dog er Undervisningen i Møgelkærlejren, hvor de unge Fanger findes, tvungen, saaledes at alle Fanger under 30 Aar er pligtige til at deltage, men til Gengæld er Undervisningens Omfang og Karakter ved denne Lejr saa forskelligartet, at den vil kunne afpasses efter de enkelte Fangers Forhold.

Undervisning maa ikke blot være et Middel for Fangerne til at slaa Tiden ihjel under Strafafsoningen, men der kræves en positiv Indsats fra Fangernes Side, og en stor Del af dem har et krævende Forberedelsesarbejde til Undervisningen. Der maa tillægges hele denne Virksomhed megen Betydning. Mange af Fangerne trænger til at faa deres Skolekundskaber opfrisket og ført videre, men navnlig ligger Betydningen i, at der vækkes gode Interesser, og at Fangerne tvinges til selvstændigt Tankearbejde, og at de faar Kendskab til nye Synspunkter og opnaar en Forstaaelse af mange Forhold, som de ikke tidligere har kendt til. Hele denne Virksomhed giver derhos Personalet store Muligheder for at komme i en personlig Kontakt med den en-

kelte Fange og derved øve en Indvirkning paa ham, som det ellers vilde være vanskeligt at naa frem til.

Endvidere opnaar man derigennem et godt Grundlag for at naa frem til en Bedømmelse af Fangens Karakter og Egenskaber.

Studiekredse er en Undervisningsform, som har vist sig at være særlig udbytterig, og i disse har man ikke vejet tilbage for at optage meget aktuelle Emner som f. Eks. „Hvorfor Demokrati?“, og Arbejdet er paa faa Undtagelser nær forløbet tilfredsstillende og værdigt.

Den pædagogiske og moralske Paavirkning, der kan opnaas igennem hele denne Virksomhed, foregaar naturligvis indirekte, og det lader sig vanskeligt gøre nærmere at præcisere Resultaterne. At Arbejdet har Betydning for mange Fanger, har man imidlertid mange Eksempler paa. Den har bidraget til større Forstaaelse af deres Forhold til Samfundet og har sat Skred i hele deres Tankeliv.

Deltagelsen i Undervisningen ligger noget forskellig ved de forskellige Anstalter. Ved Horserødlejren har ca. 60 % deltaget, hvilket synes meget tilfredsstillende. I Faarhuslejren har Forholdene været vanskelige, ikke mindst paa Grund af det tyske Mindretal, som i stort Omfang har forholdt sig køligt til alle disse Bestræbelser, idet man har ment, at de havde et politisk-propagandistisk Formaal. Lærerpersonalet deltager iøvrigt — foruden i det direkte Arbejde med Undervisningen — i Censureringen af Fangernes Korrespondance, hvilket har særlig Betydning for dem, idet de derigennem faar Kendskab til den enkelte Fanges Forhold til sine Paarørende, og desuden deltager Lærerne i Forsorgsarbejdet med Fangerne, baade i den Tid, Fangerne hensidder i Anstalten og efter Prøveløsladelsen, hvor mange af Fangerne vil forblive under et Tilsyn fra Anstaltens Side. En stor Vanskelighed for Fangeskolens Arbejde er den stadige Skiften; der har fundet Sted, dels ved Overflytninger fra den ene Lejr til den anden, dels paa Grund af de mange Løsladelser.

Et vigtigt Virkemiddel overfor Fangerne udgør Fangebiblio-

tekerne, der forestaas af vedkommende Overlærere. Det er her lykkedes at skaffe Lejrene udmærkede Bogsamlinger omfattende saavel Skønlitteratur som Faglitteratur. Værdien af god Læsning under et Fængselsophold kan i Virkeligheden ikke overdrives.

Som et selvfølgeligt Led i hele Fængselslivet skal her ogsaa nævnes Præsternes Arbejde. For Sjælesorgen er der her en vid Mark. Og ikke mindst i de talrige Tilfælde, hvor der opstaar Vanskeligheder mellem Fangen og hans Ægtefælle eller anden nær Paarørnede, er Præstens Virksomhed af overordentlig Betydning.

Forsorgen for de prøveløsladte.

Som tidligere nævnt blev der ved Loven af 29. Juni 1946 om Ændringer i Straffelovstillæget gennemført Prøveløsladelse for Landssvigerfangerne efter Borgerlig Straffelovs Regler med kun en Ændring vedrørende Minimumstiden for Opnaelse af Adgang til Prøveløsladelse. Efter Borgerlig Straffelov sættes den prøveløsladte regelmæssigt under Tilsyn, og der knyttes til Løsladelsen det Vilkaar, at han fører et ordentligt og strafrit Liv samt overholder de ham af den tilsynsførende givne Paalæg. Tilsynet med almindelige kriminelle prøveløsladte føres i Almindelighed af Fængselssekskabernes Samvirke eller af de Fængselssekskaber, som staar tilknyttet dette.

Spørgsmaalet var herefter, hvorledes man nærmere skulde organisere Tilsynet med prøveløsladte Landssvigerfanger. Efter Forhandling med de bestaaende Forsorgsinstitutioner mente man det rettest ikke at lade disse omfatte Personer, der er dømt efter Straffelovstillæget af 1. Juni 1945, idet disse Personers Forhold og Lovovertrædelser i hvert Fald overvejende er af en ganske anden Karakter end de almindelige kriminelle Fangers. Hertil kom, at de Midler, som de private Institutioner indsamler blandt private til Støtte for dets Arbejde, næppe uden videre kunde anvendes overfor de prøveløsladte Landssvigerfanger, og endelig havde Tilsynet med disse en saadan Karakter, at det gjorde det mere rimeligt at anvende et Statstilsyn. Der blev

herefter truffet den Ordning, at prøveløsladte Landssvigerfanger i Almindelighed sættes under Tilsyn af den Institution, hvorfra de prøveløslades (Straffelejr eller Fængsel), dog at der samtidig oprettedes et centralt Forsorgskontor i København, som fik overdraget Tilsynene med prøveløsladte fra Arresthusene og Københavns Fængsler. Tillige skal dette Kontor fungere som et centralt Organ for hele Tilsynsvirksomheden og føre Kartotek over samtlige prøveløsladte Landssvigerfanger. Kontorets Leder blev en Mand med lang Erfaring indenfor Fange-forsorgsarbejdet, og til Hjælp fik han 2 Forsorgssekretærer og det øvrige nødvendige Kontorpersonale. Til hver enkelt Anstalt er derhos knyttet en Forsorgssekretær. Der skønnes herefter i hver enkelt Tilfælde om, hvorvidt det findes paakrævet at beskikke en lokal tilsynsførende, eller om Tilsynsmyndigheden selv vil opretholde den fornødne Kontakt med den prøveløsladte skriftligt eller personligt. Forsaavidt angaar prøveløsladte, der tager Ophold i København, overdrages Tilsynet i vidt Omfang af de enkelte Anstalter til Forsorgskontoret i København, som herefter indtræder som Tilsynsmyndighed.

Vilkaarene for Prøveløsladelsen er i Almindelighed, at den prøveløsladte i et Tidsrum af 2 Aar fra Løsladelsen at regne fører et straffefrit og ordentligt Liv og ikke ved sin Adfærd, f. Eks. ved Deltagelse i utilbørlig politisk-agitatorisk Virksomhed eller ved sit Forhold iøvrigt giver Anledning til Indskriden, samt at han i samme Tidsrum underkaster sig Tilsyn ved vedkommende Anstalts (eller Forsorgskontorets) Foranstaltning og holder sig de ham af Tilsynet givne Paalæg efterrettelig. Da der ikke kunde regnes med Hjælp fra private Selskaber til disse prøveløsladte, og da en hel Del af dem maatte antages at være vanskeligt stillet ved Løsladelsen, var det nødvendigt at tilvejebringe Midler, hvoraf der kunde ydes Hjælp. Mange maatte saaledes antages at være vanskeligt stillet ved Løsladelsen med Hensyn til Beklædning, da de under det lange Varetægtsophold i vidt Omfang har maattet gaa med deres eget Tøj i Fængslet. Der blev herefter stillet et Beløb af 150.000 Kr. til Raadighed af Statskassen til Hjælp til løsladte og prøveløsladte.

Med Hensyn til Kontorets Virksomhed kan iøvrigt oplyses følgende:

Der er i Tiden indtil 1. September 1947 ialt sket ca. 6.475 Prøveløsladelser og betingede Benaadninger*), hvis Betingelser for Overtrædelsestilfælde er de samme som i Tilfælde af Prøveløsladelse. Af dette Antal var ca. 400 uden Tilsyn. Forsorgskontoret varetager selv Tilsynet med ca. 2.500 Personer, Straffelejren i Faarhus med ca. 2.000, og Resten er fordelt paa de øvrige Anstalter. Indtil 1. September 1947 er 32 blevet genindsat, deraf 30 paa Grund af ny almindelig Kriminalitet.

Tilsynet udøves fra Forsorgskontoret dels skriftligt, dels ved Besøg i de løsladtes Hjem af Kontorets Personale eller af særlige dertil antagne tilsynsførende. Af det Antal Tilsyn, som sorterer under Forsorgskontoret, er 220 overdraget til særlige personlig tilsynsførende. Det er Kontorets Erfaring, at i den forløbne Tid har Forholdene paa Arbejdsmarkedet været saaledes, at det ikke har været særligt vanskeligt for de løsladte at skaffe sig Arbejde. Der er i det Aar, Kontoret har været i Funktion, af dette anvist Arbejde til ca. 300 løsladte. Efter Kontorets Opfattelse forekommer det ofte, at de prøveløsladte, som er kommet i Arbejde, navnlig paa de større Arbejdspladser har haft Vanskeligheder med de andre Arbejdere, naar disse fik at vide, at det drejede sig om en Person, som var straffet for Overtrædelse af Straffelovstillæget, men det synes dog, som om denne Indstilling er ved at svinde. Kontoret har gennem Forhandling med Fagforeningerne og Arbejdsdirektoratet søgt at bidrage til at ændre Stemningen indenfor Fagforeningerne og paa Arbejdspladserne, og i nogle Tilfælde har man ført direkte Forhandlinger med Arbejderne paa de paagældende Virksomheder. Det er et almindeligt Indtryk, at Resocialiseringsarbejdet frembyder væsentlig færre og mindre Problemer, end man havde kunnet

---

*) Saadanne betingede Benaadninger finder Sted i Tilfælde, hvor en Straffenedsættelse skulde ske ved Benaadning, men hvor dette vilde medføre, at Proveløsladelsestidspunktet allerede var passeret. I saa Fald udfærdigedes der ofte straks en betinget Benaadning.

vente, og det synes, som om det meget store Flertal af de løsladte Landssvigere nu kun er interesseret i at komme paa ret Køl.

Hele Retsoppgøret vil jo imidlertid faa et betydeligt hurtigere Forløb end oprindeligt antaget, hvilket skyldes Gennemførelsen af Loven af 29. Juni 1946 og de derefter stedfundne Revisioner af de tidligere afsagte Landssvigerdomme.

Disse Revisioner af tidligere afsagte Domme er i Overensstemmelse med Forslag fra Folketingets Udvalg angaaende det fremsatte Lovforslag om Ændringer i Straffeloven ordnet saaledes, at Ankenævnet gennemgaar de før Ændringen af Straffelovstillæget afsagte Domme og derefter afgiver Indstilling til Justitsministeriet om, at Straffen ved Benaadning ændres til en saadan Størrelse, som den paagældende efter den nugældende Praksis maa antages at ville være blevet dømt. Justitsministeriet søger herefter kgl. Benaadning udvirket, og der er da i Loven om Ændringer i Straffelovstillæget givet Lovhjemmel for, at Rettighedsfortabelse i saadanne Tilfælde sker i Overensstemmelse med de gældende Regler og at Prøveløsladelse kan ske efter Størrelsen af den ved Benaadningen nedsatte Straf. Der er herefter i den forløbne Tid sket et meget stort Antal Benaadninger, og dette har bidraget til den meget store Nedgang i Fangetallet.

Ved Udgangen af August 1947 er Antallet af samtlige Landssvigerfanger saaledes gaaet ned til ca. 2.900, hvoraf 750 stadig er Varetægtsfanger, og det samlede Antal kan skønsmæssigt anslaaes til pr. 1. April 1948 at ville være gaaet ned til 18—1900 og pr. 1. April 1949 til 14—1500 Fanger.

Angaaende hele denne Revision maa bemærkes, at den har været absolut nødvendig, naar Straffelovstillæget fik det Indhold, det havde, men ud fra et fangebehandlingsmæssigt Synspunkt har den ikke været heldig. Naar en Fange er dømt og har paabegyndt sin Afsoning, bør han kunne falde til Ro, hvad der er en Forudsætning for, at Strafafsøningens Paavirkningsmidler kan faa Betydning for ham. Den gennemførte Revision

har imidlertid betydet, at en stor Del af Fangerne har lidt af „Revisionsneurose“. Revisionen har behersket deres Tanker. Og dernæst har det ikke kunnet undgaas, at de talrige Straffenedsættelser og Benaadninger, der selvfølgelig i nogen Grad har maattet gennemføres ret skematisk efter almindelige Retningslinier, i Fængslets Liv har virket uheldigt, da de ofte er faldet paa Fanger, hvis personlige og disciplinære Forhold eller karaktermæssige Egenskaber absolut ikke har kunnet begrunde Straffenedsættelse eller Benaadning. De andre Fanger har da ikke kunnet forstaa, at netop disse Fanger har opnaaet Benaadning, saaledes er det f. Eks. gentagne Gange sket, at Benaadninger har ramt Fanger, som paa Grund af daarlig Opførsel netop hensad under Disciplinærstraf. Det havde været betydelig lykkeligere, om man ved Lovens første Gennemførelse paa Rigsdagen havde kunnet give den en virkelig holdbar Form. Lovgivning vedrørende strafferetslige Spørgsmaal er et saa ømfindtligt Omraade, at en usikker Kurs kan medføre de største Forstyrrelser i Menneskers Retsbevidsthed.

Efter foranstaaende Redegørelse angaaende de fængselsmæssige Foranstaltninger overfor Landssvigerfangerne synes det berettiget at hævde, at Gennemførelsen af Straffuldbyrdelsen her i Landet sker paa en Maade, der samtidig er forsvarlig og værdig og i Overensstemmelse med Tidens humane Principper.

Lidt om et Par „training schools“ (Ungdomsskoler) i U. S. A.

Af Politifuldmægtig C. CHR. GIVSKOV.

Som de fleste Lande under og efter Krigen kæmper de Forenede Stater i Amerika mod en stedse stigende Ungdomskriminalitet. Der føres en haard og energisk Kamp for at standse eller ihvertfald bremse op for den. Mange Midler tages i Brug i denne Kamp, særligt søges der saavidt muligt at føre dem, der allerede een Gang er kommet paa den forkerte Side af Loven, tilbage til Samfundet som nyttige Medlemmer af dette. Midlerne er som sagt mange; man søger bl. a. at paavirke Forældrene til at passe bedre paa de unge. Et symptomatisk Træk er det, at man forsøgsvis f. Ex. i Staten New York er begyndt at straffe ikke Overtræderne, Børnene, men Forældrene, noget der for saavidt ikke er nyt for dansk Tankegang, idet der i Politiloven af 4/2 1871, § 6, 2. Stk., er Hjemmel til at idømme Forældre og Værger Bøder for ikke at passe tilstrækkeligt paa deres Myndlinge. Man er meget vidtgaende, forsaavidt angaar Tilsynet med de unge. Der føres indgaaende Kontrol ved Hjælp af „social workers“ med unge, der har forset sig eller viser Tilbøjelighed hertil, selv om de ikke er straffede, og flere Steder føres der af Politiet Kartoteker over saadanne unge, der vel ikke er straffet, men som paa Grund af særlige Tilbøjeligheder, Tilhold paa offentlige Steder, udstrakt Skulkning fra Skolen, Vagabondering eller mindre Forseelser maa formodes at kunne udvikle virkelige forbryderiske Anlæg. Man holder saa Øje med dem. Paa de samme Kontorer fører Politiet Kartotek over dem,

der allerede har forset sig, og udarbejder Kort over de Politistyrken underlagte Kvarterer, hvor de paagældende unge bor, og hvor Forseelserne finder Sted, fordelt efter deres Art, Automobiltyverier, almindelige Tyverier, Sædelighedsforbrydelser m. v. Samarbejdet mellem Hjem og Skole søges udvidet mest muligt. Ogsaa Samarbejdet mellem de forskellige Myndigheder, der har med de unge at gøre, søges fremmet. Saaledes afholdes der f. Ex. i New Haven i Staten Connecticut hver Maaned et Møde, hvor alle, der har med de unge at gøre, Lærere, Præster, Politiet, Ungdomsdomstolens Personale, herunder Dommerne, og andre „social workers“ kan deltage. Der spises Frokost og holdes et Foredrag om Emner vedrørende Ungdomsforsorgen, og der er Lejlighed til Diskussioner om fælles Problemer. Jeg var saa heldig at blive indbudt til et saadant Møde, og mit Indtryk var, at disse Møder har stor Betydning for Samarbejdet og derigennem Bekæmpelsen af Ungdomskriminaliteten.

Sager mod de unge, der har begaaet en Forbrydelse, behandles af de særlige Ungdomsdomstole, juvenile courts, men disse varetager tillige en Del af de Funktioner, som vi i Danmark henlægger til Børneværnet, f. Ex. Spørgsmaal om Fjernelse af Børn fra Hjem, hvor de bliver forsømte baade aandeligt og legemligt. Retten kan fjerne Børnene fra Hjemmet og paalægge Forældrene at betale Bidrag til dem. Ogsaa Hjemmenes Kvalitet, Renlighed, Sædelighed m. v. paaser Retten gennem sine Undersøgere. — Naar den unge er kommet saa langt ud, at en Forbrydelse er begaaet, og Ungdomsdomstolen skønner, at Straf ikke bør undlades, sendes den unge til særlige Opdragelsesanstalter eller Straffeanstalter. Disse Anstalter kaldes jævnligt for „training-schools“, idet man undgaar de efter manges Mening odiøse Benævnelser Opdragelses- eller Straffeanstalt.

I Staten Connecticut blev der i 1942 oprettet de nævnte Ungdomsdomstole (juvenile courts), og samtidig blev to allerede eksisterende Straffeanstalter ændrede til saadanne „training schools“. Disses Indretning er meget moderne, og der arbejdes efter de nyeste Principper. Jeg havde Anledning til at bese disse to „training schools“, den for Piger, The Long Lane

Training School for Girls i Middletown, og den for Drengene, The Connecticut School for Boys i Merriden. Særlig den førstnævnte var yderst moderne i Principper og Ledelse. Jeg skal i det følgende kort beskrive, hvorledes disse er indrettet og arbejder. —

„The Long Lane Training School for Girls, Middletown“, er det officielle Navn for Anstalten. Den ligger et Stykke fra den lille By Middletown, omtrent midtvejs mellem New Haven og Hovedstaden i Staten Connecticut, Hartford, er c. 200 acres stor, heraf c. 35 acres Skov. Skolen styres og kontrolleres af en Forsamling paa 9 Direktører, der udnævnes af Statens Guvernør. Deres Stilling er ulønnet. Disse skal godkende Reglerne for Skolens Drift, skal udpege en Bestyrerinde (Superintendent), der ikke maa være en af Direktørerne, og endvidere det øvrige Personale, som de skønner nødvendigt. De fastsætter dette Personales Pligter og Lønninger. Direktørerne skal aarligt indgive beediget Indberetning til Guvernøren om den almindelige og finansielle Stilling samt anbefaling af saadanne Ændringer og Forbedringer, som maatte ønskes.

Bestyrerinden (the superintendent, der altid skal være en Kvinde), har Ledelsen af Skolen under Direktørernes Tilsyn. Hun skal føre Regnskaberne og kan selv udnævne og afskedige det mere underordnede Personale, der ogsaa, saavidt det er praktisk, skal være Kvinder.

Naar man nærmer sig Skolen, gør den et tiltalende og hyggeligt Indtryk. Den bestaar af 9 store Bygninger foruden et Sygehus, en Skolebygning, en Administrationsbygning, et Vaskeri, et Gartneri og i Udkanten en Gaard (farm). Endelig findes Bestyrerindens Privatbolig paa den anden Side Tilkørselsvejen og saaledes et Stykke uden for den egentlige Anstalt. Man har ikke Indtryk af at komme til et Fængsel, der er ingen Mure omkring, ingen Gitre eller andre fængselslignende Indretninger. Man har nærmest Indtrykket af at komme til et Sanatorium eller større Pigeinstitut. Der findes dog enkelte Fængselsceller, hvor ganske asociale Individuer, der ikke kan indordne sig under Anstaltens Regler, kan anbringes, indtil de eventuelt kan overføres

til en egentlig Straffeanstalt. Ogsaa til Afsoning af Straffe ikendt for meget grove diciplinære Forseelser kan disse Celler bruges, men de benyttes meget sjældent og nøddigt. Trods den lette Adgang til at forlade Anstalten er Undvigelserne faa, men dog flere, end Ledelsen kunde ønske, og de er blevet flere under og efter Krigen, man mener som Følge af den af Krigen medførte Demoralisation af de unge.

Hver af de 9 store Bygninger, der kaldes „colleges“ — man opretholder paa enhver Maade Sammenligningen med en Skole — indeholder Pigernes Værelser, Værelser for „Husmoderen“ — den ledende indenfor hver „college“ bærer denne Titel — og for det øvrige Personale, fælles Opholdsstue, Køkken og Spisesal.

Hele Anstalten kan rumme c. 210 Piger (ved mit Besøg i November 1946 var Antallet c. 160). Der kan bo 20 til 25 Piger paa hvert „college“. Hver Pige har sit eget Værelse, lille, men hendes eget, med Seng, Stol, Bord, Hylde og Skab. Hun kan til en vis Grad pynte sit Værelse med egne Sager, Billeder o. l., og der gøres en Del for at Pigerne kan befinde sig vel paa deres smaa Værelser. Det er dog normalt kun om Natten, at de opholder sig her, idet Fritiden sædvanligvis tilbringes i den fælles Opholdsstue, hvor der er Adgang til at fordrive Tiden med forskellige Spil, Musik — i de fleste Opholdsstuer var der Klaver og Radio —, Læsning af fremlagte illustrerede Blade og Bøger, privat Haandarbejde eller blot almindelig indbyrdes Samtale. Dørene til Pigernes Værelser er aldrig laasede, men skal holdes lukkede om Natten. Gennem et elektrisk Kontaktsystem kan den vagthavende strax paa en Tavle se, dersom en af Pigerne forlader sit Værelse og ved Aflæsning af Nummeret se, hvem det er. Samtidig ringer en Klokke.

Pigerne undervises paa Skolen i almindelige Skolefag (academic), men ogsaa i andre Fag (vocational) f. Ex. Syning, herunder Kjølesyning, Madlavning, Maskinskrivning, Musik, Sang og Skønhedspleje (det sidste er dog udenfor den almindelige Undervisning, altsaa en Slags Fritidsarbejde, og er meget yndet). Der findes en Stab af Lærerinder i alle de nævnte Fag.

Pigerne passer selv Rengøringen af deres Bygninger og Væ-

relser, vasker paa Skift i det store Vaskeri, laver selv deres Mad, og syer og reparerer, hvad der maatte komme for, alt naturligtvis under behørig Opsigt.

Fritiden tilbringes som ovenfor anført i de fælles Opholdstuer med forskellig Tidkort. Gennem Aviserne, Radioen og en ugentlig Diskussionsaften holdes Pigerne å jour med, hvad der foregaar i Verden udenfor deres egen begrænsede Kreds.

Pigerne har Adgang til at staa i Korrespondance med deres Familie og Bekendte og ligeledes til at modtage Besøg af dem. Dette sidste benyttes meget, særlig af Pigernes Forældre, og jeg saa da ogsaa under mit Ophold der, at en Bil med en af Pigernes Paarørende rullede ind paa Parkeringspladsen, og der blev sendt Bud efter den paagældende unge Pige, som derefter uden Kontrol af nogen Art havde Lejlighed til at tale med disse.

Den paagældende unge Pige var Neger, hvilket giver mig Anledning til at bemærke, at en Del af Pigerne var Negre, men langt den overvejende Del var Hvide. Ungdomskriminaliteten er — efter hvad Direktøren for The Juvenile Court i New Haven oplyste — størst blandt Negre og Efterkommere af Italienerne, Polakker og andre mellem- og sydeuropæiske Folkeslag. Det var derimod meget sjældent, at de havde at gøre med Jøder og Efterkommere af Skandinaver og i det Hele taget Nordeuropæere.

I Skolebygningen findes en stor Gymnastiksal, hvor der ogsaa dyrkes Haandbold. Naar Vejret tillader det, foregaar dette Spil tillige i fri Luft paa en ved Anstalten liggende Bane. Endvidere findes i Skolebygningen en større Sal, der benyttes om Søndagen til Gudstjeneste. Der er først katolsk, derefter protestantisk Kirkegang. Salen bruges ogsaa som Forsamlingssal, hvor der holdes Foredrag, og som Biografteater. Der er en Gang om Ugen Forevisning af Underholdningsfilm og jævnlig af belærende Film. I Gymnastiksalen afholdes ogsaa om Vinteren Danseskole, og de enkelte „colleges“ afholder en ugentlig Klubaften.

I Skolebygningens Kælder findes Anstaltens Oplag af Varer og Butik. Her foretager „Husmødrene“ fra de forskellige „col-

leges" deres Indkøb af, hvad de har Brug for til Madlavning og andet i deres „college“. Her findes foruden de færdigkøbte Varer stort Lager af henkogte og syltede Sager fra Anstaltens egen Farm og eget Gartneri, alt tilberedt af Pigerne selv. Pigerne faar hver et mindre Beløb ugentligt, som de selv kan benytte bl. a. til Indkøb af personlige Smaafornödenheder i Anstaltens Butik.

Pigerne driver selv for Størstedelens Vedkommende det til Anstalten hørende Gartneri og Gaardbrug. Særlig under Krigen har Mangelen paa mandlig Arbejdskraft gjort det nödvendigt, at Pigerne selv udfører meget Arbejde, som tidligere udførtes af Mænd.

Under Krigen har en Del af Pigerne ogsaa været behjælpelige med Æblehøsten paa en nærliggende Gaard, altsaa været beskæftigede udenfor Anstaltens Omraade.

Anstalten har to besøgende Læger og en Tandlæge, der kommer to Gange om Ugen.

En ejendommelig Institution efter moderne Principper, beregnet paa at skærpe Pigernes Ansvarsfølelse er det Selvstyre (selfgovernment), der hersker indenfor de forskellige „colleges“. Hvert „college“ har et house-council (der er ogsaa for Skolen et school-council). Dette bestaar af 4 Medlemmer af det paagældende „college“, Husmoderen og to Medlemmer af Anstaltens Stab, altsaa ialt 7 Medlemmer. Pigerne i det enkelte „college“ føler sig stærkt knyttet til dette og er optaget af dettes smaa Særinteresser. Det kaldes at have Borgerskab (citizenship), naar en Pige er endelig optaget i og har fundet sin Plads i et „college“. Naar en „ny Pige“ ankommer til Anstalten, tilbringer hun først en Uge paa Sygehuset til Undersøgelse særlig med Hensyn til Kønssygdomme og Tuberkulose, derefter er hun i 2 Maaneder under Opsyn og følges under sin Færd af en af de vagthavende; synes hun at arte sig vel, anbringes hun herefter i det „college“, hvor hun i Følge sin Alder og Udvikling maa antages at høre hjemme, og hun indstilles til at optages som „Borger“ (citizen). Her viser Pigernes Selvstyre sig, idet house-council kan nægte hende „Borgerskab“, saafremt hun

ikke skikker sig vel og underkaster sig de gældende Regler indenfor „college“. Det er dog kun i en vis begrænset Tid, at saadant „Borgerskab“ kan nægtes, saafremt hun begynder at rette sig efter Reglerne. House-council kan ogsaa idømme Smaastraffe for Forseelser mod god Husorden o. l. begaaet af „Borgerne“. Disse Smaastraffe kan bestaa i Nægtelse af Tilladelse til at gaa til den ugentlige Biografforestilling, deltage i Klubaftener, Danseskole eller lign. For at blive valgt til Medlem af house-council skal Pigen have været „Borger“ i 6 Maaneder. Systemet har vist sig at virke udmærket, og Pigerne er mange Gange selv de ivrigste til at sørge for, at der bliver holdt Orden og Justits indenfor deres egne Rækker.

De Piger, der anbringes paa Anstalten, kommer for Størstedelens Vedkommende fra Ungdomsdomstolene i Staten, men ogsaa andre kan anbringes paa Anstalten. Alderen for Pigerne ligger normalt mellem 8 og 16 Aar, dog kan i sjældne Undtagelsestilfælde Alderen være op til 18 Aar. Det er i Almindelighed Piger, der har gjort sig skyldige i Forbrydelser mod Statens Love, men i enkelte Tilfælde kan unge Piger, der er fjernet fra Hjemmet, ogsaa anbringes paa Anstalten. Naar den unge Pige kommer til Anstalten, bliver hun, som anført, undersøgt af Lægerne paa Anstaltens Hospital, og hun bliver vaccineret mod Difteritis og Stivkrampe, endvidere bliver hun underkastet en indgaaende Undersøgelse af den dertil ansatte kliniske Psykolog. Ved disse sidste Undersøgelser har det vist sig, at det er en væsentlig forskellig Type af Piger, der for Tiden optages paa Anstalten, i Modsætning til for faa Aar siden. Der modtages nu næsten ingen meget svagt begavede Piger, de fleste er nu kvikke og normale, og disse er vanskeligere at faa til at indordne sig under Anstaltens Regler og Bestemmelser. Man mener, at denne Tingenes Tilstand skyldes den af Krigen skabte Usikkerhed og Opløsning af Hjemmene ved Faderens Fraværelse som indkaldt Soldat og Moderens som Arbejder i Rustningsindustrien, Flytning paa Grund af Forældrenes Arbejde i Krigsindustrien til nye og større Byer, Mangel paa religiøs og moralsk Paavirkning og den af alt dette skabte Mangel paa Respekt for Autoriteterne saavel Hjemmets som Samfundets.

Under Opholdet paa Anstalten bliver Pigerne, saafremt Husmødrene eller Medlemmer af Staben skønner det nødvendigt, underkastet psykiatrisk Undersøgelse.

Man søger fra Anstaltens Side at komme hurtigst muligt i Forbindelse med de nye Pigers Forældre eller Værger. Man forklarer dem Anstaltens Program, at deres Døtre ikke for stedse er blevet fjernet fra deres Omsorg, og søger at vinde deres Tilslutning til Planlægning af, hvordan Fremtiden skal forme sig for deres Døtre, naar de kan løslades fra Anstalten. De fleste Forældre forstaar dette og hjælper med, nogle anser dog Anstalten, og hvad dertil hører, som deres naturlige Fjender; men der gøres et stort Arbejde for at overbevise dem om, at Anstalten arbejder til bedste for deres Døtre og som deres Venner.

Den gennemsnitlige Tid for Pigernes Ophold paa Anstalten er fra 18 til 24 Maaneder. Løsladelse kan finde Sted enten ubetinget eller betinget under Tilsyn. Bestemmelse herom tages af Direktørerne, der ogsaa drager Omsorg for, at Pigen, naar hun skønnes egnet dertil, bliver anbragt i en passende Stilling udenfor Anstalten, og kan føre Tilsyn med hende indtil hendes 21. Aar. Disse Bestemmelser træffes af Direktørerne efter Indstilling og Anbefaling af Anstaltens Bestyrerinde, der paa sin Side raadfører sig med Medlemmerne af Staben. Der er paa Anstalten ansat 4 social-workers (Personer, der er særlig uddannet med Henblik paa Undersøgelse af sociale Forhold), som specielt er Bestyrerinden behjælpelig med disse Indstillinger.

Skulde en af Pigerne vise sig at være af en saa asocial Karakter, at hun ikke kan forblive paa Anstalten, kan Direktørerne bestemme hendes Overførsel til en almindelig Straffeanstalt. Ogsaa hvis en af Pigerne lider af uhelbredelig Sygdom, kan hun efter Direktørernes Bestemmelser overføres til et Hospital eller anden Helbredelsesanstalt, men kun paa Betingelse af, at Læger afgiver Erklæring om hendes Sundhedstilstand, og ingen af disse Læger maa være ansat paa Anstalten.

Sundhedstilstanden paa Anstalten er god. Ved mit Besøg var der kun to Patienter paa Hospitalet, og disse var begge oppe-

gaaende og ikke lidende af nogen alvorlig Sygdom. — Pigerne syntes tilfredse og glade, og man synes ogsaa, at de havde al mulig Grund til at være det. Der var rent og pænt samt velholdt overalt. Tonen mellem Personalet (the staff) og Pigerne syntes gennemgaaende at være god og kammeratlig. Flere af Pigerne hilste glade paa vor kvindelige Fører, der er probation officer og i denne Egenskab har haft med dem og deres Sag at gøre. Hun fortalte mange rørende og morsomme Træk fra sit Arbejde iblandt dem.

Alt i alt er Pigerne paa Anstalten særdeles frit og selvstændigt stillet, og Resultatet er da ogsaa, at selvom der naturligvis er en Del Recidivister blandt disse, er det dog forholdsvis faa. Hele Anstaltens Motto er ogsaa Undervisning og Opdragelse — ikke Straf.

Det viser sig ogsaa, at nogle af Pigerne føler sig knyttet til Anstalten, saaledes at de nærmest betragter det som en Art Skole, de har gennemgaaet, og efter deres Løsladelse gennem Aar holder Forbindelsen vedlige med Anstalten, og naar Lejlighed gives besøger den, ligesom Elever besøger deres gamle Kostskoler. —

„Connecticut School for Boys, Merriden“, er det officielle Navn for den tilsvarende Anstalt for Drengene. Den ligger kun en Snes Kilometer fra den foranbeskrevne Anstalt for Piger, og Systemet er i det væsentligste det samme, kun er Drengestalten ikke saa moderne, det er ældre Bygninger, og knap saa velindrettede. Ligeledes er Systemet strengere, altsaa ikke saa frit som for Pigerne Vedkommende, men dette skyldes, at Drengene gennemgaaende er vanskeligere at behandle, mere „haardkogte“ end Pigerne. Anstalten styres af en Forsamling paa 7 Medlemmer, der udnævnes af Statens Guvernør efter Forhandling med Senatet. Forstanderen for Anstalten udnævnes af den nævnte Forsamling. Han skal have Uddannelse i social Virksomhed og Opdragelse og udnævner selv sit Personale med Forsamlingens Billigelse. Han udfærdiger Budget for Anstalten og fører Regnskaberne.

Anstalten ligger lige i Udkanten af Byen Merriden. Den har

heller ikke nogen fængselslignende Indretninger med Gitre eller Mure, og man faar heller ikke her noget Indtryk af at være kommet til et Fængsel. Anstalten bestaar af 10 store Bygninger foruden Skolebygning, Sygehus, Administrationsbygning og et Stykke fra Anstalten en til denne hørende Gaard (farm). Hver af de ti store Bygninger, som ogsaa her kaldes „colleges“, indeholder Opholdsrummene for Drengene. Hver Bygning kan tage c. 25 Dreng, og hele Anstaltens Kapacitet bliver saaledes c. 250. Der er her store fælles Sovesale og i hver Bygning en Opholdsstue med Radio m. v., ligesom hos Pigerne. Maden faas fra et Fælleskøkken i en særlig Bygning, hvorfra Drengene selv maa hente Maden og hjælpe til med dennes Servering i Spisesalene. Der er ligeledes her i hver Bygning en Husmoder, men det „Selvstyre“, som fandtes paa Pigeanstalten, har man ikke fundet det formaalstjenligt at indføre her med den Motivering, at Drengene var mindre egnede hertil end Pigerne.

Alderen paa de Dreng, der anbringes paa Anstalten, er normalt fra 6 til 16 Aar, dog kan de forblive paa Anstalten, indtil de er myndige. Den gennemsnitlige Tid for Ophold paa Anstalten er 14 til 16 Maaneder.

Der findes som i Pigeanstalten en stor Sal, der benyttes til Kirkegang, Foredrag og Biografforestillinger.

I Skolen undervises der i de almindelige Skolefag og yderligere er der Uddannelse i forskellige Haandværksfag som Tømrer, Maler, Bogbinder og Bogtrykker. I Trykkeriet trykkes en Avis, som Drengene udgiver paa Anstalten, og som indeholder nyt af Interesse for denne og ligeledes særlige Nyheder fra Omverdenen. Som et Kuriosum kan nævnes, at jeg blev „interviewet“ af en af Drengene og mit Besøg omtalt i det følgende Nummer af Anstaltens Avis. Endvidere driver Drengene i det væsentligste det til Anstalten hørende Gaardbrug og arbejder her helt udenfor Anstaltens egentlige Omraade. Særlig flinke Dreng kan ogsaa faa Tilladelse til at tage Arbejde i Byen hos Læremestre der og kommer saa om Aftenen tilbage til Anstalten og overnatter her.

Jeg spurgte, om de ikke havde Vanskelighed ved at skaffe

Arbejde til de forskellige Virksomheder paa Anstalten, men der blev svaret mig, at der hidtil havde været nok Arbejde at udføre indenfor Anstalten selv, kun kneb det for Tiden med Fremskaffelse af de fornødne Raastoffer.

Der drives megen Sport paa Anstalten baade indendørs i Gymnastiksalen og udendørs, og der er opstillet forskellige Fodboldhold paa Anstalten, der dels kæmper indbyrdes, og dels med Hold fra nærliggende Skoler.

Der er ogsaa Adgang til Badning om Sommeren i en nærliggende Dam, hvortil Drengene føres i Grupper og under Led-sagelse.

Undertiden gives der Tilladelse til, at Drengene kan besøge Biografteatre i Byen, men saadanne Besøg finder normalt ogsaa Sted under Ledsagelse.

Drengene har Adgang til at skrive Breve til Familie og Bekendte og modtage saadanne, men Korrespondancen er censureret. Ligeledes modtager Drengene jævnlig Besøg af deres Forældre og Paarørende.

Hele Anstalten syntes ikke saa ren og velholdt som Pigernes, men dette skyldtes formentlig for en Del, at den var ældre. Systemet var heller ikke saa frit og selvstændigt som hos Pigerne, bl. a. blev Dørene til Sovesalene aflaaede om Natten. Det er udelukkende Drengene, der har begaaet Lovovertrædelser, som anbringes paa Anstalten.

Ogsaa her gør man et stort Arbejde, for at Forholdet imellem Anstalten og Drengenes Forældre og Paarørende kan blive bedst muligt, og lægger Vægt paa at Opholdet baade af Drengene, deres Paarørende og af andre udenforstaaende betragtes som Opdragelse, ikke som Straf.

Den fornævnte af Guvernøren udnævnte 7 Mands Forsamling har Ret til at løslade Drengene paa Prøve eller helt uden Betingelser, men saadan Løsladelse finder kun Sted, naar den menes forsvarlig efter Samraad med Forstanderen og dennes Stab. Forsamlingen kan endvidere genindkalde den prøveløsladte, saafremt det konstateres, at han ikke overholder de for Løsladelsen stillede Betingelser.

Forsaavidt angaar Lægeundersøgelse og Tandbehandling var Forholdene ganske som paa Pigeanstalten:

Ovenstaaende kan naturligvis ikke udgive sig for mere end mit personlige Indtryk under et ret flygtigt Besøg paa de nævnte Anstalter, men giver dog forhaabentlig et Indblik i, hvorledes der i U. S. A., i hvert Fald i Staten Connecticut, gøres et ret betydeligt Arbejde for ved moderne Metoder — jeg tænker her i Særdeleshed paa de i Pigeanstalten anvendte Principper — at forsøge at hindre eller i hvert Fald dæmme op for den store Ungdomskriminalitet.

Verkställighetsundersökningar och differentiering.

Av aktuarien GÖSTA RINGIUS.

Enligt lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m., som trädde i kraft den 1 juli 1946¹⁾, försköts verkställigheten av straffarbete och fängelse mot ett vidsträckt användande av öppna vårdformer och mot en väsentligt ökad gemensamhet.

Gällande regler om straffs verkställande i sluten eller öppen anstalt återfinnas i 44 och 45 §§, som beträffande straffånge stadga, att straffet alltid skall påbörjas i sluten anstalt, men att straffet efter tre månader — och tidigare om särskilda skäl äro därtill — kan fortsättas i öppen anstalt. Är straffånge vid straffets början under 25 år, skall han regelmässigt, så snart ske kan, överföras till öppen anstalt. Beträffande fängelsefånge är huvudregeln, att hela straffet skall verkställas i öppen anstalt.

Reglerna om gemensamhet återfinnas i 48—51 §§. Arbetsgemensamhet inträder från straffets början, oberoende av strafftidens längd, och även under fritid vistas fånge tillsammans med en eller flera andra intagna. Befogenheten för anstaltens styresman att föreskriva arbete eller vistelse i enrum har kringgårdats med starka garantier mot missbruk.

Det torde med hänsyn till det ovan sagda ligga i öppen dag, att frågan om en ändamålsenlig fördelning av klientelet på, å

---

¹⁾ Se N. T. f. Str. 1946 sid 63 ff.

ena sidan, slutna eller öppna anstalt, och, å andra sidan, olika slutna eller öppna anstalter, blir särskilt betydelsefull. Det må nämnas, att för närvarande i Sverige finnas 22 slutna och 19 öppna anstalter, avsedda huvudsakligen för straff- och fängelsefångar.

En allmän bestämmelse om fördelningen av de intagna har meddelats i 26 §, enligt vilken vid de intagnas fördelning och behandling hänsyn skall tagas till bland annat deras ålder, hälsotillstånd, sinnesbeskaffenhet och karaktärsegenskaper. Menlig inverkan de intagna emellan skall så långt möjligt förhindras. Fördelningen skall icke ske efter schematiska linjer, såsom enbart efter straffarten straffarbete eller fängelse, efter åldern eller efter den föregående belastningen utan på det sättet, att sådana intagna sammanföras, vilka bäst passa ihop. Särskilt för unga fångar och för förstagångsförbrytare torde det vara av vikt, att de verkställa straffet i en miljö, som kan befrämja deras sociala anpassning efter utståndet straff och överhuvud ge dem goda impulser.

För att det skisserade programmet skall kunna förverkligas i praktiken, har lagen i 43 § föreskrivit en särskild undersökning beträffande de straff- och fängelsefångar, som ha en strafftid av minst sex månader. Undersökningen skall, enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar, utföras av anstaltens styresman under medverkan av läkare och så fullständigt som möjligt redogöra för den intagnes „levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper“.

Till ledning för arbetet med verkställighetsundersökningarna har fångvårdsstyrelsen fastställt blanketter, vilka dock ej behöva användas, om deras uppställning med hänsyn till särskilda omständigheter ej anses lämplig. Vid blanketternas avfattande har, eftersom undersökningen har ett rent praktiskt syfte, särskild uppmärksamhet ägnats åt att begränsa uppgifterna till vad som är väsentligt för anstaltsplaceringen och behandlingen i övrigt. Då anstaltsbehandlingen ytterst har till syfte att främja den intagnes återanpassning i samhället, har särskilt stor vikt lagts vid sådana förhållanden, som kunna ha medverkat till att

den intagne begått brott, och åt möjligheterna att genom åtgärder under anstaltstiden förebygga förnyad brottslighet av den intagne.

Med hänsyn till att undersökningsklientelet skall jämlikt 1 § lagen den 18 september 1943 om villkorlig frigivning villkorligt frigivas har jämväl i blanketterna beretts utrymme för konkreta förslag till åtgärder av betydelse för eftervården. Det kan ock förtjäna framhållas, att uppgifterna under rubrik „Den aktuella brottsligheten“ i blanketten i det största antalet fall direkt kunna överföras till det avgångskort, som i samband med den villkorliga frigivningen skall från fångvårdsanstalt insändas till centrala fångregistret.

Det skriftliga materialet för undersökningen hämtas huvudsakligen från den utskrift av rättegångsprotokollet, som det åligger den dömande domstolen att tillhandahålla; eventuellt kan protokollet begränsas till att avse vad som är av betydelse för vinnande av kännedom om den dömdes personliga förhållanden eller om bevekelsegrunderna till eller de huvudsakliga omständigheterna vid brottet. I protokollet finnes intagen särskild förundersökning, såvida icke därmed avsedd utredning ändock är tillgänglig. Förundersökningen, som oftast verkställs av vid domstol anställd person, skyddskonsulent, skyddsassistent, tjänsteman vid skyddsförening eller annan socialt verksam person, utreder främst den tilltalades karaktär, levnadsomständigheter och personliga förhållanden i övrigt samt utmynnar i förslag till de åtgärder, som förundersökaren funnit lämpligast för hans rättande. I flera fall har därjämte verkställts sinnesundersökning, varvid verkställighetsundersökningen i allmänhet kommer att med smärre kompletteringar utgöra ett koncentrat av sinnesundersökningen.

Den av fångvårdsstyrelsen fastställda, för *styresman* avsedda blanketten innehåller — förutom vissa identifieringsuppgifter — följande rubriker:

- 1) Uppväxt- och hemförhållanden.
- 2) Skolundervisning med angivande av art av skola, antal

genomgångna klasser, eventuell avgång från folkskola utan att erforderligt kunskapsmått inhämtats.

3) Värnpliktstjänstgöring och eventuellt anledningen till att den icke fullgjorts.

4) Tidigare yrkesutbildning och anställningar, varvid även skall uppgivas sysselsättning under anstaltsvistelser, där sådana förekommit.

5) Föregående asocialitet och behandling, missbruk av alkohol och åtgärder med anledning därav.

6) Den aktuella brottsligheten.

a) brottets beskaffenhet, bland annat kort beskrivning av förfarandet, eventuellt av ett typfall, uppgift om värdet av tillgripen egendom, annan uppkommen skada, ålagd skadeståndsskyldighet m. m.

b) den intagnes situation vid brottet med avseende på ekonomiska och sociala omständigheter, arbetsförhållanden och alkoholpåverkan.

c) faktorer, som sannolikt medverkat till brottsligheten.

7) Den intagnes förhållande till anhöriga och andra närstående, försörjningsskyldighet och bristande kontakt med familjen.

8) Yrkeskunnighet, yrkesanlag och behov av utbildning; sammanfattning av resultatet av eventuellt verkställd anlagsprövning.

9) Den intagnes egna önskemål beträffande sysselsättning, utbildning och anstaltsplacering med redovisande av de skäl han anfört.

10) Styresmannens förslag till anstaltsplacering och behandling i övrigt.

11) Råd och anvisningar beträffande eftervården.

Den för *läkare* avsedda blanketten innehåller följande rubriker:

1) Personlighetsutveckling, hereditet, medicinsk och social anamnes.

2) Kroppsligt tillstånd och arbetsförmåga.

3) Intellektuell utrustning, redogörelse för utförda test och andra psykiska prov; yrkesanlag samt särskilda kunskaper och intressen.

4) Psykisk läggning i övrigt, bland annat tecken på psykisk sjukdom och särskilda reaktionsbenägenheter såsom intolerans mot isolering och abnorm alkoholreaktion.

5) och 6) motsvara punkterna 10) och 11) i den för styresman avsedda blanketten.

Verkställighetsundersökningarna utföras endast vid vissa av de slutna anstalterna, för närvarande beträffande männen vid elva och beträffande kvinnorna vid två. Enhetligheten torde främjas därav, att antalet undersökande styresmän och läkare icke är alltför högt. Under tiden den 1 juli 1946 till den 30 juni 1947 inkommo till fångvårdsstyrelsen 858 berättelser över verkställighetsundersökningar.

Samtliga läkare, som utföra undersökningarna, äro psykiater, och deras berättelser ha närmast karaktären av en summarisk psykiatrisk undersökning.

Sedan undersökningen slutförts, skola berättelserna i två exemplar insändas till fångvårdsstyrelsen, varjämte rättegångsprotokollen skola bifogas. Den vanliga tiden för undersökningen är en månad, vilken dock av styrelsen kan utsträckas med ytterligare en månad.

Med ledning av de inkomna berättelserna fördelar styrelsen de intagna på de anstalter, som i varje särskilt fall finnes lämpligast. Yngre intagna med fallenhet för jordbruksarbete sändas till någon av kolonierna Lockerud eller Aby, äldre intagna till fångvårdsanstalten i Mariestad eller till kolonien Singeshult. Intagna med goda kroppskrafter och god arbetsförmåga placeras i någon av kolonierna Stöpsjön eller Halm-sjön för sysselsättning med väg-, anläggnings- eller skogsarbete, därest de icke böra erhålla utbildning i yrke, som är representerat bland fångvårdens arbetsgrenar. Intagna, äldre eller yngre, som äro svårdisciplinerade och utöva ett skadligt inflytande på ordningen vid de slutna anstalterna, placeras i fångvårdsanstalten i Kalmar etc. De flesta anstalterna ha sin speciella uppgift och mottaga ett speciellt klientel.

Därest fångvårdsstyrelsen, efter föredragning av berättelsen över verkställighetsundersökningen, beslutar, att den intagne skall kvarstanna i undersökningsanstalten, återsändes ett exemplar av berättelsen jämte rättegångsprotokollen till anstalten ifråga, medan om styrelsen beslutar förflyttning, ett exemplar av berättelsen jämte rättegångsprotokollen översändes till den anstalt, dit förflyttning skall ske. Härigenom kunna tjänstemännen vid sistnämnda anstalt redan före fångens ankomst skaffa sig kännedom om denne.

Ett exemplar av berättelsen arkiveras i fångvårdsstyrelsen. Berättelserna torde med tiden få ett betydande värde för kriminologisk forskning, då de i lättillgänglig form innehålla uppgifter om samtliga personer, som intagits i anstalt för undergående av frihetsstraff i minst sex månader. Det torde kunna diskuteras, huruvida icke berättelserna, på vilka mycket omsorgsfullt arbete nedlagts av styresmän och läkare, i framtiden skulle kunna av fångvårdsstyrelsen utlånas och tjäna till upplysning för domstol, som överväger att beträffande verkställighetsundersökt person förordna om sinnesundersökning vid återfall i brott.

Ifråga om straff- och fängelsefångar, som icke ha en straff-tid av minst sex månader äger fångvårdsstyrelsen förordna om verkställighetsundersökning, vilket dock skett i endast ett fåtal fall.

Under förarbetena till lagen diskuterades ett obligatoriskt undersökningsförfarande jämväl beträffande korttidsfångarna, men tanken måste uppges på grund av de praktiska svårigheter, som voro förenade därmed. Det torde vid fördelningen av korttidsfångarna, av vilka de flesta dömts till straff av allmänpreventiva skäl, t. ex. den stora gruppen rattfyllerister, framför allt vara av vikt tillse, att de icke under strafftiden utsättas för menlig påverkan från andra intagna. Härvid är dock även att observera, att en större grupp hyggliga, icke i egentlig mening kriminella, intagna kunna ha ett gynnsamt inflytande på och taga ledningen över en annan, mindre grupp intagna.

Fördelningen av korttidsfångarna — för vilka bland annat

kolonierna Bogesund, Skogsgård och Smälteryd äro uteslutande avsedda — grundar sig för dem, som varit häktade, på de intagningskort, vilka av styresmännen vid anstalterna insändas till centrala fångregistret. På dessa kort antecknas av styresmannen den intagnes önskemål och styresmannens eget förslag om anstaltsplacering, arbete under anstaltstiden m. m. Skulle den dömda ha varit förut straffad, framtages hans avgångskort ur registret, varvid fångvårdsstyrelsen har ett ändå fylligare material vid sin bedömning. På avgångskorten har anstaltens styresman och andra högre tjänstemän antecknat summariska omdömen om den frigivnes uppförande och arbetsflit m. m. under anstaltstiden, vilka uppgifter, som alltid avgivits omsorgsfullt och intresserat, äro av största värde, speciellt då vid återfall fråga om anstaltsplacering åter blir aktuell.

I de fall, där den dömda varit på fri fot, insänder domstolen utslaget till fångvårdsstyrelsen. Har förundersökning verkställts — i de till styrelsen under första halvåret 1947 inkomna 1430 ärendena hade sådan undersökning verkställts i 107 fall — bifogas undersökningen, i annat fall bifogas utskrift av rättegångsprotokollet i vad rör den dömdes personliga förhållanden. Med ledning av de inkomna uppgifterna och av eventuellt avgångskort bestämmer styrelsen i vilken anstalt den dömda skall intagas, när utslaget vunnit laga kraft mot honom. Beslutet härom expedieras jämte utslaget för verkställighet till länsstyrelsen i det län, där den dömda vistas. Sedan verkställigheten börjat, översänder fångvårdsstyrelsen förundersökningen eller protokollstransumtet till intagningsanstalten.

Erfarenheterna av det tillämpade systemet för fördelningen av de intagna ha varit goda. Vidkommande korttidsfångarna har det visat sig, att de ojämförligt flesta intagas i den av fångvårdsstyrelsen anvisade anstalten och undergå hela straffet på denna anstalt. Långtidsfångarna däremot måste ofta till en början förflyttas till anstalt, där verkställighetsundersökningar äga rum, varefter beslut om den slutliga anstaltsplaceringen icke kan fattas, förrän berättelsen över undersökningen inkommit till styrelsen.

De i fångvårdsstyrelsen arkiverade berättelserna användas icke endast i ärenden om förflyttning, t. ex. då intagen, som förflyttats till viss anstalt, av styresman föreslås till annan anstalt eller själv begär förflyttning, utan tjäna även till upplysning i ärenden angående t. ex. permission, frigång eller understöd. Det arkiverade exemplaret utlånas vidare till styresman och läkare, som ha att vid återfall av undersökt fånge göra en ny undersökning.

Med ledning av berättelserna har ett särskilt register upprättats över kunniga yrkesmän i byggnadsbranschen. Registret föres av den tjänsteman i styrelsen, som bland annat har till uppgift att tillse, att fångarbetskraft om möjligt erhålles till de reparations- och byggnadsarbeten, som bedrivs i fångvårdens egen regi. Dessa arbetare — snickare, murare, plåtslagare, elektriker m. fl. — sysselsättas såvitt möjligt i sitt yrke under anstaltstiden.

Ett undersökningsförfarande, motsvarande det för straff- och fängelsefångar gällande, tillämpas även angående vissa andra intagna. I verkställighetslagens 56 och 63 §§ stadgas sålunda om undersökning av samtliga personer, som dömts till ungdomsfängelse, förvaring eller internering.

Fængselsvæsen.

Några ord om fångvården i Finland år 1945.

Principerna beträffande fångvården hava under århundradenas förlopp märkbart förändrats. Utvecklingen har gått i en human riktning. Det tidigaste sättet att bemöta brottslingar var inriktad på hämnd. Men denna hämnd ledde till mothämnd, varav följde en ändlös kamp. På grund härav gick man från hämnd till försoning. Enär ej heller försoningsmetoden förmodade ensam effektivt motarbete brottsligheten, omfattades jämsides med nämnda metod den ståndpunkt, som avsåg ett skrämmande, vilket var rådande från medeltiden till nittonde århundradet.

Genom inverkan av upplysningsriktningen inträffade en ändring i denna uppfattning. Enligt denna uppfattning var det lönlöst att motarbete brottsligheten medels stränga straff. Brottslingar borde ej plågas utan uppfostras till bättre människor. Sålunda hava principerna angående bestraffning utvecklats till ett stadium, vilket går under namnet „förbättrings- eller uppfostringssystem“. Detta uppfattningssätt har intill dessa dagar i allmänhet varit rådande i de flesta kulturländer.

Förbättrings- eller uppfostringssystemet är dock icke det sista ordet inom fångvårdens utveckling. Visserligen borde man sträva till brottslingarnas förbättrande och uppfostrande i sedligt avseende. Men fastän denna princip erkännes som riktig, kan nämnda förbättrings- eller uppfostringssystem innefatta bestämmelser, vilka hava motsatt verkan och vilka kunna omintetgöra mycket av det goda, som med tillhjälp av frihetsstraffet kan ernås.

Detta gällde i avseende å det system, vilket i Finland grundade sig på justitieministeriets cirkulär av den 4. 11. 1925. Systemets svagheter visade sig framför allt i behandlingen av tukthusfångar i den lägsta eller s. k. tvångsklassen. Det mest ödesdigra drag, vilket främst kom till synes i behandlingen av

fångar i tvångsklassen, var strävan att avskilja fångarna möjligast noggrant från allt, som berörde det fria samhället och därjämte även fångarnas egna. Tukthusfånge av tvångsklass var berättigad att regelmässigt skriva ett brev till sina egna efter sin ankomst till fängelset. Enligt fängelsereglerna har direktören rätt att efter egen prövning bevilja fånge tillstånd till extra beskrivning. Men praktiken utvisade, att erhållande av en sådan rättighet ofta var synnerligen besvärlig ibland till och med omöjlig. Enligt bestämmelserna fick tukthusfånge tillhörande tvångsklassen icke träffa sina egna. Då man minnes, att en första resans livstidsfånge måste tillhöra tvångsklassen oberoende av ett gott uppförande 21 månader, en andra resans fånge och en rymling 23 månader, kan man väl föreställa sig, vilka lidanden en sådan lång ovetskap om de egnas befinnande åsamkades fången. Under denna långa tid fick fången promenera ute endast en halv timme per dag, de som voro under 21 år en halv timme tvenne gånger dagligen. En sådan förordning var ägnad att i anseelig grad minska fångens arbetsförmåga samt försvaga hans psykiska och fysiska krafter.

Att nästan fullständigt isolera fången från hans egna efter det han indtogs i straffinrättningen, var en skadlig åtgärd. Hemmet är ju i de flesta fall fångens moraliska källa. Knappt finnes i Finland något sådant hem, därest barnen skulle vägledas till det onda. Åtminstone har det framgått av alla de tusentals brev till fångar, vilka författaren till detta genomläst, att de egna råda den vilsegångna familjemedlemmen att uppföra sig väl och uppfylla alla sina skyldigheter. Men systemet avskiljde fången från hemmets sedligt höjande inflytande vid den tidpunkt, då denne mest var i behov av hjälp.

Bristerna i systemet voro anseliga och småningom blev också den stora allmänheten medveten därom. Förnyandet av fångvården blev den aktuella frågan för dagen, å vilken även den högsta statsmakten på grund av vissa företeelser riktade sin allvarliga uppmärksamhet. Den 14 december 1944 tillsatte även statsrådet en kommitté, som gavs i uppdrag att undersöka förhållandena inom fångvården och framlägga förslag till nödvändiga reformer. Överdirektören för fångvårdsverket blev likväl icke kallad till medlem av kommittén.

Fångvårdsämbetet hade dock redan tidigare blivit föremål för reformering. Det mest synbara resultatet härav är lagen av den 15. 5. 1944, vilken innehöll anseliga förbättringar. Angående dessa har redogjorts i denna tidnings andra nummer av år 1946. Förhållandena började utveckla sig i en redan länge

önskad riktning. Den 11 december 1944 utfärdades en bestämmelse, att fångarna borde tilldelas vanligt brevpapper för brevskrivning, av vilket icke skulle framgå, att brevet blivit avsänt från ett fängelse. Vidare möjliggjordes att brev försedda med fångarnas namn, yrke eller titel under en särskild postfacksadress, kunde tillsändas dem. Hittills hade fångarna för sina brev använt en särskild brevblankett, i vars vänstra övre hörn anvisningar för mottagen voro tryckta. Fångens namn och nummer måste skrivas i blankettens övre del. Då brevet sålunda blivit tydligt märkt såsom avsänt från ett fängelse, var det ägnat att försätta mottagaren i en ledsam situation. Ur fångens synpunkt sett blev brevskrivningen i ömtåliga ärenden mindre angenäm. Den nya förordningen skyddade sålunda märkbart såväl fången som hans närmaste till ära och rykte.

Medels förordningen av den 22 december 1944 berättigades alla fångar att med sina flitpenningar beställa tidskrifter, såvida de ej voro av politisk natur eller sådana, vilka fängelsedirektören icke ansåg sig kunna godkänna. Tukthusfångar av tvångsklassen samt första läroklassen hade hittills icke varit berättigade att beställa tidskrifter. Med användning av sina flitpenningar hade tukthusfångar i andra läroklassen tillåtits rekvirera en tidskrift samt tukthusfånge i högsta klassen och fångar av motsvarande slag tvenne tidskrifter.

Följande förordningar, vilka utgivits år 1945 äro uttryck för den nya riktning, vilken är rådande inom Finlands fångvård:

Medels förordningen av den 26. 1. 1945 ökades alla fångars rättighet att utifrån skaffa och emottaga litteratur samt material för fritidssysselsättning.

27. 3. 1945 utvidgades fångarnas rätt att begagna egna kläder.

27. 3. 1945 gåvos föreskrifter beträffande tukthusfångars i tvångsklassen större rätt till brevväxling och besök.

27. 3. 1945 berättigades alla fångar med undantag av ungdomsfångar och sådana, som avtjäna disciplinärt straff att köpa och utifrån skaffa sig tobak. Medels senare utgivna bestämmelser förbands denna rättighet med vissa undantag vid fångens flitpenningar.

14. 4. 1945 bestämdes att fångar under sin lediga tid i fängelset få utföra egna arbeten, för vilka de få hela inkomsten.

15. 6. 1945 berättigades fångarna att utifrån emottaga 50 gr tvål i månaden.

6. 7. 1945 utökades mängden av fångarnas brevpapper till det dubbla.

De nya bestämmelserna sträva till avlägsnandet av gränsmuren mellan fängelset och den fria världen. Detta utgör målet för den nyare finska fångvårdens strävan. Det hittills rådande systemet hade ej tillräckligt uppmärksammat den fara, som vidlåder verkställigheten av ett frihetsstraff, då en medborgare, som försuttit sin frihet, fräntages ej endast de rättigheter, vilka äro en omedelbar följd av frihetsstraffet, utan även många sådana rättigheter, vilka icke direkt äro förknippade med frihetsstraffets verkställighet samt med fängelsets och samhällets säkerhet. Det är till exempel mycket svårt att motivera indragandet av brev- och besöksturen med motiveringen, att beviljandet av dessa rättigheter åt fångarna skulle hota fängelsets och samhällets trygghet. I fängelset förekommer ju brevcensur och bevakning av besöken hos fångarna. Genom inskränkandet av dessa rättigheter ville man skärpa frihetsstraffet och öka dess avskräckande natur. Men den, som begår ett brott, han tager ej följderna i övervägande, varför ett alltför strängt frihetsstraf endast inverkar förstöande på fångens själsliga och kroppsliga förmåga ökande sålunda möjligheten för återfallsbrott.

Det gamla systemet isolerade fången nästan helt från samhället under den första tiden av straffet. Man förstår visserligen avsikten härmed. På detta sätt ville man bereda fången möjlighet till självstudium och väljande av en väg för ett bättre liv. Men man märkte ej den stora fara, som låg i företaget. Människan kan helt isoleras från samhället, såsom förhållandet var i den tidigare tvångsklassen, men hennes själsyttringar kunna ej slås i bojor ej heller dödas. Denna evighetsmaskin fordrar nämligen alltid ny näring. Sådan försökte man giva fångarna genom att de en gång i månaden fingo låna religiös, fostrande och lärorik litteratur. Dessutom fingo de läsa fångbladet „Elämästä“ (Ur livet), som utkommer tvenne gånger i månaden.

Men dessa rättigheter ersatte icke närmelsevis förlusten av friheten. Fängelset med sitt dåliga inflytande strävade så att säga att bosätta sig i fångens själ. Atmosfären i fängelset var icke i moraliskt avseende fördelaktig. „Kaka söker maka“. Så är förhållandet särskilt i fängelset, där livet är enformigt.

Från myndigheternas sida har man gjort allvarliga försök att rensa atmosfären i fängelserna. Körer och konstnärliga förmågor uppträda numera fortfarande i fängelserna. Fångarna erbjudas tillfälle till upplysning och förströelse. Programmen äro ofta synnerligen roande och utföras för det mesta av fångarna själva.

Nämnda företeelser äro direkta följder av den nya riktning-

gens strävan att driva ut „fängelseatmosfären“ ur fängelset och ersätta densamma med den fria världens atmosfär. Ty numera inser man att fångarna icke skola uppfostras för den inskränkta tillvaron i fängelset utan för livet i friheten. Man är övertygad om, att ju mera livet i fängelset är likt detsamma i fria världen, dess bättre resultat uppnås inom fångvården.

Fången bör i möjligaste mån bevaras för det skadliga inflytande, som frihetsstraffet kan medföra. Samhällets egen fördel kräver detta, vilket betyder ett alldeles nytt skede inom utvecklingen av bestraffningsprincipen, framträdande av en ny princip i behandlingen av brottslingar. Man bör naturligtvis se till att inte gå för långt vid tillämpandet av den nya principen. Livet i fängelset får ej bliva lättare och bekvämare än livet i det fria samhället. Å andra sidan får systemet icke innehålla bestämmelser, vilkas inverkan är uppenbart skadlig. Samhället är berättigat att använda frihetsstraffet som självbevarelsemedel, men det får ej onödigt skärpas på bekostnad av fångens hälsa. Härvidlag är den gyllene medelvägen den bästa. Finlands fångvård är för närvarande i föspleven och framtiden kommer att utvisa resultaten av detta förnyelseverk.

Artturi Vesenterä.

Sveriges fångvård 1946.

Av första amanuensen i Kungl. fångvårdsstyrelsen
ULLA AKERSTEN.

År 1946 är ett märkesår i den svenska fångvårdens historia. Den 1 juli detta år trädde lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. i kraft, genom vilken de tidigare i olika lagar upptagna bestämmelserna om verkställighet av straff, ungdomsfängelse, förvaring och i internering sammanförts i en gemensam lagstiftning. Den nya verkställighetslagen är uppdelad i följande kapitel: 1. Inledande bestämmelser, 2. Om straffdoms befordran till verkställighet, 3. Om beräkning av strafftid m. m., 4. Allmänna bestämmelser om de intagnas behandling. 5. Om straffarbete och fängelse, 6. Om ungdomsfängelse, 7. Om förvaring och internering, 8. Om arbetspremier m. m., 9. Om disciplinära åtgärder m. m., 10. Om besvär m. m.

För tillgodoseende av behovet av ett ökat antal platser i öppna anstalter efter den 1 juli 1946 har tillkommit ett antal nya kolonier, nämligen Bogesund i Östra Ryds socken av Stockholms län, Skogsgård i Veinge socken av Hallands län, Smälteryd i Sätilla socken av Älvsborgs län, Orretorp i Nedre Ulleruds socken av Värmlands län och Svartjärn i Rättviks socken av Kopparbergs län — samtliga avsedda för straff- och fängelsefångar — samt Ollestad i Hovs socken av Älvsborgs län — för förvarade. Fångvårdsanstalterna i Linköping och Sundsvall har nedlagts under året. Efter den 1 juli 1946 disponeras ej vidare Stockholm stads rannsakningsfängelse för straffverkställighet.

De intagna.

Hela antalet i statens fångvårdsanstalter nyintagna personer under åren 1939—1946 samt medelbeläggningen under dessa år framgår av följande tablå.

År	Antal nyintagna	Medelbeläggning
1939	5404	1723
1940	6548	1852
1941	6990	2111
1942	8737	2596
1943	8578	3091

1944	8332	3001
1945	7313	2502
1946	5383	2062

Den kontinuerliga minskningen av antalet nyintagna under de senaste åren har samband dels med en allmän återgång till normala förhållanden från den av krigstiden föranledda stegringen av brottsligheten dels ett ökat utbyte av frihetsstraff mot kriminalvård i frihet.

Under år 1946 intogs 2057 personer, häktade för brott och 57 för lösdriveri häktade i fångvårdsanstalt. Motsvarande siffror från föregående år är 2524 och 94. I 592 fall, under föregående år i 674 fall, har domstolen förordnat om undersökning av de häktades sinnesbeskaffenhet. Under året har avgivits 541 rättspsykiatriska utlåtanden rörande häktads sinnesbeskaffenhet, under år 1945 724. Minskningen, 25,3 %, synes ha samband med den allmänt sjunkande intagningsfrekvensen i fångvårdens anstalter. Genom lagstiftning den 22 juni 1945, som trätt i kraft den 1 januari 1946, har förordnats om ändring av de i sinnessjuklagen den 19 september 1929 intagna bestämmelserna om sinnesundersökning i brottmål. Genom lagändringen har undersökningsväsendet anpassats efter de senaste reformerna på straffsystemets område och tidslängden för undersökningarna avkortats.

Antalet personer, som intagits i fångvårdsanstalt för undergående av straff eller frihetsberövande skyddsåtgärd, framgår av nedanstående tabell.

	Nykomna	
	1945 Antal	1946 Antal
Straffångar	2324	1800
Fängelsefångar	1873	1648
Bötesfångar	346	289
Till ungdomsfängelse dömda	226	181
Förvarade	87	121
Internerade	1	6

Antalet nykomna straffångar under krigsåren har varit mycket högt, år 1943 2810. Straffångarna har under dessa år, till skillnad från vad som var fallet under förkrigsåren, varit väsentligt flera än fängelsefångarna. Dessa har på grund av det ringa antalet „rattfyllerister“ under de senaste åren nedgått i antal. Under den förstärkta försvarsberedskapens tid utgjordes fängelsefångarna till största delen av personer, dömda för brott

mot strafflagen för krigsmakten. Åren 1946 har ånyo flertalet nykomna fängelsefångar varit dömda för rattfylleri. Straffångarnas antal visar i jämförelse med föregående år en avsevärd nedgång. Antalet bötesfångar under året, 289, är det lägsta sedan det nya dagbotssystemet och den nya lagen om verkställighet av bötestraff började tillämpas. Jämväl antalet personer dömda till ungdomsfängelse visar en avsevärd minskning, vilket möjligen kan sättas i samband med den ökade tillämpningen av villkorlig dom. Förvarade och internerade är de enda kategorier som ökat sedan föregående år. Genom lagstiftning den 22 juni 1945 har förordnats om ändring av de i 5 kap. strafflagen upptagna tillräknelighetsbestämmelserna. De nya bestämmelserna började tillämpas den 1 januari 1946, samtidigt som lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt med vissa däri vidtagna ändringar trädde i kraft. Såväl sistnämnda lag, som väsentligt vidgat förutsättningarna för tillämpningen av förvaring och internering, som de nya tillräknelighetsbestämmelserna, genom vilka området för straffriförklaring begränsats, har medfört, att antalet domar å förvaring ökat. Antalet nykomna straffriförklarade har nedgått från 199 år 1945, till 126 år 1946. Kvinnliga tvångsarbetare har under senare delen av året varit intagna endast vid fångvårdsanstalten i Växjö. Vid årets utgång var antalet 8. Övriga intagna är en gemensam beteckning för personer som dömts till militära disciplinstraff eller tagits i förvar enligt utlänningslagstiftningen, intagna som benådats men kvarhålls i fångvårdsanstalt i väntan på plats vid sinnerjukhus eller tagits i förvar efter villkorlig frigivning eller provutskrivning samt personer vilka intagits i alkoholistanstalt, som provisoriskt anordnats vid fångvårdsanstalt. Sammanlagda antalet i gruppen utgjorde vid årets slut 31 män och 7 kvinnor.

Vård och behandling inom anstalterna.

År 1946 har som nämnts präglats av ikraftträdandet av den nya verkställighetslagen. Redan tidigare hade åtgärder under hand vidtagits för att mildra då gällande verkställighetsbestämmelser, men den nya lagstiftningen har haft mera genomgripande verkningar på anstaltslivet. Grundprincipen i de allmänna bestämmelserna om de intagnas behandling är att den intagne skall behandlas med fasthet och allvar och med aktning för hans människovärde. Han skall sysselsättas med lämpligt arbete och erhålla sådan vård att hans anpassning i samhället främjas och att skadliga verkningar av frihetsförlusten såvitt möjligt förebyggas. Vid de intagnas fördelning och behandling skall

hänsyn tagas till ålder, hälsotillstånd, sinnesbeskaffenhet, karaktärsegenskaper, tidigare vandel, arbetsförmåga, anlag och utbildning. Den intagne är skyldig att med flit och ordning utföra arbete som åtlägges honom samt att ställa sig till efterrättelse för anstalten gällande ordningsregler ävensom de föreskrifter och tillsägelser som meddelas av anstaltens personal. Jämkning av gällande bestämmelser må göras med hänsyn till den intagnes kroppsliga eller själsliga hälsa. Om det erfordras för upprätthållande av ordning och säkerhet inom anstalten, kan inskränkning göras i de förmåner som eljest tillkomma intagen.

Den nya lagen innebär i princip ett avskaffande av cellstraffet till förmån för en ökad gemensamhet mellan de intagna och möjlighet för dem till ökad kontakt med yttervärlden. Den öppna vården har fått vidgad användning. Det gamla progressivsystemet, som avsåg att tillerkänna den intagne ökade förmåner enligt en detaljerad skala, har stärkt begränsats. En nyhet i verkställighetssystemet är därjämte att en stor del av de intagna i stället för att förpassas till intagningsanstalten föreläggas att inställa sig där. Enligt 45 § i verkställighetslagen skal fängelsefånge undergå straffet i öppen anstalt, såvida det ej med hänsyn till hans ålder, hälsotillstånd, tidigare vandel etc. kan anses olämpligt. Under tiden den 1 juli—31 december 1946 började 904 personer undergå fängelse, därav 542 i öppen anstalt. Såsom placerade i öppen anstalt ha därvid redovisats även de som efter intagning i slutan anstalt förflyttats till öppen. Då åtskilliga kolonier blevo iordningställda först på hösten 1946, praktiserade fångvårdsstyrelsen under juli—september månader en mellanform mellan slutan och öppen anstaltsvård, i det att arbetslag av fängelsefångar under bevakning deltog bl. a. i skördearbete hos enskild arbetsgivare.

Straffånge skall börja undergå straffet i slutan anstalt (44 § i verkställighetslagen) men må efter tre månader överföras till öppen anstalt — eller om särskilda skäl finnes före utgången av nämnda tid. Beträffande fånge som vid verkställighetens början ej fyllt 25 år stadgas att han, därest ej annat föranledes av hänsyn tills hans yrkesutbildning eller andra särskilda skäl, skall så snart ske kan, överföras till öppen anstalt.

I 43, 56 och 63 §§ i lagen finnes bestämmelser om särskild undersökning avsedd att läggas till grund för anstaltsplaceringen. Redan före verkställighetens början sker hos fångvårdsstyrelsen en differentiering på grundval av de handlingar som domstolarna insänder till styrelsen rörande icke-häktad som dömes till frihetsstraff, förvaring eller internering. Med över-

sändande av domstolsutslag meddelar fångvårdsstyrelsen vederbörande länsstyrelse i vilken anstalt verkställigheten skall äga rum eller påbörjas då fråga är om person som skall undergå särskild undersökning.

Fördelningen av de intagna mellem öppna och slutna anstalter vid utgången av året framgår av nedanstående tabell.

	Anstalt	
	sluten	öppen
Straffångar	888	137
Fängelsefångar	85	137
Förvarade	185	42
Internerade	14	6
Till ungdomsfängelse dömda	80	106

Fånge skall enligt den nya lagen i regel arbeta tillsammans med andra fångar (arbetsgemenskap tillämpades i stor utsträckning redan före den 1 juli 1946). Frågan om de intagna under fritid skall vistas i enrum eller gemensamhet har samband med om den intagne vistas i slutna eller öppna anstalt. Fånge som är intagen i öppna anstalt må, om särskilda skäl ej finnas däremot, tillbringa fritiden tillsammans med andra fångar. Beträffande intagen i slutna anstalt gäller att han må deltaga i undervisning, gudstjänst eller annan ordnad fritids sysselsättning. Om det finnes kunna ske utan fara för menlig påverkan må han även eljest tillbringa fritiden eller del därav tillsammans med andra fångar. Av styresmännens årsberättelser framgår att de nya bestämmelserna om gemensamhet under fritid i vissa fall berett svårigheter på större anstalter, enär bristen på fritidslokaler lagt hinder i vägen för en differentiering av klientelet inom anstalten.

Bestämmelsen i 36 § verkställighetslagen om möjlighet för fångvårdsstyrelsen att bevilja intagen permission (ej endast för sjukbesök eller begravning) har blivit föremål för mycken uppmärksamhet. Det första halvårets erfarenhet av det nya institutet kan sägas vara gott. Under år 1946 beviljades permission för 530 intagna, varav 105 under första och 425 under andra halvåret. Permissionerna missbrukades i 17 fall, varav 2 under första och 15 under andra halvåret.

Vid varje fångvårdsanstalt finnes sedan den nya lagens ikraftträdande en anstaltsnämnd bestående av fyra av Konungen utsedda personer. Till överläggning i nämnden, vars funktion är av rådgivande natur, skall styresmannen hänskjuta frågor som röra de intagnas anstaltsbehandling och efter-

vård. Nämnden skall medverka till upprätthållande av önskvärd förbindelse mellan intagen och honom närstående.

Av styresmännens årsberättelser att döma, har erfarenheten av den nya verkställigheten i stort sett varit god. De svårigheter som visat sig synes ha haft sin grund i att anstaltsväsendet och arbetsdriften, delvis på grund av rådande krisförhållanden, under den korta tid den nya lagen tillämpats ej kunnat omdanas i den omfattning som varit önskvärd.

Vård och behandling utom anstalterna.

Fångvårdsstyrelsen är chefsmyndighet för statens 13 skyddskonsulenter och 5 skyddsassistenter. Skyddskonsulenterna har beträffande den villkorliga domen den dubbla uppgiften att dels bistå förundersökarna och tillhandagå domstolarna med upplysningar och åtgärder, som äro av betydelse för tillämpningen av lagen om villkorlig dom, särskilt i fråga om utbildning, arbetsanställning, bostad och fritidssysselsättning för villkorligt dömda samt vårdmöjligheter för dem å sjukhus, alkoholistanstalt eller annan anstalt eller inom den till sinnessjukvården anknutna hjälpverksamheten, dels utöva en rådgivande och kontrollerande verksamhet gentemot övervakarna. Nedan lämnas vissa uppgifter angående antalet personer, som sedan den 1 januari 1944, då 1939 års lag om villkorlig dom trädde i kraft, erhållit villkorlig dom med övervakning. De dömda har fördelats med hänsyn till den villkorliga domens typ.*)

År för prøvotidens början	Villkorligt anstånd med straffets verkställande		Villkorligt anstånd med straffets ådömande		Summa
	Utan föreskrift	Med föreskrift	Utan föreskrift	Med föreskrift	
	Antal	Antal	Antal	Antal	
1944	2729	267	90	515	3601
1945	2271	371	69	560	3271
1946	2068	438	129	588	3223

*) Villkorlig dom kan meddelas antingen såsom anstånd med verkställandet av ett ådömt straff eller såsom anstånd med straffens ådömande. I regel skall den sistnämnda formen användas, om den villkorliga domen förenas med särskilt föreskrift för den dömde. Sådan föreskrift kan avse utbildning, arbetsanställning, vistelseort, bostad, användande av fritid, bruk av rusdrycker, behandling å sjukhus, alkoholistanstalt eller annan anstalt, förfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar, tid och sätt för fullgörande av skadeståndsskyldighet samt — i fråga om ungdom — överlämnande till barnavårdsnämnd för skyddsoppfostran.

Den genom 1939 års lagstiftning införda formen av villkorlig dom, villkorligt anstånd med straffets ådömande, visar gradvis ökning under de år lagen tillämpats.

Verkställigheten av en dom på frihetsstraff eller frihetsberövande skyddsåtgärd kan i regel icke anses helt avslutad när den dömd lämnar anstalten och själva frihetsberövandet upphör. Det är därför i hög grad angeläget att den frigivne eller utskrivne blir föremål för en rationell eftervård om behov därav föreligger. Skyddskonsulent skall biträda styresman vid fångvårdsanstalt med att anordna eftervård åt dem som skall frigivas. Utom av skyddskonsulenterna har styresmännen numera god hjälp i detta hänseende av de sociala kuratorer som anställts vid vissa större anstalter ävensom av fängelsebesökarna. Fångvårdsstyrelsen har enligt sin instruktion att leda verksamheten till stöd för dem, som frigivits eller utskrivits från fångvårdens anstalter. Vid den villkorliga frigivningen har fångvårdsstyrelsen betydelsefulla uppgifter bl. a. att besluta huruvida tillsyn skall äga rum, att meddela nya föreskrifter för den frigivne samt att förordna om prøvotidens förlängning eller om förverkande av den villkorliga frigivningen. Styrelsen förstärkes vid handläggning av sådana frågor med två av Konungen utsedda sakkunniga, av vilka den ene skall vara domare och den andre skall besitta social erfarenhet. I fråga om dem som utskrivs på prov efter att ha undergått ungdomsfängelse, förvaring eller internering är ungdomsfängelsenämnden och interneringsnämnden eftervårdsmyndigheter. Enligt lag av år 1943 finnes två former av villkorlig frigivning, dels obligatorisk frigivning efter $\frac{5}{6}$ af strafftiden för den som är dömd till tidsbestämt straffarbete eller fängelse i minst 6 månader, dels fakultativ frigivning sedan $\frac{2}{3}$ av strafftiden, minst 8 månader, gått till ända. Den sistnämnda formen fanns redan tidigare. Antalet villkorliga frigivningar under åren 1944—1946 framgår av tabellen nedan.

Frigivningsår	Obligatorisk villkorlig frigivning	Fakultativ villkorlig frigivning	Summa
1944		228	228
1945	1057	177	1234
(den nya lagens första tillämpningsår)			
1946	961	194	1155

Under året har fångvårdsstyrelsen i 9 fall förordnat om förverkande av den villkorligt medgivna friheten.

Litteratur.

Hermann Mannheim: *Criminal Justice and Social Reconstruction*. London 1946.

I dette arbejde opstiller den kendte forfatter til bl. a. *The Dilemma of Penal Reform og Social Aspects of Crime in England between the Wars* et program for strafferetlige reformer som et led i den sociale genopbygning. Det er engelske rets- og samfundsforhold, der ligger til grund for fremstillingen, men denne er af betydelig almen interesse baade gennem de retssammenligninger, der drages, og de almindelige betragtninger, der anstilles.

Dr. Mannheim fremhæver indledningsvis med rette den fundamentale betydning af de *strafferetlige* normer set i forhold til de *kriminologiske* og *pønitentiære* problemkredse. Det er nødvendigt, „kritisk at beskæftige sig med selve de lovbestemmelser, hvis eksistens betinger, at individet bliver lovovertræder“. En revision af hele det system af *værdier*, paa hvilke den aktuelle straffelovgivning er baseret, maa foretages. Som hovedproblemer i denne forbindelse fremhæver forfatteren følgende: 1) Vi maa blive klar over, hvilke værdier vi betragter som de vigtigste i en „rekonstrueret verden“; 2) Vi maa afgøre, om disse værdier skal beskyttes ved hjælp af strafferetlige forholdsregler eller ved andre midler. 3) Og hvis vi anser en strafferetlig beskyttelse for hensigtsmæssig, maa det overvejes, om man ikke — i større omfang end hidtil — bør indkoble administrative organer i beskyttelsessystemet, saaledes at det overlades til særlige raad eller nævn at fastsætte forskrifter og træffe afgørelser om visse handlemaaders, f. eks. prisafталers, skatteangivelsers, strejkers lovlighed, medens skyldbedømmelsen og straffeansættelsen overlades til domstolene.

Med den her angivne problemstilling som udgangspunkt gennemgaar forfatteren en række spørgsmaal, systematisk grupperet efter inddelingen: beskyttelse af menneskelivet, beskyttelse af seksual- og familielivet samt økonomisk kriminalitet.

Menneskelivets beskyttelse ses dels under en individualistisk, dels under en kollektivistisk synsvinkel. Det paapeges, hvorledes det individuelle menneskeliv i en socialistisk livsanskuelse, saaledes som den bl. a. har fundet udtryk i Sovjetunionens straffelov af 1926, forskydes fra pladsen som det højest vurderede gode (efter den nævnte straffelov kunde dødsstraf ikke anvendes for mord, men vel for forbrydelser mod staten). Iøvrigt gaar forf. navnlig ind paa spørgsmaalene om straf for *selvmordsforsøg* og *euthanasi* (drab af haabløst syge efter begæring), idet han kritiserer engelsk rets forældede regler vedrørende disse forhold. Som bekendt opretholder disse regler straf for selvmordsforsøg — omend paatale og straf kun undtagelsesvis anvendes — og betragter hjælp til selvmord og drab efter begæring som mord. Der er i England dannet en særlig forening med det formaal at faa euthanasi legaliseret under visse nærmere betingelser, herunder navnlig at et sagkyndigt nævn i det enkelte tilfælde gaar ind for dens berettigelse. Dr. Mannheim giver denne tanke sin tilslutning. Der er næppe grund til at søge den omplantet til Danmark.

Livsbeskyttelsen kollektivistisk set fører ind paa problemer om befolkningspolitik og strafferet. Særlig indgaaende beskæftiger forf. sig her med *sterilisations- og kastrationsspørgsmaalet*. Engelsk ret og retsopfattelse har her indtaget en stærkt tilbageholdende stilling. En regeringsbetænkning af 1934, den saakaldte Brock Report, vilde kun tillade sterilisation af rent terapeutiske — ikke af eugeniske — grunde, og det fremgik klart af dens motivering, at den i hvert fald ikke stillede sig gunstigere overfor foretagelse af kastrationsindgreb. Efter en udførlig argumentation og retssammenligning, hvorved særlig interesse vies den danske lovgivning og praksis paa dette omraade, kommer forf. til den konklusion, at kastration, baade tvungen og frivillig, maa forkastes saavel overfor seksualforbrydere som overfor andre personer — medmindre det drejer sig om en rent medicinsk indiceret operation — og at sterilisation kun bør foretages paa frivillig basis og frigjort for pønalt tilknytning. Forf.s udvikling, der synes at repræsentere britisk opinion i emnet, er interessant som modstykke til den sterilisations- og kastrationsbegejstring, der har præget tysk litteratur i Hitlerperioden. Der er mere problematik i emnet end i almindelighed (ogsaa her i Danmark) anerkendt.

Ogsaa *abortspørgsmaalet* drøftes udførligt. Forf. gaar ind for anerkendelse af en social-økonomisk indikation. Det kan nævnes, at han opfatter teksten i den danske svangerskabslov

af 1937 saaledes, at den giver plads for denne indikation. Heri kan der forsaavidt gives ham medhold, som det formentlig maa erkendes, at denne lov giver mulighed for en videregaaende praksis end den, der stemmer med de af de danske lægeautoriteter hidtil i almindelighed fastlagte retningslinier. Interessant er en redegørelse for Sovjets abortlovgivning. Ifølge forf. betegnedes loven af 1936 med dens i dansk abortdebat stærkt fremhævede straffebestemmelser ikke noget skarpt brud med den hidtidige lovgivning. Denne indeholdt fra først af væsentlige restriktioner med hensyn til fremkaldelsen af abort, og skærpelsen af disse beroede ikke paa særlig uheldige erfaringer, men var led i den almindelige befolkningspolitik i forbindelse med forbedrede økonomiske og bolig-mæssige forhold i Sovjetunionen.

Overfor handlinger, der mere indirekte eller middelbart udsætter menneskeliv for fare, vil forf. have den strafferetlige reaktion skærpet, naar disse handlinger (eller undladelser) maa bedømmes som „*criminal negligence*“ i forbindelse med erhvervsvirksomhed. Straffebestemmelserne maa her udbygges i nøje forbindelse med de forskrifter, der regulerer vedkommende virksomhed (byggeforskrifter, sundhedsvedtægter m. v.). Straffeloven, der tidligere var et appendiks til ejendomsretten, er nu mindst lige saa meget et værn omkring forvaltningsretten.

Det følgende afsnit om seksual- og familieforbrydelser paa-viser særlig det sociale kraftspild, der ligger i opretholdelse af straf for homoseksuelitet, og der gives en kritisk gennemgang af britisk rets bigami- og incestregler.

Langt den største interesse knytter sig imidlertid til bogens hovedafsnit om „*economic crime*“, et begreb, der omfatter baade vor rets berigelsesforbrydelser og økonomisk motiverede lovovertrædelser igrøvt.

Forf. gennemfører her en stærk social eller maaske rettere socialistisk betragtningsmaade. Den klassiske strafferets tyveriregler ses som udtryk for den besiddende klasses, specielt de store besidderes, beskyttelsesinteresser med brodden vendt mod de daarligst stillede medlemmer af samfundet. I denne forbindelse peges paa de klasseprivilegier, der i ældre lovgivning forekom til fordel for lovovertrædere indenfor de højere samfundslag, navnlig ved det saakaldte *Benefit of Clergy*. I det hele og store har strafferetten ikke fulgt med tidens omdannelse af den økonomiske og sociale struktur. Der trænges til større beskyttelse for den offentlige i modsætning til den private ejendom, til straffebestemmelser mod misbrug af den pri-

vate ejendomsret og først og fremmest til en forskydning af kriminaliseringens tyngdepunkt fra den lille mands relativt uskadelige berigelsesforbrydelse til forretningsverdenens „*white-collar crime*“ med dens aktiesvindler, sortbørshandel, prislovs-overtrædelser etc. De videstgaaende synspunkter i den angivne retning fremfører forf. med hensyn til *skattesvig* og skattemanipulationer. Principielt maa skattesvig ikke finde nogen gunstigere bedømmelse end tyveri, og der skal kunne straffes ikke blot for skattesvig (*tax evasion*), men ogsaa for handlinger, der formelt holder sig indenfor lovens bogstav, men som alene tjener det formaal at undgaa eller omgaa en skatteforpligtelse (*tax avoidance*).

Medens de her summarisk nævnte konklusioner af forf.s udrædninger paa flere punkter udfordrer til kritik, kan der ikke være tvivl om, at det materiale, han fremlægger bl. a. fra sovjetrussisk og amerikansk ret er af betydelig interesse, og forf.s synspunkter er i det hele i høj grad tankevækkende.

Meget fængslende er ogsaa et par kapitler om anvendelse af strafforanstaltninger som modværn mod *monopolmisbrug* — der gives her en meget oplysende redegørelse for den amerikanske anti-trust lov the Sherman Act fra 1890 og dens anvendelse i praksis — og mod ulovlige *strejker*. Efter forf.'s indstilling kan det ikke undre, at han konkluderer positivt for straffebestemmelser vendt mod monopolisterne, negativt for straffebestemmelser vendt mod de strejkende.

Til gennemgangen af de værdier, der navnlig bør komme i betragtning som genstand for strafferetligt værn, følger forf. et afsnit, der rummer mere almindelige betragtninger om opbygningen af den kommende strafferet og strafferetspleje. Udover det allerede betonedede synspunkt, hvorefter det ikke længere er straffelovens primære funktion at beskytte individuelle rettigheder og interesser, men mindst lige saa fuldt er dens funktion at beskytte samfundets fælles interesser, fremhæves her, at *prævention* gennem andre midler end de strafferetlige i vidt omfang bør afløse systemet efterfølgende straf, og at en saadan prævention i stor skala fortrinsvis maa være af *administrativ* karakter (bevillinger, prisfastsættelser, raadgivende kontorer m. v.). Straffedomstolen kommer herved til at spille en mere sekundær rolle.

Denne udvikling — som vi jo er godt inde i bl. a. her i landet i prissager m. v., men som af de fleste snarere bedømmes som et nødvendigt onde end som et ønskeligt fremtidsprospekt — maa, som forf. ogsaa fremhæver, ledsages af en *lovgivnings-*

teknik, der i mange tilfælde giver afkald paa en præcis, detaljeret formulering af de straffbare gerningsindhold til fordel for vagere standard-formuleringer („urimelige forretningsbetingelser“, „utilbørlig“ handlemaade, etc.), der substantieres gennem nærmere forskrifter og administrativ praksis. For at en saadan lering af de straffbare gerningsindhold til fordel for vagere standard-formuleringer („urimelige forretningsbetingelser“, „utilbørlig“ handlemaade, etc.), der substntieres gennem nærmere forskrifter og administrativ praksis. For at en saadan udvikling skal være akceptabel, maa det imidlertid være en forudsætning, at den *paa forhaand*, d. v. s. før der handles under risiko af straf, kan indhentes autoritative udtalelser fra vedkommende forvaltningsorgan om tilladeligheden af en bestemt fremgangsmaade.

Dr. Mannheim's bog giver en særdeles instruktiv orientering i problemer af stor betydning for den strafferetlige udvikling i efterkrigstidens mere og mere socialiserede samfundsforhold. Bogen er ikke uden tendens, og den gaar formentlig for vidt i troen paa hensigtsmæssigheden af strafforanstaltninger paa visse omraader, hvor den almindelige mentalitet (endnu) ikke er indstillet paa at anlægge en strengt kriminel vurdering, og hvor anvendelse af alvorlig frihedsstraf derfor let kan føre til en devaluering af straf som retshaandhævelsesmiddel. Men den er helt igennem kyndig og inciterende og aabner perspektiver, som den moderne kriminalist bør gøre sig fortrolig med.

Stephan Hurwitz.

Ben Karpman: *Case Studies in the Psychopathology of Crime. A Reference Source for Research in Criminal Material. Volume Two.* Medical Science Press, Washington. 1944. 738 sider.

Karpman har hermed udsendt anden del af sine cases studies, der denne gang omfatter 4 tilfælde, som refereres særdeles indgaaende. Bogen indeholder ikke kommentarer af nogen art, ej heller nogen egentlig sammenfatning efter den meget udførlige gennemgang af tilfældene. Kommentarer og diskussion vil følge i et bind „The Individual Criminal. Volume Two“. (Første bind af *The Individual Criminal* er anmeldt af professor *Helweg* i dette tidsskrifts 26. aargang, 1926, p. 62.)

Af denne grund egner bogen sig daarligt til anmeldelse. Den indeholder et førstehaands kildemateriale, der udgivet paa denne maade kan bearbejdes ogsaa af andre kriminologer og

psykiatere, der vil ofre den fornødne tid paa det. Paa grund af de minutiøse referater af tilfældene og deres behandling er bogens salg „restricted to those having a direct professional interest in medico-legal and social problems“. Men den, der er interesseret i resultater, vil med interesse afvente fremkomsten af det supplerende bind af „The Individual Criminal“.

Det første tilfælde giver en beskrivelse af en 36 aar gammel mand, der afsonede en straf paa 5 aars fængsel for posttyverier, og som under strafafsoningen fik en „tilsyneladende“ psykotisk lidelse. Hovedparten af de 355 sider er en selvbiografi og 153 drømme. Et sidste afsnit indeholder en række kapitler om „The Criminal World From Within“, skrevet af den samme lovovertræder suppleret med nogle faa kapitler, der er hentet fra andre lovovertræderes bøger om dem selv og deres forbrydelser.

Tilfælde 2 skildrer paa lignende maade — gennem selvbiografi og drømme — en alfons først i tyverne, der er dømt for at have tvunget sin flere aar yngre kone ud i prostitution. Han nægter sig skyldig, men idømmes 5 aars fængsel.

Tilfælde 3 refererer en psykoanalytisk behandling af en 27 aar gammel seksualforbryder. Man følger analysen fra gang til gang gennem dens 96 timer og faar ogsaa her nogle selvbiografiske skildringer af denne fanges forhold til forskellige personer, navnlig piger, han tidligere har kendt.

Det sidste tilfælde er en lige saa omhyggelig gennemgang af en ca. 40-aarig mange gange straffet posttyv og togrøver. Skildringen er ufuldstændig, fordi fangen blev flyttet til et andet fængsel, medens Karpman arbejdede med ham.

Andet eller mere er der næppe grund til at fremhæve i en anmeldelse af denne store bog. Kriminalister, der er interesseret i dybtgaaende undersøgelser af enkelttilfælde, maa henvises til et indgaaende studium af selve værket. Men ogsaa de, der ikke er indstillede paa at ofre den tid, som et saadant studium kræver, vil med spænding afvente de synspunkter og resultater, som Karpman har stillet i udsigt i sin næste bog.

Karl O. Christiansen.

Engelske og schweiziske kriminalistiske studier.

I Tyskland blev der i aarene 1926—1945 under ledelse af professor *Franz Exner* i München udgivet en række Kriminalistische Abhandlungen, der bragte flere værdifulde monografier indenfor emnekredsene personlighed og forbrydelse, omverden og forbrydelse, forbrydelsens fremtrædelsesformer samt kampen mod forbrydelsen. Denne serie af publikationer forblev lidet paaagtet her i landet. For en del af de senere aars publi-

kationer er der ikke herved sket nogen skade, da den videnskabelige værdi af disse var stærkt svækket af politisk tendens, men som helhed er serien af betydelig kriminologisk interesse, og det er beklageligt, at den ikke kan opdrives i noget dansk bibliotek.

Nu er offentliggørelsen af en ny serie kriminalistiske studier begyndt dels i England (*English Studies in Criminal Science*), dels i Schweiz (*Schweizerische kriminalistische Studien*), og der er grund til straks fra begyndelsen at henlede nordiske kriminalisters opmærksomhed paa de meget interessante arbejder, der fremkommer i disse serier.

De engelske afhandlinger udgives af det nyoprettede Department of Criminal Science ved Cambridge Universitetets juridiske fakultet under ledelse af *L. Radzinowicz* og *J. W. C. Turner*. De er af blandet kriminologisk-straafferetligt indhold, dog med tyngdepunktet i de kriminologiske emner. Der er hidtil udkommet fire bind af studierne, nemlig *Mental Abnormality and Crime*, London 1944, *The Modern Prison System of India*, London 1944, *The Modern Approach to Criminal Law*, London 1945, og *After-Conduct of Discharged Offenders*, London 1945. Disse afhandlinger giver ikke blot en udmærket orientering i engelske forhold omkring kriminalitetsproblemerne, men er paa mange punkter af almen kriminalistisk interesse. Dette gælder ikke mindst det sidste af bindene, hvor det amerikanske professorpar *Sheldon Glueck* og *Eleanor T. Glueck* sammenfatter resultaterne af en lang række — tidligere i større værker publicerede — efterundersøgelser af lovovertrædere af forskellige kategorier og paa instruktiv maade redegør for de anvendte undersøgelses- og prognosemetoder.

Det er ikke meningen her at gøre rede for indholdet af de omtalte Studies, der spænder over en mangfoldighed af emner, men kun at pege paa eksistensen og betydningen af serien som saadan. Hvert enkelt bind fortjener sin særskilte og mere udførlige anmeldelse.

Hvad angaar de schweiziske studier, er disse sikkert endnu mindre kendt i de nordiske lande end de tyske og engelske afhandlinger. De er ogsaa af meget ny dato, idet de først er begyndt at udkomme i 1946. Udgivelsen forestaas af professorerne *O. A. Germann* og *J. Graven* ved henholdsvis Basel's og Genève's universitet. Der er hidtil udkommet tre bind, og de er alle af udpræget juridisk karakter, nemlig *O. A. Germann*, *Methodische Grundfragen*, Basel 1946, *J. Graven*, *L'escroquerie en droit pénal suisse*, Basel 1947, samt *Hans Dressler*, *Massnahmenkonkurrenz*, Basel 1947.

I den første af disse publikationer har professor *Germann* samlet seks afhandlinger om metodiske spørgsmaal, navnlig fortolkningsmetoder. Nogle af afhandlingerne beskæftiger sig mere alment med disse spørgsmaal, men hovedparten af betragtningerne har specielt strafferetlig adresse. Forf. fremhæver betydningen af lovens formaal, ratio legis, som retningsviser for fortolkningen, undersøger de fortolkningsbidrag, der kan ligge i de af loven fastsatte strafferammer, drøfter forholdet mellem fortolkning og „freie Rechtsfindung“ og andre emner fra samme problemkreds. Han kommer ogsaa ind paa en interessant analyse af retfærdigheds- og retssikkerhedssynspunkter konfronteret med hinanden. Med hensyn til straffens funktion fremhæver han stærkt nødvendigheden af at bevare misbilligelsesvirkningen. Han tager afstand fra den opfattelse der vil gøre forbryderen til et „parallelogram af kræfter“ i stedet for en personlighed. Lovens autoritet maa grundens paa den „etiske overbevisnings faste fundament“.

Professor *Graven's* afhandling om L'escroquerie giver en indgaaende behandling af bedrageriforbrydelsen efter schweizisk ret. Den schweiziske straffelov af 1937 indeholder i art. 148 en definition af bedrageri, der er paavirket af saavel fransk som tysk ret, og analysen af denne bestemmelse giver rig lejlighed til at paavise brydningerne i den romanske og germanske opfattelse og lovgivningsteknik. Fremstillingen faar ved at belyse disse brydninger et europæisk perspektiv. Paa mange enkelt-punkter rummer den bidrag til bestemmelsen af bedrageriforbrydelsens grænser, som ogsaa er af umiddelbar interesse for spørgsmaalets behandling efter dansk ret. Bogen er et godt supplement til *J. Øvergaard's* monografi Det straffbare bedrageri etter norsk rett, Oslo 1941.

Hvad endelig angaar dr. *Dressler's* afhandling om konkurrence mellem forskellige „Massnahmen“, d. v. s. andre retsfølger af den strafbare handling end straf, navnlig sikkerhedsforvaring og anbringelse i drankerasyl og andre frihedsberøvende sanktioner, rører denne afhandling ved spørgsmaal, der hidtil ikke er blevet undergivet mere indgaaende juridisk behandling. Fremstillingen er stærkt bundet til schweizisk positiv ret, men kan dog paa forskellige punkter være til vejledning ved spørgsmaalets behandling efter dansk ret.

De kommende publikationer i de nævnte rækker af kriminalistiske studier maa imødeses med megen interesse. Og spørgsmaalet om tilvejebringelse af lignende arbejder i tilknytning til nordiske universiteter melder sig.

Stephan Hurwitz.

Fra andre Tidsskrifter.

Rivista di difesa sociale. 1. Aargang. 1. Kvartalshæfte. Januar—Marts 1947.

Trods al Ulykke og Uro, som Italiens Medinddragelse i sidste Verdenskrig har medført for dette Land, har intellektuelle italienske Kredse langt fra tabt Mod eller Arbejdslyst. Det er naturligt, at denne Energi udfolder sig særligt paa et af Italiens klassiske Omraader, nemlig Jurisprudensen, og her atter i særlig Grad inden for Strafferetten, hvor den berømte positive Skole med Udspring i *Cesare Lombrosos* antropologiske Teorier gjorde betydningsfulde Fremstød og Landvindinger under *Ferri's* og *Garofalos* Førerskab.

Denne ukuelige Energi har nu givet sig Udtryk i Skabelsen af „Il centro internazionale di studi di difesa sociale“ (Centret for internationale Studier af det sociale Forsvar). Bevægelsens Program skal her gengives. Opraabet indledes med en Udtalelse om, at Problemet om Straf gennem Aarhundreder har konfronteret Menneskeheden med et bydende Krav om Løsning af et bestemt Spørgsmaal: Tilkommer der Samfundet en Ret til at straffe, eller bør Samfundet indrømme, at der kun tilkommer det en Ret til Forsvar over for antisociale Handlinger? Programmet lægger ikke Skjul paa, at Retten til at straffe, saaledes som den giver sig konkret Udtryk i en „Straffelov“, maa betragtes ikke blot som forældet, men ogsaa som virkningsløs. Straffen har ikke blot ikke formaaet at eliminere de antisociale Fænomener, men har tværtimod givet dem Vækst. Den positive Skole og enkelte moderne Lovgivninger har vel nok delvis bekræftet denne Opfattelse, men har dog ikke kunnet løse Problemet paa tilstrækkelig udtømmende Maade. Skal Benægtelsen af Retten til at straffe gennemføres, staar man over for den Opgave, paa systematisk Vis at realisere Knæsætningen af Begrebet: Forsvar mod antisociale Handlinger. I intim Forbindelse med Negationen af den ene Opfattelse staar derfor de konstruktive Opgaver med Hensyn til den anden. For at gennemføre

en grundig og tilfredsstillende Løsning af Problemet er det derfor bydende nødvendigt helt ud at kunne forstaa de antisociale Handlinger i Forholdet til dem, der begaar dem, med andre Ord at søge frem til en nøje Bestemmelse af det antisociale Individ. Først efter at have skaffet sig Kendskab til Aarsagen til en Handling vil man kunne søge Vej til de nødvendige Midler, der tjener til at udelukke Gentagelseshandlinger. Almindelige Strafferetsregler skal saaledes helst afløses af sociale Forsvarsforanstaltninger.

Hovedpunkterne i det indgaaende Studium, som man søger indledet med det her nævnte Formaal for Øje, angives i Programmet saaledes:

1. Arbejdet paa at fastslaa Begrebet Individ i Almindelighed og antisocialt Individ i Særdeleshed.
2. Udfindelsen af de bedst egnede Midler til at forsvare Samfundet imod det antisociale Individ.
3. Fastsættelsen af et Kriterium, efter hvilket man kan anvende de sociale Forsvarsmidler over for de enkelte Individier.

Det er indlysende, at et saa kompliceret Studium ikke henhører under en enkelt Gren af Videnskaberne. Dette er netop et af de Hovedpunkter, hvorpaa Programmet er anlagt. En Række forskellige Videnskaber maa inddrages i det fælles Arbejde: Filosofien, Psykologien, Antropologien, Sociologien, Pædagogikken, Kriminologien m. m. Ud fra disse Principper har man derfor dannet Centret for Studier af det sociale Forsvar med det Formaal for Øje at dirigere og koordinere de forskellige Videnskaber mod et forud bestemt Maal, saaledes som det er antydnet foroven. Det er lykkedes Bevægelsens Ophavsmænd at samle en repræsentativ Kreds af italienske intellektuelle og højt ansete Jurister og Videnskabsmænd om sig. Blandt de mange ansete Navne skal her blot nævnes Professorerne *Enrico Altavilla* og *Francesco Antolisei*, der er Lærere i Strafferet ved henholdsvis Universiteterne i Neapel og Turin, Professor *Benigno di Tullio*, der er Lærer i kriminel Antropologi ved Universitetet i Rom, og som i en lang Aarrække endvidere har været tilknyttet det retsmedicinske Institut i samme By og forlængst har skaffet sig et Verdensnavn. Endvidere Professor *Agostino Gemelli*, Rektor for det katolske Universitet i Milano, tillige Medlem af Franciscanerordenen og med et Verdensnavn som baade Biolog og Filosof. Blandt andre fremtrædende Navne kan anføres Professoren i Filosofiens Historie ved Universitetet i Genua *Alfredo Poggi* og Professor i Psykologi ved samme Universitet *Giuseppe Vidoni*.

Alene dette Udpluk af Navne viser, hvor vidtstrakt Interessen

for det fremsatte Problem er inden for vidt forskellige intellektuelle Kredse. Det kan anføres, at denne Interesse yderligere understreges ved, at der blandt de fornævnte findes udpræget Determinister og Indeterminister, Fritænkere og strengt ortodexe Katoliker. *Et synes trods mange Meningsforskelle at forene disse Mænd: Forstaaelsen af at en omfattende og gennemgribende Revision af vor Opfattelse af Begrebet Straf og dets Formaal er paakrævet.*

Den nye Organisation har paabegyndt Udgivelsen af et Kvartalsskrift „Rivista di difesa sociale“, som i sit første Nummer nærmere søger at gøre Rede for Bevægelsens Tanker og for de forskellige Medlemmers Opfattelse. Tidsskriftets Hovedredaktør, Advokat *Filippo Gramatica* indleder med en temperamentsfuld Afhandling „La lotta contro la pena“ (Kampen mod Straffen). Han hævder i denne, at den almindelige folkelige Bevidsthed i stedse stigende Grad fordømmer det eksisterende Straffesystem, og søger gennem en Række Eksempler at godtgøre, at denne Opfattelse støttes af den historiske Erfaring. Det kan ikke benægtes, at man Verden over har indført betydelige Reformers med Hensyn til Behandlingen af Straffefanger, og f. Eks. saaledes i det berømte amerikanske Fængsel Sing-Sing har baade Radio og Biografforevisninger -- Fængslernes Indvaanere er dog stadig reducerede til at være rene Numre. Man har været for optaget gennem flere Aarhundreder af at finde alle mulige Begrundelser for Samfundets Ret til at optræde som rent straffende Myndighed over for sine enkelte Medlemmer og har derunder alt for ofte glemt selve Straffen. Det kan ikke nytte stadig at undskylde Nutidens Strafferetssystem med, at det tjener som Generalpræventiv, og at det over for den enkelte gaar ud paa, „at han ikke fremtidig skal synde“, thi en tidssvarende Behandling af Lovovertrædere bør frem for alt give sig i Kast med Problemet „hvorfor har han syndet?“ Alle Mennesker hører nu en Gang til i denne samme Verden, og det ene Menneske kan ikke opkaste sig til Dommer over et andet Menneskes Forbrydelse, saa længe ikke enhver Mulighed er til Stede for helt at kunne udforske Aarsagerne til Forbrydelsen. Det enkelte Individ er et Produkt af Samfundet, og hans hele Individualitet er i den Grad indvævet i Samfundets Helhed, at en stadig Vekselvirkning finder Sted, og Samfundet kan ikke anvende Straf over for ham, uden at denne Straf paa en eller anden Maade virker tilbage paa Samfundet.*)

*) *Von Hentig* har jo i sit Værk om Straffen fremsat en lignende Anskuelse.

Filippo Gramatica gaar saa vidt, at han rent ud opkaster dette Spørgsmaal: Hvem er socialt normal, og hvem anormal? Set fra et rent menneskeligt Standpunkt, svarer han selv, kunde man maaske sige, at naar i selve Naturen Mennesket er frit, saa er det Menneske i og for sig normalt, som følger sine almindelige frie Impulser, medens den, som har indordnet sig under de sociale Konventioner, snarest er den, der afviger fra det normale. Han slutter sit Indlæg med et voldsomt Udfald imod de gældende St. affelove, idet han erklærer, at den Kamp, der først og fremmest maa gennemføres, indtil man har fundet frem til et nyt holdbart System, ikke skal være en Kamp imod det forbryderiske Menneske, men imod Straffelovens Obscurantisme, som med sine Fængsler og sine Dødsdomme kun fremkalder det dyriske hos Mennesket og sender den straffede ud fra Fængslet som en daarligere Medborger, end da han blev sat ind. Alle Videnskabsgrene, alle Teorier maa paakaldes for at yde deres Bidrag til at ændre det herskende System og finde Vejen frem til det virkelige sociale Forsvar.

En anden Advokat, *Cesidio de Vincentiis*, opridser Forskellen mellem den nye Bevægelse og den gamle positive Skole, idet han — i øvrigt i Overensstemmelse med andre Bidragsydere — fremhæver, at man ikke inden for den nye Bevægelse staar i Begreb med at søge dannet en Skole, men ønsker Medvirken fra alle Sider. Paa visse Omraader deler „Centret“ den positive Skoles Synspunkter, men paa afgørende Punkter skiller det sig fra denne, frem for alt netop i Kravet om Afskaffelse af Straf i sin nuværende Betydning og Form. Den positive Skoles Mænd var ganske vist udprægede Determinister og fornægtede Individets „moralske Skyldtilregnelser“, men fastholdt i Stedet for desto stærkere Individets „legale Skyldtilregnelser“. Den positive Skoles Mænd afskaffede ikke Straffen, men indskrænkede sig til at give den et nyt Navn: „Sanktioner“, der omfattede baade den Straf, der er Samfundets Selvforsvar, og den Straf der anses for at have forbedrende og opdragende Virkning. Ogsaa andre Bidragsydere hæfter sig ved Forskellen mellem „Centret“s Bestræbelser og den positive Skole, saaledes f. Eks. dennes Begreb „social Farlighed“. Den positive Skoles Mænd var jo ikke altid blødsødne i deres Syn paa de socialt farlige eller de saakaldte „fødte Forbrydere“.**)

**) En ofte citeret Udtalelse af *Garofalo* gaar f. Eks. ud paa, at den fødte socialt farlige er en farlig Mikrob i Samfundets Organisme, som bør udryddes.

Da „Centret for det sociale Forsvar“ endnu befinder sig i den søgende og forskende Periode, kan det ikke undgaas, at adskillige af Bidragene til det første Nummer af det nye Tidsskrift ofte kan virke noget uklare og famlende og mere indstillet paa det negative end paa det positive. Den Kendsgerning, at man, som tidligere nævnt, har formaaet allerede i Italien at samle en Kreds af Mænd, deriblandt fremragende Jurister, Filosofer, Psykologer og Læger under samme Banner trods deres paa mange Omraader stærkt divergerende Anskuelser, turde dog være Tegn paa, at Jordbunden maa være beredt for de Tanker, som her fremsættes, og som i øvrigt ogsaa i andre Lande, ikke mindst i Amerika, har fundet Talsmænd.

A. Lotinga.

Tidsskrift for Rettsvitenskap bragte i Hefte 5/1946 den fortræffelige Forelæsning om Straffens Formaal, som *Johs. Andenæs* holdt ved sin Tiltrædelse som Professor ved Oslo Universitet i November 1946. Man kunde tænke, at Emnet var saa gennemdebatteret, at der næppe var mere nyt at sige om det, men dette er det dog lykkedes Forf. at gøre og tilmed i en ligesaa klar som elegant Form. Først peges der paa, at Spørgsmaalet stiller sig forskelligt efter, hvem der stiller det: Rethistorikeren har kun til Opgave at konstatere, hvilke Synsmaader og Motiver, der har baaret Tilblivelsen af den eller den Straffelov; ogsaa Dommeren, der arbejder med en gældende Lov, har en tilsvarende historisk bestemt Opgave, men undgaar ikke tillige en vis Vurdering af hele den gældende Ret og heri at tage sit eget Syn med i Vurderingen; men for Lovgiveren, Samfundsreformatoren, bliver Vurderingsproblemet det ene afgørende, idet han maa tage Standpunkt til, hvilket Formaal der *bør* have for Øje ved Udformningen af et Straffesystem. Med dette sidste for Øje tager Forf. nu Stilling til det grundlæggende Valg: Gengældelsesprincippet (de absolutte Straffeteorier, hvor Straffen har sit Formaal i sig selv) eller Nytteprincippet (de relative Teorier; der ser hen til, om Straf er nyttig og nødvendig). De førstnævnte Teorier ser tilbage paa, hvad der er sket, de sidstnævnte ser fremefter, hvad der kan opnaas.

At Forf. ender med at slaa Nytteprincippet fast som det, der *bør* lægges til Grund, er ikke nyt eller uventet og stemmer med, at Gengældelsesteoriene som saadanne forlængst er vejet for dette i Norge allerede fra Ørsteds Tid. Det er vel egentlig kun det nazistiske Tyskland, der i Nutidens Strafferetslære direkte

har proklameret Soningskravet som det bærende. Men interessant formet er Paavisningen af Gengældelseslærens Uforenelighed med Determinisme og af de Vanskeligheder, som ogsaa Indeterminismen stilles overfor ved Gengældelseslærens Krav om retfærdig Gengældelse. Hvorledes lader moralsk Skyld sig maale? Og selv Indeterminismen kan jo overfor Videnskabens klare Oplysninger ikke benægte, at ved Siden af den frie Vilje er Faktorer som Arv og Milieu i høj Grad skæbnebestemende for Menneskers Handlinger. Hvorledes da fordele Ansvaret for en Handling mellem disse ydre Faktorer og den frie Vilje? Og selv om dette tænkes at kunne lade sig gøre, kommer en Lovgivning, der vil bygge paa Gengældelsestanken, dog ikke udenom at tage praktiske Nytt hensyn med i Betragtning, først ved Udvalget af, hvilke forkastelige Handlinger man overhovedet vil straffe, og dernæst ved Fastsættelsen af Straffen. — Institutter som betinget Tiltalefrafald og betinget Dom vilde ikke kunne standses og er intet Sted søgt standset ved Paabe-ræbelsen af, at de strider mod Soningskravet.

Er da Nytteprincippet, Hensynet til Samfundets Vel, helt usaarbart overfor Indvendinger? For saa vidt det gælder Specialprævention, altsaa Faren for nye Forbrydelser fra den paagældende selv, er et Nødværgesynspunkt, anlagt af Samfundet, Grundlag nok for at kunne tilføje den paagældende Straflidelse. Men naar der er ingen eller kun ringe Fare for, at den paagældende skal forbyde sig igen — og dette kan jo foreligge selv ved meget alvorlige Forbrydelser, f. Eks. begaaet i Lidenskab — er det saa moralsk forsvarligt at bruge haard Straf overfor Gerningsmanden som et Middel til at indprænte andre Lovlydighed eller — for at sige det rent ud — prøve paa at afskrække dem? Dette Spørgsmaal besvares med ja, bl. a. ud fra den Betragtning, at et ordnet Samfundsliv kræver det, at der med andre Ord er Spørgsmaal ikke blot om Nytte, men om Nødvendighed. Men paa den anden Side sætter de i Samfundet til enhver Tid raadende Vurderinger Grænser for de Midler, som Staten her har moralsk Ret til at bringe i Anvendelse. Derfor er Tortur og brutale og grusomme Straffe nu bandlyst i Statens Strafferetspleje. Den franske Sætning: ni plus qu'il n'est juste, ni plus qu'il n'est utile, har sin Gyldighed endnu idag, naar man blot gør sig klart, at ved „juste“ tænkes ikke blot paa Skyldgrader, men ogsaa paa de Grænser, som Samfundets Respekt for Individernes Liv og Velfærd sætter.

Ud fra dette Synspunkt gennemgaar Forf. derefter de mere praktiske Spørgsmaal vedrørende Straffens Formaal, Indivi-

dual- og Generalprævention, Afskrækkelse, Forbedring, Skabelse eller Styrkelse af Moralen gennem Straffesystemet og saa fremdeles. Og der peges paa, at Vurderingen af den Betydning, som henholdsvis Special- og Generalpræventionen udøver, maa falde forskellig ud efter Arten af det Straffebud, der er Tale om, idet Aarsagsforholdene maa være meget forskellige, f. Eks. for Voldtægt og Aager, for Drab og Underslæb. Endelig er Straffens gunstige Virkning ikke blot at modvirke nye Forbrydelser, men ogsaa at faa Sindene til at falde til Ro efter den Harme og Utryghedsfølelse, som en grovere Forbrydelse skaber hos Samfundets Medlemmer, altsaa en Virkning af mental-hygienisk Art.

Skal Retshaandhævelsen være i Overensstemmelse med Folkets Retsbevidsthed, Ja; for saa vidt som for stor Strenghed vil skabe Uvilje mod Myndighederne og Sympati eller Medlidenhed med Forbryderen, medens for stor Mildhed vil svække Tilliden til Retsplejen og vil kunne føre til Selvtægt. Men Lovgiveren — og det er jo ham, Forf.s Betragtninger tager Sigte paa — kan aldrig kapitulere blindt overfor Opinionen. Den store Masse er primitiv i sine Reaktionen og har lidet Kendskab til kriminalpolitisk Tankegang. Lovgiverens Synsmaade maa normalt ligge langt forud for den af de brede Lag tilegnede Modenhed. „Rettsordenen maa tage den almindelige rettsbevidsthed på slep, ... men afstanden må ikke bli så stor, at slepetouet brister.“

O. Haack.

Recueil de documents en matière pénale et pénitentiaire. Bulletin de La Commission internationale pénale et pénitentiaire. Vol. XII, livr. 3—4.

Dette voluminøse Dobbelthefte viser, hvilken omfattende og betydningsfuld Virksomhed „Commission“*) har udfoldet og stadig udfolder paa det strafferetlige Omraade, taget i videste Forstand. Heftet indeholder 6 udførlige Arbejder fra Aarene 1933—1939, som har været tilstillet Justitsministerierne rundt i Verden med Anmodning om, at disse Arbejder maa blive taget i Betragtning i Landenes Lovgivning eller administrative Bestemmelser for at sikre en vis Ensartethed og for nogle af Emnernes Vedkommende et vist Minimum af Beskyttelse. Nogle af

*) Om Commissions Struktur og Arbejdsmaade kan henvises til, hvad der er gengivet ovenfor p. 137—38.

dem er udarbejdet i Kontakt med Folkeforbundets 5. Kommission og anbefalet af denne, efter indhentede Oplysninger fra de forskellige Lande. Krigens Udbrud bevirkede, at Landene lod saadant Arbejde hvile, men efter dens Ophør besluttede Commission paa sin første Session i 1946 at bringe disse Forslag i Erindring, og da det viste sig, at en Del af disse Arbejder nu kun var tilstede i ringe Antal, har man optrykt alle 6 Forslag i deres Helhed.

Det første er en Samling af Regler (i 55 Punkter) for Behandlingen af Fanger, udarbejdet med det for Øje, at de skulde danne Mindstemaalet for saavel Straffefangers som Varetægtsfangers Kaar og Behandling. Det tør siges, at de skandinaviske Lande i det store og hele opfylder det Program, der her opstilles, og i mange Henseende giver Fangerne mere, end det rummer. Som Behandlingens Maal opstilles at vænne Straffefangen til Orden og Arbejde og at styrke ham moralsk. Af de specielle Bestemmelser kan fremhæves, at mørk Straffecelle og legemlig Disciplinærstraf bør afskaffes, at Fængselslæger bør have særlig psykiatrisk Viden, at der kræves Adgang for Fangen til Bøger fra Fængselsbiblioteket straks fra Indsættelsen, og at man allerede under Fængselsopholdet maa forberede Bistand til den paagældende efter Løsladelsen.

Det andet Arbejde er en Model til Udleveringstraktat i 40 Artikler. Udlevering forudsætter, at den paagældende Handling er strafbar efter begge Staters Love og efter Rekvirentstatens Love kan belægges med en Straf indtil 1 Aars Frihedsberøvelse eller en strængere Straf, eller at den paagældende i denne Stat allerede er idømt Frihedsstraf paa mindst 3 Maaneder. Undtagne fra Krav paa Udlevering er — foruden visse militære og fiskale Lovovertrædere — rent politiske Forbrydere. Disse kan ikke kræves udleveret, selv om de tillige sigtes for andre Forbrydelser, medmindre disse sidste er Hovedsagen, og Afgørelsen heraf tilkommer alene Rekvirentstaten. Drab af en Statschef eller Forsøg derpaa skal altid anses for et delictum commune, og det samme gælder ethvert Drab eller Drabsforsøg, der er udøvet med særlig Grusomhed eller Brutalitet, ogsaa her efter Rekvirentstatens Bedømmelse. Hvis Forbrydelsen efter Rekvirentstatens Love straffes med Døden, men Rekvirentstaten ikke hjemler saadan Straf, er sidstnævnte Stat bemyndiget til at lade Udleveringen medfølge en indtrængende Henstilling om, at Straffen erstattes med den, som efter Rekvirentstatens Love staar nærmest ved Dødsstraf, og som ogsaa er hjemlet i Rekvirentstatens Lovgivning. Udleveringssager behandles direkte mellem

de to Staters Justitsministerier eller anden højere Justitsmyndighed, som de maatte være enedes om at sætte i Stedet. Naar Udlevering er indrømmet, skal Rekvirentstaten afhente den paagældende paa aftalt Tid og Sted; sker dette ikke inden en passende Tid derefter (6 Uger mellem Stater, der ikke ligger for fjærrt fra hinanden), løslades den paagældende, og efter en vis længere Tids Forløb (3 Maaneder) derudover er Udleveringsgodkendelsen annulleret, og Udlevering kan ikke mere kræves i Anledning af samme Forbrydelse.

I Forbindelse med Institut internationale de statistique er det næste Forslag udarbejdet, nemlig Direktiver for Tilvejebringelsen af Kriminalstatistikker i de forskellige Lande. Ogsaa her tilstræbes det at skaffe Ensartethed i Metode og Opstilling samt desuden at give saadanne Oplysninger, som gør det muligt for Landene fuldt ud at drage Nytte af hverandres Statistikker. Man har gennemgaaet Kriminalstatistikken fra 40 Lande og herefter fundet det paakrævet, at hvert Lands Statistik hvert 5. Aar bringer en paa et vedtaget fælles Verdenssprog affattet Generalindledning, der giver Oplysning bl. a. om følgende Forhold: Principperne for de statistiske Datas Indsamling og Opstilling, Hovedtræk af Strafferet og Straffeprocess, Indbyggerantal m. m. og særlige Omstændigheder, der i Perioden har været egnet til at indvirke paa Kriminaliteten; Forandringer i og Tilføjelser til disse Forhold meddeles saa i hvert Aars Statistik. Dernæst opstiller Forslaget en Model for en Kriminalstatistik og aftrykker et Blad af en saadan. Eksempelvis anføres, at som Forholdene er nu, mangler en Række Landes Statistikker Oplysninger om Forstraffe, enkelte Lande undlader at meddele den nu idømte Straf, kun 3 Lande giver Besked om den dømtes økonomiske Forhold, og kun 2 Lande om et saa vigtigt Punkt som Motivet til Gerningen.

Det næste Værk i Rækken er en almindelig Formular for Resultaterne af en omfattende videnskabelig Undersøgelse af Fanger, idet Ensartethed i saa Henseende vil gøre international Udveksling af kriminologiske Dokumenter mulig og udbytterig ved Sammenligning. Formularen, der omfatter 15 Blade i Folioformat, rummer paa hvert Blad et af følgende Hovedafsnit, hvert med talrige Underrubrikker: Almindelige Oplysninger, kriminologiske Oplysninger, kriminel Fortid, sociologiske Oplysninger, Arvelighedsforhold, sundhedsmæssig Fortid, lægelig Undersøgelse, antropometriske og morfologiske Data, Nervesystem, psykologisk Analyse, mentale Forstyrrelser, Konklusion af Undersøgelserne, og endelig paa de sidste Blade Kriminalitets-

diagnose, penitenttær Behandling, Løsladelse, Behandling efter Strafadstaaelsen, Tilbagefald, Ændringer i Forholdene efter sidste Domfældelse, nuværende Sundhedstilstand. Til den omfattende Formular er føjet en Vejledning til, hvorledes de enkelte Rubrikker ønskes udfyldt.

Af Samlingens to sidste Arbejder angaar det ene Udvælgelsen af og den professionelle Uddannelse af Strafanstalters Funktionærer, medens det andet i 51 Artikler behandler Forholdsregler til at beskytte Vidner og sigtede Personer mod ulovlig Tvang af enhver Art. Ogsaa disse Afsnit frembyder stor Interesse.

O. Haack.

The Journal of Criminal Law and Criminology. Vol. XXXVII.
May-Decbr. 1946 og Jan.-Febr. 1947.

Langt det største og vægtigste Bidrag til dette Tidsskrift er Chicago-Dommeren *Julius H. Miners* voldsomme Kritik af det amerikanske Jury-System. Det har jo ingen Hemmelighed været for den øvrige Verden, at Tekniken og Proceduren i kriminelle Sager ved Nævningetingene i De forenede Stater lider af visse Ejendommeligheder, der til Tider har virket temmelig forbløffende paa Omverdenen, men Dommer Miners meget skarpe Angreb paa Systemet røber, at man ogsaa inden for amerikanske Retskredse er blevet mere end betænkelig. Dette fremgaar allerede af de indledende Linier, i hvilke Dommer Miner oplyser, at der i de senere Aar har været vakt megen offentlig Kritik af Nævningefrifindelser af berygtede Forbrydere, uagtet der var fremlagt klare Beviser for deres Skyld. En af Aarsagerne finder Dommeren i, at et Gennemsnitsmedlem af Juryen alt for ofte mangler tilstrækkelige Evner til at kunne følge med under Proceduren og til at bedømme Bevisernes Vægt. Han tilføjer, at et stort Antal Dommere og Advokater med intimt Kendskab til amerikansk Strafferetspleje er kommet til den samme Opfattelse. Dommer Miner tilføjer dog, at Jury-Systemet i den engelsk-amerikanske Verden er en saa gammel Arv og saa længe er blevet betragtet som en af de betydningsfuldste Støttepiller for et virkeligt demokratisk Styre, ligesom Frihedsbegrebet er blevet saa intimt knyttet til Jury-Systemet, at det maa betragtes som en Del af disse Landes konstitutionelle Garantier. Derfor er det beklageligt at maatte konstatere den letargiske Tolerance, med hvilken man gennem mange Aar har fundet sig i Misbrugene. Men, skriver han, dersom man blev

stillet over for Valget, maatte man af de anførte konstitutionelle Grunde hellere foretrække Systemet med alle dets grove Fejl end en Afskaffelse af dem.

Dommeren er ikke mild i sin Bedømmelse af den Gennemsnits-Nævning Evner og ej heller af den Maade, paa hvilken mange Forsvarere benytter sig heraf. Han siger rent ud, at den beklagelige Mangel paa Intelligens hos mange Nævninge utvivlsomt er en af de alvorligste Mangler, Systemet er behæftet med, og at den samtidig i mange Forsvareres Øjne er den bedste Kvalifikation ved hans Bedømmelse af Nævningene. Hvis en Nævning, inden Proceduren begynder, røber Intelligens og Evner, bliver han omgaaende udsendt af Forsvaret. Dage igennem er Dommeren tvunget til ørkesløst at beklæde sit Sæde, medens Forsvareren og Anklageren er optaget af deres Tovtrækkeri med Hensyn til Udvalgelse af saadanne Nævninger, hvis Fordomme eller Sympatier de hver for sig mener bedst at være tjent med under Domsforhandlingen. Han angriber ogsaa meget skarpt den udstrakte Grad, i hvilken det er tilladt at undersøge en Nævning formentlige Habilitet, idet man har frit Spil med Hensyn til at undersøge og stille nærgaaende Spørgsmaal, ikke blot med Hensyn til den paagældendes personlige Antecedentia, men ogsaa med Hensyn til hans politiske, sociale, økonomiske og religiøse Indstilling og øvrige Forhold. Forsvareren for en tiltalt, om hvis Skyld han selv er overbevist, anser det for sin vigtigste Opgave at forvirre og omtaage tolv uerfarne og følelsesbetonede Nævninge ved at præsentere dem for en Mængde Fakta, som er uden virkelig Relevans for Sagen. Dommeren foreslaar derfor, at Adgangen til at stille de fornødne Spørgsmaal til Juryens Medlemmer med eventuel Udskydning for Øje bør overlades til Retten og saaledes, at kun Spørgsmaal, som Retten finder rimelige, gennem Dommeren kan stilles af Forsvareren.

Det bedste Middel imod de ovennævnte Misbrug vilde dog efter Dommer Miners Mening være en Forbedring af det System, hvorefter Folk udtages til Juryerne, altsaa hvad der svarer til Optagelsen paa de danske Nævningelister. Han foreslaar bl. a. Intelligensprøver blandt Befolkningen og en Højnelse af Standardkravet med Hensyn til den gennemsnitlige Skoleuddannelse. Dersom dette ikke kan gennemføres, bør man finde frem til en ny Metode til Valget af Medlemmer til Juryen, saaledes at man kan sikre sig, at de i hvert Fald er nogenlunde egnede til dette Hverv. Ingen Statskonstitution kan anses for at være sikret gennem den Garanti, som Jury-Systemet skulde indebære,

saa længe Juryen sammensættes af saa uegnede Personer, at de i det daglige Liv vilde blive betragtet som uanvendelige til selv ganske underordnede og beskedne Hverv.

Men selv om Jurymedlemmernes Kvalitet forbedres, er Problemet ikke dermed løst. Selv en i og for sig habil Jury-Mand bliver ofte forvirret, fordi han staar uforstaaende over for den retslige Teknik og de særlige Procedure-Regler, som ogsaa ofte i slet ikke ringe Grad har voldt Advokaterne Besvær, inden de lærte at beherske dem. Under Domsforhandlingerne i Straffesager udvikler Duellen mellem Anklagemyndighed og Forsvarer sig ofte til en Konkurrence om, hvem der bedst kan skabe snarere Forvirring end Forstaaelse blandt Juryens Medlemmer, og alle disse juridiske Kunstgreb, Manøvrer og mere eller mindre underfundige Tricks naar deres Klimaks under Retsbelæringen. De amerikanske Dommeres Retsbelæring med Hensyn til Lovens Paragraffer gives i en stereotyp skreven Form uden mundtlig Vejledning og uden hjælpende Kommentarer, saaledes at de som Regel ikke er til megen Nytte for selv en intelligent Ikke-Jurist.

Miner slaar derfor til Lyd for, at Retsbelæringen med Hensyn til selve Anvendelsen af Loven altid gives mundtlig i enkelt og let forstaaeligt Sprog og ledsaget af de fornødne Forklaringer, som det maa skønnes nødvendigt at give Lægfolk. Med Hensyn til den Del af Retsbelæringen, som angaar Bedømmelsen af Bevisets Stilling, bemærker Miner, at Adgangen til mundtlig Retsbelæring for dette Omraades Vedkommende kan blive groft misbrugt, medmindre der drages nøje Grænser. Paa den anden Side har Opgivelsen af mundtlig Retsbelæring paa dette Punkt ikke blot forhøjet Forsvarernes Mangel paa Respekt for Retten, men har medført, at hele Domsforhandlingen blev baseret paa at inddrage en Mængde irrelevante Omstændigheder.

Miner gaar ogsaa kraftigt i Brechen for, at der i højere Grad gennemføres disciplinære Foranstaltninger baade over for Forsvarere og over for Anklagemyndighedens Repræsentanter, og en stor Del af den Adfærd, der nu lægges for Dagen, og som kun gaar ud paa at fremkalde saa stor Konfusion som muligt blandt Juryens Medlemmer, burde aldrig taales.

Endvidere anser Miner det for nødvendigt, at man afskaffer den amerikanske Regel, hvorefter Juryens Kendelse skal være eenstemmig, dog med Undtagelse af Straffesager vedrørende saadanne Forbrydelser, der kan medføre Dødsstraf. Det fortsatte Krav om Eenstemmighed er for godt et Hjælpemiddel i saadanne Advokaters Hænder, som ved forskellige Tricks har

opnaaet at vildlede eller forvirre et Par enkelte Medlemmer af Juryen. Det er jo en kendt Sag, at Kravet om en eenstemmig Kendelse ofte medfører, at et utaalmodigt Flertal af Juryens Medlemmer, som ikke kan dimitteres, før der er opnaaet Enighed, lægger voldsomt Pres paa de enkelte eller det enkelte Medlem, der har en afvigende Opfattelse.

Endvidere bør eventuelle Medlemmer af Juryer have korte Instruktionskursus, i hvilke de kan sættes ind i Retssystemet, og i de offentlige Skoler burde der indføres Undervisning vedrørende denne betydningsfulde Form for offentlige Hverv.

Dommer Miner har ikke ladet sig nøje med denne ogsaa i sin ydre Form meget voldsomme Kritik, men har selv affattet en grundig Vejledning i trykt Form, som han foreslaar uddelt til alle eventuelle Medlemmer af Juryer i Straffesager over hele De forenede Stater. I denne Brochure forklarer Miner omhyggeligt og klart hele Terminologien og de ledende Principper i Straffesager, der skal behandles ved Juryen. Typisk for hans Indstilling er visse Bemærkninger; saaledes skriver han et Sted: „Domsforhandlingen i en Straffesag er ikke en Konkurrence i Vittighed og Talent mellem de procederende Advokater. Den har heller ikke noget at gøre med nogen af de deltagendes Ydre. En Sigtet kan se frastødende ud og dog være uskyldig, og han kan have en Engels Ansigt og alligevel være en Forbryder, ja endog Morder.“ Typisk for visse Tildragelser, som øjensynlig hænder i Amerika, er følgende Bemærkning: „Et Medlem af Juryen maa ikke lade sig paavirke af den Kendsgerning, at Flertallet af Juryen har en afvigende Mening, og han maa ikke give efter blot med det Formaal for Øje, at man hurtigere kan faa en Afslutning paa Sagen. Han maa heller ikke gøre sin Afgørelse afhængig af Plat eller Krone eller lignende Fremgangsmaader.“ Han slutter Vejledningen med disse Ord: „Samvittighedsfuld Udøvelse af et Jurymedlems betydningsfulde og hellige Pligter er en Livsbetingelse for Rettens Gennemførelse og er et af de ædleste Elementer i vor Form for en demokratisk Regering. Uden denne vil Friheden i Længden ikke kunne bestaa.“

Blandt andre nævneværdige Bidrag er et af Fængselspsykiateren Dr. *Michael Miller*, der tillige er psykiatrisk Raadgiver ved Byretten i Cleveland. Dr. Miller hører til den efterhaanden talrige Skare af amerikanske Jurister, Sociologer og Psykiatere, der i Lighed med den tilsvarende Bevægelse i Italien gaar stærkt ind for, at Lovovertrædere i stedse stigende Grad underkastes grundig Mentalundersøgelse og fortrinsvis undergives

terapeutisk Behandling, der saa vidt muligt forsøgsvis skal erstatte Straf. Han fremhæver, at det store Flertal af Lovovertrædere er socialt umodne Individuer, og at tillige et stort Antal af dem lider af en eller anden af Milieuet fremkaldt Neurose, der imidlertid ofte skjuler sig under den almindeligt anvendte bekvemme Etikette: Psykopat. I Modsætning til den virkelige Psykopat, hvem det ofte er umuligt at helbrede, frembyder den her anførte Gruppe Lovovertrædere langt større Muligheder for gunstige Resultater gennem passende Behandling. Dr. Miller peger ogsaa paa det store Ansvar, som det moderne Samfund har over for sine Medlemmer, idet man paa den ene Side inden for vide Kredse stadig kæmper for de gamle liberale økonomiske Principper, der skal tilsikre den enkelte størst mulig Frihed til at samle sig en Formue, samtidig med at man paa den anden Side officielt stadig godkender den kristne Læres Idealer. Denne Kontrast kan kun tjene til at forvirre Sindet paa mange, navnlig Ungdommen. Et Samfund, der gennem sin Struktur hjælper egoistisk indstillede Individuer til at skaffe sig store økonomiske Fordele, ofte paa Idealisternes Bekostning, kan ikke gøre Regning paa samtidig at bibringe en anden Del af Befolkningen en positiv social Gruppeindstilling.

A. Lotinga.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- The journal of criminal law and criminology, Vol. XXXVII. Nr. 1—6,
Vol. XXXVIII Nr. 1.
Svensk Juristtidning, 1947, Hft. 4—6.
Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund, 1947, Nr. 1—2.
Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift, 1947, Nr. 3—6.
Revue de droit pénal et de criminologie, 27. année, Nr. 7—10.
Rivista di difesa sociale (Genova), ann. 1, Nr. 1—2.
Defensor legis, 1947, Nr. 5—8.
Tidsskrift for Rettsvitenskap, Årg. 60, Hft. 1.
Recueil de documents en matière pénale et pénitentiaire. Bulletin de
la Commission internationale pénale et pénitentiaire. Vol. XII,
livr. 3—4.